

ΗΣΙΟΔΟΣ

Α Π Α Ν Τ Α

*Θεογονία • Έργα και ήμέραι
• Άσπις Ἡρακλέους • Αποσπάσματα*

Κ Α Κ Τ Ο Σ

---

110 «ΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ»

Η ζωή του

Ο Ησίοδος είναι, κορυφαίος ποιητής της πρόιμης αρχαιότητας και θεωρείται ο πατέρας του διδακτικού έπους. Μολονότι δέχτηκε την επίδραση των ομηρικών επών, που άκουσε από ραψωδούς στην πατρίδα του, η ποίηση του είχε άλλες αφετηρίες και στόχους· εισήγαγε ιδέες και αντιλήψεις διαφορετικές από αυτές της ηρωικής ποίησης του Ομήρου.

Είναι ο πρώτος Ευρωπαίος ποιητής που αναφέρει το όνομα του στα ποιήματα του, δίνει λεπτομέρειες της προσωπικής του ζωής και αφήνει να προβάλλουν οι πτυχές της προσωπικότητάς του από το έργο του.

Οι πληροφορίες για τον ποιητή, που μας παραδόθηκαν από τους μεταγενέστερους μελετητές, αρχαίους και Βυζαντινούς, είναι συχνά ελλιπείς και αντικρουόμενες. Οι κυριότερες πηγές είναι: 1. άμεσες πηγές, δηλαδή το ίδιο το έργο του, 2. αρχαίοι συγγραφείς Πανσανίας (Βοιωτικά), Λουκιανός (*Διάλεξις προς Ησίοδον*), Πλούταρχος (*Ηθικά*), Αριστοτέλης (*Όρχομενίων Πολιτεία*), Αριστοφάνης (*Βάτραχοι*), 3. θρύλοι, όπως *Περί Όμηρου και Ησίοδου και τον γένους και αγώνος αυτών*, που γράφτηκε λίγο μετά το θάνατο του αυτοκράτορα Αδριανού και πιθανώς πρόκειται για λογοτεχνική σύνθεση που περιείχετο στο *Μουσείο* του Αλκιδιάμαντα, 4. *Γένος Ησίοδου* του Βυζαντινού γραμματικού Ιωάννη Τζέτζη, 5. το λεξικό *Σονδα* στο λήμμα για τον Ησίοδο, 6. το *υπόμνημα* στο *"Έργα και Ημέραι* του Πρόκλου.

Ο ίδιος ο Ησίοδος αναφέρει (*"Έργα και Ημέραι* 633 κ.ε.) ότι ο πατέρας του, που ζούσε στην Αιολική Κύμη, αναγκάζταν για να κερδίσει τα αναγκαία να ασχολείται με το θάλασσο εμπόριο. Η φτώχεια τον ανάγκασε να έλθει από την

Ιωνία στην Λακκρα της Βοιωτίας, όπου όμως οι συνθήκες διαβίωσης ήταν πολύ σκληρές. Εκεί, στους πρόποδες του Ελικώνα, ο Ησίοδος γεννήθηκε και έζησε (γύρω στα 700 π.Χ.). Όταν πέθανε ο πατέρας του, ο Ησίοδος ασχολήθηκε με τη γεωργία και μοίρασε την πατρική περιουσία με τον αδελφό του, τον Πέρση. Ο τελευταίος όμως, πονηρός και φυγόπονος, δωροδόκησε τους δικαστές και κατόρθωσε να κερδίσει το μεγαλύτερο μέρος της περιουσίας. Γρήγορα όμως σπατάλησε την περιουσία του και ζήτησε τότε τη βοήθεια του Ησιόδου. Ο ποιητής τήρησε άκαμπτη στάση για ν' αναγκάσει τον αδελφό του να εργαστεί γι' αυτόν μάλιστα έγραψε το διδακτικό έπος *"Έργα και Ήμεραι*.

Δεν μπορούμε με βεβαιότητα να προσδιορίσουμε την εποχή που έζησε ο Ησίοδος, γιατί έχουμε ποικίλες πληροφορίες σχετικά με το θέμα τούτο. Από την αρχαιότητα πίστευαν πως ήταν μεταγενέστερος του Ομήρου. Ο Ηρόδοτος (II, 53) θεωρεί τον Ησίοδο σύγχρονο του Ομήρου, λέει μάλιστα συγκεκριμένα πως ήταν και οι δύο τετρακόσια χρόνια προγενέστεροι του (γύρω στα 850 π.Χ.). Αξιόπιστη θεωρείται και η μαρτυρία για τον Ησίοδο του Σιμωνίδη του Αμοργίνου (δεύτερο μισό 7ου αι.), που στο 6ο απόσπασμα του είχε υπόψη του τους στίχους 702-3 από τα *"Έργα και Ήμεραι*. Η νεότερη έρευνα δέχεται πως ο Ησίοδος έζησε γύρω στα τέλη του 8ου ή στις αρχές του 7ου, σε εποχή μεταγενέστερη του Ομήρου, όπως φαίνεται και απ' όσα περιγράφονται στα έργα του, π.χ. η διαδεδομένη χρήση του σιδήρου.

Υπάρχουν πληροφορίες ότι ο Ησίοδος, όπως και ο Όμηρος, ταξίδεψε και δοξάστηκε έξω από τα όρια της Βοιωτίας. Σπουδαίο γεγονός υπήρξε ο γνωστός αγώνας *Ομηρου και Ησιόδου*, που οργάνωσαν οι γιοι του βασιλιά της Χαλκίδας Αμφιδάμαντα για τον θάνατο του πατέρα τους. Στον αγώνα ο Ησίοδος, ψάλλοντας ύμνο του, κέρδισε το βραβείο, ένα χάλκινο τρίποδα, που το αφιέρωσε στις Μούσες του Ελικώνα, στις οποίες πιστεύει ότι οφείλει την ποιητική του έμπνευση. Λέγεται μάλιστα ότι προτιμήθηκε ο Ησίοδος, γιατί τα ποιήματά του παρότρυναν τους ανθρώπους να ασχοληθούν με ειρηνικά έργα, σε αντίθεση με τον Όμηρο που προέτρεπε στον πόλεμο.

Ο Ησίοδος πέθανε και ενταφιάστηκε στην Άσκρα. Αργότερα, μετά την καταστροφή της πόλης από τους Θεσπιείς, οι συμπολίτες του εγκαταστάθηκαν στον Ορχομενό, όπου και

ΗΣΙΟΔΟΣ

μεταφέρθηκαν τα οστά του ποιητή, σύμφωνα με χρησμό των Δελφών. Ο θάνατος του πέρασε στον χώρο του μύθου. Υπάρχουν μαρτυρίες ότι δολοφονήθηκε από τους γιους του Αμφιφάνη, που υποψιάστηκαν ότι διέφθειρε την αδελφή τους Κλυμένη.

Το έργο του

Τα έργα του Ησιόδου είναι: *Θεογονία*, "*Έργα και Ήμεραι*, *Άσπις Ηρακλέους*, *Κατάλογος γυναικών η Ήοια*, *Αστρονομία*, *Μελαμποδία*, *Ίδαϊοι Δάκτυλοι*, *Χείρωνος Ύποθήκαι*, *Κήνκος γάμος*, *Αϊγίμιος* κ.ά. Τα τρία πρώτα σώζονται ολόκληρα και τα άλλα αποσπασματικά. Από τα σωζόμενα, γνήσια έργα του θεωρούνται η *θεογονία* και το "*Έργα και Ήμεραι*, ενώ τα υπόλοιπα αμφισβητούνται.

Πολύ νωρίς το όνομα του Ησιόδου συνδέθηκε με μια ιδιαίτερη ποιητική παράδοση, με λίγες ιωνικές επιρροές και παραδοσιακό αγροτικό χαρακτήρα, που αφομοίωσε πολλά λαϊκά στοιχεία. Στη διάλεκτο και στο μέτρο ακολούθησε το πρότυπο του Ομήρου, προσπαθώντας να συνδυάσει την τεχνοτροπία του έπους με το διδακτικό περιεχόμενο. Στη γλώσσα βέβαια πρόσθεσε βοιωτικά ιδιώματα, ώστε να την κάνει προσιτή στο κοινό στο οποίο απευθυνόταν. Ο στίχος του, από την άλλη πλευρά, κινείται σε χαμηλότερους τόνους από αυτόν του Ομήρου, έχει όμως τη δική του αξιοπρέπεια, σεμνότητα και δύναμη, που ταιριάζει στην περιγραφή της φύσης, της απλότητας της γεωργικής ζωής και στην καταγραφή της γέννησης και του αγώνα των θεών. Και τούτο γιατί ο Ησιόδος δεν υπήρξε ποιητής και ραψωδός που σύχναζε στα ανάκτορα βασιλέων και αρχόντων, αλλά απλός γεωργός, προικισμένος βέβαια με ποιητική ευαισθησία περιγράφει τη φύση με μοναδική χάρη, παρατηρώντας τις εκφάνσεις της και επισημαίνοντας, βασισμένος στην εμπειρία του, την αξία της.

SUDAE VITA

Ἡσιόδος· Κυμαῖος, Δίον καὶ Πυκνιμήδης· νέος δὲ κομισθεὶς ὑπὸ τοῦ πατρὸς ἐν Ἄσκηρῃ τῆς Βοιωτίας. γενεαλογεῖται δὲ εἶναι τοῦ Δίου τοῦ Ἀπέλλιδος τοῦ Μελανώπου, ὃν φασὶ τινες τοῦ Ὀμήρου προπάτορος εἶναι πάππον, ὡς ἀνεψιαδοῦν εἶναι Ἡσιόδου τὸν Ὀμηρον, ἑκάτερον δὲ ἀπὸ τοῦ Ἄτλαντος κατάγεσθαι. ποιήματα δὲ αὐτοῦ ταῦτα· Θεογονία, Ἔργα καὶ Ἡμέραι, Ἄσπις, Γυναικῶν ἥρωινῶν κατάλογος ἐν βιβλίοις ε΄, Ἐπικῆδειον εἰς Βάτραχόν τινα ἐρώμενον αὐτοῦ, Περὶ τῶν Ἰδαίων Δακτύλων, καὶ ἄλλα πολλά. ἐτελεύτησε δὲ ἐπιξενωθεὶς παρὰ Ἀντίφω καὶ Κτιμένω, οἱ νύκτωρ δόξαντες ἀναιρεῖν φθορεὰ ἀδελφῆς αὐτῶν ἀνεῖλον τὸν Ἡσιόδου ἄκοντες. ἦν δὲ Ὀμήρου κατὰ τινες πρεσβύτερος, κατὰ δὲ ἄλλους σύγχρονος, Πορφύριος καὶ ἄλλοι πλεῖστοι νεώτερον ἑκατὸν ἐνιαυτοῖς ὀρίζουσιν, ὡς λβ' ἄνδρας ἐνιαυτοῦ συμπροτερεῖν τῆς πρώτης ὀλυμπιάδος.

ΒΙΟΣ ΗΣΙΟΔΟΥ ΑΠΟ ΤΗ ΣΟΥΔΑ

ΗΣΙΟΔΟΣ. Από την Κύμη, γιος του Δία και της Πυκνιμήδης' σε νεαρή ηλικία ήρθε με τον πατέρα του στην Άσκρα της Βοιωτίας. Κατάγεται από τον Δίο, γιο του Απελλή, γιου του Μελανώπου, που λένε ότι ήταν παππούς του προπάππου του Ομήρου, ότι ο Όμηρος είναι εξάδελφος του Ησιόδου και ότι ο καθένας κατάγεται από τον Άτλαντα. Τα ποιήματα του είναι τα εξής: Θεογονία, Έργα και Ημεραι, Ασπίς, Κατάλογος ηρωίδων γυναικών σε 5 βιβλία, Επικήδειος σε κάποιο Βάτραχο, που τον αγαπούσε, Περί των Ιδαίων Δακτύλων και πολλά άλλα. Πέθανε, ενώ τον φιλοξενούσαν ο Αντιφος και ο Κτίμενος, οι οποίοι, όταν κατά τη νύχτα αποφάσισαν να εξοντώσουν τον διαφθορέα της αδελφής τους, σκότωσαν κατά λάθος τον Ησιόδο. Σύμφωνα με μερικούς ήταν μεγαλύτερος από τον Όμηρο, σύμφωνα με άλλους σύγχρονος του, ενώ ο Πορφύριος και πάρα πολλοί άλλοι τον θεωρούν νεότερο του εκατό χρόνια, ώστε να προηγείται 32 μόνο χρόνια από την πρώτη ολυμπιάδα.

Ἡσίοδος σὺν τῷ ἀδελφῷ Πέρσῃ παῖς ἐγεγόνει Δίον καὶ Πυκτιμήδης, Κυμαίων Αἰολέων, πενήτων ἀνθρώπων, οἳ διὰ τὸ ἄπορον καὶ τὰ χρεῖα τὴν ἑαυτῶν πατρίδα Κύμην ἀφέντες μεταναστεύουσιν ἐπὶ τὴν Ἄσκληρον, χωρίον τῶν Βοιωτῶν δυσχείμερον καὶ κακοθέριον, περὶ τοὺς πόδας κειμένην τοῦ Ἐλικῶνος, κακεῖ κατοικοῦσι. τοιαύτη δὲ πενία τῶν ἀνθρώπων συνεσχημένων συνέβη τὸν Ἡσίοδον τοῦτον πρόβατα ἐν τῷ Ἐλικῶνι ποιμαίνειν. φασὶ δ' ὡς ἐννέα τινὲς ἐλθοῦσαι γυναῖκες καὶ δρεψάμεναι κλῶνα ἐκ δάφνης Ἐλικωνίτιδος αὐτὸν ἐπεσίτισαν, καὶ οὕτω σοφίας καὶ ποιητικῆς ἐμπεφόρητο... [*sequuntur Tzetzae ipsius de rebus quae praecedunt opiniones*]... συνηκμακέναι δ' αὐτὸν οἳ δὲ καὶ Ὀμήρου προγενέστερον εἶναι δυσχυρίζονται. καὶ οἳ μὲν προγενέστερον εἶναι τοῦτον Ὀμήρου δυσχυρίζόμενοι ἐν ἀρχαῖς εἶναι φασὶ τῆς Ἀρχίπιου ἀρχῆς, Ὀμηρον δὲ ἐν τῷ τέλει ὁ δ' Ἀρχίπιος υἱὸς ἦν Ἀκάστου, ἄρξας Ἀθηναίων ἔτη λε'. οἳ δὲ συγχρόνους αὐτοὺς εἶναι λέγοντες ἐπὶ τῇ τελευτῇ τοῦ Ἀμφιδάμαντος τοῦ βασιλέως Εὐβοίας φασὶν αὐτοὺς ἀγωνίσασθαι καὶ νενικηκέναι Ἡσίοδον ἀγωνοθετοῦντος καὶ κρίνοντος Πανήδου τοῦ βασιλέως τοῦ ἀδελφοῦ Ἀμφιδάμαντος καὶ τῶν υἱῶν Ἀμφιδάμαντος, Γανύκτορός τε καὶ τῶν λοιπῶν... [*quae sequuntur et*

ΒΙΟΣ ΗΣΙΟΔΟΥ ΑΠΟ ΤΟΝ ΤΖΕΤΖΗ

Ο Ησίοδος με τον αδελφό του Πέρση ήταν γιοι του Δίου και της Πυκιμήδης, Αιολέων από την Κύμη, φτωχών ανθρώπων, οι οποίοι εξαιτίας της φτώχειας και των χρεών εγκατέλειψαν την πατρίδα τους Κύμη και μετανάστευσαν στην Άσκρα, βοιωτικό χωριό με βαριούς χειμώνες και δύσκολα καλοκαίρια, που βρισκόταν στους πρόποδες του Ελικώνα, και εκεί εγκαταστάθηκαν. Επειδή βρίσκονταν σε τόσο μεγάλη φτώχεια, συνέβη ο Ησίοδος να βόσκει πρόβατα στον Ελικώνα. Λένε ότι εννέα γυναίκες ήρθαν και, αφού έκοψαν κλαδί από δάφνη του Ελικώνα, του έδωσαν να φάει κι έτσι του εμφύσησαν σοφία και ποιητική χάρη... [ακολουθούν συμπληρώσεις κατά τη γνώμη του Τζέτζη] Άλλοι λένε ότι άκμασε συγχρόνως με τον Όμηρο, ενώ άλλοι ισχυρίζονται ότι είναι προγενέστερος του Ομήρου. Όσοι μάλιστα υποστηρίζουν πως είναι προγενέστερος του Ομήρου λένε ότι έζησε στην αρχή της εξουσίας του Αρχίππου, ενώ ο Όμηρος στο τέλος" ο Αρχίππος ήταν γιος του Ακάστου και άρχοντας στην Αθήνα για 35 χρόνια. Αυτοί που υποστηρίζουν ότι υπήρξαν σύγχρονοι λένε ότι έλαβαν μέρος στον αγώνα που διοργανώθηκε όταν πέθανε ο Αμφιδάμαντας, ο βασιλιάς της Εύβοιας, και ότι νίκησε ο Ησίοδος, ενώ διοργανωτές του αγώνα και κριτές ήταν ο βασιλιάς Πανήδης, αδελφός του Αμφιδάμαντα, και οι γιοι του Αμφιδάμαντα, ο Γανύκτορας και οι υπόλοιποι... [ακολουθούν συμπληρώσεις που έχουν χαθεί, μέρος από τον Αγώνα και μέρος από τον βίο του Ομήρου] Άλλοι πάλι λένε

argumentum interrumpunt partim ad Certamen, partim ad Homeri vitam aliasve res redeunt]...οἱ δ' Ὀμήρου τετρακοσίους ὑστερίζοντα ἔτεσι, καθά φησι καὶ Ἡρόδοτος. συνεγράφατο δ' ὁ τοιοῦτος Ἡσιόδος βίβλους ἰς', Ὀμηρος δ' ὁ παλαιὸς γ'. τελευτᾷ δ' ὁ Ἡσιόδος ἐν Λοκρίδι τοιοντοτρόπως· μετὰ τὴν νίκην, ἣν αὐτὸν νενικηκέναι φασὶν ἐπὶ τῇ τελευτῇ Ἀμφιδάμαντος, εἰς Δελφούς ἐπορεύθη καὶ ἐδόθη αὐτῷ οὔτοσι ὁ χρησμός·

ὄλβιος οὔτος ἀνὴρ, ὅς ἐμὸν δόμον ἀμφιπολεῦει,

Ἡσιόδος, Μούσῃσι τετιμένος ἀθανάτησι·

τοῦ δὴ τοι κλέος ἔσται ὅσον τ' ἐπικίδναται ἠώς.

ἀλλὰ Διὸς πεφύλαξο Νεμείου κάλλιμον ἄλσος·

κεῖθι δέ τοι θανάτιο τέλος πεπρωμένον ἔστί.

ὁ δὲ τὴν ἐν Πελοποννήσῳ Νεμέαν φρυγὸν ἐν Οἰνότη τῆς Λοκρίδος ὑπ' Ἀμφιφάνους καὶ Γανύκτορος, τῶν Φηγέως παίδων, ἀναιρεῖται καὶ ῥίπτεται εἰς θάλασσαν, ὡς φθείρας τὴν ἀδελφὴν ἐκείνων Κτημένην, ἐξ ἧς ἐγεννήθη Στησίχορος· ἐκαλεῖτο δ' ἡ Οἰνότη Διὸς Νεμείου ἱερόν. μετὰ δὲ τρίτην ἡμέραν ὑπὸ δελφίνων πρὸς τὸν αἰγιαλὸν ἐξενήχθη τὸ σῶμα μεταξὺ Λοκρίδος καὶ Εὐβοίας, καὶ ἔθαψαν αὐτὸν Λοκροὶ ἐν Νεμέᾳ <τῇ> τῆς Οἰνότης. οἱ δὲ φονεῖς αὐτοῦ νηὸς ἐπιβάντες ἐπειρωῶντο φρυγεῖν, χειμῶνι δὲ διεφθάρησαν. Ὀρχόμενοι δ' ὕστερον κατὰ χρησμὸν ἐνεγκόντες τὰ Ἡσιόδου ὁστᾶ θάπτουσιν ἐν μέσῃ ἀγορᾷ καὶ ἐπέγραψαν τάδε·

Ἄσκη μὲν πατρίς πολυλήμιος, ἀλλὰ θανάτος

ὄστέα πληξίππου γῆ Μινύης κατέχει

Ἡσιόδου, τοῦ πλεῖστον ἐν ἀνθρώποις κλέος ἔστί

ἀνδρῶν κρινομένων ἐν βασάνοις σοφίσις.

ἐπέγραψε δὲ καὶ Πίνδαρος·

χαῖρε δις ἠβήσας καὶ δις τάφον ἀντιβολήσας,

Ἡσιόδ', ἀνθρώποις μέτρον ἔχων σοφίης.

ότι ήταν μεταγενέστερος του Ομήρου κατά τετρακόσια χρόνια, όπως μαρτυρεί και ο Ηρόδοτος. Ο Ησίοδος έγραψε 16 βιβλία, ενώ ο παλαιός Όμηρος 13. Ο Ησίοδος πέθανε στη Λοκρίδα ως εξής" μετά τη νίκη, που λένε ότι κέρδισε κατά τον αγώνα για το θάνατο του Αμφιδάμαντα, πήγε στους Δελφούς και του δόθηκε αυτός ο χρησμός:

Ευτυχισμένος ο άνδρας αυτός, που υπηρετεί τον
οίκο μου, ο Ησίοδος, τιμημένος με το χάρισμα
των αθάνατων Μουσών η δόξα του θα είναι όσο
κρατά η εμφάνιση της αυγής. Αλλά φυλάξου από
το όμορφο άλσος του Νέμειου Δία" εκεί είναι
μοιραίο να σε βρει ο θάνατος.

Αυτός, αποφεύγοντας τη Νεμέα στην Πελοπόννησο, φονεύεται στην Οινόη της Λοκρίδας από τον Αμφιφάνη και τον Γανύκτορα, τους γιους του Φηγέα, και ρίχνεται στη θάλασσα, επειδή κατά τη γνώμη τους διέφθειρε την αδελφή τους Κτημένη, από την οποία γεννήθηκε ο Στησίχορος" η Οινόη λεγόταν ιερό του Νέμειου Δία. Τρεις μέρες αργότερα, το σώμα του μεταφέρθηκε από δελφίνια στην παραλία μεταξύ Λοκρίδας και Ευβοίας και τον έθαψαν οι Λοκροί στη Νεμέα της Οινόης. Οι φονιάδες του επιβιβάστηκαν σε πλοίο και προσπάθησαν να διαφύγουν, αλλά πνίγηκαν σε τρικυμία. Αργότερα οι Ορχομένιοι, σύμφωνα με χρησμό, μετέφεραν τα οστά του Ησιόδου, τα έθαψαν στη μέση της αγοράς και έγραψαν πάνω τα εξής:

Η Άσκρα είναι πατρίδα πολλών ανδρών, αλλά η
γη των Μινύων που δαμάζουν τ' άλογα κατέχει τα
οστά του νεκρού Ησιόδου, του πιο δοξασμένου
ανάμεσα στους ανθρώπους από τους άντρες που
αποδεικνύονται σε δοκιμασία σοφοί.

Έγραψε επίσης και ο Πίνδαρος:

Χαίρε, Ησίοδε, που ήσουν δυο φορές έφηβος και
δυο φορές πέθανες, εσύ που κατείχες τη σοφία στα
ανθρώπινα μέτρα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η *Θεογονία* ανήκει στην κοσμογονική ποίηση, που πραγματεύεται τη δημιουργία του κόσμου και των θεών, καθώς και τους αγώνες για την εγκαθίδρυση της επικρατούσας τάξης. Κοσμογονικοί μύθοι απαντούν στις μυθολογίες όλων των λαών με χαρακτηριστικά πολύ συγγενικά μεταξύ τους. Το γεγονός αυτό οδήγησε στην άποψη ότι η δημιουργία και εξέλιξη του κόσμου, όπως παρουσιάζεται στην Ησιόδεια ποίηση, έχει τις ρίζες της στην Ανατολή και ήλθε στην Ελλάδα μέσω των Φοινίκων, των Ελλήνων της Μικράς Ασίας ή της Ρόδου, με τους οποίους είναι γνωστό ότι εκείνη την εποχή είχαν στενές εμπορικές και πολιτιστικές σχέσεις" δεν πρέπει άλλωστε να ξεχνούμε πως ο Ησίοδος ήρθε από την Αιολίδα, φέρνοντας μαζί του στοιχεία της πανάρχαιης ανατολικής παράδοσης, που αφομοιώθηκαν πλήρως με τη βοιωτική παράδοση και δημιούργησαν την ελληνική κοσμογονική και θεογονική ποίηση του. Μεγάλη επίδραση άσκησαν στον Ησίοδο η Ορφική θεογονία και οι Ορφικοί ύμνοι.

Σε Αιγυπτιακούς μύθους, στο Βαβυλωνιακό κοσμογονικό έπος, σε Συριακές, Φοινικικές και Ινδικές παραδόσεις, καθώς και σε Χεττιτικά κείμενα, συναντούμε αντιστοιχίες, όπως τον χωρισμό ουρανού και γης, το κόψιμο των γεννητικών οργάνων και τη γέννηση από αυτά θεών, τον θεό που πολεμά τους αντιπάλους του με τον κεραυνό, την τελική

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

επικράτηση του στη θεομαχία, καθώς και την πάλη του εναντίον τεράτων που απειλούν την εξουσία του.

Η *Θεογονία* αποτελεί την πρώτη προσπάθεια συστηματοποίησης της Ελληνικής μυθολογίας. Τη σπονδυλική στήλη του έπους αποτελεί ο μύθος της πάλης των θεών για τη διακυβέρνηση του κόσμου, η τελική επικράτηση του Δία και η νίκη του κατά των δυνάμεων του κακού. Ο ποιητής διακηρύσσει στο προοίμιο του ποιήματος ότι οι Μούσες παρουσιάστηκαν σ' αυτόν και του χάρισαν έμπνευση και δύναμη, για να μας παρουσιάσει τους θεούς του Ολύμπου και τους προγόνους τους, το Χάος, τη Γη, τον Ουρανό, τους Τιτάνες και τους Γίγαντες· ακόμη στην περιγραφή της Τιτανομαχίας, που θεωρείται το αποκορύφωμα του έργου, με μεγαλειώδες και λαμπρό ύφος, παρουσιάζει τον Δία ως ηθική και πνευματική δύναμη. Προσωπικό δημιούργημα του Ησίοδου, με κάποιες ίσως επιδράσεις, πρέπει να θεωρηθούν τα λεγόμενα «γέννη», τα οποία ονομάζει με τα μέταλλα. Ο πολιτισμός του ανθρώπου, κατά τον Ησίοδο, ξεκίνησε αντίστροφα από ότι πιστεύουμε εμείς, δηλ. από προηγμένη εποχή πολιτισμού (*Χρυσό γένος* ή *επί Κρόνου βίος*) και σιγά σιγά η ανθρωπότητα άρχισε να παρακμάζει και έφτασε στο *Σιδηρούν γένος*.

Στην ανάλυση αυτού του τμήματος της θείας ιστορίας, ο Ησίοδος προσπαθεί να παρουσιάσει την αλήθεια και να πετύχει τη φιλοσοφική θεώρηση και ερμηνεία των όντων. Έχοντας ως βάση το μυθολογικό γίγνεσθαι του σύμπαντος, προχωρεί στην ανεύρεση αιτιολογικής σχέσης, που οδηγεί στην προσπάθεια για κατανόηση του Όντος.

ΚΕΙΜΕΝΟ
ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Μουσάων Ἐλικωνιάδων ἀρχώμεθ' αἰδεῖν,
 αἴ θ' Ἐλικῶνος ἔχουσιν ὄρος μέγα τε ζαθέον τε,
 καί τε περὶ κρήνην ἰοιδέα πόσσ' ἀπαλοῖσιν
 ὄρχευνται καὶ βωμὸν ἐρισθενέος Κρονίωνος·
 καί τε λοεσσάμεναι τέρενα χροά Περμησοῖο 5
 ἢ Ἴππου κρήνης ἢ Ὀλμειοῦ ζαθέοιο
 ἀκροτάτῳ Ἐλικῶνι χοροὺς ἐνεποιήσαντο,
 καλοὺς ἡμερόεντας, ἐπερωόσαντο δὲ ποσσίν.
 ἔνθεν ἀπορνύμεναι κεκαλυμμένα ἡέρι πολλῶ
 ἐννήχια στεῖχον περικαλλέα ὄσσαν ἰεῖσαι, 10
 ὑμνεῦσαι Δία τ' αἰγίοχον καὶ πότνιαν Ἥρην
 Ἀργεῖην, χρυσεοῖσι πεδίλοις ἐμβεβαυῖαν,
 κούρην τ' αἰγίοχοιο Διὸς γλαυκῶπιν Ἀθήνην
 Φοῖβόν τ' Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν
 ἠδὲ Ποσειδάωνα γαιήοχον ἐνοσίγαιον 15
 καὶ Θέμιν αἰδοίην ἔλικοβλέφαρόν τ' Ἀφροδίτην
 Ἥβην τε χρυσοστέφανον καλήν τε Διώνην
 Λητώ τ' Ἰαπετόν τε ἰδὲ Κρόνον ἀγκυλομήτην
 Ἥῳ τ' Ἡέλιόν τε μέγαν λαμπρὸν τε Σελήνην
 Γαῖάν τ' Ὠκεανόν τε μέγαν καὶ Νύκτα μέλαιναν 20
 ἄλλων τ' ἀθανάτων ἱερὸν γένος αἰὲν ἐόντων.
 Αἴ νύ ποθ' Ἡσίοδον καλήν ἐδίδαξαν αἰοιδήν,
 ἄρνας ποιμαίνονθ' Ἐλικῶνος ὑπο ζαθέοιο.
 τόνδε δέ με πρώτιστα θεαὶ πρὸς μῦθον ἔειπον,
 Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες, κοῦραι Διὸς αἰγίοχοιο· 25

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

Απ' τις Μούσες ν' αρχίσουμε τραγούδι, τις Ελικωνιάδες¹, που έχουν τον Ελικώνα, βουνό μεγάλο και ιερό, και γύρω απ' τη μαυρογάλαξη πηγή με πόδια απαλά χορεύουν² κι απ' το βωμό του δυνατού γιου του Κρόνου. Κι αφού το τρυφερό σώμα λουστούν στου Περμησού ή στου Αλόγου την πηγή³ ή στου Ολμειού, στην κορφή του Ελικώνα πλέκουν χορούς ωραίους λαχταριστούς⁴ και δυναμώνουν με τα πόδια τους⁵. Κι από κει τινάζονται, τυλιγμένες με ομίχλη πολλή⁶, και πάνε στη νύχτα αφήνοντας πανέμορφη φωνή⁷, υμνώντας τον αιγιδοκράτη Δία και τη Δέσποινα Ήρα την Αργεία, που περπατάει σε χρυσά σανδάλια⁸, και την κόρη του αιγιδοκράτη γλαυκομάτα⁹ Αθηνά και το Φοίβο Απόλλωνα και τη βελόχαρη Άρτεμη¹⁰ και τον Ποσειδώνα το γαιοκράτη, το γεοσειστή και τη σεβαστή Θέμη και την παιγνιδοβλέφαρη Αφροδίτη και τη χρυσοστέφανη Ήβη και την όμορφη Διώνη και την Ηώ και το μεγάλο Ήλιο και τη λαμπρή Σελήνη και τη Λητώ και τον Ιαπετό και τον στρεψόνοο¹¹ Κρόνο και τη Γαία και το μεγάλο Ωκεανό και τη μαύρη Νύχτα και το ιερό γένος των άλλων αθάνατων των αιώνιων.

Αυτές¹² κάποτε στον Ησίοδο¹³ έμαθαν τ' ωραίο τραγούδι, που έβοσκε τ' αρνιά του κάτω απ' τον ιερό Ελικώνα. Αυτόν σε μένα πρώτα οι θεές είπαν το λόγο, οι Ολυμπιάδες Μούσες, οι κόρες του αιγιδοκράτη Δία¹⁴: «Αγριοβοσκοί,

“ποιμένες ἄγραυλοι, κάκ’ ἐλέγχεα, γαστέρες οἶον,
 ἴδμεν ψεύδεα πολλὰ λέγειν ἐτύμοισιν ὁμοῖα,
 ἴδμεν δ’ εὖτ’ ἐθέλωμεν ἀληθέα γηρῦσασθαι.”
 ὡς ἔφασαν κοῦραι μέγαν Διὸς ἀρτιπέπειαι·
 καί μοι σκηπτρον ἔδον δάφνης ἐριθελῆος ὄζον 30
 δρέψασαι, θηητόν· ἐνέπνευσαν δέ μοι αὐδὴν
 θέσπιν, ἵνα κλείομι τά τ’ ἐσόμενα πρό τ’ ἐόντα,
 καί μ’ ἐκέλονθ’ ὑμνεῖν μακάρων γένος αἰὲν ἐόντων,
 σφᾶς δ’ αὐτὰς πρῶτόν τε καὶ ὕστατον αἰὲν αἰεῖδεν.
 ἀλλὰ τίη μοι ταῦτα περὶ δρῶν ἢ περὶ πέτρων; 35
 Τύνη, Μουσάων ἀρχώμεθα, ταὶ Διὶ πατρὶ
 ὑμνεῦσαι τέρπουσι μέγαν νόον ἐντὸς Ὀλύμπου,
 εἴρουσαι τά τ’ ἐόντα τά τ’ ἐσόμενα πρό τ’ ἐόντα,
 φωνῇ ὀμηρεῦσαι, τῶν δ’ ἀκάματος ῥέει αὐδὴ
 ἐκ στομάτων ἠδεῖα· γελᾷ δέ τε δώματα πατρὸς 40
 Ζηνὸς ἐριγδούποιο θεᾶν ὅπῃ λειριόεσση
 σκιδναμένη, ἠχεῖ δὲ κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου
 δώματά τ’ ἀθανάτων. αἰ δ’ ἄμβροτον ὄσσαν ἰεῖσαι
 θεῶν γένος αἰδοῖον πρῶτον κλείουσιν αἰοιδῆ
 ἐξ ἀρχῆς, οὓς Γαῖα καὶ Οὐρανὸς εὐρὸς ἔτικτεν, 45
 οἳ τ’ ἐκ τῶν ἐγένοντο, θεοὶ δωτηῆρες ἐάων·
 δεῦτερον αὐτε Ζῆνα θεῶν πατέρ’ ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν,
 ἀρχόμεναί θ’ ὑμνεῦσαι καὶ ἐκλήγουσαι αἰοιδῆς,
 ὅσσον φέρτατός ἐστι θεῶν κάρτει τε μέγιστος·
 αὐτὶς δ’ ἀνθρώπων τε γένος κρατερῶν τε Γιγάντων 50
 ὑμνεῦσαι τέρπουσι Διὸς νόον ἐντὸς Ὀλύμπου
 Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.
 Τὰς ἐν Πιερίῃ Κρονίδῃ τέκε πατρὶ μιγεῖσα
 Μνημοσύνη, γουνοῖσιν Ἐλευθῆρος μεδέουσα,
 λησμοσύνην τε κακῶν ἄμπανμά τε μερμηράων. 55
 ἐννέα γάρ οἱ νύκτας ἐμίσητο μητίετα Ζεὺς

κακές ντροπές, κοιλιές όμοιοι, ξέρουμε ψέματα πολλά να λέμε σαν αλήθειες, μα ξέρουμε, αν το θέλουμε, και να λέμε την αλήθεια». Έτσι μίλησαν οι κόρες του μεγάλου Δία οι τελειόλογες και μου 'δωσαν σκήπτρο¹⁵ δάφνης πολύβλαστης βλαστάρι, κόβοντας το, θαυμάσιο και μου εμψύσασαν τραγούδι¹⁶ θεϊκό, για να υμνώ τα μέλλοντα και τα περασμένα. Και με κάλεσαν να ψάλλω το γένος των μακάρων των αιώνων, κι αυτές στην αρχή και στο τέλος πάντα να τραγουδάω. Αλλά γιατί τα λέω αυτά γύρω απ' το δρυ ή γύρω απ' το βράχο¹⁷;

Έλα¹⁸, απ' τις Μούσες ν' αρχίσουμε, που του πατέρα Δία υμνώντας τέρπουν το μέγα νου μέσα στον Όλυμπο λαλώντας τα τωρινά, τα μέλλοντα και τα περασμένα¹⁹, με τη φωνή ταιριάζοντάς τα" κι αυτών ακούραστη κυλάει η φωνή γλυκιά απ' τα στόματα τους" και γελούν τα δώματα του πατέρα βαρύχτυπου Δία στη λουλουδένια φωνή των θεϊσών καθώς απλώνεται και αντηχεί η κορφή του χιονισμένου Ολύμπου και τα δώματα των αθάνατων. Κι αυτές αφήνοντας την αθάνατη φωνή τους ψάλλουν των θεών το σεβαστό γένος πρώτο στο τραγούδι απ' την αρχή, αυτούς που η Γαία κι ο πλατύς Ουρανός γέννησε²⁰, και τους θεούς που γεννήθηκαν απ' αυτούς, δότες των καλών. Κι έπειτα δεύτερο το Δία, τον πατέρα των θεών και των ανθρώπων, υμνούν στην αρχή του τραγουδιού και στο τέλος, πόσο είναι πρώτος στους θεούς και στην ισχύ ο πιο μεγάλος. Κι έπειτα των ανθρώπων το γένος και των ισχυρών Γιγάντων υμνώντας τέρπουν το νου του Δία μέσα στον Όλυμπο οι Ολυμπιάδες Μούσες, οι κόρες του αιγιδοκράτη Δία.

Αυτές τις γέννησε στην Πιερία σμίγοντας με τον πατέρα της η Μνημοσύνη, που τα υψώματα του Ελευθέρου προστατεύει, λησμονιά στα βάσανα κι ανάσασμα απ' τις έγνοιες²¹. Εννιά²² νύχτες την έσμιγε ο νοητής Δίας μακριά

νόσφιν ἀπ' ἀθανάτων ἱερὸν λέχος εἰσαναβαίωνων·
 ἀλλ' ὅτε δή ῥ' ἐνιαυτὸς ἔην, περὶ δ' ἔτραπον ὄραι
 μηνῶν φθινόντων, περὶ δ' ἤματα πόλλ' ἐτελέσθη,
 ἢ δ' ἔτεκ' ἐννέα κούρας, ὁμόφρονας, ἧσιν αἰοιδῆ 60
 μέμβλεται ἐν στήθεσσι, ἀκηδέα θυμὸν ἐχούσαις,
 τυτθὸν ἀπ' ἀκροτάτης κορυφῆς νιφόεντος Ὀλύμπου·
 ἐνθά σφιν λιπαροὶ τε χοροὶ καὶ δώματα καλά.
 παρ δ' αὐτῆς Χάριτες τε καὶ Ἰμερος οἰκί' ἔχουσι
 ἐν θαλίης· ἐρατὴν δὲ διὰ στόμα ὄσσαν εἰῶσαι 65
 μέλπονται, πάντων τε νόμους καὶ ἦθεα κεδνὰ
 ἀθανάτων κλείουσιν, ἐπήρατον ὄσσαν εἰῶσαι.
 Αἱ τὸτ' ἴσαν πρὸς Ὀλυμπον, ἀγαλλόμεναι ὅπῃ καλῆ,
 ἀμβροσίῃ μολπῆ· περὶ δ' ἴαχε γαῖα μέλαινα
 ὑμνεύσαις, ἐρατὸς δὲ ποδῶν ὑπο δοῦπος ὀρώρει 70
 νισομένων πατέρ' εἰς ὄν' ὁ δ' οὐρανῶ ἐμβασιλεύει,
 αὐτὸς ἔχων βροντὴν ἠδ' αἰθαλόεντα κεραυνόν,
 κάρτει νικήσας πατέρα Κρόνον· εὖ δὲ ἕκαστα
 ἀθανάτοις διέταξε νόμους καὶ ἐπέφραδε τιμάς.
 ταῦτ' ἄρα Μοῦσαι ἄειδον Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι, 75
 ἐννέα θυγατέρες μέγαλον Διὸς ἐκγεγαυῖαι,
 Κλειώ τ' Εὐτέρπη τε Θάλειά τε Μελπομένη τε
 Τερψιχόρη τ' Ἐρατώ τε Πολύμνιά τ' Οὐρανίη τε
 Καλλιόπη θ'· ἢ δὲ προφερεστάτη ἐστὶν ἀπασέων.
 ἢ γὰρ καὶ βασιλεῦσιν ἄμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ. 80
 ὄντινα τιμήσουσι Διὸς κοῦραι μέγαλοιο
 γεινόμενόν τε ἰδῶσι διοτρεφέων βασιλῆων,
 τῶ μὲν ἐπὶ γλώσσει γλυκερὴν χεῖρουσιν ἐέρσην,
 τοῦ δ' ἔπε' ἐκ στόματος ῥεῖ μείλιχα· οἱ δέ νυ λαοὶ
 πάντες ἐς αὐτὸν ὀρῶσι διακρίνοντα θέμιστας 85
 ἰθείησι δίκησιν· ὁ δ' ἀσφαλέως ἀγορευόντων
 αἰψὰ κε καὶ μέγα νεῖκος ἐπισταμένως κατέπανσε·
 τοῦνεκα γὰρ βασιλῆες ἐχέφρονες, οὐνεκα λαοῖς

από τους αθάνατους στην ιερή της κλίνη ανεβαίνοντας" αλλά όταν είχε κλείσει ο χρόνος κι έφεραν κύκλο οι εποχές²³ καθώς χάνονταν τα φεγγάρια κι ήρθαν γύρω κι έγιναν μέρες πολλές, αυτή του γέννησε εννιά κόρες ομόγνωμες, που το τραγούδι τις μέλει στην καρδιά τους, με ψυχή ξένοιαστη λίγο πιο κάτω από την πιο ψηλή κορφή του χιονισμένου Ολύμπου. Εκεί είναι οι λαμπεροί τους χορότοποι και τα ωραία τους δώματα και κοντά τους οι Χάριτες κι ο Ίμερος έχουν τον οίκο τους στις τέρψεις" και γλυκιά απ' το στόμα τους αφήνοντας φωνή τραγουδούν τους νόμους όλων και τους φρόνιμους τρόπους των αθάνατων υμνούν, αφήνοντας τη γλυκιά τους φωνή.

Και πήγαν αυτές στον Όλυμπο τερπόμενες την ωραία φωνή τους, με αθάνατο τραγούδι" κι αντηχούσε γυρω η μαύρη γη τον ύμνο τους και γλυκός χτύπος σηκωνόταν απ' τα πέλματα τους καθώς προχωρούσαν προς τον πατέρα τους" κι αυτός στον ουρανό μέσα βασιλεύει ο ίδιος κρατώντας τη βροντή και το λαμπερό κεραινό, όταν νίκησε τον πατέρα του Κρόνο με τη δύναμη του" και καλά το καθετί στους αθάνατους χώρισε ίσα κι όρισε τις τιμές. Αυτά λοιπόν οι Μούσες τραγούδησαν, που έχουν τα Ολύμπια δώματα, οι εννιά κόρες οι γεννημένες απ' το μεγάλο Δία, η Κλειώ κι η Ευτέρπη κι η Θάλεια κι η Μελπομένη²⁴ κι η Τερψιχόρη κι η Ερατώ κι η Πολυμνία κι η Ουρανία κι η Καλλιόπη" αυτή είναι η πιο ξεχωριστή απ' όλες. Γιατί αυτή και τους σεβαστούς βασιλιάδες²⁵ ακολουθεί. Όποιοι τιμήσουν οι κόρες του μεγάλου Δία και τον δουν να γεννιέται, απ' τους διοθρεμμένους²⁶ βασιλιάδες, πάνω στη γλώσσα του χύνουν γλυκιά δροσιά, κι απ' το στόμα του κυλούν γαλήνια λόγια" κι ο λαός όλος αυτόν κοιτάει που ξεχωρίζει το σωστό με δίκαια κρίση" κι αυτός σταθερά μιλώντας αμέσως παύει με γνώση και το μεγάλο μάλωμα" αυτό είναι οι βασιλιάδες μυαλωμένοι, γιατί για το λαό, όταν

βλαπτομένοις ἀγορῆφι μετάρροπα ἔργα τελεῦσι ῥηιδίως, μαλακοῖσι παραιφάμενοι ἐπέεσσιν·	90
ἐρχόμενον δ' ἄν' ἀγῶνα θεὸν ὡς ἰλάσκονται αἰδοῖ μελιχίῃ, μετὰ δὲ πρέπει ἀγρομένοισι. τοίῃ Μουσῶν ἱερῇ δόσις ἀνθρώποισιν.	
Ἐκ γάρ τοι Μουσέων καὶ ἐκηβόλου Ἀπόλλωνος ἄνδρες ἀοῖδοι ἔασιν ἐπὶ χθόνα καὶ κιθαρισταί,	95
ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆες· ὁ δ' ὄλβιος, ὄντινα Μοῦσαι φίλωνται· γλυκερῆ οἱ ἀπὸ στόματος ῥέει ἀοδή. εἰ γάρ τις καὶ πένθος ἔχων νεοκηδεῖ θυμῷ ἄζηται κραδίην ἀκάχημενος, αὐτὰρ ἀοιδὸς Μουσῶν θεράπων κλεῖα προτέρων ἀνθρώπων	100
ὑμνήσῃ μάκαράς τε θεοὺς οἱ Ὀλυμπον ἔχουσιν, αἶψ' ὅ γε δυσφροσυνέων ἐπιλήθεται οὐδέ τι κηδέων μémνηται· ταχέως δὲ παρέτραπε δῶρα θεᾶων.	
Χαίρετε τέκνα Διός, δότε δ' ἱμερόεσσαν ἀοιδίην· κλείετε δ' ἀθανάτων ἱερὸν γένος αἰὲν ἐόντων,	105
οἱ Γῆς ἐξεγένοντο καὶ Οὐρανοῦ ἀστερόεντος, Νυκτός τε δυοφερῆς, οὗς θ' ἄλμυρὸς ἔτρεφε Πόντος. εἶπατε δ' ὡς τὰ πρῶτα θεοὶ καὶ γαῖα γέροντο καὶ ποταμοὶ καὶ πόντος ἀπείριτος οἴδματι θυίων ἄστρά τε λαμπετόντα καὶ οὐρανὸς εὐρὸς ὑπερθεν·	110
οἳ τ' ἐκ τῶν ἐγένοντο, θεοὶ δωτῆρες εἰῶν· ὡς τ' ἄφενος δάσσαντο καὶ ὡς τιμὰς διέλοντο, ἦδὲ καὶ ὡς τὰ πρῶτα πολύπτυχον ἔσχον Ὀλυμπον. ταῦτά μοι ἔσπετε Μοῦσαι Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσαι ἐξ ἀρχῆς, καὶ εἶπαθ', ὅτι πρῶτον γένητ' αὐτῶν.	115
Ἦτοι μὲν πρῶτιστα Χάος γένητ'· αὐτὰρ ἔπειτα Γαῖ' εὐρύτερονος, πάντων ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ ἀθανάτων οἱ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου, Τάρταρά τ' ἠερόεντα μυχῶ χθονὸς εὐρουοδείης, ἦδ' Ἔρος, ὃς κάλλιστος ἐν ἀθανάτοισι θεοῖσι,	120

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

τον βλάπτουνε στη αγορά, γυρνούν το έργο στους φταίχτες εύκολα, πείθοντας τον με μαλακά λόγια. Κι όταν πηγαίνει στη συνάθροιση, τον εξευμενίζουν σα θεό μ' αιδώ μαλακτική" και ξεχωρίζει ανάμεσα στους μαζεμένους" αυτό είναι των Μουσών το ιερό δώρο²⁷ στους ανθρώπους.

Γιατί απ' τις Μούσες και το μακροβόλο Απόλλωνα είναι οι τραγουδιστές πάνω στη γη και οι κιθαριστές, από το Δία οι βασιλιάδες^{28*} κι είναι ευτυχισμένοι, όποιον οι Μούσες αγαπούν γλυκιά απ' το στόμα του κυλάει φωνή. Γιατί κι αν κανείς, πένθος έχοντας στη φρεσκοπληγωμένη ψυχή μαραίνεται στενάζοντας απ' την καρδιά του, όμως όταν ο τραγουδιστής ο υπηρέτης των Μουσών, τις δόξες των παλιών ανθρώπων υμνήσει και τους μακάριους θεούς που έχουν τον Όλυμπο, ξεχνάει αυτός αμέσως τη βαριά καρδιά του και καημό κανένα δε θυμάται" και γρήγορα απ' αυτά τον παίρνουνε των θεϊσών τα δώρα.

Χαίρετε, παιδιά του Δία²⁹, και δώστε το γλυκό τραγούδι και υμνείτε των αθάνατων το ιερό γένος των αιώνιων, που απ' τη Γη³⁰ γεννήθηκαν και τον έναστρο Ουρανό κι απ' τη σκοτεινή Νύχτα, κι αυτούς που έθρεψε ο αρμυρός Πόντος. Και πέστε πώς στην αρχή οι θεοί κι η γη γίνανε κι οι ποταμοί κι ο απέραντος πόντος, όλος κύμα, και τα λαμπερά αστέρια κι ο πλατύς ουρανός απάνω κι όποιοι θεοί έγιναν, οι δωρητές των καλών, και πώς μοιράστηκαν τον πλούτο τους και χώρισαν τις τιμές και πώς στην αρχή πήραν τον πολύπτυχο Όλυμπο. Αυτά αφηγηθείτε μου Μούσες, που έχετε τα δώματα του Ολύμπου, απ' την αρχή, και πέστε μου ποιο πρώτο έγινε απ' αυτά.

Αληθινά πρώτα πρώτα³¹ έγινε το Χάος³², αλλά μετά η πλατύστηθη Γαία³³, όλων στέρεη βάση πάντα των αθάνατων που έχουν την κεφαλή του χιονοσκεπαστου Ολύμπου και τα ομιχλώδη Τάρταρα στο βάθος της πλατύδρομης γης, κι ο Έρωτας, που είναι ο πιο ωραίος μέσα στους

λυσιμελής, πάντων τε θεῶν πάντων τ' ἀνθρώπων
δάμναται ἐν στήθεσσι νόον καὶ ἐπίφρονα βουλήν.

Ἐκ Χάεος δ' Ἐρεβός τε μέλαινά τε Νύξ ἐγένοντο·
Νυκτὸς δ' αὐτ' Αἰθήρ τε καὶ Ἡμέρη ἐξεγένοντο,
οὓς τέκε κυσαμένη Ἐρέβει φιλότῃ μιγεῖσα. 125

Γαῖα δέ τοι πρῶτον μὲν ἐγένετο ἴσον ἑαυτῇ
Οὐρανὸν ἀστερόενθ', ἵνα μιν περὶ πάντα καλύπτῃ,
ὄφρ' εἴη μακάρεσσι θεοῖς ἔδος ἀσφαλὲς αἰεὶ.
γένετο δ' οὖρα μακρὰ, θεῶν χαρίεντας ἐναύλους
Νυμφέων, αἱ ναίουσιν ἀν' οὖρα βησσηέντα, 130

ἠδὲ καὶ ἀτρυγέτον πέλαγος τέκεν οἴδημι θυῖον,
Πόντον, ἄτερ φιλότῃτος ἐφιμέρου· αὐτὰρ ἔπειτα
Οὐρανῶ ἐνήθεῖσα τέκ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην
Κοῖόν τε Κρεῖόν θ' Ὑπερίονά τ' Ἰαπετόν τε
Θειάν τε Ῥεῖαν τε Θέμιν τε Μνημοσύνην τε 135
Φοῖβην τε χρυσοστέφανον Τηθύν τ' ἔρατεινήν.

τοὺς δὲ μεθ' ὀπλότατος γένετο Κρόνος ἀγκυλομήτης,
δεινότατος παιδῶν· θαλερόν δ' ἤχθηρε τοκῆα.

Γεῖνατο δ' αὖ Κύκλωπας ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντας,
Βρόντην τε Στερότην τε καὶ Ἄργην ὄβριμόθυμον, 140
οἱ δὴ τοι τὰ μὲν ἄλλα θεοῖς ἐναλίγκιοι ἦσαν,

μοῦνος δ' ὀφθαλμὸς μέσσω ἐνέκειτο μετώπῳ.
Κύκλωπες δ' ὄνομα ἦσαν ἐπώνυμον, οὐνεκ' ἄρα σφειων
κυκλοτερῆς ὀφθαλμὸς ἔεις ἐνέκειτο μετώπῳ· 145
ἰσχὺς δ' ἠδὲ βίη καὶ μηχαναὶ ἦσαν ἐπ' ἔργοις.

Ἄλλοι δ' αὖ Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἐξεγένοντο
τρεῖς παῖδες μεγάλοι τε καὶ ὄβριμοι, οὐκ ὄνομαστοί,
Κόττος τε Βριάρεώς τε Γύγης θ', ὑπερήφανα τέκνα.

τῶν ἑκατὸν μὲν χεῖρες ἀπ' ὤμων αἰσσαντο, 150
ἄπλαστοι, κεφαλαὶ δὲ ἑκάστῳ πεντήκοντα
ἐξ ὤμων ἐπέφνον ἐπὶ στιβαροῖσι μέλεσσιν·
ἰσχὺς δ' ἄπλητος κρατερὴ μέγਾਲω ἐπὶ εἶδει.

αθάνατους θεούς, ο λυσομέλης, κι όλων των θεών όλων των ανθρώπων δαμάξει μες στα στήθη τους τη γνώση και τη φρόνιμη βουλή.

Κι απ' το Χάος ο Έρεβος κι η μαύρη Νύχτα έγιναν³⁴. κι απ' τη Νύχτα ο Αιθέρας κι η Ημέρα γεννήθηκαν, που τα έκανε αφού συνέλαβε σμίγοντας με το Έρεβος στην αγάπη.

Μα η Γαία πρώτα γέννησε³⁵ ίσον μ' αυτήν³⁶ τον έναστρο Ουρανό, για να την σκεπάζει γύρω από παντού, να είναι στους μακάριους θεούς βάση στέρεα πάντα. Και γέννησε τα μακριά βουνά, τα όμορφα των θεϊσών κατοικητήρια, των Νυμφών, που κατοικούν στων βουνών τις κοιλάδες. Αυτή γέννησε και το άγονο πέλαγος, το όλο κύμα, τον Πόντο, χωρίς ηδονική αγάπη³⁷ κι έπειτα με τον Ουρανό κοιμήθηκε και γέννησε τον βαθύδινο Ωκεανό³⁸ και τον Κοίο και τον Κρείο και τον Τπερίονα και τον Ιαπετό³⁹ και τη Θεία και τη Ρεία και τη Θέμη και τη Μνημοσύνη και τη χρυσοστέφανη Φοίβη και τη χαριτωμένη Τηθή. Και μετ' απ' αυτούς τελευταίος γεννήθηκε ο στρεψόνοος Κρόνος, ο πιο φοβερός απ τους γιους της" και το θαλερό εχθρεύτηκε γονιό του.

Και γέννησε τους Κύκλωπες με την πολυδύναμη καρδιά, το Βρόντη και το Στερόπη και τον Άργο το βαρύψυχο⁴⁰, που στο Δία δώσαν τη βροντή και φτιάξανε τον κεραυνό. Αυτοί σ' όλα τ' άλλα ήταν όμοιοι με τους θεούς, αλλά ένα μάτι μονάχο βρισκόταν στο μέσο του μετώπου τους. Κι είχαν όνομα και λέγονταν Κύκλωπες, γιατί σ' αυτούς ένα στρογγυλό μάτι βρισκόταν στο μέτωπο τους. Και δύναμη κι ορμή και τεχνάσματα ήταν στα έργα τους.

Κι άλλοι απ' τη Γαία και τον Ουρανό γεννήθηκαν τρεις γιοι μεγάλοι και τρομεροί, όσο δε λέγεται, ο Κόττος κι ο Βριάρεος κι ο Γύγης, περήφανα παιδιά⁴¹. Απ' τους ώμους τους τινάζονταν εκατό χέρια αζύγωτα και πενήντα κεφάλια από καθενός τους ώμους φύτρωναν πάνω στα στιβαρά τους μέλη" κι ήταν αζύγωτη ισχύ δυνατή στη μεγάλη μορφή τους.

Ὅσοι γὰρ Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἐξεγένοντο,
 δεινότατοι παιδῶν, σφετέρῳ δ' ἤχθοντο τοκῆι 155
 ἐξ ἀρχῆς· καὶ τῶν μὲν ὅπως τις πρῶτα γένοιτο,
 πάντας ἀποκρύπτασκε καὶ ἐς φάος οὐκ ἀνέσκε
 Γαίης ἐν κευθμῶνι, κακῶ δ' ἐπετέρπετο ἔργῳ,
 Οὐρανός· ἢ δ' ἐντὸς στοναχίζετο Γαῖα πελώρη
 στεينوμένη· δολίην δὲ κακὴν ἐπεφράσσατο τέχνην. 160
 αἶψα δὲ ποιήσασα γένος πολιοῦ ἀδάμαντος
 τεῦξε μέγα δρέπανον καὶ ἐπέφραδε παισὶ φίλοισιν·
 εἶπε δὲ θαρσύνουσα, φίλον τετιμημένη ἦτορ·
 “παῖδες ἐμοὶ καὶ πατρός ἀτασθάλον, αἶ κ' ἐθέλητε
 πειθεσθαι· πατρός κε κακὴν τεισαιμέθα λώβην 165
 ὑμετέρον· πρότερος γὰρ ἀεικέα μῆσατο ἔργα.”
 ὧς φάτο· τοὺς δ' ἄρα πάντα ἔλεν δέος, οὐδέ τις αὐτῶν
 φθέγγετο. θαρσήσας δὲ μέγας Κρόνος ἀγκυλομήτης
 αἶψ' αὐτίς μύθοισι προσηύδα μητέρα κεδνήν·
 “μῆτερ, ἐγὼ κεν τοῦτό γ' ὑποσχόμενος τελέσαιμι 170
 ἔργον, ἐπεὶ πατρός γε δυσωνύμου οὐκ ἀλεγίζω
 ἡμετέρον· πρότερος γὰρ ἀεικέα μῆσατο ἔργα.”
 ὧς φάτο· γήθησεν δὲ μέγα φρεσὶ Γαῖα πελώρη·
 εἶσε δὲ μιν κρύψασα λόχῳ, ἐνέθηκε δὲ χερσὶν
 ἄρπην καρχαρόδοντα, δόλον δ' ὑπεθήκατο πάντα. 175
 ἦλθε δὲ νύκτ' ἐπάγων μέγας Οὐρανός, ἀμφὶ δὲ Γαίῃ
 ἰμεύρων φιλότητος ἐπέσχετο, καί ῥ' ἐτανύσθη
 πάντη· ὁ δ' ἐκ λοχέοιο πάϊς ὠρέξατο χειρὶ
 σκαιῆ, δεξιτερῆ δὲ πελώριον ἔλλαβεν ἄρπην,
 μακρὴν καρχαρόδοντα, φίλου δ' ἀπὸ μῆδεα πατρός 180
 ἐσσυμένως ἤμησε, πάλιν δ' ἔρριψε φέρεσθαι
 ἐξοπίσω. τὰ μὲν οὖν τι ἐτώσια ἔκφυγε χειρός·
 ὄσσαι γὰρ ῥαθάμιγγες ἀπέσσυθεν αἱματόεσαι,
 πάσας δέξατο Γαῖα· περιπλομένων δ' ἐναντιῶν
 γείνατ' Ἐρινῶς τε κρατερὰς μεγάλους τε Γίγαντας, 185

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

Όσοι λοιπόν απ' τη Γαία και τον Ουρανό γεννήθηκαν⁴², οι πιο τρομεροί απ' τους γιους, εχθρεύονταν το γονιό τους απ' την αρχή και τον καθένα τους μόλις γεννιόταν όλους τους έκρυβε και δεν τους άφηνε ν' ανέβουν στο φως, στο βάθος της Γαίας και με το κακό του έργο ευχαριστιόταν ο Ουρανός και η πελώρια Γαία στέναζε⁴³ μέσα της στενεμένη και δόλιο και κακό σκέφτηκε τέχνασμα. Αμέσως κάνοντας το γένος του γκρίζου αδάμαντα έφτιαξε μεγάλο δρέπανο και ορμήνεψε τους αγαπημένους γιους της και τους είπε ξεθαρρεύοντάς τους, λυπημένη στη γλυκιά καρδιά της: «Γιοι δικοί μου και ανόσιου πατέρα, αν το θέλετε⁴⁴ να μ' ακούσετε, την κακή ντροπή θα πληρώσουμε του πατέρα του δικού σας» γιατί πρώτος σκέφτηκε αταίριαστα έργα».

Έτσι είπε και αυτούς όλους τους έπιασε τρόμος και κανέναν τους δε μίλησε. Θαρρεύοντας όμως ο μεγάλος Κρόνος⁴⁵ ο στρεψόνοος, με λόγια μίλησε στη σεβαστή μητέρα του: «Μητέρα, εγώ θα το αναλάβω αυτό και θα το κάνω το έργο, δεν τον λογαριάζω τον κακονόματο πατέρα το δικό μας, γιατί πρώτος σκέφτηκε αταίριαστα έργα».

Έτσι είπε και αναγάλλιασε στην ψυχή της η πελώρια Γαία. Και τον κάθισε κρύβοντας τον σ' ενέδρα και του 'βαλε στα χέρια δρεπάνι κοφτερόδοντο" και όλο το δόλιο σχέδιο του 'μαθε. Κι ήρθε τη νύχτα φέρνοντας ο μεγάλος Ουρανός και γύρω απ' τη Γαία⁴⁶ ποθώντας την αγάπη ακούμπησε και απλώθηκε παντού" και απ' την ενέδρα του ο γιος του άπλωσε το χέρι το αριστερό και με το δεξί το πελώριο έπιασε δρεπάνι το μακρύ κοφτερόδοντο και του αγαπημένου του πατέρα τα μέλη γρήγορα θέρισε και τα 'ριξε πίσω να πηγαίνουνε πέρα" και αυτά δεν έπεσαν απ' τα / / / / / / / **47**
χέρια του μάταια γιατί οσες σταγόνες αιμα τινάχτηκαν , τις πήρε όλες η Γαία" και με το γύρισμα των χρόνων γέννησε τις δυνατές Ερινύες και τους μεγάλους Γίγαντες,

τεύχεσι λαμπομένους, δολίχ' ἔγχεα χερσὶν ἔχοντας,
 Νύμφας θ' ἄς Μελίας καλέουσ' ἐπ' ἀπείρονα γαῖαν.
 μῆδεα δ' ὡς τὸ πρῶτον ἀποτμηξίας ἀδάμαντι
 κάββαλ' ἀπ' ἠπείροιο πολυκλύστῳ ἐνὶ πόντῳ,
 ὡς φέρετ' ἄμ πέλαγος πουλὴν χρόνον, ἀμφὶ δὲ λευκὸς 190
 ἀφρὸς ἀπ' ἀθανάτου χροὸς ὤρνυτο· τῷ δ' ἐνὶ κοῦρῃ
 ἐθρέφθη· πρῶτον δὲ Κυθήροισι ζαθέοισιν
 ἐπλητ', ἔνθεν ἔπειτα περιέρχοντο ἵκετο Κύπρον.
 ἐκ δ' ἔβη αἰδοίη καλὴ θεός, ἀμφὶ δὲ ποιή
 ποσσὶν ὑπο ῥαδινοῖσιν ἀέξετο· τὴν δ' Ἀφροδίτην 195
 [ἀφρογενέα τε θεὰν καὶ ἐνστέφανον Κυθέρειαν]
 κικλήσκουσι θεοὶ τε καὶ ἀνέρες, οὐνεκ' ἐν ἀφρῷ
 θρέφθη· ἀτὰρ Κυθέρειαν, ὅτι προσέκυρσε Κυθήροις·
 Κυπρογενέα δ', ὅτι γέντο περικλύστῳ ἐνὶ Κύπρῳ·
 ἠδὲ φιλομμειδέα, ὅτι μηδέων ἐξεφαάνθη. 200
 τῇ δ' Ἔρος ὠμάρτησε καὶ Ἴμερος ἔσπετο καλὸς
 γεινομένη τὰ πρῶτα θεῶν τ' ἐς φῦλον ἰούσῃ·
 ταύτην δ' ἐξ ἀρχῆς τιμὴν ἔχει ἠδὲ λέλογχε
 μοῦραν ἐν ἀνθρώποισι καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσι,
 παρθενίους τ' ὄαρους μειδήματά τ' ἐξαπάτας τε 205
 τέρψιν τε γλυκερὴν φιλότητά τε μειλιχίην τε.
 Τοὺς δὲ πατὴρ Τιτῆνας ἐπὶ κλησὶν καλέεσκε
 παῖδας νεικείων μέγας Οὐρανός, οὗς τέκεν αὐτός·
 φάσκε δὲ τιταίνοντας ἀτασθαλίη μέγα ῥέξαι
 ἔργον, τοῖο δ' ἔπειτα τίσιν μετόπισθεν ἔσεσθαι. 210
 Νῦξ δ' ἔτεκε στυγερόν τε Μόρον καὶ Κῆρα μέλαιναν
 καὶ Θάνατον, τέκε δ' Ὑπνον, ἔτικτε δὲ φῦλον Ὀνειρίων.
 δεῦτερον αὖ Μῶμον καὶ Ὀιζὸν ἀλγινόεσσαν 214
 οὗ τινι κοιμηθεῖσα θεὰ τέκε Νῦξ ἑρεβεννή, 213
 Ἐσπερίδας θ', αἷς μῆλα πέρην κλυτοῦ Ὠκεανοῦ 215
 χρύσεια καλὰ μέλουσι φέροντά τε δένδρεα καρπόν·

που λαμποκοπούσαν στα όπλα τους, που κρατούν στα χέρια μακριά κοντάρια, και τις Νύμφες που ονομάζουν Μελίεζ⁴⁸ στην απέραντη γη. Και τα μέλη⁴⁹, όπως απ' την αρχή που κομμένα με τον αδάμαντα τα 'ριξε απ' τη στεριά στον πολυκύμαντο πόντο έτσι πήγαιναν στο πέλαγος πολύ καιρό και γύρω άσπρος αφρός σηκωνόταν απ' την αθάνατη σάρκα' και σ' αυτό κόρη τράφηκε" και πρώτα στα ιερά Κύθηρα πλησίασε κι από κει έπειτα έφτασε στην περιε-όμενη Κύπρο. Και βγήκε σεβαστή ωραία θεά και γύρω χορτάρι κάτω απ' τα τρυφερά πέλματα μεγάλωσε' κι αυτή Αφροδίτη κι αφρογέννητη⁵⁰ θεά και καλοστέφανη Κυθέρεια αποκαλούν θεοί κι άνθρωποι, γιατί στα Κύθηρα προσέγγισε" και Κυπρογέννητη, γιατί γεννήθηκε στην πολυκύμαντη Κύπρο" και φιλόμελη γιατί φάνηκε απ' τα μέλη. Κι αυτήν συνόδεψε ο Έρωτας και την ακολούθησε ο ωραίος Έμερος μόλις γεννήθηκε κι όταν πήγαινε στη γενιά των θεών. Κι αυτήν την τιμή έχει απ' την αρχή και της έλαχε το μερδικό στους ανθρώπους και τους αθάνατους θεούς, τα παρθενικά πλησιάσματα και τα χαμόγελα και τα ξεγελάσματα και η γλυκιά τέρψη κι η αγάπη κι η τρυφερότητα.

Κι εκείνους ο πατέρας τους Τιτάνες στ' όνομα αποκαλούσε τους γιους οργισμένος ο μεγάλος Ουρανός, που ο ίδιος τους γέννησε" γιατί, έλεγε, τεντώνοντας έπραξαν ανόσια μέγα έργο κι αυτό στο μέλλον θα το ξεπληρώσουν.

Κι η Νύχτα γέννησε⁵¹ το μισητό Μόρο και τη μαύρη Κήρα⁵² και το Θάνατο, και γέννησε τον Έπνο και γέννησε το γένος των Ονειρών και δεύτερα το Μώμο και την πονεμένη Κακοπάθεια χωρίς να κοιμηθεί με κανένα γέννησε η ερεβώδης Νύχτα⁵³ και τις Εσπερίδες, που τα μήλα πέρα απ' το δοξαστό Ωκεανό τα χρυσά φυλάνε τα ωραία και τα δέντρα που κάνουν τον καρπό. Και τις Μοίρες και

καὶ Μοίρας καὶ Κῆρας ἐγείνατο νηλεοποιῖνας,
 [Κλωθῶ τε Λάχεσίν τε καὶ Ἄτροπον, αἶ τε βροτοῖσι
 γεινομένοισι διδοῦσιν ἔχειν ἀγαθὸν τε κακὸν τε,]
 αἶ τ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε παραιβασίας ἐφέπουσιν, 220
 οὐδέ ποτε λήγουσι θεαὶ δεινοῦ χόλοιο,
 πρὶν γ' ἀπὸ τῶ δώωσι κακὴν ὄπιν, ὅστις ἀμάρτη.
 τίκτε δὲ καὶ Νέμεσιν πῆμα θνητοῖσι βροτοῖσι
 Νύξ ὀλοή· μετὰ τὴν δ' Ἀπάτην τέκε καὶ Φιλότητα
 Γῆράς τ' οὐλόμενον, καὶ Ἔριν τέκε καρτερόθυμον. 225
 Αὐτὰρ Ἔρις στρυγέρη τέκε μὲν Πόνον ἀλγινόεντα
 Λήθην τε Λιμόν τε καὶ Ἄλγεα δακρυόεντα
 Ὑσμίνας τε Μάχας τε Φόνους τ' Ἄνδροκτασίας τε
 Νείκεά τε ψευδεας τε Λόγους τ' Ἀμφιλλογίας τε
 Δυσνομήν τ' Ἄτην τε, συνήθεας ἀλλήλησιν, 230
 Ὅρκον θ', ὃς δὴ πλεῖστον ἐπιχθονίους ἀνθρώπους
 πημαίνει, ὅτε κέν τις ἐκὼν ἐπιόρκον ὁμόσση·
 Νηρέα δ' ἀψευδέα καὶ ἀληθέα γείνατο Πόντος
 προεσβύτατον παίδων· αὐτὰρ καλέουσι γέροντα,
 οὐνεκα νημερτῆς τε καὶ ἥπιος, οὐδὲ θεμίσιων 235
 λήθεται, ἀλλὰ δίκαια καὶ ἥπια δήνεα οἶδεν·
 αὐτὶς δ' αὖ Θαύμαντα μέγαν καὶ ἀγήγορα Φόρκον
 Γαίῃ μισγόμενος καὶ Κητῶ καλλιπάρηον
 Εὐρυβίην τ' ἀδάμαντος ἐνὶ φρεσὶ θυμὸν ἔχουσαν.
 Νηρῆος δ' ἐγένοντο μεγήρατα τέκνα θεῶν 240
 πόντῳ ἐν ἀτρυγέτῳ καὶ Δωριίδος ἠνκόμοιο,
 κούρης Ὠκεανοῦ τεληέντος ποταμοῦ,
 Πλωτῶ τ' Εὐκράντη τε Σαῶ τ' Ἀμφιτροίτη τε
 Εὐδώρη τε Θέτις τε Γαλήνη τε Γλαῦκη τε,
 Κυμοθόη Σπειῶ τε Θόη θ' Ἀλίη τ' ἐρόεσσα 245
 Πασιθέη τ' Ἐρατῶ τε καὶ Εὐνίκη ῥοδόπηχης
 καὶ Μελίτη χαρίεσσα καὶ Εὐλιμένη καὶ Ἄγαυή
 Δωτῶ τε Πρωτῶ τε Φέρουσά τε Δυναμένη τε

τις Κήρες γέννησε τις ανήλεες τιμωρούς, την Κλωθώ και τη Λάχεση και την Λτροπο, που στους θνητούς, όταν γεννιούνται, δίνουν να έχουν το καλό και το κακό και τα παραπατήματα θεών κι ανθρώπων κυνηγάνε" κι ούτε σταματούν ποτέ οι θεές την τρομερή οργή τους, πριν να ξεπληρώσουν το κακό χρέος σ' όποιον σφάλλει. Και γέννησε και τη Νέμεση, βαρύ κακό στους θνητούς ανθρώπους η ολέθρια Νύχτα" και μετά γέννησε την Απάτη και την Αγάπη και το καταραμένο Γήρας και την Έριδα γέννησε τη δυνατόψυχη.

Κι η μισητή Έριδα γέννησε τον πονεμένο Μόχθο και τη Λήθη και την Πείνα και τους δακρυσμένους Πόνους και τις Συγκρούσεις και τις Μάχες και τους Σκοτωμούς και τις Αντροφονίες και τα Μαλώματα και τα ψεύτικα Λόγια και τα Διπλόλογα και την Κακονομία και την Άτη⁵⁴, αξεχώριστες μεταξύ τους, και τον Όρκο, που το πιο πολύ τους ανθρώπους πάνω στη γη τυραννάει όποιον με τη θέληση του ψεύτικα ορκιστεί.

Και το Νηρέα τον άψευστο και φιλαλήθη γέννησε ο Πόντος⁵⁵, πρώτον στους γιους του" και τον αποκαλούν γέροντα, γιατί είναι πιστευτός⁵⁶ και ήπιος και δεν ξεχνάει τα νόμιμα, αλλά δίκαια και ήπια σχέδια σκέφτεται, κι ακόμη το μεγάλο Θαύμαντα και το γενναίο Φόρκυνα σμίγοντας με τη Γαία και την ομορφομάγουλη Κητώ και την Ευρυβίη που έχει αδάμαντα ψυχή μέσα της.

Κι απ' το Νηρέα έγιναν πολυαγάπητα παιδιά θεϊσών-στον άγονο πόντο κι απ' την ομορφομάλλα Δωρίδα, την κόρη του Ωκεανού, του τέλειου ποταμού, η Πλωτώ⁵⁷ κι η Ευκράντη κι η Σαώ κι η Αμφιτρίτη κι η Ευδώρη κι η Θέτη κι η Γαλήνη κι η Γλαύκη κι η Κυμοθήη κι η Σπειώ κι η Θόη κι η εράσμιμα Αλήη κι η Πασιθέη κι η Ερατώ κι η ροδοχέρα Ευνίκη κι η χαριτωμένη Μελίτη κι η Ευλιμένη κι η Αγαυή κι η Δωτώ κι η Πρωτώ κι η Φέρουσα κι η

Νησαίη τε καὶ Ἀκταίη καὶ Πρωτομέδεια,
 Δωρίς καὶ Πανόπη καὶ εὐειδῆς Γαλάτεια 250
 Ἴπποβόη τ' ἐρέεσσα καὶ Ἴππονόη ῥοδόπηχος
 Κυμοδόκη θ', ἣ κύματ' ἐν ἠεροειδέι πόντῳ
 πνοιᾶς τε ζαέων ἀνέμων σὺν Κυματολήγῃ
 ῥεῖα προῆνει καὶ ἐσφύρω Ἀμφιτριίτη,
 Κυμώ τ' Ἡιόνη τε ἐυστέφανός θ' Ἀλιμήδη 255
 Γλαυκονόμη τε φιλομμειδῆς καὶ Ποντοπόρεια
 Λειαγόρη τε καὶ Εὐαγόρη καὶ Λαομέδεια
 Πουλυνόη τε καὶ Αὐτονόη καὶ Λυσιάνασσα
 Εὐάρονη τε φνὴν ἐρατὴ καὶ εἶδος ἄμωμος
 καὶ Ψαμάθη χαρίεσσα δέμας δίη τε Μενίππῃ 260
 Νησώ τ' Εὐπόμπη τε Θεμιστώ τε Προνόη τε
 Νημερτής θ', ἣ πατρὸς ἔχει νόον ἀθανάτιο.
 αὗται μὲν Νηρηῶς ἀμύμονος ἐξεγένοντο
 κοῦραι πεντήκοντα, ἀμύμονα ἔργ' εἰδυῖαι·
 Θαύμας δ' Ὀκεανοῖο βαθυρρεΐταιο θύγατρα 265
 ἠγάγετ' Ἠλέκτρην ἣ δ' ὠκειᾶν τέκεν Ἴριν
 ἠγκόμους θ' Ἀρπυίας, Ἀελλώ τ' Ὀκυπέτην τε,
 αἱ ῥ' ἀνέμων πνοιῆσι καὶ οἰωνοῖς ἄμ' ἔπονται
 ὠκειῆς πτερυγέσσι μεταχρόνιαι γὰρ ἴαλλον.
 Φόρκνι δ' αὖ Κητῶ Γραιῖας τέκε καλλιπαρήους 270
 ἐκ γενετῆς πολιᾶς, τὰς δὴ Γραιῖας καλέουσι
 ἀθάνατοί τε θεοὶ χαμαὶ ἐρχόμενοι τ' ἄνθρωποι,
 Πεμφρηδῶ τ' εὐπεπλον Ἐρνώ τε κροκόπεπλον,
 Γοργούς θ', αἱ ναίουσι πέτρην κλυτοῦ Ὀκεανοῖο
 ἐσχατιῇ πρὸς νηκτός, ἔν' Ἐσπερίδες λιγύφωνοι, 275
 Σθεννώ τ' Εὐρύαλη τε Μέδονσά τε λυγρὰ παθοῦσα·
 ἣ μὲν ἔην θνητὴ, αἱ δ' ἀθάνατοι καὶ ἀγήρω,
 αἱ δύο· τῇ δὲ μῆ παρελέξατο Κυανοχαίτης
 ἐν μαλακῷ λειμῶνι καὶ ἀνθεσιν εἰαρινοῖσι.
 τῆς ὅτε δὴ Περσεὺς κεφαλὴν ἀπεδειροτόμησεν, 280
 ἔκθορε Χρυσάωρ τε μέγας καὶ Πήγασος ἵππος.

Δυναμένη κι η Νησαίη κι η Ακταίη κι η Πρωτομέδεια κι η Δωρίδα κι η Πανόπη κι η ομορφόθωρη Γαλάτεια κι η εράσμια Ιπποθόη κι η ροδοχέρα Ιππονόη κι η Κυμοδόκη, που τα κύματα στον ομιχλώδη πόντο και τ' άγρια φυσημάτα των ανέμων μαζί με την Κυματολήγη εύκολα ηρεμεί και με την ομορφοστράγαλη Αμφιτρίτη, κι η Κυμώ κι η Ηιόνη κι η ομορφοστέφανη Αλιμήδη κι η χαμογελαστή Γλαυκονόμη κι η Ποντοπόρεια κι η Λειαγόρη κι η Ευαγόρη κι η Λαομέδεια κι η Πουλυνόη κι η Αυτονόη κι η Λυσιάνασσα κι η Ευάρνη με ωραίο παράστημα κι αφεγάδιαστη μορφή, κι η χαριτωμένη στο σώμα Ψαμάθη κι η θεία Μενίππη κι η Νησώ κι η Ευπόμπη κι η Θεμιστώ κι η Πρόνοη κι η Νημερτής, που έχει το νου του αθάνατου πατέρα της. Αυτές απ' τον άψογο Νηρέα γεννήθηκαν, πενήντα κόρες, με γνώση σ' άψογα έργα.

Κι ο Θαύμαντας του βαθύρρυτου Ωκεανού την κόρη πήρε την Ηλέκτρα κι αυτή γέννησε τη γρήγορη Ίριδα και τις ομορφομάλλες Άρπυιες, την Αελλώ και την Ωκυπέτη, που τα φυσημάτα των ανέμων και τα πουλιά ακολουθάνε με τα γρήγορα φτερά τους" γιατί μαζί με το χρόνο τινάζονταν.

Και στο Φόρκυνα η Κητώ γέννησε τις Γραίες τις ομορφομάγουλες απ' τη γέννηση τους γκρίζες κι αυτές τις λένε Γραίες κι οι αθάνατοι θεοί κι οι άνθρωποι που έρχονται χάρη, την ομορφόπεπλη Πεμφρηδώ και την κροκόπεπλη Εννώ και τις Γοργούς που κατοικούν πέρ' απ' τον ξακουστό Ωκεανό στην άκρη κοντά στη Νύχτα, όπου είναι οι καθαρόφωνες Εσπερίδες, η Σθεννώ κι η Ευρυάλη κι η Μέδουσα που βαριά έπαθε. Αυτή ήταν θνητή, οι άλλες αθάνατες κι αγέραστες, οι δύο" κοντά στη μια κοιμήθηκε ο Γαλαξομάλλης σε μαλακό λιβάδι κι ανοιξιάτικα λουλούδια. Απ' αυτήν όταν ο Περσέας της απόκοψε το κεφάλι ξεπήδησε ο μεγάλος Χρυσάορας και το άλογο Πήγασος.

τῷ μὲν ἐπώνυμον ἦν, ὅτ' Ὀκεανοῦ παρὰ πηγὰς
 γένθ', ὃ δ' ἄορ χρύσειον ἔχων μετὰ χειρὶ φίλησι.
 χῶ μὲν ἀποπτάμενος, προλιπὼν χθόνα μητέρα μῆλων,
 ἴκετ' ἐς ἀθανάτους· Ζητὸς δ' ἐν δώμασι ναίει 285
 βροντήν τε στεροπὴν τε φέρων Διὶ μητιόεντι·
 Χρυσάωρ δ' ἔτεκεν τρικέφαλον Γηρουνῆα
 μιχθεῖς Καλλιρόῃ κόρῃ κλυτοῦ Ὀκεανοῖο·
 τὸν μὲν ἄρ' ἐξενάρριξε βίῃ Ἡρακληεῖη 290
 βουσί πάρ' εἰλιπόδεσσι περιρρότῳ εἰν Ἐρυνθείῃ
 ἡματι τῷ, ὅτε περ βοῦς ἤλασεν εὐρυμετώπους
 Τύρονθ' εἰς ἰερῆν, διαβάς πόρον Ὀκεανοῖο,
 Ὅρθον τε κτείνας καὶ βουκόλον Εὐρυτιώνα
 σταθμῶ ἐν ἡερόεντι πέρην κλυτοῦ Ὀκεανοῖο.
 Ἥ δ' ἔτεκ' ἄλλο πέλωρον ἀμήχανον, οὐδὲν εἰκόσ 295
 θνητοῖς ἀνθρώποις οὐδ' ἀθανάτοισι θεοῖσι,
 σπῆι ἐνὶ γλαφυρῶ, θεῖην κρατερόφρον' Ἐχιδνα,
 ἡμῖσιν μὲν νύμφην ἐλικώπιδα καλλιπάροισιν,
 ἡμῖσιν δ' αὖτε πέλωρον ὄφιν δεινόν τε μέγαν τε 300
 αἰόλον ὠμηστήν, ζαθέης ὑπὸ κεῖθεσι γαίης.
 ἔνθα δέ οἱ σπέος ἐστὶ κάτω κοίλῃ ὑπὸ πέτρῃ
 τηλοῦ ἀπ' ἀθανάτων τε θεῶν θνητῶν τ' ἀνθρώπων·
 ἔνθ' ἄρα οἱ δάσσαντο θεοὶ κλυτὰ δώματα ναίειν.
 Ἥ δ' ἔρυντ' εἰν Ἀρίμοισιν ὑπὸ χθόνα λυγρῇ Ἐχιδνα,
 ἀθάνατος νύμφη καὶ ἀγήραος ἡματα πάντα. 305
 τῇ δὲ Τυφάονά φασι μιγήμεναι ἐν φιλότιτι
 δεινόν θ' ὑβριστήν τ' ἄνομόν θ' ἐλικώπιδι κόρῃ·
 ἢ δ' ὑποκυσσαμένη τέκετο κρατερόφρονα τέκνα.
 Ὅρθον μὲν πρῶτον κύνα γείνατο Γηρουνῆι·
 δεύτερον αὖτις ἔτικτεν ἀμήχανον, οὐ τι φατειόν, 310
 Κέρβερον ὠμηστήν, Αἶδεω κύνα χαλκεόφωνον,
 πεντηκοντακέφαλον, ἀναιδέα τε κρατερόν τε·
 τὸ τρίτον Ὑδρην αὖτις ἐγείνατο λύγρ' εἰδυῖαν
 Λερναίην, ἣν θρέψε θεὰ λευκώλενος Ἥρη
 ἀπλητον κοτέουσα βίῃ Ἡρακληεῖη. 315

Αυτός έτσι ονομαζόταν γιατί στις πύλες τ' Ωκεανού γεννήθηκε, κι ο άλλος γιατί είχε στ' αγαπημένα χέρια του χρυσό σπαθί. Κι αυτός πετώντας κι αφήνοντας τη γη, τη μητέρα των κοπαδιών, έφτασε στους αθάνατους και κατοικεί στα δώματα του Δία και τη βροντή και την αστραπή φέρνει στο νοητή Δία. Κι ο Χρυσάορας γέννησε τον τρικέφαλο Γηρυόνη σμίγοντας με την Καλλιρόη την κόρη του Ξακουστού Ωκεανού. Κι αυτόν σκότωσε η βία του Ηρακλή κοντά στις στριφτόποδες αγελάδες στην περιερέομενη Ερύθεια κείνη τη μέρα που οδήγησε τις πλατυμέτωπες γελάδες στη ιερή Τίρυνθα περνώντας τον πόρο του Ωκεανού σκοτώνοντας τον Όρθο και τον γελαδοβοσκό Ευρυτίωνα στην ομιχλώδη μάντρα πέρ' απ' τον Ξακουστό Ωκεανό.

Κι αυτή γέννησε κι άλλο τέρας ακαταμάχητο⁵⁸, με τίποτα όμοιο στους θνητούς ανθρώπους και στους αθάνατους θεούς σε κοίλη σπηλιά, τη θεία γερόψυχη Έχιδνα, μισή νύμφη παιχνιδομάτα ομορφομάγουλη και μισή τεράστιο φίδι φοβερό και μεγάλο, στικτό, ωμοφάγο στα βάθη της ιερής γης. Εκεί έχει σπηλιά κάτω από κούφιο βράχο μακριά απ' τους αθάνατους θεούς και τους θνητούς ανθρώπους εκεί της μοίρασαν οι θεοί Ξακουστά δώματα να κατοικεί.

Και κρατήθηκε στους Αρίμους^{5*} κάτω απ' τη γη η πικρή Έχιδνα, αθάνατη νύμφη κι αγέραστη όλες τις μέρες της. Μ' αυτή λένε πως έσμιξε στην αγάπη ο Τυφάονας, ο τρομερός αδίστακτος κι άνομος, με την παιχνιδομάτα κόρη κι αυτή απ' αυτόν συλλαμβάνοντας γέννησε γερόψυχα παιδιά. Τον Όρθο πρώτο γέννησε το σκύλο του Γηρυόνη και δεύτερο, γέννησε τον ακαταμάχητο, αμελέτητο ωμοφάγο Κέρβερο, το χαλκόφωνο σκύλο του Άδη, πενηντακέφαλο, ανήλεο και γερό. Τρίτο, γέννησε την Έδρα που 'χε κακό στο νου τη Λερναία, που την ανάθρεψε η ασπροχέρα Ήρα, αζύγωτα οργισμένη με τη βία του Ηρακλή. Κι αυτήν

καὶ τὴν μὲν Διὸς υἱὸς ἐνήρατο νηλεί χαλκῶ
 Ἀμφιτρονιάδης σὺν ἀρηφίλῳ Ἰολάῳ
 Ἡρακλῆς βουλήσιν Ἀθηναίης ἀγελεύεις·
 Ἡ δὲ Χίμαιραν ἔτικτε πνέουσαν ἀμαιμάκετον πῶρ,
 δεινὴν τε μεγάλην τε ποδώκεά τε κρατερὴν τε. 320
 τῆς ἦν τρεῖς κεφαλαί· μία μὲν χαροποῖο λέοντος,
 ἢ δὲ χιμαίρης, ἢ δ' ὄφιος κρατεροῖο δράκοντος.
 [πρόσθε λέων, ὅπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα,
 δεινὸν ἀποπνεύουσα πυρὸς μένος αἰθομένοιο.]
 τὴν μὲν Πήγασος εἴλε καὶ ἐσθλὸς Βελλεροφόντης· 325
 Ἡ δ' ἄρα Φῆκ' ὄλοῦν τέκε Καδμείοισιν ὄλεθρον,
 Ὅρθῳ ὑποδμηθεῖσα, Νεμειᾶϊόν τε λέοντα,
 τὸν ῥ' Ἥρη θρέψασα Διὸς κυδρὴ παράκοιτις
 γουνοῖσιν κατένασσε Νεμείης, πῆμ' ἀνθρώποις.
 ἐνθ' ἄρ' ὄ γ' οἰκείων ἐλεφαίρετο φῶλ' ἀνθρώπων, 330
 κοιρανέων Τρητοῖο Νεμείης ἠδ' Ἀπέσαντος·
 ἀλλὰ ἔ ἴς ἐδάμασσε βίης Ἡρακληείης.
 Κητῶ δ' ὀπλότατον Φόρκυι φιλότῃτι μιγεῖσα
 γείνατο δεινὸν ὄφιν, ὃς ἐρεμνῆς κευθεσι γαίης
 πείρασιν ἐν μεγάλοις παγχρύσεια μῆλα φυλάσσει. 335
 τοῦτο μὲν ἐκ Κητοῦς καὶ Φόρκυος γένος ἐστί.
 Τηθὺς δ' Ὠκεανῶ ποταμοὺς τέκε δινήεντας,
 Νεῖλόν τ' Ἀλφειὸν τε καὶ Ἡριδανὸν βαθυδύην,
 Στρυμόνα Μαιάνδρον τε καὶ Ἴστρον καλλιριέεθρον
 Φᾶσίν τε Ῥῆσόν τ' Ἀχελῶόν τ' ἀργυροδίην 340
 Νέσσόν τε Ῥοδίον θ' Ἀλιάκμονά θ' Ἐπτάπορον τε
 Γρήνικόν τε καὶ Αἰσηπον θεῖόν τε Σιμοῦντα
 Πηγειὸν τε καὶ Ἐρμον ἐυροεῖτην τε Κάικον
 Σαγγάριον τε μέγαν Λάδωνά τε Παρθένιον τε
 Εὐθρόν τε καὶ Ἀρδησκον θεῖόν τε Σκάμανδρον. 345

ο γιος του Δία την έσφαξε με αλύπητο χαλκό ο γόνος του Αμφιτρύωνα με τον πολεμόχαρο Ιόλαο, ο Ηρακλής, με τις βουλές της Αθηνάς της λαφυροφόρας.

Κι αυτή γέννησε τη Χίμαιρα που πνέει ακατάσχετη φωτιά, φοβερή και μεγάλη και γρηγορόποδη και γερή κι αυτή είχε τρία κεφάλια· ένα λαμπερομάτη λέοντα, ένα γίδας, ένα φιδιού, γερού δράκοντα, μπροστά λιοντάρι, πίσω δράκοντας, στη μέση γίδα, αποπνέοντας φοβερή δύναμη φλογερής φωτιάς. Αυτή νίκησε ο Πήγασος κι ο ευγενής Βελλεροφόντης.

Κι αυτή γέννησε την ολέθρια Φίκα καταστροφή των Καδμείων, κάτω απ τον Όρθο δαμασμένη, και το λιοντάρι της Νεμέας, που τρέφοντας το η Ήρα η τιμημένη ομόκλινη του Δία του 'βαλε κατοικία τα υψώματα της Νεμέας, πληγή για τους ανθρώπους. Εκεί κατοικώντας άρπαζε τα γένη των ανθρώπων, κυρίαρχος του Τρητού, της Νεμέας και του Απέσαντα· αλλ' αυτόν τον νίκησε η δύναμη της βίας του Ηρακλή.

Κι η Κητώ τελευταίο, με το Φόρκυνα σμίγοντας στην αγάπη, γέννησε φοβερό φίδι, που στις σκοτεινής γης τα βάθη στις μεγάλες της άκρες φυλάει τα ολόχρυσά μήλα. Αυτή είναι η γενιά της Κητώσ και του Φόρκυνα.

Κι η Τηθή στον Ωκεανό γέννησε τους στροβιλιστούς Ποταμούς⁶⁰, το Νείλο⁶¹ και τον Αλφειό και τον Ηριδανό⁶² το βαθύδινο και το Στρυμόνα και το Μαϊάνδρο και τον ομορφοκύλιστο Ίστρο και το Φάση και το Ρήσο και τον Αχελώο τον αργυρόδινο και το Νέσσο και το Ροδίο και τον Αλιάκμονα και τον Επτάπορο και το Γρανικό και τον Αίσιππο και το θεϊκό Σιμούντα και τον Πηνειό και τον Έρμο και τον ομορφόρροο Κάικο και το μεγάλο Σαγγάριο και το Λάδωνα και τον Παρθένιο και τον Εύηνο και τον Άρδησκο και το θεϊκό Σκάμανδρο.

Τίχτε δὲ θυγατέρων ἱερὸν γένος, αἱ κατὰ γαῖαν
 ἄνδρας κορυΐζουσι σὺν Ἀπόλλωνι ἄνακτι
 καὶ Ποταμοῖς, ταύτην δὲ Διὸς πάρα μοῖραν ἔχουσι,
 Πειθῷ τ' Ἀδμήτη τε Ἰάνθη τ' Ἠλέκτρη τε
 Δωρίς τε Πρυμνώ τε καὶ Οὐρανίη θεοειδῆς 350
 Ἰππῷ τε Κλυμένη τε Ῥόδειά τε Καλλιρόῃ τε
 Ζευξῷ τε Κλυτίῃ τε Ἰδυϊά τε Πασιθόῃ τε
 Πληξαύρῃ τε Γαλαξαύρῃ τ' ἔρατῇ τε Διώνῃ
 Μηλόβοσις τε Θόῃ τε καὶ εὐειδῆς Πολυδώρῃ
 Κερκῆϊς τε φνὴν ἔρατῇ Πλουτῷ τε βοῶπις 355
 Περσηίς τ' Ἰάνειρά τ' Ἀκάστη τε Ξάνθη τε
 Πετραίῃ τ' ἐρόεσσα Μενεσθῷ τ' Εὐρώπῃ τε
 Μητίς τ' Εὐρυνόμῃ τε Τελεστώ τε κροκόπεπλος
 Χρυσῆς τ' Ἀσίῃ τε καὶ ἱμερόεσσα Καλυψῷ
 Εὐδώρῃ τε Τύχῃ τε καὶ Ἀμφιρῷ Ὠκυρόῃ τε 360
 καὶ Στύξ, ἣ δὴ σφρων προφερεστάτη ἐστὶν ἀπασέων.
 αὐταὶ ἄρ' Ὠκεανοῦ καὶ Τηθύος ἐξεγένοντο
 πρῶστῦταται κοῦραι· πολλαὶ γε μὲν εἰσι καὶ ἄλλαι.
 τρεῖς γὰρ χίλιαί εἰσι τανίσφυροι Ὠκεανῖναι,
 αἶ ῥα πολυσπερέες γαῖαν καὶ βένθεα λίμνης 365
 πάντη ὁμῶς ἐφέπουσι, θεάων ἀγλαὰ τέκνα.
 τόσσοι δ' αὖθ' ἕτεροι ποταμοὶ καναχηδὰ ῥέοντες,
 υἱέες Ὠκεανοῦ, τοὺς γείνατο πότνια Τηθύς·
 τῶν ὄνομ' ἀργαλέον πάντων βροτὸν ἀνὲρ' ἐνισπεῖν,
 οἱ δὲ ἕκαστοι ἴσασιν, οἷς ἂν περιναιετάουσι. 370
 Θεία δ' Ἡέλιόν τε μέγαν λαμπρὰν τε Σελήνην
 Ἥῳ θ', ἣ πάντεσσιν ἐπιχθονίοισι φαεῖνει
 ἀθανάτοισ τε θεοῖσι τοὶ οὐρανὸν εὐρὸν ἔχουσι,
 γείναθ' ὑποδημηῖσ' Ὑπερίονος ἐν φιλότῃ.
 Κρείω δ' Εὐρυνβίῃ τέκεν ἐν φιλότῃ μιγεῖσα 375
 Ἀστραϊὸν τε μέγαν Πάλλαντά τε διὰ θεάων
 Πέρσην θ', ὅς καὶ πᾶσι μετέπρεπεν ἰδυοσύνησιν.
 Ἀστραίω δ' Ἥως ἀνέμους τέκε καρτεροθύμους,

Και γέννησε την ιερή γενιά των θυγατέρων του⁶³, που στη γη τους άντρες αντρώνουν με τον κύριο τον Απόλλωνα και με τους Ποταμούς και αυτό το μερδικό έχουν απ' το Δία, η Πειθώ και η Αδμήτη και η Ιάνθη και η Ηλέκτρα και η Δωρίδα και η Πρυμνώ και η Ουρανία η θεόμορφη και η Ιππώ και η Κλυμένη και η Ρόδεια και η Καλλιρόη και η Ζευξώ και η Κλυτίη και η Ιδυία και η Πεισιθόη και η Πληξιάυρη και η Γαλαξιάυρη και η γλυκιά Διώνη και η Μηλόβοση και η Θόη και η ωραία Πολύδωρη και η Κερκηίδα με το γλυκό ανάστημα και η μεγαλομάτα Πλουτώ και η Περσηίδα και η Ιάνειρα και η Ακάστη και η Ξάνθη και η εράσμια Πετραία και η Μενεσθώ και η Ευρώπη και η Μήτη και η Ευρυνόμη και η κροκόπεπλη Τελεστώ και η Χρυσηίδα και η Ασία και η λαχταριστή Καλυψώ και η Ευδώρα και η Τύχη και η Αμφιρώ και η Ωκυρόη και η Στύγα, που απ' αυτές είναι πρώτη απ' όλες τους. Αυτές απ' τον Ωκεανό και την Τηθή γεννήθηκαν οι πιο μεγάλες κόρες· μα είναι βέβαια και άλλες πολλές. Γιατί τρεις φορές χίλιες είναι οι αλαφρόσφυρες Ωκεανίνες, που πολλές σκορπισμένες στη γη και τα βάθη της λίμνης παντού το ίδιο φροντίζουν, λαμπρά τέκνα στις θέισσες. Κι είναι άλλοι τόσοι ποταμοί που χτυπώντας κυλάνε, γιοι του Ωκεανού, που γέννησε η δέσποινα Τηθή" όλων τα ονόματα αυτών είναι κοπιαστικό άντρας θνητός να πει, το ξέρουν του καθένα αυτοί που κοντά του κατοικούνε.

Κι η θεία το μεγάλο Ήλιο και τη λαμπρή Σελήνη⁶⁴ και την Ηώ, που σ' όλους τους πάνω στη γη δίνει φως και στους αθάνατους θεούς που έχουν τον πλατύ ουρανό, γέννησε από κάτω δαμασμένη στην αγάπη του Τπερίονα.

Και στον Κρείο η Ευρυβίη στην αγάπη του γέννησε τον Αστραίο και το μεγάλο Πάλλαντα, η θεϊκότατη θεά, και τον Πέρση, που ξεχώριζε απ' όλους στο νου.

Και στον Αστραίο η Ηώ τους ανέμους γέννησε τους

ἀργεστήν Ζέφυρον Βορέην τ' αἰψηροκέλευθον
 καὶ Νότον, ἐν φιλότῃ θεὰ θεῶν εὐνηθεῖσα. 380
 τοὺς δὲ μέτ' ἀστέρα τίκτεν Ἐωσφόρον Ἥριγένεια
 ἄστρο τε λαμπετόωντα, τά τ' οὐρανὸς ἔστεφάνωται.
 Στὺξ δ' ἔτεκ' Ὠκεανοῦ θυγάτηρ Πάλλαντι μιγεῖσα
 Ζῆλον καὶ Νίκην καλλίσφυρον ἐν μεγάροισι
 καὶ Κράτος ἠδὲ Βίην ἀριδείκτα γείνατο τέκνα. 385
 τῶν οὐκ ἔστ' ἀπάνευθε Διὸς δόμος, οὐδέ τις ἔδρη,
 οὐδ' ὁδός, ὅππῃ μὴ κείνοις θεὸς ἡγεμονεύῃ,
 ἀλλ' αἰεὶ παρ Ζηνὶ βαρυκτύπῳ ἐδριόωνται.
 ὣς γὰρ ἐβούλευσε Στὺξ ἄφθιτος Ὠκεανίνῃ
 ἡματι τῶν, ὅτε πάντας Ὀλύμπιος ἀστεροπητῆς 390
 ἀθανάτους ἐκάλεσσε θεοὺς ἐς μακρὸν Ὀλυμπον,
 εἶπε δ' ὃς ἂν μετὰ εἴο θεῶν Τιτῆσι μάχοιτο,
 μὴ τιν' ἀπορραΐσειν γεράων, τιμὴν δὲ ἕκαστον
 ἐξέμεν ἦν τὸ πάρος γε μετ' ἀθανάτοισι θεοῖσι.
 τὸν δ' ἔφαθ', ὅστις ἄτιμος ὑπὸ Κρόνου ἠδ' ἀγέραστος, 395
 τιμῆς καὶ γεράων ἐπιβησέμεν, ἢ θέμις ἐστίν.
 ἦλθε δ' ἄρα πρώτη Στὺξ ἄφθιτος Οὐλυμπόνδε
 σὺν σφοῖσιν παιδεσσι φίλον διὰ μῆδεα πατρός·
 τὴν δὲ Ζεὺς τίμησε, περισσὰ δὲ δῶρα δέδωκεν.
 αὐτὴν μὲν γὰρ ἔθηκε θεῶν μέγαν ἔμμεναι ὄρκον, 400
 παῖδας δ' ἡμάτα πάντα εὐῶ μεταναιέτας εἶναι.
 ὣς δ' αὐτως πάντεσσι διαμπερές, ὣς περ ὑπέστη,
 ἐξετέλεσσ'· αὐτὸς δὲ μέγα κρατεῖ ἠδὲ ἀνάσσει.
 Φοῖβη δ' αὖ Κοίου πολυήρατον ἦλθεν ἐς εὐνήν·
 κυσσαμένη δῆπτετα θεὰ θεοῦ ἐν φιλότῃ 405
 Λητώ κυανόπεπλον ἐγείνατο, μείλιχον αἰεὶ,
 ἦπιον ἀνθρώποισι καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσι,
 μείλιχον ἐξ ἀρχῆς, ἀγανώτατον ἐντὸς Ὀλύμπου.
 γείνατο δ' Ἀστερίην εὐώνυμον, ἦν ποτε Πέρσης

γερόψυχους, τον ξάστερο Ζέφυρο και το γρηγορόδρομο Βοριά και το Νότο, στην αγάπη σμίγοντας, θεά με θεό. Και μετά απ' αυτούς το αστέρι γέννησε τον Εωσφόρο η Ηριγένεια και τα λαμπερά αστέρια που στεφανώνεται ο ουρανός.

Κι η Στύγα η κόρη του Ωκεανού γέννησε σμίγοντας με τον Πάλλαντα το Ζήλο και τη ομορφόσφυρη Νίκη μες στον οίκο" και το Κράτος και τη Βία γέννησε ξακουστά παιδιά, που δεν έχουν οίκο χώρια απ' το Δία, ούτε έδρα ούτε δρόμο όπου δεν τους οδηγεί ο θεός, αλλά πάντα κάθονται δίπλα στο βαρύχτυπο Δία. Γιατί έτσι τ' όρισε η Στύγα η απέθαντη Ωκεανίνα κείνη τη μέρα που ο Ολύμπιος ο αστραπόβόλος⁶⁵ τους αθάνατους κάλεσε θεούς στο μακρύ Όλυμπο και είπε πως όποιος μαζί του απ' τους θεούς μαχόταν τους Τιτάνες, καμιά τιμή δε θα του πάρει, αλλά ο καθένας το αξίωμα θα έχει που είχε πριν μες στους αθάνατους θεούς* και είπε όποιος χωρίς αξίωμα κάτω απ' τον Κρόνο ήταν στην τιμή, αξίωμα και τιμή θ' ανέβει, όπως είναι το σωστό. Λοιπόν ήρθε πρώτη η απέθαντη Στύγα στον Όλυμπο, μαζί και τα παιδιά της με τη συμβουλή του αγαπημένου της πατέρα. Και την τίμησε ο Δίας και της έδωσε περίσσια δώρα. Γιατί την έβαλε να είναι των θεων μέγας όρκος και τα παιδιά της να 'ναι όλες τις μέρες τους συγκάτοικοι του. Κι έτσι ολότελα σ' όλους, όπως υποσχέθηκε, το έκανε κι αυτός ο ίδιος μέγας κυβερνάει και βασιλεύει.

Κι η Φοίβη ήρθε στο πολυαγάπητο κρεβάτι του Κοίου και συλλαμβάνοντας μετά η θεά στου θεού την αγάπη γέννησε τη γαλαζόπεπλη Λητώ, τη μαλακή πάντα, ήπια στους ανθρώπους και στους αθάνατους θεούς, μαλακή απ' την αρχή, την πιο ήσυχη μέσα στον Όλυμπο, και γέννησε την Αστερία την καλονόματη, που κάποτε ο Πέρσης την

ἠγάγετ' ἐς μέγα δῶμα φίλην κεκλήσθαι ἄκοιτιν. 410
 ἢ δ' ὑποκυσάμενη Ἐκάτην τέκε, τὴν περὶ πάντων
 Ζεὺς Κρονίδης τίμησε· πόρην δέ οἱ ἀγλαὰ δῶρα,
 μοῖραν ἔχειν γαίης τε καὶ ἀτρυγέτιο θαλάσσης.
 ἢ δὲ καὶ ἀστερόεντος ἀπ' οὐρανοῦ ἔμμορε τιμῆς,
 ἀθανάτοις τε θεοῖσι τετιμένη ἐστὶ μάλιστα. 415
 καὶ γὰρ νῦν, ὅτε πού τις ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
 ἔρδων ἱερὰ καλὰ κατὰ νόμον ἰλάσκηται,
 κικλήσκει Ἐκάτην· πολλή τέ οἱ ἔσπετο τιμῇ
 ῥεῖτα μάλ', ᾧ πρόφρων γε θεὰ ὑποδέξεται εὐχάς,
 καὶ τέ οἱ ὄλβον ὀπάξει, ἐπεὶ δύναμις γε πάρεστιν. 420
 ὅσσοι γὰρ Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἐξεγένοντο
 καὶ τιμὴν ἔλαχον, τούτων ἔχει αἴσαν ἀπάντων·
 οὐδέ τί μιν Κρονίδης ἐβηῆσατο οὐδέ τ' ἀπηύρα,
 ὅσσ' ἔλαχεν Τιτῆσι μέτα προτέροισι θεοῖσιν,
 ἀλλ' ἔχει, ὡς τὸ πρῶτον ἀπ' ἀρχῆς ἔπλετο δασμός. 425
 καὶ γέρας ἐν γαίῃ τε καὶ οὐρανῷ ἠδὲ θαλάσσει,
 οὐδ' ὅτι μουνογενής, ἥσσαν θεὰ ἔμμορε τιμῆς 426
 ἀλλ' ἔτι καὶ πολὺ μᾶλλον, ἐπεὶ Ζεὺς τίεται αὐτήν. 428
 ᾧ δ' ἐθέλη, μεγάλως παραγίνεται ἠδ' ὀνίνησιν·
 ἐν τε δίκη βασιλεῦσι παρ' αἰδοίοισι καθίζει, 434
 ἐν τ' ἀγορῇ λαοῖσι μεταπρέπει, ὃν κ' ἐθέλησιν 430
 ἠδ' ὀπότ' ἐς πόλεμον φθισήνορα θωρήσσωται
 ἀνέρες, ἔνθα θεὰ παραγίνεται, οἷς κ' ἐθέλησι
 νίκην προφρονέως ὀπάσαι καὶ κῦδος ὀρέξαι. 433
 ἐσθλή δ' αὖθ' ὀπότ' ἄνδρες ἀεθλεύουσ' ἐν ἀγῶνι· 435
 ἐνθα θεὰ καὶ τοῖς παραγίνεται ἠδ' ὀνίνησι·
 νικήσας δὲ βίη καὶ κάρτει, καλὸν ἄεθλον
 ῥεῖτα φέρει χαιρών τε, τοκεῦσι δὲ κῦδος ὀπάξει.
 ἐσθλή δ' ἰππῆεσσι παρεστάμεν, οἷς κ' ἐθέλησιν
 καὶ τοῖς, οἳ γλανκὴν δυσπέμφελον ἐργάζονται, 440
 εὐχονται δ' Ἐκάτην καὶ ἐρικτύπω Ἐννοσιγαίῳ,
 ῥηιδίως ἄγρην κυδρὴν θεὸς ὥπασε πολλήν,

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

πήρε στο μεγάλο του οίκο να λέγεται, αγαπημένη του ομόκλινη. Κι αυτή απ' αυτόν συλλαμβάνοντας γέννησε την Εκάτη⁶⁶, που πιο πολύ απ' όλους τίμησε ο Δίας ο γιος του Κρόνου" και της έδωσε λαμπρά δώρα να έχει μερδικό στη γη και στην άγονη θάλασσα. Αυτής κι ο έναστρος ουρανός της έλαχε αξίωμα στους αθάνατους θεούς ξεχωριστά τιμημένη. Γιατί και τώρα, όταν κανείς απ' τους ανθρώπους πάνω στη γη κάνοντας καλές θυσίες κατά το συνήθιο παρακαλεί, επικαλείται την Εκάτη. Και πολλή του πάει τιμή πολύ εύκολα, σ' αυτόν που δέχτηκε η θεά την προσευχή του ευνοϊκά και πλούτο του στέλνει γιατί έχει τη δύναμη. Γιατί σ' όσους απ' τη Γαία γεννήθηκαν και τον Ουρανό και τους έλαχε αξίωμα, σ' όλους αυτούς έχει μερίδιο. Κι ούτε σε τίποτα ο γιος του Κρόνου τη βίασε ούτε της στέρησε απ' όσα της έλαχαν μες στους Τιτάνες τους προηγούμενους θεούς. Αλλά έχει όπως πρωτότηταν το μερδικό της απ' την αρχή κι ούτε γιατί ήταν μόνος γόνος, πήρε η θεά μικρότερο αξίωμα, και τιμή στη γη και στον ουρανό και στη θάλασσα" αλλά και πολύ περισσότερο, γιατί ο Δίας την τιμάει. Κι όποιον θέλει, πολύ τον παραστέκει και τον ωφελεί" κι όταν δικάζουν οι σεβαστοί βασιλιάδες, δίπλα τους κάθεται και στου λαού τις συνελεύσεις ξεχωρίζει όποιος αυτή θέλει" κι όταν για τον αντροκτόνο πόλεμο αρματώνονται οι άντρες, εκεί η θεά παραστέκει, σ' όποιους θέλει πρόθυμα τη νίκη να στέψει και να υψώσει δόξα. Και καλή, όταν οι άντρες συναγωνίζονται στον αγώνα, εκεί η θεά τους παραστέκει και τους ωφελεί" κι όταν νικήσει με σθένος και δύναμη τ' ωραίο έπαθλο εύκολα βαστάει και χαρούμενα και στους γονιούς του φέρνει περηφάνια. Και καλή είναι να στέκει δίπλα στους καβαλάρηδες, σ' όποιους θέλει, και σ' αυτούς, που στην ανεμόδαρτη γλαυκή δουλεύουν και προσεύχονται στην Εκάτη και στον πολύχτυπο Γεοσειστή, εύκολη ψαριά η τιμημένη θεά στέλ-

ῥεῖα δ' ἀφείλετο φαινομένην, ἐθέλουσά γε θυμῷ.
 ἐσθλή δ' ἐν σταθμοῖσι σὺν Ἐρμῇ ληΐδ' ἀέξειν
 βουκολίας δὲ βοῶν τε καὶ αἰπόλια πλατέ' αἰγῶν 445
 ποιίμας τ' εἰροπόκων ὀίων, θυμῷ γ' ἐθέλουσα,
 ἐξ ὀλίγων βριάει καὶ πολλῶν μείονα θῆκεν.
 οὔτω τοι καὶ μονογενῆς ἐκ μητρὸς ἐοῦσα
 πᾶσι μετ' ἀθανάτοισι τετίμηται γεράεσσι.
 θῆκε δέ μιν Κρονίδης κούροτρόφον, οἱ μετ' ἐκείνην 450
 ὀφθαλμοῖσιν ἴδοντο φάος πολυδερκέος Ἡοῦς.
 οὔτως ἐξ ἀρχῆς κούροτρόφος, αἱ δέ τε τιμαί.
 ῥεῖη δὲ δμηθεῖσα Κρόνῳ τέκε φαίδιμα τέκνα,
 Ἰστίνη Δήμητρα καὶ Ἥρην χρυσοπεδίλον,
 ἴφθιμόν τ' Αἰδὴν, ὅς ὑπὸ χθονὶ δώματα ναίει 455
 νηλεὲς ἦτορ ἔχων, καὶ ἐρίκτυπον Ἐννοσίγαιον,
 Ζῆνά τε μητιόεντα, θεῶν πατέρ' ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν,
 τοῦ καὶ ὑπὸ βροντῆς πελεμίζεται εὐρεῖα χθῶν.
 Καὶ τοὺς μὲν κατέπινε μέγας Κρόνος, ὧς τις ἕκαστος
 νηδυός ἐξ ἱερῆς μητρὸς πρὸς γούναθ' ἴκοιτο, 460
 τὰ φρονέων, ἵνα μή τις ἀγανῶν Οὐραניῶνων
 ἄλλος ἐν ἀθανάτοισιν ἔχοι βασιληίδα τιμῆν.
 πεύθετο γὰρ Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἀστερόεντος
 οὔνεκά οἱ πέπρωτο ἐῷ ὑπὸ παιδὶ δαμῆναι,
 καὶ κρατερῷ περ ἐόντι, Διὸς μεγάλου διὰ βουλάς. 465
 τῷ ὅ γ' ἄρ' οὐκ ἀλαοσκοπιὴν ἔχεν, ἀλλὰ δοκεύων
 παῖδας εὐὸς κατέπινε· ῥεῖη δ' ἔχε πένθος ἄλαστον.
 ἀλλ' ὅτε δὴ Δί' ἐμελλε θεῶν πατέρ' ἠδὲ καὶ ἀνδρῶν
 τέξεσθαι, τότε ἔπειτα φίλους λιτάνευε τοκῆς
 τοὺς αὐτῆς, Γαῖαν τε καὶ Οὐρανὸν ἀστερόεντα, 470
 μῆτιν συμφράσασθαι, ὅπως λελάθοιτο τεκοῦσα
 παῖδα φίλον, τείσαιτο δ' ἐρινῶς πατρὸς ἐοῖο
 παίδων θ' οὐς κατέπινε μέγας Κρόνος ἀγκυλομήτης.

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

νει πολλή κι εύκολα την παίρνει, κι ας φαίνεται, αν το θέλει η ψυχή της. Και καλή στις στάνες μαζί με τον Ερμή ν' αυξαίνουν τα ζώα" και τις αγέλες των γελαδιών και τα πλατιά κοπάδια των γιδιών και τις ποίμνες των πυκνόμαλλων αρνιών, αν η ψυχή της το θέλει, από λίγα τα πληθαίνει κι από πολλά τα λιγοστεύει. Έτσι και μόνος γόνος όντας της μητέρας της, σ' όλους τους αθάνατους είναι τιμημένη μ' αξίωμα. Και την έβαλε ο γιος του Κρόνου νεοτρόφο, αυτών που μετά απ' αυτήν είδαν στα μάτια τους το φως της πολύβλεπτης Αυγής. Έτσι είναι απ' την αρχή νεοτρόφος, κι αυτές είναι οι τιμές της.

Κι η Ρέα δαμασμένη απ' τον Κρόνο γέννησε λαμπρά παιδιά⁶⁷ την Εστία και τη Δήμητρα και τη χρυσοπέδιλη Ήρα και το δυνατό Άρη, που κατοικεί σε δώματα κάτω απ' τη γη έχοντας ανέλεη καρδιά και τον πολύχτυπο Γεοσειστή και το Δία το νοητή, πατέρα των θεών και των ανθρώπων, που απ' τη βροντή τραντάζεται η πλατιά γη.

Και αυτούς τους κατάπινε ο μεγάλος Κρόνος, μόλις ο καθένας από την ιερή κοιλιά της μάνας του έφτανε στα γόνατα της, μ' αυτό στο νου, κανείς απ' τους ευγενείς Ουρανίωνες άλλος στους αθάνατους να μην έχει βασιλική τιμή. Γιατί έμαθε απ' τη Γαία και τον έναστρο Ουρανό ότι του ήταν πεπρωμένο απ' το γιο του να νικηθεί, κι ας ήταν ισχυρός, με του μεγάλου Δία τη βουλή' έτσι αυτός δε φύλαγε τυφλά αλλά παραμονεύοντας κατάπινε⁶⁸ τα παιδιά του' κι η Ρέα ήταν σ' άπαυτο πένθος. Αλλά όταν ήταν τον πατέρα των θεών και των ανθρώπων να γεννήσει, τότε πια ικέτεψε τους γονιούς τους δικούς της, τη Γαία και τον έναστρο Ουρανό, να σκεφτούν μαζί της ένα σχέδιο, πώς κρυφά να γεννήσει τον αγαπημένο της γιο και την εκδίκηση να ξεπληρώσει του πατέρα της και των παιδιών της, που κατάπινε ο μεγάλος Κρόνος ο στρεψόνοος. Κι αυτοί

οἱ δὲ θυγατρὶ φίλῃ μάλα μὲν κλύον ἦδ' ἐπίθοντο,
καί οἱ πεφραδέτην, ὅσα περ πέπρωτο γενέσθαι 475
ἀμφὶ Κρόνῳ βασιλῆι καὶ νιεί καρτεροθύμῳ·
πέμφαν δ' ἔς Λύκτον, Κρήτης ἔς πίονα δήμον,
ὀππότ' ἄρ' ὀπλότατον παίδων τέξεσθαι ἔμελλε,
Ζῆνα μέγαν τὸν μὲν οἱ ἐδέξατο Γαῖα πελώρη
Κρήτη ἐν εὐρείῃ τρεφέμεν ἀτιταλλέμεναί τε. 480
ἐνθά μιν ἴκτο φέρουσα θοὴν διὰ νύκτα μέλαιναν,
πρώτην ἔς Λύκτον· κρύψεν δέ ἐ χειρὶ λαβοῦσα
ἄνθρω ἐν ἠλιβάτῳ, ζαθέης ὑπὸ κεύθεισι γαίης,
Αἰγαίῳ ἐν ὄρει πεπυκασμένῳ ὕληντι.
τῷ δὲ σπαργανίσασα μέγαν λίθον ἐγγυάλιξεν 485
Οὐρανίδῃ μέγ' ἄνακτι, θεῶν προτέρων βασιλῆι.
τὸν τόθ' ἔλων χεῖρεσσιν ἐὴν ἐσκάτθετο νηδύν,
σχέτλιος, οὐδ' ἐνόησε μετὰ φρεσίν, ὥς οἱ ὀπίσω
ἀντὶ λίθου εἰς υἱὸς ἀνίκητος καὶ ἀκηθῆς
λείπεθ', ὃ μιν τάχ' ἔμελλε βίῃ καὶ χειρὶ δαμάσσας 490
τιμῆς ἐξελάειν, ὃ δ' ἐν ἀθανάτοισιν ἀνάξειν.
Καρπαλίμῳ δ' ἄρ' ἔπειτα μένος καὶ φαίδιμα γυῖα
ἠϋξέτο τοῦτο ἄνακτος· ἐπιπλομένων δ' ἐνιαυτῶν,
Γαίης ἐννεσίησι πολυφραδέεσσι δολωθεῖς,
ὄν γόνον ἄψ ἀνέηκε μέγας Κρόνος ἀγκυλομήτης, 495
νικηθεὶς τέχνησι βίηφί τε παιδὸς ἐοῖο.
πρῶτον δ' ἐξέμεσε λίθον, ὄν πύματον κατέπινε·
τὸν μὲν Ζεὺς στήριξε κατὰ χθονὸς εὐρουδεΐης
Πυθοῖ ἐν ἡγαθέῃ, γυάλους ὑπο Παρνησσοῖο,
σῆμ' ἔμεν ἐξοπίσω, θαῦμα θνητοῖσι βροτοῖσι. 500
Λῦσε δὲ πατροκασιγνήτους ὀλοῶν ὑπὸ δεσμῶν,
Οὐρανίδας, οὓς δῆσε πατὴρ ἀεσιφροσύνῃσιν·
οἱ οἱ ἀπεμνήσαντο χάριν εὐεργεσιῶν,
δῶκαν δὲ βροντήν ἦδ' αἰθαλόεντα κεραννὸν

την κόρη την αγαπημένη τους πολύ επάκουσαν και πείστηκαν και της αποκάλυψαν αυτά που πεπρωμένο ήταν να γίνουν με το βασιλιά Κρόνο και το γιο του το γερόψυχο. Και την έστειλαν στη Λύκτο, τον πλούσιο τόπο της Κρήτης, όταν ήταν το τελευταίο απ' τα παιδιά της να γεννήσει, το μεγάλο Δία" και το δέχτηκε απ' αυτή η πελώρια Γαία στην πλατιά Κρήτη να το θρέψει και να το αναστήσει. Εκεί ήρθε γρήγορη κρατώντας τον μέσα στη μαύρη νύχτα πρώτα στη Λυκτο" και τον έκρυψε παίρνοντας τον στα χέρια σε απόμακρο άντρο, στα βάθη της ιερής γης, στο βουνό Αιγαίο το σκεπασμένο από δάση. Και σ' αυτόν σπαργανώνοντας μεγάλη πέτρα έδωσε, στο γιο τ' Ουρανού το μεγάλο άρχοντα, τον προηγούμενο βασιλιά των θεών. Κι αυτόν πιάνοντας τον στα χέρια τον έριξε στην κοιλιά του ο δυστυχισμένος" δεν το κατάλαβε στο νου του, πως πίσω του αντι για πέτρα ο γιος του ανίκητος κι ανέγνοιαστος έμενε, που αυτόν γρήγορα ήταν με τη βία και τα χέρια νικώντας να τον διώξει απ' το αξίωμα κι αυτός να βασιλέψει στους αθάνατους.

Γρήγορα έπειτα η ορμή και τα λαμπρά μέλη αυξήθηκαν αυτού του άρχοντα" καθώς γύριζαν τα χρόνια, απ' της Γαίας τις πονηρές συμβουλές ξεγελασμένος το γόνο του πάλι έβγαλε πάνω ο μεγάλος Κρόνος ο στρεψόνοος νικημένος από τα τεχνάσματα και τη βία του γιου του. Πρώτη ξέρασε την πέτρα που είχε τελευταία καταπιεί" αυτήν ο Δίας την έστησε στην πλατύδρομη γη στην πανίερη Πύθωνα κάτω απ' τα κοιλώματα του Παρνασσού να είναι σημάδι στο μέλλον, πράγμα θαυμαστό στους θνητούς.

Κι έλυσε τους αδερφούς του πατέρα του απ' τα μαύρα δεσμά τους, τους γιους τ' Ουρανού, που τους έδεσε ο πατέρας τους στην κακομυαλιά του" κι αυτοί του θυμήθηκαν τη χάρη της ευεργεσίας του και του 'δωσαν τη βροντή και το λαμπερό κεραινό και την αστραπή" πριν τα 'κρυβε η

καὶ στεροπὴν· τὸ πρὶν δὲ πελώρη Γαῖα κεκεύθει·	505
τοῖς πίσυρος θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀνάσσει.	
Κούρη δ' Ἰαπετὸς καλλίσφυρον Ὠκεανίην	
ἠγάγετο Κλυμένην καὶ ὁμὸν λέχος εἰσανέβαιεν.	
ἢ δέ οἱ Ἄτλαντα κρατερόφρονα γείνατο παῖδα,	
τίκτε δ' ὑπερκύδαντα Μενoitιον ἠδὲ Προμηθεά,	510
ποικίλον αἰολόμητιν, ἀμαρτίνοσ' τ' Ἐπιμηθεά·	
ὃς κακὸν ἐξ ἀρχῆς γένετ' ἀνδράσιν ἀλφηστῆσιν·	
πρῶτος γάρ ῥα Διὸς πλαστήν ὑπέδεκτο γυναῖκα	
παρθένον. ὑβριστὴν δὲ Μενoitιον εὐρύοπα Ζεὺς	
εἰς ἔρεβος κατέπεμψε βαλὼν φολόεντι κερανῶ	515
εἶνεκ' ἀτασθαλίης τε καὶ ἠγορέης ὑπερόπλου.	
Ἄτλας δ' οὐρανὸν εὐρὸν ἔχει κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,	
πεύρασιν ἐν γαίῃς πρόπαρ' Ἑσπερίδων λιγυφῶνων	
ἔστηώς, κεφαλῇ τε καὶ ἀκαμάτησι χέρεσσι·	
ταύτην γάρ οἱ μοῖραν ἐδάσσατο μητίετα Ζεὺς.	520
δῆσε δ' ἀλκυτοπέδησι Προμηθεά ποικιλόβουλον,	
δεσμοῖς ἀργαλέοισι, μέσον διὰ κίον' ἐλάσσας·	
καὶ οἱ ἐπ' αἰετὸν ὤρσε τανύπτερον· αὐτὰρ ὁ γ' ἦπαρ	
ἦσθιεν ἀθάνατον, τὸ δ' ἀέξετο ἴσον ἀπάντη	
νυκτός, ὅσον πρόπαν ἦμαρ ἔδοι τανυσίπτερος ὄρνις.	525
τὸν μὲν ἄρ' Ἀλκμήνης καλλισφύρου ἄλκιμος υἱὸς	
Ἡρακλῆς ἔκτεινε, κακὴν δ' ἀπὸ νοῦσον ἀλαλκεν	
Ἰαπετιονίδη καὶ ἐλύσατο δυσφροσυνάων,	
οὐκ ἀέκητι Ζητὸς Ὀλυμπίου ὑψιμέδοντος,	
ὄφρ' Ἡρακλῆος Θηβαγενέος κλέος εἶη	530
πλεῖον ἔτ' ἢ τὸ πάροιθεν ἐπὶ χθόνα πουλυβότειραν.	
ταῦτ' ἄρα ἀζόμενος τίμα ἀριδείκετον υἱόν·	
καὶ περ χωόμενος παύθη χόλου, ὃν πρὶν ἔχεσκεν,	
οὐνεκ' ἐρίζετο βουλὰς ὑπερμενεί Κρονίωνι.	
Καὶ γὰρ ὅτ' ἐκρίνοντο θεοὶ θνητοὶ τ' ἀνθρώποι	535
Μηκῶνῃ, τότε ἔπειτα μέγαν βοῦν πρόφρονι θυμῶ	

πελώρια Γαία" μ' αυτά σίγουρος τους θνητούς και τους αθάνατους κυβερνάει⁶⁹.

Και ο Ιαπετός⁷⁰ την κόρη την ομορφόσφυρη την Ωκεανίνα πήρε την Κλυμένη και μαζί της ανέβηκε στην ίδια κλίνη. Κι αυτή τον Άτλαντα του γέννησε γερόψυχο γιο⁷¹ και γέννησε τον αλαζονικό⁷¹ Μενόιτιο και τον Προμηθέα και τον πολύτροπο ποικιλόνοο λαθόμυαλο Επιμηθέα, που κακό απ' την αρχή έγινε για τους ψωμοφάγους ανθρώπους⁷² γιατί πρώτος του Δία τη φτιαγμένη δέχτηκε γυναίκα παρθένα. Και τον ανίερο Μενόιτιο ο πανόπτης Δίας στο Έρεβος κάτω τον τίναξε χτυπώντας τον με καπνερό κεραυνό για την ανοσιότητά του και την υπεροπτική αντρειοσύνη του. Κι ο Άτλας τον πλατύ ουρανό κρατάει από τη δυνατή ανάγκη στα πέρατα της γης, μπροστά απ' τις καθαρόφωνες Εσπερίδες, στέκοντας, με το κεφάλι και με τ' ακούραστα χέρια του⁷³ γιατί αυτό το μερδικό του ξεχώρισε ο νοητής Δίας. Κι έδωσε με βασανιστικά τον ποικιλόβουλο Προμηθέα⁷² πικρά δεσμά περνώντας του κολόνα στη μέση κι ενάντια του ύψωσε μακρόφτερο αϊτό⁷⁴ κι αυτός το συκώτι το αθάνατο έτρωγε, κι αυτό μεγάλωνε το ίδιο γύρω τη νύχτα, όσο όλη τη μέρα έτρωγε το μακροφτέρουγο πουλί. Αυτόν όμως της ομορφόσφυρης Αλκμήνης ο γερός γιος ο Ηρακλής σκότωσε κι έδιωξε το κακό βλάψιμο απ' το γιο του Ιαπετού και τον λευτέρωσε απ' το μαρτύριο όχι χωρίς τη θέληση του Ολύμπιου Δία του υψηλού βασιλιά, για να πάρει δόξα ο Θηβογέννητος Ηρακλής πιο μεγάλη ακόμη από πριν στην πολύτροφη γη. Αυτά λογαριάζοντας τίμησε το δοξασμένο γιο του⁷⁵ κι ας ήταν θυμωμένος έπαψε την οργή που είχε πριν, γιατί αυτός παράβγαине στη βουλή του παντοδύναμο γιο του Κρόνου.

Γιατί όταν κανονίζονταν οι θεοί κι οι θνητοί άνθρωποι στη Μηκώνη και τότε μεγάλο βόδι με πρόθυμη ψυχή

δασσάμενος προύθηκε, Διὸς νόον ἔξαπαφίσκων.
 τοῖς μὲν γὰρ σάρκας τε καὶ ἔγκατα πίονα δημῷ
 ἐν ῥίνῳ κατέθηκε, καλύψας γαστρὶ βοεΐη,
 τῷ δ' αὐτ' ὄστέα λευκὰ βοὸς δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ 540
 εὐθετίσας κατέθηκε, καλύψας ἀργέτι δημῷ.
 δὴ τότε μιν προσέειπε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε·
 “Ἰαπετιονίδη, πάντων ἀριδεΐκετ' ἀνάκτων,
 ᾧ πέπον, ὡς ἑτεροζήλως διεδάσσαο μοίρας.”
 ὡς φάτο κερτομέων Ζεὺς ἄφθιτα μῆδεα εἰδώς. 545
 τὸν δ' αὖτε προσέειπε Προμηθεὺς ἀγκυλομήτης,
 ἦκ' ἐπιμειδῆσας, δολίης δ' οὐ λήθετο τέχνης·
 “Ζεῦ κῦδιστε μέγιστε θεῶν αἰγιγενετάων,
 τῶν δ' ἔλε' ὅσποτέρην σε ἐνὶ φρεσὶ θυμὸς ἀνώγει.”
 φῆ ῥα δολοφρονέων· Ζεὺς δ' ἄφθιτα μῆδεα εἰδώς 550
 γνῶ ῥ' οὐδ' ἠγνοίησε δόλον· κακὰ δ' ὄσσετο θυμῷ
 θνητοῖς ἀνθρώποισι, τὰ καὶ τελέεσθαι ἔμελλε.
 χερσὶ δ' ὄ γ' ἀμφοτέρησιν ἀνείλετο λευκὸν ἄλειψαρ,
 χῶσατο δὲ φρένας ἀμφί, χόλος δέ μιν ἔκετο θυμόν,
 ὡς ἴδεν ὄστέα λευκὰ βοὸς δολίῃ ἐπὶ τέχνῃ. 555
 ἐκ τοῦ δ' ἀθανάτοισιν ἐπὶ χθονὶ φῦλ' ἀνθρώπων
 καίουσ' ὄστέα λευκὰ θνηέντων ἐπὶ βωμῶν.
 Τὸν δὲ μέγ' ὀχθήσας προσέφη νεφεληγερέτα Ζεὺς·
 “Ἰαπετιονίδη, πάντων πέρι μῆδεα εἰδώς,
 ᾧ πέπον, οὐκ ἄρα πῶ δολίης ἐπελήθεο τέχνης.” 560
 ὡς φάτο χωόμενος Ζεὺς ἄφθιτα μῆδεα εἰδώς.
 ἐκ τούτου δῆπεια χόλου μεμνημένος αἰεὶ
 οὐκ ἐδίδου μελίησι πυρὸς μένος ἀκαμάτιο
 θνητοῖς ἀνθρώποις οἳ ἐπὶ χθονὶ ραιεταόουσιν·
 ἀλλὰ μιν ἔξαπάτησεν εὖς πάϊς Ἰαπετιῶ 565
 κλέψας ἀκαμάτιο πυρὸς τηλέσκοπον αὐγῆν
 ἐν κοίλῳ νάρθηκι· δάκεν δ' ἄρα νειόθι θυμόν
 Ζῆν' ὑπιβρεμέτην, ἐχόλωσε δέ μιν φίλον ἦτορ,
 ὡς ἴδ' ἐν ἀνθρώποισι πυρὸς τηλέσκοπον αὐγῆν.

μοιράζοντας έβαλε μπροστά, ξεγελώντας το νου του Δία. Γι' αυτούς τις σάρκες και τα παχιά εντόσθια με το λίπος τα 'βαλε στο δέρμα σκεπασμένα με την κοιλιά του βοδιού, γι' αυτόν όμως κόκαλα βοδιού με δόλια τέχνη τακτοποιώντας τα έβαλε σκεπασμένα με λαμπερό λίπος. Και τότε του είπε ο πατέρας των ανθρώπων και των θεών: «Γιε του Ιαπετού, απ' όλους πιο ξακουστέ τους άρχοντες, φίλε, πόσο μεροληπτικά χώρισες τα μερδικά». Έτσι είπε περιπαίζοντας τον ο Δίας με τις άφθαρτες σκέψεις. Και του είπε ο στρεψόνοος Προμηθέας μισοχαμογελώντας, αλλά δεν ξέχασε τα δόλια τεχνάσματα: «Δία πανένδοξε, πιο μεγάλε απ' τους αναιώνιους θεούς, απ' αυτά πάρε όποια απ' τα δυο σου λείει η ψυχή σου». Έτσι είπε με δόλο στο νου κι ο Δίας με τις άφθαρτες σκέψεις⁷³ κατάλαβε και δεν του ξέφυγε ο δόλος· και κακά έβλεπε στην ψυχή του για τους θνητούς ανθρώπους, αυτά που ήταν να γίνουν. Κι αυτός με τα δυο χέρια πήρε το λευκό λίπος. Και θύμωσε μες στο νου του κι οργή του ήρθε στην ψυχή, μόλις είδε τ' άσπρα κόκαλα με το δόλιο τέχνασμα. Κι από τότε στους αθάνατους πάνω στη γη τα γένη των ανθρώπων καίνε άσπρα κόκαλα στους ευωδιαστούς βωμούς.

Και σ' αυτόν με οργή μεγάλη είπε ο συννεφοσυνάχτης Δίας: «Γιε του Ιαπετού που πάνω απ' όλους είναι οι σκέψεις σου, φίλε, λοιπόν δεν ξέχασες τα δόλια σου τεχνάσματα». Έτσι είπε θυμωμένος ο Δίας με τις άφθαρτες σκέψεις από τότε πια έχοντας στη μνήμη πάντα δόλο, δεν έδινε στις μελίες⁷⁴, την ορμή της ακούραστης φωτιάς, θνητούς ανθρώπους, που κατοικούν πάνω στη γη. Αλλά τον εξαπάτησε⁷⁵ ο ευγενής γιος του Ιαπετού κλέβοντας της ακούραστης φωτιάς το μακρόλαμπο φως σε κούφιο καλάμι και του δάγκωσε βαθιά την ψυχή του ψηλόβροντου Δία και του χόλωσε την καρδιά του, όταν είδε στους ανθρώπους το μακρόλαμπο φως.

Αὐτίκα δ' ἀντὶ πυρὸς τεῦξεν κακὸν ἀνθρώποισι· 570
 γαίης γὰρ σύμπλασσε περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις
 παρθένῳ αἰδοίῃ Ἴκελον Κρονίδεω διὰ βουλάς·
 ζῶσε δὲ καὶ κόσμησε θεὰ γλανκῶπις Ἀθήνη
 ἀργυφῆ ἐσθῆτι· κατὰ κρηθὲν δὲ καλύπτρην
 δαιδαλέην χεῖρεσσι κατέσχεθε, θαῦμα ἰδέσθαι· 575
 [ἀμφὶ δὲ οἱ στεφάνους νεοθηλέας, ἄνθεα ποιῆς,
 ἱμερτοὺς περιθήκε καρήατι Παλλὰς Ἀθήνη·]
 ἀμφὶ δὲ οἱ στεφάνην χρυσῆν κεφαλῆφιν ἔθηκε,
 τὴν αὐτὸς ποιῆσε περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις
 ἀσκήσας παλάμησι, χαριζόμενος Διὶ πατρί. 580
 τῇ δ' ἐν δαιδαλα πολλὰ τετεύχατο, θαῦμα ἰδέσθαι,
 κνώδαλ' ὅσ' ἠπειρος δεινὰ τρέφει ἠδὲ θάλασσα·
 τῶν ὅ γε πόλλ' ἐνέθηκε, — χάρις δ' ἀπελάμπετο πολλή—
 θαυμάσια, ζωοῖσιν ἑοικότα φωνήεσσιν.
 Αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τεῦξε καλὸν κακὸν ἀντ' ἀγαθοῖο, 585
 ἐξάγαγ' ἐνθά περ ἄλλοι ἔσαν θεοὶ ἠδ' ἀνθρωποί,
 κόσμῳ ἀγαλλομένην γλανκῶπιδος ὀβριμοπάτρης·
 θαῦμα δ' ἔχ' ἀθανάτους τε θεοὺς θνητοὺς τ' ἀνθρώπους,
 ὡς εἶδον δόλον αἰπὺν, ἀμήχανον ἀνθρώποισιν. 590
 ἐκ τῆς γὰρ γένος ἐστὶ γυναικῶν θηλυτεράων,
 [τῆς γὰρ ὀλοῖόν ἐστι γένος καὶ φῦλα γυναικῶν.]
 πῆμα μέγ' αἰ θνητοῖσι μετ' ἀνδράσι ναιετάουσαι,
 οὐλομένης πενίης οὐ σύμφοροι, ἀλλὰ κόροιο.
 ὡς δ' ὅπότε ἐν σμήνεσσι κατηρφέεσσι μέλισσαι 595
 κηφῆνας βόσκωσι, κακῶν ξυνήονας ἔργων—
 αἱ μὲν τε πρόπαν ἤμαρ ἐς ἥελιον καταδύντα
 ἡμάτια σπεύδουσι τιθεῖσιν τε κηρία λευκά,
 οἱ δ' ἐντοσθε μένοντες ἐπηρφέας κατὰ σίμβλους
 ἀλλότριον κάματον σφετέρην ἐς γαστέρ' ἀμῶνται—
 ὡς δ' αὐτως ἀνδρεσσι κακὸν θνητοῖσι γυναῖκας 600
 Ζεὺς ὑψιβρεμέτης θῆκε, ξυνήονας ἔργων
 ἀργαλέων. ἕτερον δὲ πόρον κακὸν ἀντ' ἀγαθοῖο,

Κι αμέσως αντάλλαγμα στη φωτιά έφτιαξε κακό για τους ανθρώπους⁷⁶· γιατί από γη έπλασε ο ξακουσμένος Κουτσός ομοίωμα σεβαστικής παρθένας⁷⁷ κατά τη βουλή του γιου του Κρόνου. Και την ύψωσε και τη στόλισε η θεά η γλαυκομάτα Αθηνά με ασημόλαμπο φόρεμα κι απ' το κεφάλι κάτω καλύπτρα κεντητή της έριξε με τα χέρια της, θαυμαστή να τη βλέπεις· και γύρω της στεφάνια, λουλούδια νιόβλαστου χορταριού λαχταριστούς έβαλε γύρω στο κεφάλι της η Παλλάδα Αθηνά. Γύρω στο κεφάλι της έβαλε χρυσό στεφάνι που το 'φτιασε ο ξακουσμένος Κουτσός δουλεύοντας το στις παλάμες του για χάρη του Δία πατέρα του. Και μέσα σ' αυτό σχέδια πολλά ήταν φτιασμένα, θαυμαστά να τα βλέπεις ζώα, όσο πολλά τρέφει η στεριά κι η θάλασσα, απ' αυτά πολλά έβαλε εκεί — και χάρη ανάλαμπε πολλή— θαυμαστά, όμοια με τα ζωντανά που έχουν φωνή.

Λοιπόν αφού έφτιαξε τ' όμορφο⁷⁸ κακό αντάλλαγμα στο καλό, την έβγαλε εκεί που ήταν οι άλλοι θεοί κι οι άνθρωποι, αγαλλόμενη στα στολίδια της γλαυκομάτας βαρύψυχης. Και θαύμασαν οι αθάνατοι θεοί κι οι θνητοί άνθρωποι, όταν είδαν τον οξύ δόλο, που ξεπέρναγε τους ανθρώπους. Γιατί απ' αυτήν κρατάει το γένος των μαλακών γυναικών, αυτής είναι το μαύρο γένος κι οι γενιές των γυναικών, κακό μεγάλο αυτές κατοικούν μαζί με τους θνητούς άντρες, όχι ταιριαστές στην καταραμένη φτώχεια αλλά στον πλούτο, όπως όταν στα καλόσκεπα σμήνη οι μέλισσες τρέφουν τους κηφήνες, συντρόφους κακών έργων, αυτές όλη τη μέρα ως τη δύση του ήλιου κάθε μέρα πετάνε γρήγορα κι αποθέτουν το λευκό κερύ κι αυτοί μένοντας μεσα στις καλόσκεπες κυψέλες τον ξένο κόπο στη δική τους κοιλιά θερίζουν, έτσι για τους θνητούς άντρες κακό τις γυναίκες όρισε ο Δίας ο ψηλοβρόντης, συντρόφους των έργων των πικρών κι άλλο ένα κακό έδωσε αντάλλαγμα στο καλό·

ὄς κε γάμον φεύγων καὶ μέρμερα ἔργα γυναικῶν
 μὴ γῆμαι ἐθέλλῃ, ὀλοὸν δ' ἐπὶ γῆρας ἵκηται
 χήτει γηροκόμοιο· ὁ γ' οὐ βίότου γ' ἐπίδενης 605
 ζῶει, ἀποφθιμένον δὲ διὰ ζωὴν दाτέονται
 χηρωσταί. ᾧ δ' αὖτε γάμον μετὰ μοῖρα γένηται,
 κεδνήν δ' ἔσχευ ἀκοιτιν, ἀρηρῦϊαν προπίδεσσι,
 τῷ δέ τ' ἀπ' αἰῶνος κακὸν ἐσθλῷ ἀντιπεριζέει
 ἐμμενές· ὃς δέ κε τέτμη ἀταρτηροῖο γενέθλης, 610
 ζῶει ἐνὶ στηθεσσιν ἔχων ἀλίσστον ἀνίηρ
 θυμῷ καὶ κραδίῃ, καὶ ἀνήκεστον κακὸν ἔστιν.
 Ὡς οὐκ ἔστι Διὸς κλέψαι νόον οὐδὲ παρελθεῖν.
 οὐδὲ γὰρ Ἰαπετιονίδης ἀκάκητα Προμηθεὺς
 τοῦτο γ' ὑπεξήλυξε βαρὺν χόλον, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης 615
 καὶ πολυίδριον ἐόντα μέγας κατὰ δεσμὸς ἐρύκει.
 Βριάρεω δ' ὡς πρῶτα πατὴρ ὠδύσσατο θυμῷ
 Κόττω τ' ἠδὲ Γύγῃ, δῆσε κρατερῷ ἐνὶ δεσμῷ,
 ἦρορῆν ὑπέροπλον ἀγώμενος ἠδὲ καὶ εἶδος 620
 καὶ μέγεθος· κατένασσε δ' ὑπὸ χθονὸς εὐρυδοείης.
 ἔνθ' οἱ γ' ἄλγε' ἔχοντες ὑπὸ χθονὶ ναιετάοντες
 εἶατ' ἐπ' ἐσχατιῇ μεγάλης ἐν πείρασι γαίης
 δηθὰ μάλ' ἀχνύμενοι, κραδίῃ μέγα πένθος ἔχοντες.
 ἀλλὰ σφεας Κρονίδης τε καὶ ἀθάνατοι θεοὶ ἄλλοι 625
 οὓς τέκεν ἠΰκομος Ῥεῖη Κρόνου ἐν φιλότῃ
 Γαίης φραδμοσύνησιν ἀνήγαγον ἐς φάος αἴτις·
 αὐτῇ γάρ σφιν ἅπαντα διηνεκέως κατέλεξε,
 σὺν κείνοις νίκην τε καὶ ἀγλαὸν εὖχος ἀρέσθαι.
 δηρὸν γὰρ μάρναντο πόνον θυμαλγέ' ἔχοντες
 ἀντίον ἀλλήλοισι διὰ κρατερὰς ὑσμίνας 630
 Τιτῆγές τε θεοὶ καὶ ὅσοι Κρόνον ἐξεγένοντο,
 οἱ μὲν ἀφ' ὑψηλῆς Ὀθροῦς Τιτῆρες ἀγανοί,
 οἱ δ' ἄρ' ἀπ' Οὐλύμπιοι θεοὶ δωτῆρες ἐάων
 οὓς τέκεν ἠΰκομος Ῥεῖη Κρόνω ἐνηθεῖσα.
 οἱ ῥά τὸτ' ἀλλήλοισι χόλον θυμαλγέ' ἔχοντες 635

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

όποιος αποφεύγει το γάμο και τα βάσανα των γυναικών, δε θέλει να παντρευτεί και να φτάσει στα μαύρα γεράματα χωρίς κάποιον να τον γηροκομήσει, αυτός όχι φτωχός από βιος ζει, αλλά όταν πεθάνει τα κτήματα του μοιράζονται οι μακρινοί κι όποιος βρεθεί στην τύχη του γάμου κι έχει τιμημένη ομόκληνη με στέρα μυαλά, σ' όλη τη ζωή του το κακό παλεύει να διώξει το καλό συνέχεια" κι όποιος του τύχει ανυπόφορο γέννημα, ζει έχοντας μες στα στήθη του τον αφεύγατο πόνο στην ψυχή και στην καρδιά, κι είναι αθεράπευτο κακό.

Λοιπόν του Δία δε γίνεται να ξεγελάσεις το νου ή να ξεπεράσεις. Ούτε ο γιος του Ιαπετού, ο άκακος Προμηθέας, ξέφυγε το βαρύ του χόλιασμα, αλλά απ' την ανάγκη κάτω, κι ας ήταν πολύξερος, τον κρατάνε μεγάλα δεσμά.

Και το Βριάρεο, όταν ο πατέρας τους μίσησε μέσα του⁷⁹ και τον Κόττο και το Γύγη, έδεσε με γερά δεσμά φθονώντας την ξεχωριστή τους αντρειοσύνη και τη μορφή και τ' ανάστημα" και τους βούλιαξε από κάτω στην πλατύδρομη γη. Εκεί αυτοί βασανισμένοι κάτοικοι κάτω απ' τη γη κάθονται στο τέρμα, στα πέρατα της μεγάλης γης, καιρούς βαριά θλιμμένοι, έχοντας στην καρδιά τους μεγάλο πόνο. Αλλ' αυτούς ο γιος του Κρόνου κι οι άλλοι αθάνατοι θεοί, που γέννησε η ομορφομάλλα Ρέα στην αγάπη του Κρόνου, με την ορμήνεια της Γαίας τους ανέβασαν πάλι στο φως" γιατί αυτή όλα σ' αυτούς τα ιστόρησε ασταμάτητα, πως μ' αυτούς νίκη και καμάρι λαμπρό θα πάρουν. Γιατί καιρούς πολεμούσαν έχοντας πόνο ψυχοφάγο συγκρουόμενοι αυτοί κι εκείνοι σε δυνατές μάχες, οι Τιτάνες θεοί κι όσοι απ' τον Κρόνο γεννήθηκαν, αυτοί από την ψηλή Όθρη, οι λαμπροί Τιτάνες, κι εκείνοι απ' του Ολύμπου οι θεοί, οι δότες των καλών, που γέννησε η ομορφομάλλη Ρέα με τον Κρόνο ενωμένη. Αυτοί τότε μεταξύ τους έχοντας

συνεχέως ἐμάχοντο δέκα πλείους ἐνιαυτούς·
 οὐδέ τις ἦν ἔριδος χαλεπῆς λύσις οὐδὲ τελευτῆ
 οὐδετέροις, ἴσον δὲ τέλος τέτατο πολέμοιο.
 ἀλλ' ὅτε δὴ κείνοισι παρέσχεθεν ἄρμενα πάντα,
 νέκταρ τ' ἀμβροσίην τε, τὰ περ θεοὶ αὐτοὶ ἔδουσι, 640
 πάντων ἐν στήθεσσι ἀέξετο θυμὸς ἀγήνωρ,
 [ὡς νέκταρ τ' ἐπάσαντο καὶ ἀμβροσίην ἐρατεινήν,]
 δὴ τότε τοῖς μετέειπε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε·
 “κέκλυτέ μεν Γαίης τε καὶ Οὐρανοῦ ἀγλαὰ τέκνα,
 ὄφρ' εἴπω τὰ με θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι κελευεί. 645
 ἤδη γὰρ μάλα δηρὸν ἐναντίοι ἀλλήλοισι
 νίκης καὶ κάρτεος πέρι μαρνάμεθ' ἤματα πάντα,
 Τιτῆνές τε θεοὶ καὶ ὅσοι Κρόνον ἐκγενόμεσθα.
 ὑμεῖς δὲ μεγάλην τε βίην καὶ χεῖρας ἀπίτους
 φαίνετε Τιτῆρῃσιν ἐναντίον ἐν δαί λυγρῇ, 650
 μνησάμενοι φιλότῃτος ἐνηέος, ὅσσα παθόντες
 ἐς φάος ἄψ ἀφίκεσθε δυσηλεγέος ὑπὸ δεσμοῦ
 ἡμετέρας διὰ βουλάς ὑπὸ ζόφου ἡερόεντος.”
 ὡς φάτο· τὸν δ' ἐξαῦτις ἀμείβετο Κόττος ἀμύμων·
 “δαμόνι', οὐκ ἀδάητα πιφανύσκειαι, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ 655
 ἴδμεν ὅ τοι περὶ μὲν πραπίδες, περὶ δ' ἐστὶ νόημα,
 ἀλκτῆρ δ' ἀθανάτοισιν ἀρῆς γένεο κρονεροῖο,
 σῆσι δ' ἐπιφροσύνησιν ὑπὸ ζόφου ἡερόεντος
 ἀφορρον δ' ἐξαῦτις ἀμειλίκτων ὑπὸ δεσμῶν
 ἠλύθομεν, Κρόνου νιὲ ἄναξ, ἀνάελπτα παθόντες. 660
 τῷ καὶ νῦν ἀτενεῖ τε νόω καὶ ἐπίφροσι βουλή
 ὀυσόμεθα κράτος ὕμῶν ἐν αἰνῇ δημοτῆτι,
 μαρνάμενοι Τιτῆσιν ἀνὰ κρατεράς ὕσμίνας.”
 Ὡς φάτ'· ἐπήρῃσσαν δὲ θεοὶ δωτῆρες ἐάων
 μῦθον ἀκούσαντες· πολέμον δ' ἐλλοιάετο θυμὸς 665
 μᾶλλον ἔτ' ἢ τὸ πάροιθε· μάχην δ' ἀμέγαρτον ἔγειραν
 πάντες, θήλειαι τε καὶ ἄρσενες, ἤματι κείνῳ,
 Τιτῆνές τε θεοὶ καὶ ὅσοι Κρόνον ἐξεγένοντο,
 οὓς τε Ζεὺς Ἐρέβουσφιν ὑπὸ χθονὸς ἦκε φώωσδε,

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

χόλιασμα ψυχοφάγο ασταμάτητα μάχονταν δέκα ολόκληρα χρόνια" και λύση καμιά δεν ήταν στο βαρύ μάλωμα ούτε τέλος, ούτε στον ένα ούτε στον άλλο, κι ίσα ζυγιαζόταν του πολέμου το τέλος. Αλλά όταν σε κείνους προμήθεψε τ' απαραίτητα όλα, και νέκταρ και αμβροσία⁸⁰, αυτά που τρων οι θεοί, σ' όλων το στήθος μεγάλωσε η αντρειωμένη ψυχή. Όταν τράφηκαν με νέκταρ και γλυκιά αμβροσία, τότε ανάμεσα τους μίλησε ο πατέρας των ανθρώπων και των θεών: «Ακούστε με, της Γαίας και τ' Ουρανού λαμπρά τέκνα, για να πω αυτά που η ψυχή μου προστάζει στα στήθη μου. Πολλούς καιρούς αντιμετώπιι μεταξύ μας για τη νίκη και τη δύναμη πολεμάμε όλες τις μέρες οι Τιτάνες θεοί κι όσοι απ' τον Κρόνο γεννηθήκαμε. Κι εσείς βία μεγάλη κι ανέγγιχτα χέρια δείξτε στους Τιτάνες ορμώντας μέσα στην πικρή μάχη έχοντας στη μνήμη σας την ήρεμη αγάπη μας, πόσα πάθατε κι ήρθατε πάλι στο φως απ' τα σκληρά δεσμά σας με τη δική μας βουλή απ' τον ομιχλώδη ζόφο». Έτσι είπε" κι αμέσως του απάντησε ο άψογος Κόττος: «Δαιμονικέ, όχι άγνωστα λες" κι εμείς ξέρουμε πως μεγάλη είν' η σοφία σου, μεγάλος ο νους σου, και φύλακας έγινες στους αθάνατους απ' την κρύα κατάρρα. Και με τη δική σου επινόηση απ' τον ομιχλώδη ζόφο πίσω πάλι από τ' αγλύκαντα δεσμά ήρθαμε, βασιλιά για του Κρόνου, ζώντας το απρόσμενο. Γι' αυτό και τώρα μ' άκαμπτο νου και συνετή βουλή θα υπερασπιστούμε τη δύναμη σου στο μαύρο πόλεμο πολεμώντας τους Τιτάνες στις δυνατές μάχες».

Έτσι είπε" κι επιδοκίμασαν οι θεοί, οι δότες του καλού, όταν άκουσαν το λόγο" και τον πόλεμο λαχταρούσε η ψυχή τους πιο πολύ από πριν κι αζήλευτη σήκωσαν μάχη όλοι, θηλυκές κι αρσενικοί, εκείνη τη μέρα, οι Τιτάνες θεοί κι όσοι απ' τον Κρόνο γεννήθηκαν κι όσους ο Δίας απ' το Έρεβος κάτω απ' τη γη έφερε στο φως, φοβεροί και

δεινοί τε κρατεροί τε, βίην ὑπέροπλον ἔχοντες. 670
 τῶν ἑκατὸν μὲν χεῖρες ἀπ' ὤμων αἰσσοῦτο
 πᾶσιν ὁμῶς, κεφαλαὶ δὲ ἑκάστω πεντήκοντα
 ἐξ ὤμων ἐπέφυκον ἐπὶ στιβαροῖσι μέλεσσι.
 οἱ τότε Τιτῆνεςσι κατέσταθεν ἐν δαῖ λυγρῇ
 πέτρας ἠλιβάτους στιβαρῆς ἐν χερσὶν ἔχοντες· 675
 Τιτῆνες δ' ἐτέρωθεν ἐκαρτύναντο φάλαγγας
 προφρονέως· χειρῶν τε βίης θ' ἅμα ἔργον ἔφαινον
 ἀμφοτέροι, δεινὸν δὲ περιάχε πόντος ἀπειρῶν,
 γῆ δὲ μέγ' ἐσμαράγησεν, ἐπέστενε δ' οὐρανὸς εὐρὸς
 σειόμενος, πεδόθεν δὲ τινάσσετο μακρὸς Ὀλυμπος 680
 ῥιπῆ ὑπ' ἀθανάτων, ἔνοσις δ' ἴκανε βαρεῖα
 Τάρταρον ἠερόεντα ποδῶν, αἰπεῖά τ' ἰωῆ
 ἀσπέτου ἰωχομοῦ βολάων τε κρατεράων.
 ὡς ἄρ' ἐπ' ἀλλήλοισ ἴεσαν βέλεα στονόεντα·
 φωνὴ δ' ἀμφοτέρων ἴκετ' οὐρανὸν ἀστερόεντα 685
 κεκλωμένων· οἱ δὲ ξύνισαν μεγάλῳ ἀλαλητῶ.
 Οὐδ' ἄρ' ἔτι Ζεὺς ἴσχευ ἐὼν μένος, ἀλλά νῦ τοῦ γε
 εἶθαρ μὲν μένεος πλήντο φρένες, ἐκ δὲ τε πᾶσαν
 φαῖνε βίην· ἄμυδις δ' ἄρ' ἀπ' οὐρανοῦ ἠδ' ἀπ' Ὀλύμπου
 ἀστράπτων ἔστειχε συνωχάδον, οἱ δὲ κερανοὶ 690
 ἴκταρ ἅμα βροντῆ τε καὶ ἀστεροπῆ ποτέοντο
 χειρὸς ἄπο στιβαρῆς, ἱερὴν φλόγα εἰλυφόωντες,
 ταρφέες· ἀμφὶ δὲ γαῖα φερέσβιος ἐσμαράγιζε
 καιομένη, λάκε δ' ἀμφὶ περὶ μεγάλ' ἄσπετος ὕλη.
 ἔζεε δὲ χθῶν πᾶσα καὶ Ὠκεανοῦ ῥέεθρα 695
 πόντός τ' ἀτρύγετος· τοὺς δ' ἀμφεπε θερμὸς ἀντμῆ
 Τιτῆνας χθονίους, φλόξ δ' αἰθέρα διὰν ἴκανε
 ἄσπετος, ὅσσε δ' ἄμερδε καὶ ἰφθίμων περ εόντων
 ἀνγὴ μαρμαίρουσα κερανοῦ τε στεροπῆς τε.
 καῦμα δὲ θεσπέσιον κάτεχεν Χάος· εἴσατο δ' ἄντα 700
 ὀφθαλμοῖσιν ἰδεῖν ἠδ' οὔασιν ὄσσαν ἀκοῦσαι
 αὐτως, ὡς εἰ Γαῖα καὶ Οὐρανὸς εὐρὸς ὑπερθε
 πύλνατο· τοῖος γάρ κε μέγας ὑπὸ δοῦπος ὀρώρει,

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

δυνατοί, έχοντας βία αξεπέραστη. Απ' αυτών τους ώμους τινάζονταν εκατό χέρια, όλων το ίδιο, και πενήντα κεφάλια από καθενός τους ώμους φύτρωναν πάνω στα στιβαρά τους μέλη. Αυτοί τότε οι Τιτάνες στήθηκαν στην πικρή μάχη άγριους βράχους κρατώντας στα στιβαρά τους χέρια. Κι οι Τιτάνες απέναντι τις φάλαγγες τους δυνάμωναν μαζί ορμητικά και τη δύναμη των χειρών και της βίας τους έδειχναν κι οι δυο" και φοβερά γύρω αντιβοούσε ο άπειρος πόντος κι η γη άγρια κράτησε κι αντιβογκούσε ο πλατύς ουρανός και σειόταν κι απ' το δάπεδο τρανταζόταν ο μακρύς Όλυμπος απ' τα χτυπήματα των αθάνατων και βαριά τινάγματα έφταναν στον ομιχλώδη Τάρταρο, απ' τον τρομερό κρότο των ποδιών και της ανείπωτης ορμής των άγριων ριγμάτων και μετά μεταξύ τους έριξαν βολές πικραμένες κι η φωνή και των δυο έφτανε ως τον έναστρο ουρανό καθώς κραύγαζαν και συγκρούστηκαν με μεγάλο αλαλαγμό.

Κι ο Δίας δεν κράτησε την ορμή του, αλλά κι αυτού γέμισε η ψυχή του ορμή και σ' όλους έδειξε τη βία του" και μαζί απ' τον ουρανό κι απ' τον Όλυμπο αστράφτοντας προχωρούσε ασταμάτητα" κι οι κεραυνοί συνέχεια με βροντές κι αστραπές πετούσαν απ' το στιβαρό χέρι, ιερή στροβιλίζοντας φλόγα, πυκνοί" και γύρω η γη η ζωοφόρα βροντούσε καίγοντας και κροτούσε γύρω στη φωτιά μεγάλο ανείπωτο δάσος. Και πύρωνε ολόκληρη η γη και τα ρείθρα του Ωκεανού κι ο άγονος πόντος" και τύλιγε καυτή πνοή τους γήινους Τιτάνες κι η φλόγα έφτανε στο θεϊκό αιθέρα ανείπωτη κι έπαιρνε τα μάτια τους, κι ας ήταν δυνατά, το λαμπερό φως του κεραυνού και της αστραπής. Πύρα θαυμαστή τύλιξε το Χάος" κι έμοιαζε ίδια, με τα μάτια να δεις και με τ' αφτιά ν' ακούσεις έτσι, σαν η Γαία κι ο πλατύς Ουρανός αποπάνω να ζύγωσαν γιατί τέτοιος μεγάλος γδούπος θα υψωνόταν αν αυτή συντριβό-

τῆς μὲν ἔρειπομένης, τοῦ δ' ὑπόθεν ἐξεριπόντος·
 τόσσοι δοῦποι ἔγεντο θεῶν ἔριδι ξυνιόντων. 705
 σὺν δ' ἄνεμοι ἔνοσιν τε κοινήν τ' ἐσφαράγιζον
 βροντήν τε στεροπὴν τε καὶ αἰθαλόεντα κεραυνόν,
 κῆλα Διὸς μεγάλοιο, φέρον δ' ἰαχὴν τ' ἐνοπήν τε
 ἐς μέσον ἀμφοτέρων· ὄτοβος δ' ἄπλητος ὀρώρει
 σμερδαλέης ἔριδος, κάρτος δ' ἀνεφαίνετο ἔργον. 710
 ἐκλίνθη δὲ μάχη· πρὶν δ' ἀλλήλοισ ἐπέχοντες
 ἐμμενέως ἐμάχοντο διὰ κρατερὰς ὕμνιάς.
 Οἱ δ' ἄρ' ἐνὶ πρώτοισι μάχην δριμεῖαν ἔγειραν,
 Κόττος τε Βριάρεώς τε Γύγης τ' ἄατος πολέμοιο·
 οἱ ῥα τριηκοσίας πέτρας στιβαρῶν ἀπὸ χειρῶν 715
 πέμπον ἐπασσντέρας, κατὰ δ' ἐσκίασαν βελέεσσι
 Τιτῆνας· καὶ τοὺς μὲν ὑπὸ χθονὸς εὐρυοδοιῆς
 πέμπαν καὶ δεσμοῖσιν ἐν ἀργαλέοισιν ἔδησαν,
 νικήσαντες χερσὶν ὑπερθύμους περ ἑόντας,
 τόσσον ἔνερθ' ὑπὸ γῆς ὅσον οὐρανός ἐστ' ἀπὸ γαίης· 720
 τόσσον γάρ τ' ἀπὸ γῆς ἐς Τάρταρον ἠερόεντα.
 ἐννέα γὰρ νύκτας τε καὶ ἡμέατα χάλκεος ἄκμων
 οὐρανόθεν κατιῶν, δεκάτη κ' ἐς γαῖαν ἵκοιτο·
 [ἴσον δ' αὐτ' ἀπὸ γῆς ἐς τάρταρον ἠερόεντα·] 723a
 ἐννέα δ' αὖ νύκτας τε καὶ ἡμέατα χάλκεος ἄκμων
 ἐκ γαίης κατιῶν, δεκάτη κ' ἐς Τάρταρον ἵκοι. 725
 Τὸν πέρι χάλκεον ἔρκος ἐλήλαται· ἀμφὶ δέ μιν νύξ
 τριστοιχεὶ κέχεται περὶ δειρῆν· αὐτὰρ ὑπερθε
 γῆς ρίζαι πεφύασι καὶ ἀτρυγέτοιο θαλάσσης.
 Ἐνθα θεοὶ Τιτῆνες ὑπὸ ζόφῳ ἠερόεντι
 κεκρυφάται βουλῆσι Διὸς νεφεληγερέταο, 730
 χῶρῳ ἐν εὐρώεντι, πελώρης ἔσχατα γαίης.
 τοῖς οὐκ ἐξιτόν ἐστι, θύρας δ' ἐπέθηκε Ποσειδέων
 χαλκείας, τεῖχος δ' ἐπελήλαται ἀμφοτέρωθεν.
 [ἔνθα Γύγης Κόττος τε καὶ Βριάρεως μεγάλθυμος
 ναίουσιν, φύλακες πιστοὶ Διὸς αἰγιόχοιο. 735
 Ἐνθα δὲ γῆς ἄνωφερῆς καὶ ταρτάρου ἠερόεντος
 πόντου τ' ἀτρυγέτοιο καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος

ταν κι αυτός από ψηλά γκρεμιζόταν τόσοσ γδούπος γινόταν καθώς οι θεοί στη μάχη συγκρούονταν. Και μαζί οι άνεμοι βογκούσαν τρανταγμούς και σκόνη και βροντή κι αστραπή και λαμπερό κεραυνό, τα βέλη του μεγάλου Δία, κι έφερναν κραυγή κι αλάλαγμα ανάμεσα στους δύο κι αζύγωτος κρότος υψωνόταν στην τρομερή μάχη κι η δύναμη δειχνόταν των έργων. Κι έκλινε η μάχη· πριν αντιμέτωποι μένοντας σταθερά μάχονταν στις δυνατές μάχες.

Κι ανάμεσα στους πρώτους σήκωναν την άγρια μάχη ο Κόττος κι ο Βριάρεος κι ο Γύγης ο αχόρταγος του πολέμου, που τρακόσιους βράχους από τα στιβαρά χέρια έριξαν τον ένα πίσω στον άλλο και σκίασαν ολότελα με τις βολές τους τους Τιτάνες και κάτω απ' την πλατύδρομη γη τους έριξαν και σε πικρά δεσμά τους έδεσαν τα χέρια, όταν τους νίκησαν κι ας ήταν περίσσια ψυχωμένοι, τόσο βαθιά κάτω απ' τη γη, όσο είναι ο ουρανός απ' τη γη· γιατί τόσο είναι απ' τη Γη ως τον ομιχλώδη Τάρταρο⁸¹. Εννιά νύχτες και μέρες χάλκινο αμόνι απ' τον ουρανό κυλώντας τη δέκατη θα έφτανε στη γη" [ίσα κι απ' τη γη ως τον ομιχλώδη Τάρταρο] εννιά νύχτες και μέρες χάλκινο αμόνι απ' τη γη κυλώντας τη δέκατη θα έφτανε στον Τάρταρο.

Ολόγυρα τον φέρνει χάλκινος φραγμός και γύρω νύχτα⁸² τρεις σειρές χύνεται στο λαιμό του* κι από πάνω οι ρίζες της γης φυτρώνουν και της άγονης θάλασσας.

Εκεί οι θεοί Τιτάνες κάτω απ' τον ομιχλώδη ζόφο είναι κρυμμένοι κατά τη βουλή του Δία του συννεφοσυνάχτη σε τόπο μουχλιασμένο, στις άκρες της πελώριας γης και να βγουν δε μπορούν. Κι έβαλε πύλες ο Ποσειδώνας χάλκινες και τείχος έρχεται ολόγυρα. Εκεί ο Γύγης κι ο Κόττος κι ο μεγαλόψυχος Βριάρεος κατοικούν, πιστοί φύλακες του αιδοκράτη Δία.

Εκεί της σκοτεινής γης και του ομιχλώδη Τάρταρου και του άγονου πόντου και του έναστρου ουρανού στη σειρά

ἐξεΐης πάντων πηγαὶ καὶ πείρατ' ἔασιν,
 ἀργαλέ' εὐρώεντα, τὰ τε στυγέουσι θεοὶ περ·
 χάσμα μέγ', οὐδέ κε πάντα τελεσφόρον εἰς ἔνιαυτὸν 740
 οὐδας ἵκοιτ', εἰ πρῶτα πυλέων ἔντοσθε γένοιτο,
 ἀλλὰ κεν ἔνθα καὶ ἔνθα φέροι πρὸ θύελλα θυέλλη
 ἀργαλή· δεινὸν δὲ καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσι.]
 [τοῦτο τέρας· Νυκτὸς ἐρεβεννῆς οἰκία δεινὰ
 ἔστηκεν νεφέλης κεκαλυμμένα κνανήησι.] 745
 Τῶν πρόσθ' Ἰαπετοῖο πάϊς ἔχει οὐρανὸν εὐρὸν
 ἔστηὸς κεφαλῇ τε καὶ ἀκαμάτησι χέρεσσι
 ἀστεμφέως, ὅθι Νύξ τε καὶ Ἡμέρη ἄσπον ἰοῦσα
 ἀλλήλας προσέειπον ἀμειβόμεναι μέγαν οὐδὸν
 χάλκεον· ἡ μὲν ἔσω καταβήσεται, ἡ δὲ θύραζε 750
 ἔρχεται, οὐδέ ποτ' ἀμφοτέρας δόμος ἐντὸς ἔργει,
 ἀλλ' αἰεὶ ἐτέρη γε δόμων ἔκτοσθεν εἰοῦσα
 γαῖαν ἐπιστρέφεται, ἡ δ' αὖ δόμον ἐντὸς εἰοῦσα
 μίμνει τὴν αὐτῆς ὄρην ὁδοῦ, ἔστ' ἂν ἵκηται·
 ἡ μὲν ἐπιχθονίοισι φάος πολυδερκὲς ἔχουσα, 755
 ἡ δ' Ὕπνον μετὰ χερσὶ, κασίγνητον Θανάτοιο,
 Νύξ ὀλοή, νεφέλη κεκαλυμμένη ἠεροειδεῖ.
 Ἐνθα δὲ Νυκτὸς παῖδες ἐρεμνῆς οἰκί' ἔχουσιν,
 Ὕπνος καὶ Θάνατος, δεινοὶ θεοί· οὐδέ ποτ' αὐτοῦς
 Ἥλιος φαέθων ἐπιδέρκεται ἀκτίνεσσιν 760
 οὐρανὸν εἰσανιῶν οὐδ' οὐρανόθεν καταβαίνων.
 τῶν ἕτερος μὲν γῆν τε καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
 ἦσυχος ἀνστρέφεται καὶ μείλιχος ἀνθρώποισι,
 τοῦ δὲ σιδηρεή μὲν κροδίη, χάλκεον δὲ οἱ ἦτορ
 νηλεὲς ἐν στήθεσσι· ἔχει δ' ὄν πρῶτα λάβησιν 765
 ἀνθρώπων· ἔχθρὸς δὲ καὶ ἀθανάτοισι θεοῖσιν.
 Ἐνθα θεοῦ χθονίου πρόσθεν δόμοι ἠχῆντες
 [ἰφθίμου τ' Αἰδέω καὶ ἐπαινῆς Περσεφονείης]
 ἔσταισιν, δεινὸς δὲ κύνων προπάροιθε φυλάσσει,
 νηλειῆς, τέχνην δὲ κακὴν ἔχει· ἐς μὲν ἰόντας 770
 σαίνει ὁμῶς οὐρῇ τε καὶ οὔασιν ἀμφοτέροισιν,

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

είναι όλων οι πηγές κι οι άκρες, πικρές μουχλιασμένες, που κι οι θεοί τις τρομάζουν, μεγάλο χάσμα, κι ούτε, αν δεν έκλεινε ολόκληρος χρόνος, θα 'φτανε κανείς στον πυθμένα του, αν πρώτα περνούσε μέσ' απ' τις πύλες, αλλ' από δω κι από κει θα τον πήγαινε θύελλα στη θύελλα πικρή· φοβερό και για τους αθάνατους θεούς είναι αυτό το τερατικό. Και της μαύρης Νύχτας ο τρομερός οίκος στέκεται τυλιγμένος σε μαύρα σύννεφα.

Μπροστά της ο γιος του Ιαπετού κρατάει τον πλατύ ουρανό στέκοντας με το κεφάλι και με τ' ακούραστα χέρια αμετακίνητος. Εκεί η Νύχτα κι η Μέρα ζυγώνοντας χαιρετιούνται περνώντας το μεγάλο κατώφλι το χάλκινο" η μια κατεβαίνει μέσα, η άλλη πάει και ποτέ και τις δυο δεν κρατάει μέσα ο οίκος, αλλά πάντα η μια όντας έξω απ' τον οίκο γυρίζει στη γη κι αυτή που είναι μέσα στον οίκο περιμένει τη δική της ώρα της πορείας να 'ρθει, η μια έχοντας για τους πάνω στη γη το πολύβλεπτο φως, κι η άλλη τον 'Τπνο στα χέρια, τον αδερφό του Θανάτου, η Νύχτα η πικρή, η τυλιγμένη με σύννεφο ομίχλη.

Εκεί της μαύρης Νύχτας οι γιοι έχουν τον οίκο τους, ο 'Τπνος κι ο Θάνατος, οι φοβεροί θεοί" ποτέ αυτούς ο λαμπερός ήλιος με τις ακτίνες του δεν τους βλέπει στον ουρανό όταν ανεβαίνει κι όταν κατεβαίνει απ' τον ουρανό. Απ' αυτούς ο ένας τη γη και την πλατιά νύχτα της θάλασσας ήσυχος γυρίζει και μαλακός στους ανθρώπους, του άλλου σιδερένια είναι η καρδιά και χάλκινο το ψυχικό του το ανελέητο στο στήθος του" και κρατάει όποιον αρπάξει απ' τους ανθρώπους" κι είν' εχθρός και στους αθάνατους θεούς.

Εκεί του γήινου θεού μπροστά οι βροντεροί οίκοι του ισχυρού Άδη και της φοβερής Περσεφόνης στέκονται και φοβερός σκύλος μπροστά φυλάει ανελέητος κι έχει κακή τέχνη" σ' αυτούς που έρχονται κουνιέται φιλικά μαζί στην

ἐξελθεῖν δ' οὐκ αὐτίς ἔῃ πάλιν, ἀλλὰ δοκεύων
 ἐσθίει, ὃν κε λάβῃσι πυλέων ἔκτοσθεν ἰόντα.
 [ἰφθίμου τ' Αἴδew καὶ ἐπαινῆς Περσεφονείης.]
 Ἐνθα δὲ καιεταίε στυγερῆ θεὸς ἀθανάτοισι, 775
 δεινὴ Στύξ, θυγάτηρ ἀφορροῦ Ὠκεανοῖο
 πρεσβυτάτη· νόσφιν δὲ θεῶν κλυτὰ δώματα καιίει
 μακροῖσιν πέτρῃσι κατηρεφέ'. ἀμφὶ δὲ πάντῃ
 κίουσιν ἀργυρέοισι πρὸς οὐρανὸν ἐστήρικται.
 παῦρα δὲ Θανάμαντος θυγάτηρ πόδας ὠκέα Ἴρις 780
 ἀγγελίην πωλεῖται ἐπ' εὐρέα νῶτα θαλάσσης.
 ὀππότη' ἔρις και νεῖκος ἐν ἀθανάτοισιν ὄρηται,
 και ῥ' ὅστις ψεύδῃται Ὀλύμπια δώματ' ἐχόντων,
 Ζεὺς δὲ τε Ἴριν ἐπεμψε θεῶν μέγαν ὄρκον ἐνεῖκαι
 τηλόθεν ἐν χρυσῇ προχῶω πολυώνυμον ὕδωρ, 785
 ψυχρόν, ὃ τ' ἐκ πέτρης καταλείβεται ἠλιβάτοιο
 ὑψηλῆς· πολλὸν δὲ ὑπὸ χθονὸς εὐρυδοεῖς
 ἐξ ἱεροῦ ποταμοῖο ῥέει διὰ νύκτα μέλαιναν
 Ὠκεανοῖο κέρας· δεκάτη δ' ἐπὶ μοῖρα δέδασται·
 ἐννεά μὲν περὶ γῆν τε και εὐρέα νῶτα θαλάσσης 790
 δίνης ἀργυρέης εἰλιγμένος εἰς ἅλα πίπτει,
 ἠ δὲ μὶ' ἐκ πέτρης προρέει, μέγα πῆμα θεοῖσιν.
 ὅς κεν τὴν ἐπίορκον ἀπολλείψας ἐπομόσση
 ἀθανάτων οἱ ἔχουσι κάρη νιφόεντος Ὀλύμπου,
 κεῖται νήντμος τετελεσμένος εἰς ἐνιαυτόν· 795
 οὐδέ ποτ' ἀμβροσίης και νέκταρος ἔρχεται ἄσπον
 βρώσιος, ἀλλά τε κεῖται ἀνάπνευστος και ἀνανδος
 στρωτοῖς ἐν λεχέεσσι, κακὸν δ' ἐπὶ κῶμα καλύπτει.
 αὐτὰρ ἐπεὶν νοῦσον τελέσση μέγαν εἰς ἐνιαυτόν,
 ἄλλος γ' ἐξ ἄλλου δέχεται χαλεπώτερος ἄεθλος· 800
 εἰνάετες δὲ θεῶν ἀπαμείρεται αἰὲν ἐόντων,
 οὐδέ ποτ' ἐς βουλήν ἐπιμίσγεται οὐδ' ἐπὶ δαΐτας
 ἐννεά πάντ' ἔτα· δεκάτῃ δ' ἐπιμίσγεται αὐτίς
 εἶρας ἐς ἀθανάτων οἱ Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
 τοῖον ἄρ' ὄρκον ἔθεντο θεοὶ Στυγὸς ἄφθιτον ὕδωρ, 805
 ὠγύγιον· τὸ δ' ἴησι καταστυφέλον διὰ χώρον.

ουρά και στα δυο του αφτιά, όμως να φύγουν πίσω δεν τους αφήνει, αλλά παραφυλάγοντας τρώει όποιον πιάσει έξω να πηγαίνει απ' τις πύλες.

Εκεί κατοικεί η τρομερή στους αθάνατους θεά η φοβερή Στύγα, η κόρη του πισωκύλιστου Ωκεανού η πιο μεγάλη και μακριά απ' τους θεούς ξακουστά δώματα κατοικεί σκεπαστά με μακριούς βράχους κι ολόγυρα μ' ασημένιες κολόνες στηρίζεται στον ουρανό. Και σπάνια η κόρη του Θαύμαντα η γρηγορόποδη Ίριδα μήνυμα φέρνει στα πλατιά νώτα της θάλασσας. Οπότε μάλωμα κι αγώνας στους αθάνατους σηκωθεί και κάποιος ψεύδεται απ' αυτούς που έχουν δώματα στον Όλυμπο, ο Δίας στέλνει την Ίριδα να φέρει το μεγάλο όρκο των θεών από μακριά σε χρυσή στάμνα, το ξακουστό ψυχρό νερό, που από βράχο κυλάει απόμακρο ψηλό πολύ αποκάτω στην πλατύδρομη γη απ' τον ιερό ποταμό κυλάει μέσα στη μαύρη νύχτα, κέρας του Ωκεανού και της έχει ξεχωριστεί το δέκατο μέρος. Γιατί μ' εννιά γύρω απ' τη γη και τα πλατιά νώτα της θάλασσας δίνες ασημένιες κυκλώνοντας πέφτει στη θάλασσα, κι αυτή απ' το βράχο ψηλά κυλάει, πράγμα βαρύ για τους θεούς. Οποίος ψεύτικα νερό χύνοντας ορκιστεί απ' τους αθάνατους, που έχουν την κεφαλή του χιονισμένου Ολύμπου, κείτεται άπνοος όσο να συμπληρωθεί η χρονιά και ποτέ δε ζυγώνει αμβροσία και νέκταρ να τραφεί, αλλά κείτεται δίχως ανάσα, δίχως φωνή σε στρωσίδια και τον τυλίγει κακό αποκάρωμα. Και μόλις κλείσει την αρρώστια ολόκληρη χρονιά, άλλο απ' τ' άλλο έρχεται πιο βαρύ βάσανο. Εννιά χρόνια χωρίζεται απ' τους αιώνιους θεούς, ούτε στα συμβούλια μπαίνει ούτε στα συμπόσια εννιά ολόκληρα χρόνια και το δέκατο πάλι μπαίνει στη συνέλευση των αθάνατων, που έχουν τα δώματα του Ολύμπου. Τέτοιο όρκο έβαλαν οι θεοί το άφθαρτο νερό της Στύγας το προαιώνιο, που το ρίχνει σ' ολόκληρο τόπο.

Ἐνθα δὲ γῆς δνοφερῆς καὶ ταρτάρου ἠερόεντος
 πόντου τ' ἀτρυγέτοιο καὶ οὐρανοῦ ἀστερόεντος
 ἐξεΐης πάντων πηγαὶ καὶ πείρατ' ἔασιν, 810
 ἀργαλέ' εὐρώοντα, τάτε στυγέουσι θεοὶ περ.
 ἔνθα δὲ μαρμάρεαί τε πύλαι καὶ χάλκεος οὐδός,
 ἀστεμφές ῥίζῃσι διηνεκέεσσιν ἀρηρώς,
 αὐτοφυής· πρόσθεν δὲ θεῶν ἔκτοσθεν ἀπάντων
 Τιτῆνες ναίουσι, πέρην χάεος ζοφεροῖο.
 αὐτὰρ ἐρισμαράγοιο Διὸς κλειτοὶ ἐπίκουροι 815
 δώματα ναιετάουσιν ἐπ' Ὀκεανοῖο θεμέθλοισ,
 Κόττος τ' ἠδὲ Γύγης· Βριάρεών γε μὲν ἦν ἔοντα
 γαμβρὸν ἔδν ποιήσε βαρύνκτυπος Ἐννοσίγαιος,
 δῶκε δὲ Κυμοπόλειαν ὄπνιειν, θυγατέρα ἦν.
 Αὐτὰρ ἐλεῖ Τιτῆνας ἀπ' οὐρανοῦ ἐξέλασε Ζεὺς, 820
 ὀπλότατον τέκε παῖδα Τυφωέα Γαῖα πελώρη
 Ταρτάρου ἐν φιλότῃτι διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην·
 οὐ χεῖρες μὲν ἔασιν ἐπ' ἰσχύϊ ἔργματ' ἔχουσαι,
 καὶ πόδες ἀκάματοι κρατεροῦ θεοῦ· ἐκ δὲ οἱ ὤμων 825
 ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφιος δεινοῖο δράκοντος,
 γλώσσησι δνοφερῆσι λελιχμότες· ἐν δὲ οἱ ὄσσων
 θεσπεσίης κεφαλῆσιν ὑπ' ὄφρῦσι πῦρ ἀμάρυσσεν·
 [πασέων δ' ἐκ κεφαλέων πῦρ καίετο δερκομένοιο·]
 φωναὶ δ' ἐν πάσῃσιν ἔσαν δεινῆς κεφαλῆσι,
 παντοίῃν ὅπ' ἰεῖσαι ἀθέσφατον· ἄλλοτε μὲν γὰρ 830
 φθέγγονθ' ὥς τε θεοῖσι συνιέμεν, ἄλλοτε δ' αὐτε
 ταύρου ἐριβρύχῳ μένος ἀσχέτου ὄσσαν ἀγαύρου,
 ἄλλοτε δ' αὐτε λέοντος ἀναιδέα θυμὸν ἔχοντος,
 ἄλλοτε δ' αὐ σκυλάκεσσιν εἰκότα, θαύματ' ἀκοῦσαι,
 ἄλλοτε δ' αὐ ῥοίζεσχ', ὑπὸ δ' ἤχεεν οὐρεα μακρὰ. 835
 καὶ νύ κεν ἔπλετο ἔργον ἀμήχανον ἤματι κείνῳ,
 καὶ κεν ὃ γε θνητοῖσι καὶ ἀθανάτοισιν ἀναξεν,
 εἰ μὴ ἄρ' ὄξυν νόησε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε·
 σκληρὸν δ' ἐβρόντησε καὶ ὄβριμον, ἀμφὶ δὲ γαῖα
 σμερδαλέον κονάβησε καὶ οὐρανὸς εὐρὸς ἕπερθε 840
 πόντός τ' Ὀκεανοῦ τε ῥοαὶ καὶ τάραρα γαίης.

Εκεί της σκοτεινής γης και του ομιχλώδη Τάρταρου και του άγονου πόντου και του έναστρου ουρανού στη σειρά είναι όλων οι πηγές κι οι άκρες, πικρές μουχλιασμένες, που κι οι θεοί τις τρομάζουν.

Εκεί είναι λαμπερές πύλες και χάλκινο κατώφλι αμετακίνητο, σε μακριές ρίζες στεριωμένο, ατόφιο" και μπροστά απ' όλους μακριά κατοικούν οι Τιτάνες, πέρα απ' το ξοφερό Χάος. Αλλά του πολύβροντου Δία οι ξακουστοί σύντροφοι κατοικούν δώματα στου Ωκεανού τα θεμέλια, ο Κόττος κι ο Γύγης" και το Βριάρεο που είν' ευγενής γαμπρό του τον έκανε ο βαρύχτυπος Γεοσειστής και του 'δωσε την Κυμοπόλεια να παντρευτεί, την κόρη του.

Λοιπόν μόλις απ' τον ουρανό τους Τιτάνες έδωξε ο Δίας⁸³, τελευταίο γέννησε η πελώρια Γαία τον Τυφωέα στου Τάρταρου την αγάπη με τη χρυσή Αφροδίτη" αυτού τα χέρια ήταν για τη δύναμη, όταν έκαναν έργα, κι ακούραστα τα πόδια του δυνατού θεού" κι απ' τους ώμους του ήταν εκατό κεφάλια φιδιού, φοβερού δράκοντα, με σκοτεινές γλώσσες γλείφοντας, κι απ' τα μάτια του στα θαυμαστά του κεφάλια κάτω απ' τα φρύδια σπιθοβολούσε φωτιά" κι απ' όλα τα κεφάλια καιγόταν φωτιά καθώς κοίταζε" και φωνές ήταν σ' όλα τα φοβερά κεφάλια αφήνοντας καθε ανείπωτη μιλιά" γιατί άλλοτε μιλούσαν, που οι θεοί καταλάβαιναν, άλλοτε σαν πολυμουγκάνιστος ταύρος, μ' ορμή ασυγκράτητη, αγέρωχη φωνή, κι άλλοτε σα λιονταριού μ' ακατάσχετη ψυχή κι άλλοτε μοιάζοντας με κουτάβια, θαυμαστά να τ' ακούς, κι άλλοτε σφύριζε κι αντηχούσαν τα μακριά βουνά. Και θα 'ταν πράγμα απολέμητο κείνη τη μέρα κι αυτός στους θνητούς και στους αθάνατους θα βασίλευε, αν κοφτερός δεν τον καταλάβαινε ο πατέρας των ανθρώπων και των θεών. Και σκληρά βρόντησε και βαριά και γύρω η γη φριχτά κράτησε κι ο πλατύς ουρανός πάνω και το κύλημα του Ωκεανού και τα τάρταρα της γης.

ποσσι δ' ὑπ' ἀθανάτοισι μέγας πελεμίζετ' Ὀλυμπος
 ὀρνυμένοιο ἄνακτος· ἐπεστενάχιζε δὲ γαῖα.
 καῦμα δ' ὑπ' ἀμφοτέρων κάτεχεν ἰοειδέα πόντον
 βροντῆς τε στεροπῆς τε πυρός τ' ἀπὸ τοῦ πελώρου 845
 πρηστήρων ἀνέμων τε κεραννοῦ τε φλεγέθοντος·
 ἔξεε δὲ χθῶν πάσα καὶ οὐρανὸς ἠδὲ θάλασσα·
 θυῖε δ' ἄρ' ἀμφ' ἀκτὰς περὶ τ' ἀμφί τε κύματα μακρὰ
 ῥιπῆ ὑπ' ἀθανάτων, ἔνοσις δ' ἄσβεστος ὀρώρει·
 τρέε δ' Ἀίδης ἐνέροισι καταφθιμένοισιν ἀνάσσων 850
 Τιτηγές θ' ὑποταρτάριοι Κρόνον ἀμφὶς ἕοντες
 ἀσβέστον κελάδιοιο καὶ αἰνῆς δημοτῆτος.
 Ζεὺς δ' ἐπεὶ οὖν κόρθυνεν ἐὼν μένος, εἴλετο δ' ὄπλα,
 βροντήν τε στεροπήν τε καὶ αἰθαλόεντα κεραννόν,
 πληξεν ἀπ' Οὐλύμποιο ἐπάλμενος· ἀμφὶ δὲ πάσας 855
 ἔπρεσε θεσπεσίας κεφαλὰς δεινοῖο πελώρου.
 αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ μιν δάμασε πληγῆσιν ἰμάσσας,
 ἤριπε γνιωθεῖς, στενάχιζε δὲ γαῖα πελώρη·
 φλόξ δὲ κεραννωθέντος ἀπέσσυτο τοῖο ἄνακτος
 οὐρεος ἐν βήσσησιν αἰδνῆς παιπαλοέσσης 860
 πληγέντος, πολλὴ δὲ πελώρη καίετο γαῖα
 αὐτμῆ θεσπεσίῃ, καὶ ἐτήκετο κασσίτερος ὡς
 τέχνη ὑπ' αἰζηῶν ἐν ἐντροῖσι χοάνοισι
 θαλφθεῖς, ἠὲ σίδηρος, ὃ περ κρατερώτατός ἐστιν,
 οὐρεος ἐν βήσσησι δαμαζόμενος πυρὶ κηλέω 865
 τήκεται ἐν χθονὶ δὴ ὑφ' Ἥφαιστον παλάμησιν·
 ὡς ἄρα τήκετο γαῖα σέλαι πυρὸς αἰθομένοιο.
 ῥῖψε δέ μιν θυμῷ ἀκαχῶν ἐς Τάρταρον εὐρύν.
 Ἐκ δὲ Τυφωέος ἔστ' ἀνέμων μένος ὑγρὸν αἰέντων,
 νόσφι Νότου Βορέω τε καὶ ἀργεστέω Ζεφύροιο· 870
 οἷ γε μὲν ἐκ θεόφιν γενεήν, θνητοῖς μέγ' ὄνειαρ.
 οἱ δ' ἄλλαι μαφαῦραι ἐπιπνεῖουσι θάλασσαν·
 αἱ δὴ τοὶ πίπτουσαι ἐς ἠεροειδέα πόντον,
 πῆμα μέγα θνητοῖσι, κακῆ θνιόνσιν ἀέλλη·
 ἄλλοτε δ' ἄλλαι ἄεισι διασκιδνασί τε νῆας 875
 ναύτας τε φθειρόουσι· κακοῦ δ' οὐ γίνεται ἄλκη

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

Και κάτω απ' τ' αθάνατα πόδια τρανταζόταν ο Όλυμπος καθώς ο βασιλιάς σηκωνόταν κι αντιβογκούσε η γη. Κι απ' τα δυο τους πύρα είχε κυριέψει το μαυρογάλαξο πόντο, βροντής κι αστραπής και φωτιάς απ' αυτό το τέρας κι ανεμοστρόβιλων και φλογερού κεραυνού. Κι έβραζε όλη η γη κι ο ουρανός κι η θάλασσα" και μάλινονταν στις ακτές γύρω παντού μακριά κύματα στην ορμή των αθανάτων και σηκώθηκε ασταμάτητο τράνταγμα* έτρεμε ο Άδης, που κυβερνάει τους αποκάτω νεκρούς, κι οι Τιτάνες κάτω στον Τάρταρο, που είναι γύρω στον Κρόνο, απ' τον ατελείωτο βρόντο και την πικρή μάχη.

Κι ο Δίας όταν ύψωσε την ορμή του, πήρε τα όπλα του, τη βροντή και την αστραπή και τον καπνερό κεραυνό, χτύπησε απ' τον Όλυμπο πηδώντας" και γύρω του έκαψε όλα τα θαυμαστά κεφάλια του φοβερού τέρατος. Και όταν τον δάμασε χτυπώντας τον μαστιγωτά, κομμένος σωριάστηκε και στέναζε η πελώρια γη. Και φλόγα από τέτοιο άρχοντα κεραυνωμένο τινάχτηκε στου βουνού τα σκοτεινά, πετρωτά φαράγγια, όταν χτυπήθηκε. Και πολλή τεράστια καιγόταν γη με θαυμαστό ατμό κι έλιωσε σαν καλάι στην τέχνη των μαστόρων σε καλοτρυπημένες χοάνες ζεσταμένο, ή σα σίδερο, που είναι το πιο γερό, που στου βουνού τα φαράγγια δαμασμένο με καυτερή φωτιά λιώνει στη θεϊκή γη με την τέχνη του Ηφαίστου. Έτσι έλιωνε η γη στη λάμψη της καιγόμενης φωτιάς. Και τον έριξε με ψυχή θολωμένη στον πλατύ Τάρταρο.

Απ' τον Τυφωέα είναι η υγρή ορμή των ανέμων, εκτός απ' το Νότο και το Βοριά και τον Αργέστη Ζέφυρο" αυτοί είναι θεϊκοί στη γενιά, στους θνητούς μεγάλο καλό" οι άλλοι αραιοί φυσάνε τη θάλασσα" άλλοι πέφτουν στον ομιχλώδη πόντο, μεγάλο κακό στους θνητούς, μάλινονται σ' άγρια θύελλα" κι έτσι κι αλλιώς φυσάνε και σκορπάνε τα πλοία και πνίγουν τους ναύτες" κι απ' το κακό δεν υπάρχει

ἀνδράσιν, οἳ κείνησι συνάντωνται κατὰ πόντον.
αἱ δ' αὖ καὶ κατὰ γαῖαν ἀπειρίτων ἀνθεμόεσσαν
ἔργ' ἔρατὰ φθείρουσι χαμαιγενέων ἀνθρώπων,
πιμπλεῖσαι κόνιός τε καὶ ἀργαλέου κολοσυρτοῦ. 880

Αὐτὰρ ἐπεὶ ῥα πόνον μάκαρες θεοὶ ἐξετέλεσσαν,
Τιτήγεσσι δὲ τιμῶν κρίναντο βίηφι,
δὴ ῥα τότε ὄτρυνον βασιλευμένῃ ἠδὲ ἀνάσσειν
Γαίης φραδμοσύνησιν Ὀλύμπιον εὐρύοπα Ζῆν
ἀθανάτων· ὁ δὲ τοῖσιν ἐν διεδάσσατο τιμάς. 885

Ζεὺς δὲ θεῶν βασιλεὺς πρώτην ἄλοχον θέτο Μῆτιν,
πλεῖστα θεῶν εἰδυῖαν ἰδὲ θνητῶν ἀνθρώπων.
ἀλλ' ὅτε δὴ ἄρ' ἔμελλε θεὰν γλαυκῶπιν Ἀθήνην
τέξεσθαι, τότε ἔπειτα δόλῳ φρένας ἐξαπατήσας
αἰμυλίοισι λόγοισιν ἐὴν ἐσκάτθετο νηδύν, 890

Γαίης φραδμοσύνησι καὶ Οὐρανοῦ ἀστερόεντος·
τὼς γὰρ οἱ φρασάτην, ἵνα μὴ βασιλιδα τιμὴν
ἄλλος ἔχοι Διὸς ἀντὶ θεῶν αἰειγενετάων.
ἐκ γὰρ τῆς εἵμαρτο περίφρονα τέκνα γενέσθαι·
πρώτην μὲν κούρην γλαυκῶπιδα Τριτογένειαν, 895
ἴσον ἔχουσαν πατρὶ μένος καὶ ἐπίφρονα βουλήν,
αὐτὰρ ἔπειτ' ἄρα παῖδα θεῶν βασιλῆα καὶ ἀνδρῶν
ἠμελλεν τέξεσθαι, ὑπέρβιον ἦτορ ἔχοντα·
ἀλλ' ἄρα μιν Ζεὺς πρόσθεν ἐὴν ἐσκάτθετο νηδύν,
ὡς δὴ οἱ φράσσαιτο θεὰ ἀγαθὸν τε κακὸν τε. 900

Δεύτερον ἠγάγετο λιπαρὴν Θέμιν, ἣ τέκεν Ὠρας,
Εὐνομίην τε Δίκην τε καὶ Εἰρήνην τεθαλυῖαν,
αἱ ἔργ' ὠρεῦνοσι καταθνητοῖσι βροτοῖσι,
Μοίρας θ', ἧς πλείστην τιμὴν πόρε μητίετα Ζεὺς,
Κλωθῶ τε Λάχεσίν τε καὶ Ἄτροπον, αἶ τε διδοῦσι 905
θνητοῖς ἀνθρώποισιν ἔχειν ἀγαθὸν τε κακὸν τε.

Τρεῖς δὲ οἱ Εὐρυνόμη Χάριτας τέκε καλλιπαρήους,
Ὠκεανοῦ κούρη πολυήρατον εἶδος ἔχουσα,
Ἀγλαίην τε καὶ Εὐφροσύνην Θαλίην τ' ἔρατεινήν·

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

βοήθεια στους άντρες, που τους απάντησαν στον πόντο κι άλλοι πάνω στην άπειρη λουλουδάτη γη καταστρέφουν τ' αγαπημένα έργα των χαμογέννητων ανθρώπων γεμίζοντας την σκόνη και πικρή βουή.

Κι όταν οι μακάριοι θεοί τέλειωσαν το μόχθο τους και χώρισαν με τους Τιτάνες τ' αξιώματα βίαια, τότε πια παρακινούσαν να βασιλεύει και να κυβερνάει με την ορμήνεια της Γαίας τον Ολύμπιο πανόπτη Δία στους αθάνατους" κι αυτός τους μοίρασε τ' αξιώματα.

Κι ο Δίας ο βασιλιάς των θεών πρώτη έκανε γυναίκα του⁸⁴ τη Μήτη που ήξερε τα πιο πολλά στους θεούς και στους θνητούς ανθρώπους. Όταν όμως ήταν τη θεά γλαυκομάτα Αθηνά να γεννήσει, τότε δόλια εξαπατώντας το νου της με ξεγελαστικά λόγια την έριξε στην κοιλιά του⁸⁵ με την ορμήνεια της Γαίας και του έναστρου Ουρανού. Αυτό τον συμβούλεψαν, άλλος τη βασιλική τιμή να μην πάρει αντί για τους αιώνιους θεούς. Γιατί απ' αυτήν ήταν πεπρωμένο να γεννηθούν παιδιά πολύμυαλα" πρώτη η κόρη η γλαυκομάτα Τριτογένεια που έχει ίδια με τον πατέρα ορμή και σοφή βουλή και μετά γιο βασιλιά των θεών και των ανθρώπων ήταν να γεννήσει, με καρδιά πολυδύναμη" αλλά ο Δίας πριν να γίνει αυτό την έριξε στην κοιλιά του, για να τον συμβουλεύει η θεά το καλό και το κακό.

Δεύτερη πήρε τη λαμπρή θέμιδα, που γέννησε τις Ωρες, την Ευνομία και τη Δίκη και την ανθηρή Ειρήνη, που φροντίζουν τα έργα στους θνητούς ανθρώπους, και τις Μοίρες, που τους έδωσε πολλή τιμή ο νοητής Δίας, την Κλωθώ και τη Λάχεση και την Ατροπο, που δίνουν στους θνητούς ανθρώπους να έχουν το καλό και το κακό.

Και τρεις η Ευρυνόμη γέννησε ομορφομάγουλες Χάριτες, του Ωκεανού η κόρη, που έχει πολυαγαπητό παράστημα, την Αγλαΐα και την Ευφροσύνη και τη χαριτωμένη

τῶν καὶ ἀπὸ βλεφάρων ἔρος εἵβeto δερκομενάων 910
 λυσιμελής· καλὸν δέ θ' ὑπ' ὄφρῦσι δερκίωονται.
 Αὐτὰρ ὁ Δήμητρος πολυφόρβης ἐς λέχος ἦλθεν·
 ἣ τέκε Περσεφόνην λευκώλενον, ἣν Ἴδωνεὺς
 ἤρπασεν ἧς παρὰ μητρὸς, ἔδωκε δὲ μητιέτα Ζεὺς.
 Μνημοσύνης δ' ἐξαῦτις ἐράσσατο καλλικόμοιο, 915
 ἐξ ἧς οἱ Μοῦσαι χροσάμπυκες ἐξεγένοντο
 ἐννέα, τῆσιν ἄδον θαλίαι καὶ τέρψις ἀοιδῆς.
 Λητὸ δ' Ἀπόλλωνα καὶ Ἄρτεμιν ἰοχέαιραν
 ἱμερόεντα γόνον περὶ πάντων Οὐρανίωνων
 γείνατ' ἄρ' αἰγιόχοιο Διὸς φιλότῃτι μιγεῖσα. 920
 Λοισθοτάτην δ' Ἥρην θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν
 ἣ δ' Ἥβην καὶ Ἄρηα καὶ Εἰλείθυιαν ἔτικτε
 μιχθεῖσ' ἐν φιλότῃτι θεῶν βασιλῆι καὶ ἀνδρῶν.
 Αὐτὸς δ' ἐκ κεφαλῆς γλαυκώπιδα γείνατ' Ἀθήνην,
 δεινὴν ἐγρεκίδοιμον ἀγέστρατον ἀτρυτώνην, 925
 πότνια, ἣ κέλαδοί τε ἄδον πόλεμοί τε μάχαι τε·
 Ἥρη δ' Ἥφαιστον κλυτὸν οὐ φιλότῃτι μιγεῖσα
 γείνατο, καὶ ζαμένησε καὶ ἤρισεν ᾧ παρακοίτῃ,
 ἐκ πάντων τέχνησι κεκασμένον Οὐρανιόνων.
 Ἐκ δ' Ἀμφιτρίτης καὶ ἐρικτύπου Ἐννοσιγαίου 930
 Τρίτων ἐνρυβίης γένετο μέγας, ὅς τε θαλάσσης
 πυθμέν' ἔχων παρὰ μητρὶ φίλῃ καὶ πατρὶ ἄνακτι
 ναίει χρύσεια δῶ, δεινὸς θεός. αὐτὰρ Ἄρηι
 ῥινοτόρῳ Κυθέρεια Φόβον καὶ Δειῖμον ἔτικτε,
 δεινούς, οἳ τ' ἀνδρῶν πυκινὰς κλονέουσι φάλαγγας 935
 ἐν πολέμῳ κρυόεντι σὺν Ἄρηι πτολιπόρθῳ,

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

Θαλία' από αυτών τα βλέφαρα ο έρωτας κυλούσε καθώς κοιτούσαν ο λυσομέλης' κι ωραία κάτω απ' τα φρύδια κοιτάνε.

Και στην κλίνη αυτός της πολύτροφης Δήμητρας ήρθε, που γέννησε τη λευκοχέρα Περσεφόνη, που ο Αϊδωνέας την άρπαξε απ' τη μητέρα της" και του την έδωσε ο νοητής Δίας.

f Και πάλι τη Μνημοσύνη αγάπησε την ομορφομάλλα κι απ' αυτήν οι χρυσοδιάδημες γεννήθηκαν Μούσες οι εννιά, που τους άρεσαν τα γεύματα κι η τέρψη του τραγουδιού.

Κι η Λητώ τον Απόλλωνα και τη βελόχαρη Άρτεμη, ποθητό γόνο πάνω απ' όλους τους Ουρανίωνες, γέννησε στου αιγιδοκράτη Δία την αγάπη σμιγμένη.

Και πιο τελευταία την Ήρα θαλερή του έκανε ομόκλινη' κι αυτή την Ήβη και τον Άρη και την Ειλείθυια γέννησε σμιγμένη στην αγάπη με το βασιλιά των θεών και των ανθρώπων.

Κι αυτός ο ίδιος απ το κεφάλι του τη γλαυκομάτα Αθηνά τη φοβερή πολεμογέρτα, στρατοφόρα ακαταπόνητη δέσποινα, που οι κρότοι της άρεσαν κι οι πόλεμοι κι οι μάχες, κι η Ήρα τον ξακουστό Ήφαιστο χωρίς να σμίξει στην αγάπη γέννησε, και θύμωσε και μάλωσε με τον ομόκλινό της, απ όλους ανώτερο στα τεχνάσματα τους Ουρανίωνες.

Κι απ την Αμφιτρίτη και τον πολύχτυπο Γεοσειστή ο Τρίτωνας ο πλατυδύναμος γεννήθηκε ο μεγάλος, που της θάλασσας τον πυθμένα έχοντας κοντά στην αγαπημένη μητέρα και τον άρχοντα πατέρα κατοικεί χρυσά δώματα, φοβερός θεός. Και στον Άρη τον ασπιδοσπάστη η Κυθέρεια γέννησε το Φόβο και το Δείμο τους φοβερούς, που κλονίζουν των αντρών τις πυκνές φάλαγγες στον παγερό πόλεμο με τον πορθητή Άρη, και την Αρμονία, που ο περίψυχος

ΗΣΙΟΔΟΣ

Ἀρμονίην θ', ἣν Κάδμος ἐπέθρυμος θέτ' ἄκοιτιν.
 Ζητὴ δ' ἄρ' Ἀτλαντὶς Μαίη τέκε κύδιμον Ἐρμῆν,
 κήρυκ' ἀθανάτων, ἱερὸν λέχος εἰσαναβάσα.
 Καδμείη δ' ἄρα οἱ Σεμέλη τέκε φαίδιμον υἱὸν 940
 μιχθεῖσ' ἐν φιλότῃτι, Διώνυσον πολυγηθεά,
 ἀθάνατον θνητῆ· νῦν δ' ἀμφοτέροι θεοὶ εἰσιν.
 Ἀλκμήνη δ' ἄρ' ἔτικτε βίην Ἡρακληείην
 μιχθεῖσ' ἐν φιλότῃτι Διὸς νεφεληγερέταο.
 Ἀγλαΐην δ' Ἡφαιστος ἀγακλυτὸς ἀμφιγυθείς 945
 ὀπλοτάτην Χαρίτων θαλερῆν ποιήσατ' ἄκοιτιν.
 Χρυσοκόμης δὲ Διώνυσος ξανθὴν Ἀριάδην,
 κούρην Μίνωος, θαλερῆν ποιήσατ' ἄκοιτιν·
 τὴν δὲ οἱ ἀθάνατον καὶ ἀγήρω θῆκε Κρονίων.
 Ἥβην δ' Ἀλκμήνης καλλισφύρου ἄλκιμος υἱός, 950
 ἷς Ἡρακλῆος, τελέσας στονόνετας ἀέθλους,
 παῖδα Διὸς μεγάλοιο καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου,
 αἰδοίην θέτ' ἄκοιτιν ἐν Οὐλύμπῳ νιφόεντι·
 ὄλβιος, ὃς μέγα ἔργον ἐν ἀθανάτοισιν ἀνύσσας
 ναίει ἀπήμαντος καὶ ἀγήραος ἤματα πάντα. 955
 Ἥελίῳ δ' ἀκάμαντι τέκε κλυτὸς Ὠκεανίη
 Περσηῖς Κίρκην τε καὶ Αἰήτην βασιλῆα.
 Αἰήτης δ' υἱὸς φαεσιμβρότου Ἥελίοιο
 κούρην Ὠκεανοῖο τελέεντος ποταμοῖο
 γῆμε θεῶν βουλήσιν, Ἰδυῖαν καλλιπάρηον· 960
 ἦ δὴ οἱ Μῆδειαν ἐύσφυρον ἐν φιλότῃτι
 γείναθ' ὑποδμηθεῖσα διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην.
 Ὑμεῖς μὲν νῦν χαίρετ', Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες,
 νῆσοί τ' ἤπειροί τε καὶ ἄλμυρὸς ἔνδοθι πόντος·
 νῦν δὲ θεῶν φῶλον αἰείσατε, ἠδυνέπειαι 965
 Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο,

Κάδμος έκανε ομόκλινή.

Και στο Δία η Μαία η κόρη του Ατλαντα γέννησε τον ξακουσμένο Ερμή, τον κήρυκα των αθάνατων, σε ιερή κλίνη ανεβαίνοντας.

Κι η Σεμέλη η κόρη του Κάδμου γέννησε λαμπρό γιο σμίγοντας στην αγάπη, τον πολυεύφραστο Διόνυσο, αθάνατον θνητή και τώρα είναι κι οι δύο θεοί.

Κι η Αλκμήνη γέννησε τη βία του Ηρακλή σμίγοντας στην αγάπη με το συννεφοσυνάχτη Δία.

Και την Αγλαΐα ο Ήφαιστος, ο ξακουστός κουτσός, την τελευταία απ' τις Χάριτες⁸⁶ έκανε θαλερή ομόκλινή του.

Κι ο χρυσομάλλης Διόνυσος την ξανθή Αριάδνη, την κόρη του Μίνωα, έκανε θαλερή ομόκλινή του κι αυτή αθάνατη κι αγέραστη την έκανε ο γιος του Κρόνου.

Και την Ήβη της ομορφόσφυρης Αλκμήνης ο γερός γιος, η δύναμη του Ηρακλή, τελώντας τους βαριούς άθλους του, την κόρη του μεγάλου Δία και της χρυσοπέδιλης Ήρης, σεβαστή την έκανε ομόκλινή του στο χιονισμένο Όλυμπο, ο ευτυχισμένος, που μεγάλο έργο στους αθάνατους κατορθώνοντας κατοικεί ατάραχος κι αγέραστος όλες του τις μέρες.

Και στον ακούραστο Ήλιο γέννησε η ξακουστή Ωκεανίνα η Περσηίδα την Κίρκη και το βασιλιά Αιήτη. Κι ο Αιήτης ο γιος του ανθρωπολάμπη Ήλιου την κόρη του Ωκεανού του τέλειου ποταμού πήρε γυναίκα, με τις βουλές των θεών, την ομορφομάγουλη Ιδυία. Κι αυτή την ομορφόσφυρη Μήδεια στην αγάπη⁸⁷ του γέννησε από κάτω δαμασμένη, για τη χρυσή Αφροδίτη.

Κι εσείς τώρα χαίρετε, εσείς που έχετε τα δώματα του Ολύμπου κι εσείς νησιά και ήπειροι κι ο αλμυρός ανάμεσα πόντος. Τώρα των θεϊσών το φύλο τραγουδήστε, γλυκόλογες Μούσες Ολυμπιάδες, κόρες του αιγιδοκράτη Δία,

ὅσσαι δὴ θνητοῖσι παρ' ἀνδράσιν εὐνηθεῖσαι
 ἀθάναται γείναντο θεοῖς ἐπιείκελα τέκνα.
 Δημήτηρ μὲν Πλοῦτον ἐγένετο δῖα θεάων,
 Ἰασίῳ ἦρωι μιγεῖσ' ἐρατῇ φιλότῃ 970
 νειῶ ἐνι τριπόλῳ, Κρήτης ἐν πίονι δήμῳ,
 ἐσθλόν, ὃς εἶσ' ἐπὶ γῆν τε καὶ εὐρέα νῶτα θαλάσσης
 πᾶσαν τῶ δὲ τυχόντι καὶ οὐ κ' ἐς χεῖρας ἵκηται,
 τὸν δὴ ἀφνειὸν ἔθηκε, πολὺν δέ οἱ ὥπασεν ὄλβον.
 Κάδμω δ' Ἀρμονίῃ, θυγάτηρ χρυσοῦς Ἀφροδίτης, 975
 Ἰνώ καὶ Σεμέλῃ καὶ Ἀγαθῇ καλλιπάροισι
 Αὐτονόῃ θ', ἣν γῆμεν Ἀρισταῖος βαθυχαίτης,
 γείνατο καὶ Πολύδωρον εὐστεφάνω ἐνὶ Θήβῃ.
 Κούρῃ δ' Ὠκεανοῦ Χρυσάορι καρτεροθύμῳ
 μιχθεῖσ' ἐν φιλότῃ πολυχρύσου Ἀφροδίτης 980
 Καλλιρρόῃ τέκε παῖδα βροτῶν κάρτιστον ἀπάντων,
 Γηρυνόεα, τὸν κτεῖνε βίῃ Ἡρακληΐῃ
 βοῶν ἕνεκ' εἰλιπόδων ἀμφιρύντῳ εἰν Ἐρυθείῃ.
 Τιθωνῶ δ' Ἥως τέκε Μέμνονα χαλκοκορυστήν,
 Αἰθιοπίων βασιλῆα, καὶ Ἡμαθίωνα ἀνακτα. 985
 αὐτὰρ ὑπαὶ Κεφάλῳ φυτύσατο φαίδιμον υἱόν,
 ἰφθιμον Φαέθοντα, θεοῖς ἐπιείκελον ἄνδρα·
 τὸν ῥά νέον τέρεν ἄνθος ἔχοντ' ἐρικυδέος ἥβης
 παῖδ' ἀταλά φρονέοντα φιλομμειδῆς Ἀφροδίτῃ
 ὦρτ' ἀναρεψαμένη, καὶ μιν ζαθέοις ἐνὶ νηοῖς 990
 νηοπόλον μύχιον ποιήσατο, δαίμονα δῖον.
 Κούρην δ' Αἰήταο διοτρεφέος βασιλῆος
 Αἰσονίδης βουλῆσι θεῶν αἰειγενετῶν
 ἤγε παρ' Αἰήτεω, τελέσας στονόνετας ἀέθλους,
 τοὺς πολλοὺς ἐπέτελλε μέγας βασιλεὺς ὑπερήνωρ, 995
 ὑβριστῆς Πελῆς καὶ ἀτάσθαλος ὄβριμοεργός·
 τοὺς τελέσας ἐς Ἴωλκὸν ἀφίκετο πολλὰ μογήσας

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

όσες κοντά σε θνητούς ανθρώπους ξαπλωμένες αθάνατες γέννησαν παιδιά όμοια στους θεούς.

Η Δήμητρα τον Πλούτο γέννησε, η θεϊκότατη θεά, με τον ήρωα Ιάσιο σμίγοντας στη γλυκιά αγάπη σε τρισαλέτριστο χωράφι, στον πλούσιο τόπο της Κρήτης, τον ευγενή, που πάει στη στεριά και στα πλατιά νώτα της θάλασσας παντού και σ' όποιον τον απαντήσει και σ' όποιου έρθει τα χέρια, τον κάνει πλούσιο και πολλά του δίνει αγαθά.

Και στον Κάδμο η Αρμονία, η κόρη της χρυσής Αφροδίτης, την Ινώ και τη Σεμέλη και την ομορφομάγουλη Αγαυή και την Αυτονόη, που πήρε ο μακρυμάλλης Αρισταίος γέννησε και τον Πολύδωρο στην ομορφοστεφάνωτη Θήβα.

Κι η κόρη του Ωκεανού, με το δυνατόψυχο Χρυσάορα σμιγμένη στην αγάπη της πολύχρυσης Αφροδίτης, η Καλλιρόη γέννησε γιο τον πιο ισχυρό απ' όλους το Γηρυόνη, που τον σκότωσε η βία του Ηρακλή για τις στριφτόποδες αγελάδες στην περιερέομενη Ερύθεια.

Και στον Τιθωνό η Ηώς γέννησε το χαλκοντυμένο Μέμνονα το βασιλιά των Αιθιόπων και τον άρχοντα Ημαθίωνα. Και κάτω απ' τον Κέφαλο γέννησε λαμπρό γιο, το δυνατό Φαέθοντα, άντρα όμοιο στους θεούς. Αυτόν όταν ήταν νέο τρυφερό λουλούδι της δοξαστής νιότης, παιδί με απαλές σκέψεις η χαμογελαστή Αφροδίτη τον άρπαξε και τον σήκωσε και στους ιερούς ναούς της φύλακα στη νύχτα τον έκανε, θεϊκό πνεύμα.

Και την κόρη του Αιήτη του διόθρεφτου βασιλιά, ο γιος του Αίσινα με τις βουλές των αιώνιων θεών την πήρε απ' τον Αιήτη, εκτελώντας τους βαριούς άθλους του, που πολλούς τους του πρόσταξε ο μεγάλος υπερήφανος βασιλιάς, ο αλαζονικός Πελίας και ανόσιος, βαρύεργος. Αυτούς εκτελώντας έφτασε στην Ιωλκό, πολύ μοχθώντας, πάνω σε

ὠκείης ἐπὶ νηὸς ἄγων ἐλικώπιδα κούρην
 Αἰσονίδης, καί μιν θαλερὴν ποιήσατ' ἄκοιτιν.
 καί ῥ' ἦ γε δημηθεῖσ' ὑπ' Ἰήσωνι ποιμένι λαῶν 1000
 Μῆδειον τέκε παῖδα, τὸν οὖρῃσιν ἔτρεφε Χείρων
 Φιλλυριδῆς· μέγαν δὲ Διὸς νόος ἐξετελεῖτο.
 Αὐτὰρ Νηρῆος κοῦραι ἀλίιο γέροντος,
 ἧτοι μὲν Φῶκον Ψαμάθη τέκε διὰ θεάων
 Αἰακοῦ ἐν φιλότῃ διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην· 1005
 Πηλεῖ δὲ δημηθεῖσα θεὰ Θέτις ἀργυρόπεζα
 γείνατ' Ἀχιλλῆα ῥήξήνορα θυμολέοντα.
 Αἰνεῖαν δ' ἄρ' ἔτικτεν ἐυστέφανος Κυθέρεια,
 Ἀγκίστη ἥρωι μιγεῖσ' ἐρατῇ φιλότῃ
 Ἰδης ἐν κορυφῇσι πολυπτύχου ἑσσης. 1010
 Κίρκη δ' Ἑλίου θυγάτηρ Ὑπεριονίδαο
 γείνατ' Ὀδυσσεύος ταλασίφρονος ἐν φιλότῃ
 Ἄγριον ἠδὲ Λατῖνον ἀμύμονά τε κρατερόν τε·
 [Τηλέγονον δὲ ἔτικτε διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην·]
 οἳ δὴ τοι μάλα τῆλε μυχῶ νήσων ἱεράων 1015
 πᾶσιν Τυρσηνοῖσιν ἀγακλειτοῖσιν ἄνασσον.
 Ναυσίθοον δ' Ὀδυσῆι Καλυψῶ διὰ θεάων
 γείνατο Ναυσινόον τε μιγεῖσ' ἐρατῇ φιλότῃ.
 Αὐταὶ μὲν θνητοῖσι παρ' ἀνδράσιν εὐνηθεῖσαι
 ἀθάναται γείναντο θεοῖς ἐπιείκελα τέκνα. 1020
 [νῦν δὲ γυναικῶν φύλον ἀείσατε, ἠδυνέπειαι
 Μοῦσαι Ὀλυμπιάδες, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.]

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

γρήγορο καράβι παίρνοντας την παιχνιδομάτα κόρη ο γιος του Αίσωνα και την έκανε θαλερή του ομόκλινη. Κι αυτή δαμασμένη κάτω απ' τον Ιάσωνα, τον ποιμένα του λαού, γέννησε το γιο Μήδειο, που στα βουνά ανάθρεψε ο Χείρωνας ο γιος της Φιλλύρας· και του Δία το σχέδιο πραγματοποιήθηκε.

Και του Νηρέα οι κόρες, του θαλασσινού γέροντα, η Ψαμάθη το Φώκο γέννησε η θεϊκότατη θεά στην αγάπη του Αιακού για τη χρυσή Αφροδίτη, κι απ' τον Πηλέα δαμασμένη η θεά Θέτη η αργυρόποδη⁸⁸ γέννησε τον Αχιλλέα το φαλαγγομάχο, λιονταρόψυχο.

Και τον Αινεία γέννησε η ομορφοστέφανη Κυθήρεια με τον ήρωα Αγχίση σμιγμένη στην αγάπη στις κορυφές της πολύπτυχης δασωμένης Ίδης.

Και η Κίρκη, η κόρη του Ήλιου, γιου του Τπερίονα, γέννησε στην αγάπη του καρτερόψυχου Οδυσσέα τον Άγριο και το Λατίνο τον άψογο και ισχυρό. Και τον Τηλέγονο γέννησε για τη χρυσή Αφροδίτη. Κι αυτοί πολύ μακριά, βαθιά στα ιερά νησιά, σ' όλους ξακουσμένους Τυρρηνούς βασίλευαν.

Και το Ναυσίθοο⁸⁹ με τον Οδυσσέα η Καλυψώ η θεϊκότατη θεά⁹⁰ γέννησε και το Ναυσίνοο σμίγοντας στη γλυκιά αγάπη.

Αυτές κοντά σε θνητούς ανθρώπους ξαπλωμένες αθάνατες γέννησαν παιδιά όμοια στους θεούς. Και τώρα το φύλο των γυναικών τραγουδήστε, γλυκόλογες⁹¹, Μούσες Ολυμπιάδες, κόρες του αιγιδοκράτη Δία.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Το *Έργα και Ημέραι* είναι συμβουλευτικό-διδασκτικό έπος, που απευθύνεται στον άμυαλο αδελφό του ποιητή, τον Πέρση, πρόσωπο ίσως πραγματικό. Στο έργο αυτό, μεστό λαογραφικών πληροφοριών, έρχεται στο προσκήνιο ο κόσμος των φτωχών γεωργών και ναυτικών, ο καθημερινός τους μόχθος, τα βάσανα τους. Ο Ησίοδος είναι γνώστης της αγροτικής ζωής, των καλλιεργειών, των κατάλληλων καιρικών συνθηκών, των γεωργικών εργαλείων, της συγκομιδής και της ναυτιλίας. Όταν ο γερανός πετά προς το Νότο, θα φέρει σοδειά. Όταν ο κούκος κελαηδά στα φύλλα της βελανιδιάς, ο γεωργός πρέπει να οργώσει. Γνωρίζει τις καλοκαιρινές μέρες που ο τζίτζικας κελαηδά και το κρασί είναι το καλύτερο της χρονιάς. Γνωρίζει ότι η θάλασσα είναι γαληνεμένη, όταν οι γλάροι αφήνουν σημάδια στο νερό. Ο ίδιος δηλώνει ότι προτιμά τη γη, αλλά λει στους φτωχούς ότι μπορούν να κερδίσουν χρήματα και από τη θάλασσα.

Οι ιδέες που ιδιαίτερα προβάλλονται είναι η δικαιοσύνη, η εντιμότητα και η ευγένεια. Ο ποιητής στηρίζει τις απόψεις του παραθέτοντας θελκτικούς μύθους, όπως αυτός του γερακιού και του αηδονιού, στηλιτεύοντας την κοινωνική αδικία και καταγγέλλοντας την αυθαιρεσία και τη βία των αρχόντων, το μύθο της Πανδώρας, θυμίζοντας στον απλό άνθρωπο ότι πάντα υπάρχει η υπομονή και η ελπίδα.

BEA KAHMBA

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στα *Έργα και Ημέραι* η ζωή παρουσιάζεται ως αδιάκοπη πάλη ανάμεσα στο δίκαιο και το άδικο. Μόνο η έντιμη εργασία μπορεί να συμβάλλει στο θρίαμβο του καλού και στην ανακούφιση των ανθρώπων. Αυτός είναι ο διδακτικός πυρήνας του έργου. Η μορφή του Δία, συντρόφου της Δίκης, δίνει το στίγμα της ποίησης του" δεν πρόκειται για το θεό των ομηρικών επών, αλλά για δύναμη με πνευματική υπόσταση, που υποτάσσεται στην ηθική αναγκαιότητα. Ο Δίας είναι αυτός που προσφέρει πάντα παρηγοριά στους αδύναμους και τιμωρεί τους άδικους. «Γιατί τρεις φορές μύριοι είναι πάνω στην πολύτροφη γη του Δια αθάνατοι φύλακες των θνητών ανθρώπων» (στ. 252-5).

ΚΕΙΜΕΝΟ-ΜΕΤΑΦΡΑΣΗ

Μοῦσαι Πιερίηθεν ἀοιδῆσι κλείουσαι,
 δεῦτε Δί' ἐννέπετε, σφέτερον πατέρ' ὑμνεῖουσαι.
 ὄν τε διὰ βροτοὶ ἄνδρες ὁμῶς ἄφατοί τε φατοί τε,
 ῥήτοί τ' ἄρρητοί τε Διὸς μέγαλοιο ἔκητι.
 ῥέα μὲν γὰρ βριάει, ῥέα δὲ βριάοντα χαλέπτει, 5
 ῥεῖα δ' ἀρίζηλον μινύθει καὶ ἄδηλον ἀέξει,
 ῥεῖα δέ τ' ἰθύνει σκολιὸν καὶ ἀγήνορα κάρφει
 Ζεὺς ὑπιβρεμέτης, ὃς ὑπέρτατα δώματα ναίει.
 κλυθὶ ἰδὼν αἰὼν τε, δίκη δ' ἴθυνε θέμιστας
 τῆνη· ἐγὼ δέ κε Πέρση ἐτήτυμα μυθησαίμην. 10
 Οὐκ ἄρα μοῦνον ἔην Ἐριδῶν γένος, ἀλλ' ἐπὶ γαῖαν
 εἰσὶ δύνω· τὴν μὲν κεν ἐπαινῆσαι νοήσας,
 ἦ δ' ἐπιμωμητὴ· διὰ δ' ἄνδιχα θυμὸν ἔχουσαν.
 ἦ μὲν γὰρ πόλεμόν τε κακὸν καὶ δῆριν ὀφέλλει,
 σχετλίη· οὐ τις τὴν γε φιλεῖ βροτός, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης 15
 ἀθανάτων βουλῆσιν Ἔριν τιμῶσι βαρεῖαν.
 τὴν δ' ἐτέρην προτέραν μὲν ἐγείνατο Νῦξ ἐρεβεννή,
 θῆκε δέ μιν Κρονίδης ὑψίζυγος, αἰθέρι ναίων,
 γαίης ἐν ῥίζησι καὶ ἀνδράσι πολλὸν ἀμείνω·
 ἦ τε καὶ ἀπάλαμόν περ ὁμῶς ἐπὶ ἔργον ἔγειρεν. 20
 εἰς ἕτερον γὰρ τίς τε ἶδεν ἔργοιο χατίζει
 πλούσιον, ὃς σπεύδει μὲν ἀρόμεναι ἠδὲ φντεῦεν
 οἰκὸν τ' εὖ θέσθαι· ζηλοῖ δέ τε γείτονα γείτων

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

Μούσες¹ απ' την Πιερίά², που δοξάζετε με τραγούδια, ελάτε, λέγετε το Δία, τον πατέρα σας υμνώντας. Απ' αυτόν οι θνητοί άνθρωποι ίδια είναι άσημοι ή ξακουσμένοι, γνωστοί ή άγνωστοι, κατά τη θέληση του μεγάλου Δία. Γιατί εύκολα δίνει δύναμη, κι εύκολα το δυνατό τυραννάει³ και εύκολα τον περίφαντο μικραίνει και μεγαλώνει τον αφανή κι εύκολα ισάζει το στρεβλό και τον υπερήφανο κάνει ο ψηλοβρόντης⁴ Δίας, που κατοικεί στα πιο ψηλά δώματα. Επάκουσε βλέποντας κι ακούγοντας, και δίκαια ίσαξε τις κρισοδικίες εσύ κι εγώ στον Πέρση⁵ αλήθειες θα πω.

Δεν ήταν⁶ λοιπόν μια η γενιά των Ερίδων⁷, αλλά πάνω στη γη είναι δύο' τη μια θα την παίνευε όποιος την καταλάβαινε, η άλλη είναι για κατάκριση" έχουν αντίθετη φύση. Γιατί η μια τον κακό πόλεμο και την αμάχη σηκώνει, η καταραμένη κανένας δεν την αγαπάει θνητός, αλλ' απ' ανάγκη κατά τις βουλές των αθανάτων τιμούν τη βαριά Έριδα. Την άλλη πρώτη γέννησε η σκοτεινή Νύχτα, και την έβαλε ο ψηλόθρονος γιος του Κρόνου, που κατοικεί στον αιθέρα, στις ρίζες της γης⁸, και είναι καλύτερη πολύ για τους ανθρώπους. Αυτή και τον λειψό⁹ ίδια ξυπνάει για δουλειά. Γιατί λαχταράει κανείς τη δουλειά του, βλέποντας τον άλλο¹⁰ πλούσιο, που μ' όρεξη οργώνει και φυτεύει και φροντίζει το σπιτικό του" και ζηλεύει ο γείτονας το γείτονα

εἰς ἄφενος σπενδοντ'· ἀγαθὴ δ' Ἔρις ἦδε βροτοῦσιν.
καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει καὶ τέκτονι τέκτων, 25
καὶ πτωχὸς πτωχῷ φθονεῖ καὶ αἰοιδὸς αἰοιδῷ.
ὦ Πέρση, σὺ δὲ ταῦτα τεῶ ἑνικάτθεο θυμῷ,
μηδέ σ' Ἔρις κακόχαρτος ἀπ' ἔργου θυμὸν ἐρῦκοι
νεῖκε' ὀπιπεύοντ' ἀγορῆς ἐπακουὸν ἐόντα.
ᾠρη γάρ τ' ὀλίγη πέλεται νεϊκέων τ' ἀγορέων τε 30
ᾧτινι μὴ βίος ἔνδον ἐπηετανὸς κατάκειται
ᾠραῖος, τὸν γαῖα φέρει, Δημήτερος ἀκτῆν.
τοῦ κε κορεσσάμενος νεῖκα καὶ δῆριν ὀφέλλοις
κτῆμασ' ἐπ' ἀλλοτρίοις. σοὶ δ' οὐκέτι δευτέρον ἔσται
ᾠδ' ἔρδειν· ἀλλ' αὔθι διακρινώμεθα νεῖκος 35
ἰθειήσι δίκης, αἶ τ' ἐκ Διὸς εἰσιν ἄρισται.
ἦδη μὲν γὰρ κληρὸν ἔδασσάμεθ', ἀλλὰ τὰ πολλὰ
ἀρπάζων ἐφόρεις μέγα κυδαίνων βασιλῆας
δωροφάγους, οἱ τῆνδε δίκην ἐθέλουσι δικάσσαι.
νήπιοι, οὐδὲ ἴσασιν ὄσω πλέον ἡμῖν παντὸς 40
οὐδ' ὄσον ἐν μαλάχῃ τε καὶ ἀσφοδέλῳ μέγ' ὄνειαρ.
Κρύψαντες γὰρ ἔχουσι θεοὶ βίον ἀνθρώποισιν.
ῥηιδίως γὰρ κεν καὶ ἐπ' ἡματι ἐργάσσαιο,
ᾠστε σε κεῖς ἐνιαυτὸν ἔχειν καὶ ἀεργὸν ἐόντα·
αἰψά κε πηδάλιον μὲν ὑπὲρ καπνοῦ καταθεῖο, 45
ἔργα βοῶν δ' ἀπόλοιτο καὶ ἡμιόνων ταλαεργῶν.
ἀλλὰ Ζεὺς ἔκρυψε χολωσάμενος φρεσὶ ἧσιν,
ὅττι μιν ἐξαπάτησε Προμηθεὺς ἀγκυλομήτης·
τοῦνεκ' ἄρ' ἀνθρώποισιν ἐμήσατο κῆδεα λυγρὰ,
κρύψε δὲ πῦρ· τὸ μὲν αὔτις ἐνὸς πάις Ἰαπετοῖο 50
ἔκλεψ' ἀνθρώποισι Διὸς παρὰ μητιόεντος
ἐν κοίλῳ νάρθηκι, λαθὼν Δία τερπικέραννον.
τὸν δὲ χολωσάμενος προσέφη νεφεληγερέτα Ζεὺς·
“Ἰαπετιονίδη, πάντων πέρι μῆδεα εἰδῶς,

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

που μ' όρεξη πάει στον πλούτο" κι αυτή είναι καλή για τους ανθρώπους η Έριδα, και μαλώνει ο κεραμέας με τον κεραμέα κι ο μάστορας με το μάστορα κι ο ζητιάνος λαχταράει την τύχη του ζητιάνου κι ο τραγουδιστής του τραγουδιστή.

Κι εσύ Πέρση, βάλε τα αυτά στην ψυχή σου" και να μη σου τραβάει την ψυχή απ' τη δουλειά η κακόχαρη Έριδα και ζητώντας μαλώματα, να κάθεται ν' ακούει στην αγορά. Γιατί λίγο τον νοιάζουν οι διαφορές κι η αγορά όποιον δεν έχει βιος για τη χρονιά του στην εποχή του, αυτό που φέρνει η γη, το σπόρο¹² της Δήμητρας. Όταν αυτόν το χορτάσεις, τις διαφορές και την αμάχη σήκωνε για τα ξένα πράγματα. Δεύτερη πια φορά δε θα μπορείς αυτό να το κάνεις· λοιπόν ας λύσουμε εδώ τη διαφορά μας με ίσες κρισοδικίες, που είν' απ' το Δία οι πιο καλές. Γιατί είχαμε μοιράσει την κληρονομιά μας, αλλά τα πιο πολλά τ' άρπαξες και τα πήρες πολύ φουσκώνοντας το καμάρι των βασιλιάδων μας των δωροφάγων, που τέτοια δίκη τους αρέσει να δικάσουν. Οι ανόητοι, δεν ξέρουν πόσο είναι πιο πολύ το μισό απ' τ' ολόκληρο¹³, ούτε πόση ωφέλεια βρίσκεται στη μολόχα και στον ασφόδελο.

Κρυμμένο κρατούν το βιος οι θεοί απ' τους ανθρώπους¹⁴, γιατί εύκολα και μια μόνο μέρα θα δούλευες και να 'χες για ένα χρόνο και χωρίς να δουλεύεις· κι αμέσως το τιμόνι πάνω απ' τον καπνό¹⁵ θα κρεμούσες και θα 'παυε η δουλειά των βοδιών και των γερών μουλαριών. Αλλά ο Δίας το 'κρυψε χολωμένος στην ψυχή του, γιατί τον εξαπάτησε ο στρεψόνοος Προμηθέας· γι' αυτό σχεδίασε για τους ανθρώπους βάσανα πικρά. Κι έκρυψε τη φωτιά· αλλ' αυτήν πάλι ο ευγενής γιος του Ιαπετού¹⁶ κλεμμένη απ' το νοητή Δία την έφερε στους ανθρώπους σε κούφιο καλάμι κρυφά απ' τον κεραυνόχαρο Δία. Και σ' αυτόν χολωμένος είπε ο συννεφοσυνάχτης Δίας: «Γιε του Ιαπετού, που γνώ-

χαίρεις πῦρ κλέφας καὶ ἐμὰς φρένας ἠπεροπεύσας, 55
 σοί τ' αὐτῷ μέγα πῆμα καὶ ἀνδράσιν ἔσσομένοισιν.
 τοῖς δ' ἐγὼ ἀντὶ πυρὸς δώσω κακόν, ὃ κεν ἅπαντες
 τέρπωνται κατὰ θυμὸν ἔον κακὸν ἀμφαγαπῶντες.”

“Ὡς ἔφατ', ἐκ δ' ἐγέλασσε πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε·
 Ἥφαιστον δ' ἐκέλευσε περικλυτὸν ὅτι τάχιστα 60
 γαῖαν ὕδει φῦρειν, ἐν δ' ἀνθρώπου θέμεν αὐδὴν
 καὶ σθένος, ἀθανάτης δὲ θεῆς εἰς ὧπα εἰσκειν
 παρθενικῆς καλὸν εἶδος ἐπήρατον· αὐτὰρ Ἀθήνην
 ἔργα διδασκῆσαι, πολυδαίδαλον ἰστὸν ὑφαίνειν 65
 καὶ χάριν ἀμφιχέαι κεφαλῇ χρυσέην Ἀφροδίτην
 καὶ πόθον ἀργαλέον καὶ γνιοβόρους μελεδῶνας·
 ἐν δὲ θέμεν κύνεόν τε νόον καὶ ἐπίκλοπον ἦθος
 Ἐρμείην ἦρωγε, διάκτορον Ἀργεῖφόντην.

“Ὡς ἔφαθ', οἱ δ' ἐπίθοντο Διὶ Κρονίῳ ἀνακτι.
 [αὐτίκα δ' ἐκ γαίης πλάσσε κλυτὸς Ἀμφιγυῆεις 70
 παρθένῳ αἰδοίῃ ἵκελον Κρονίδεω διὰ βουλάς·
 ζῶσε δὲ καὶ κόσμησε θεὰ γλανκῶπις Ἀθήνη·
 ἀμφὶ δέ οἱ Χάριτές τε θεαὶ καὶ πότνια Πειθῶ
 ὄρμους χρυσεῖους ἔθεσαν χροῖ· ἀμφὶ δὲ τήν γε
 ὄραι καλλίκομοι στέφον ἄνθεσι εἰαρινοῖσιν· 75
 πάντα δέ οἱ χροῖ κόσμον ἐφήρμωσε Παλλὰς Ἀθήνη·]
 ἐν δ' ἄρα οἱ στήθεσσι διάκτορος Ἀργεῖφόντης
 φεῦδέα θ' αἰμυλίους τε λόγους καὶ ἐπίκλοπον ἦθος
 τεῦξε Διὸς βουλῆσι βαρυκτύπου· ἐν δ' ἄρα φωνήν
 θῆκε θεῶν κῆρυξ, ὀνόμηνε δὲ τήνδε γυναιῖα 80
 Πανδώρην, ὅτι πάντες Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες
 δῶρον ἐδώρησαν, πῆμ' ἀνδράσιν ἀλφηστῆσιν.
 αὐτὰρ ἐπεὶ δόλον αἰπὸν ἀμήχανον ἐξετέλεσσεν,
 εἰς Ἐπιμηθεά πέμπε πατὴρ κλυτὸν Ἀργεῖφόντην

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ση απ' όλους έχεις πιο πολλή, χείρεςσαι που 'κλεψες τη φωτιά και μου ξεγέλασες το νου, για σένα μεγάλο κακό¹⁷ και για τους μελλούμενους ανθρώπους· σ' αυτούς εγώ αντάλλαγμα για τη φωτιά κακό θα δώσω, που όλοι θα χείρονται βαθιά τους μ' αγάπη αγκαλιάζοντας το κακό τους».

Έτσι είπε" και δυνατά γέλασε ο πατέρας των ανθρώπων και των θεών. Και τον Ήφαιστο¹⁸ πρόσταξε τον ξακουστό, όσο πιο γρήγορα, χώμα και νερό να ενώσει και σ' αυτό ανθρώπου να βάλει φωνή και δύναμη και να μοιάζει στην όψη τις αθάνατες θεές, παρθένας ωραία μορφή πολυαγάπητης· και την Αθηνά το έργο να της μάθει, στον πολυστολισμένο ιστό να υφαίνει· και χάρη να της περιχύσει στο κεφάλι η χρυσή Αφροδίτη και το μαρτυρικό πόθο και τους καημούς που κόβουν τα μέλη" και μέσα να βάλει αδιάντροπη σκέψη κι απατηλό τρόπο τον Ερμή πρόσταξε, τον περατάρη Αργοφονιά¹.

Έτσι είπε" κι αυτοί υπάκουσαν στο βασιλιά Δία, το γιο του Κρόνου, κι αμέσως από χώμα έπλασε ο ξακουστός Κουτσός με σεβαστική παρθένα ίδιο ομοίωμα κατά τη βουλή του γιου του Κρόνου" και την έζωσε και τη στόλισε η θεά γλαυκομάτα Αθηνά" και γύρω οι θεές Χάριτες και η δέσποινα Πειθώ χρυσά περιδέραια στο μαλακό λαιμό της έβαλαν και γύρω οι ομορφομάλλες Ώρες τη στεφάνωσαν με ανοιξιιάτικα λουλούδια" κι όλα τα στολίδια στο σώμα της ταίριαξε η Παλλάδα Αθηνά. Και μες στα στήθη της ο περατάρης Αργοφονιάς ψέματα και ξεγελαστικά λόγια κι απατηλό τρόπο έφτιαξε κατά τις βουλές του βαρύχτυπου Δία" και μέσα φωνή έβαλε ο κήρυκας των θεών κι ονόμασε αυτή τη γυναίκα²⁰ Πανδώρα, γιατί όσοι έχουν στον Όλυμπο δώματα δώρο της έδωσαν, κακό για τους ψυμοφάγους ανθρώπους. Και όταν τον οξύ, ανίκητο δόλο πραγμάτωσε, στον Επιμηθέα έστειλε ο πατέρας του τον ξακουστό Αργο-

δῶρον ἄγοντα, θεῶν ταχὺν ἄγγελον· οὐδ' Ἐπιμηθεὺς	85
ἐφράσασθ' ὥς οἱ ἔειπε Προμηθεὺς μὴ ποτε δῶρον	
δέξασθαι παρ Ζητῆος Ὀλυμπίου, ἀλλ' ἀποπέμπειν	
ἐξοπίσω, μὴ πού τι κακὸν θνητοῖσι γένηται·	
αὐτὰρ ὁ δεξάμενος, ὅτε δὴ κακὸν εἶχ', ἐνόησε.	
Πρὶν μὲν γὰρ ζώεσκον ἐπὶ χθονὶ φῦλ' ἀνθρώπων	90
νόσφιν ἄτερ τε κακῶν καὶ ἄτερ χαλεποῦ πόνουιο	
νόσων τ' ἀργαλέων, αἶ τ' ἀνδράσι κῆρας ἔδωκαν.	
[αἴψα γὰρ ἐν κακότητι βροτοὶ καταγηράσκουσιν.]	
ἀλλὰ γυνὴ χεῖρεσσι πίθου μέγα πῶμ' ἀφελούσα	
ἐσκέδασ', ἀνθρώποισι δ' ἐμήσατο κήδεα λυγρὰ.	95
μούνη δ' αὐτόθι Ἑλπίς ἐν ἀρρήκτοισι δόμοισιν	
ἔνδον ἔμεινε πίθου ὑπὸ χεῖλεσιν οὐδὲ θύραζε	
ἐξέπτη· πρόσθεν γὰρ ἐπέμβαλε πῶμα πίθου	
[αἰγιόχου βουλήσιν Διὸς νεφεληγερέτας].	
ἀλλὰ δὲ μυρία λυγρὰ κατ' ἀνθρώπους ἀλάληται·	100
πλείη μὲν γὰρ γαῖα κακῶν, πλείη δὲ θάλασσα·	
νοῦσοι δ' ἀνθρώποισιν ἐφ' ἡμέρη, αἶ δ' ἐπὶ νυκτὶ	
αὐτόματοι φοιτῶσι κακὰ θνητοῖσι φέρουσαι	
σιγῆ, ἐπεὶ φωνὴν ἐξείλετο μητίετα Ζεὺς.	
οὕτως οὐ τί πη ἔστι Διὸς νόον ἐξαλέασθαι.	105
Εἰ δ' ἐθέλεις, ἕτερόν τοι ἐγὼ λόγον ἐκκορυφώσω	
εὖ καὶ ἐπισταμένως· σὺ δ' ἐνὶ φρεσὶ βάλλεο σῆσιν	
[ὡς ὁμόθεν γεγάασι θεοὶ θνητοὶ τ' ἀνθρώποι].	
Χρῦσεον μὲν πρώτιστα γένος μερόπων ἀνθρώπων	
ἀθάνατοι ποίησαν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες.	110
οἱ μὲν ἐπὶ Κρόνου ἦσαν, ὅτ' οὐρανῷ ἐμβασιλεύεν·	
ὥστε θεοὶ δ' ἔζων ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες	
νόσφιν ἄτερ τε πόνων καὶ οἰζύος, οὐδέ τι δειλὸν	
γῆρας ἐπῆν, αἰεὶ δὲ πόδας καὶ χεῖρας ὁμοῖοι	
τέρποντ' ἐν θαλήσιν, κακῶν ἔκτοσθεν ἀπάντων·	115

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

φονιά με το δώρο, το γρήγορο αγγελιοφόρο των θεών κι ο Επιμηθέας δε σκέφτηκε, πως του είπε ο Προμηθέας ποτέ δώρο να μην πάρει απ' τον Ολύμπιο Δία, αλλά να το ξαναστείλει πίσω, μήπως στους θνητούς κακό κανένα γίνε. Αυτός όμως μόλις το πήρε, όταν είχε πια το κακό, το κατάλαβε.

Γιατί πριν ζούσαν πάνω στη γη οι γενιές των ανθρώπων²¹ χωρίς ολότελα κακά και χωρίς το βαρύ μόχθο και τις μαρτυρικές αρρώστιες, που έδωσαν τις φροντίδες στους ανθρώπους. Γιατί γρήγορα μες στα κακά οι άνθρωποι γερνάνε. Αλλά η γυναίκα με τα χέρια της το μεγάλο κούπωμα του πιθαριού βγάζοντας τα σκόρπισε" κι αυτή στους ανθρώπους η σκέψη της έφερε πικρά βάσανα. Μόνη εκεί η Ελπίδα στον άσπαστο οίκο της έμεινε μέσα κάτω απ' τα χείλη του πιθαριού κι έξω δεν πέταξε" γιατί το κούπωμα πρόλαβε του πιθαριού και την κράτησε κατά τις βουλές του συννεφοσυνάχτη Δία. Και τ' άλλα αμέτρητα βάσανα στους ανθρώπους πλανιούνται" κι είναι γεμάτη η γη κακά και γεμάτη η θάλασσα" κι οι αρρώστιες στους ανθρώπους την ημέρα, κι άλλες τη νύχτα μόνες τους έρχονται φέρνοντας κακά στους θνητούς σιωπηλές, γιατί τους πήρε τη φωνή ο νοητής Δίας. Έτσι δεν είναι τρόπος να ξεφύγεις το νου του Δία²².

Κι αν θέλεις, άλλο λόγο θα σου στρογγυλέψω καλά και συνετά" κι εσύ βάλ' τον στο νου σου. Πως μαζί είναι γεννημένοι οι θεοί και οι θνητοί άνθρωποι.

Το χρυσό πρώτα γένος των λαλούμενων ανθρώπων οι αθάνατοι έκαναν που έχουν στον Όλυμπο δώματα. Αυτοί ήταν τον καιρό του Κρόνου, όταν μέσα στον ουρανό βασίλευε, σα θεοί ζούσαν έχοντας ανέγνοιαστη ψυχή χωρίς ολότελα κόπους και πόνο κι ούτε τα φοβερά γεράματα ήταν πάνω τους, και πάντα ίδιοι στα πόδια και στα χέρια χαίρονταν στα συμπόσια έξω απ' όλα τα κακά" και πέθαι-

θνησκον δ' ὥσθ' ὕπνω δεδμημένοι· ἐσθλά δὲ πάντα
 τοῖσιν ἔην· καρπὸν δ' ἔφερε ζεῖδωρος ἄρουρα
 αὐτομάτη πολλόν τε καὶ ἄφθονον· οἱ δ' ἔθελημοὶ
 ἦσυχοι ἔργ' ἐνέμοντο σὺν ἐσθλοῖσιν πολέεσσιν. 119
 Αὐτὰρ ἐπεὶ δὴ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψε, 121
 τοὶ μὲν δαίμονες ἀγνοὶ ἐπιχθόνιοι καλέονται
 ἐσθλοί, ἀλεξίκακοι, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων,
 [οἱ ῥα φυλάσσουσιν τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα
 ἤερα ἐσάμενοι πάντη φοιτῶντες ἐπ' αἶαν,] 125
 πλουτοδοταὶ· καὶ τοῦτο γέρας βασιλῆιον ἔσχον.
 Δεύτερον αὐτε γένος πολὺ χειρότερον μετόπισθεν
 ἀργύρεον ποίησαν Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες,
 χρυσέω οὔτε φνὴν ἐναλίγκιον οὔτε νόημα. 130
 ἀλλ' ἑκατὸν μὲν παῖς ἔτεα παρὰ μητέρι κεδνῆ
 ἐτρέφετ' ἀτάλλων, μέγα νήπιος, ᾧ ἐνὶ οἴκῳ·
 ἀλλ' ὅτ' ἄρ' ἠβῆσαι τε καὶ ἠβης μέτρον ἴκοιτο,
 πανυδίων ζώεσκον ἐπὶ χρόνον, ἄλγε' ἔχοντες
 ἀφραδίης· ὕβριν γὰρ ἀτάσθαλον οὐκ ἐδύναντο
 ἀλλήλων ἀπέχειν, οὐδ' ἀθανάτους θεραπεύειν 135
 ἠθέλον οὐδ' ἔρδειν μακάρων ἱεροῖς ἐπὶ βωμοῖς,
 ἧ θέμις ἀνθρώποις κατὰ ἦθεα. τοὺς μὲν ἔπειτα
 Ζεὺς Κρονίδης ἔκρυψε χολούμενος, οὐνεκα τιμὰς
 οὐκ ἔδιδον μακάρεσσι θεοῖς οἱ Ὀλυμπον ἔχουσιν.
 αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψε, 140
 τοὶ μὲν ὑποχθόνιοι μάκαρες θνητοὶ καλέονται,
 δεῦτεροι, ἀλλ' ἔμπης τιμὴ καὶ τοῖσιν ὀπηδεῖ.
 Ζεὺς δὲ πατὴρ τρίτον ἄλλο γένος μερόπων ἀνθρώπων
 χάλκειον ποίησ', οὐκ ἀργυρέω οὐδὲν ὁμοῖον,
 ἐκ μελιᾶν, δεινόν τε καὶ ὄβριμον· οἷσιν Ἄρης 145
 ἔργ' ἔμελε στονόεντα καὶ ὕβριες, οὐδέ τι σῖτον
 ἦσθιον, ἀλλ' ἀδάμαντος ἔχον κρατερόφρονα θυμόν.
 [ἄπλαστοι· μεγάλη δὲ βίη καὶ χειρὲς ἄαπτοι
 ἐξ ὤμων ἐπέφνκον ἐπὶ στιβαροῖσι μέλεσσι.]
 τῶν δ' ἦν χάλκεια μὲν τεύχεα, χάλκαιοι δὲ τε οἴκοι, 150

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ναν σα δαμασμένοι από τον ύπνο· κι όλα τα καλά τα είχαν και καρπό έφερνε η ζωοδότρα γη μόνη της πολύν και άφθονον κι αυτοί θέλοντας το ήσυχοι τα έργα τους μοιράζονταν μαζί με πολλά αγαθά. Αλλά όταν αυτό το γένος σκέπασε η γη που αγνά, πάνω στη γη, πνεύματα²³ ονομάζονται καλά, προστάτες απ' τα κακά, φύλακες των θνητών ανθρώπων αυτοί φυλάνε τις δίκες κι απ' τα σκληρά έργα ντυμένοι ομίχλη και γυρίζοντας όλη τη γη, πλουτοδότες²⁴, και πήραν αυτό βασιλικό προνόμιο.

Δεύτερο γένος ύστερα πολύ πιο λίγο ευγενικό ασημένιο έκαναν όσοι έχουν δώματα στον Όλυμπο, με το χρυσό ούτε στη φύση όμοιο ούτε στο νοϋ. Αλλά εκατό χρόνια το παιδί κοντά στην τιμημένη μητέρα του ανατρεφόταν παίζοντας, ολότελα παλαβό, στο σπίτι του. Αλλά όταν πια μεγάλωνε και παλικάρι γινόταν, λίγο καιρό ζούσαν, βάσανα τραβώντας με την αμυαλιά τους· γιατί την ανόσια αλαζονεία δε μπορούσαν να κρατούν ο ένας απ' τον άλλο μακριά, ούτε τους αθάνατους να λατρεύουν ήθελαν, ούτε να θυσιάζουν στον μακάριον τους ιερούς βωμούς, όπως είναι το σωστό στους ανθρώπους, κατά τον τόπο τους. Αυτούς μετά ο Δίας ο γιος του Κρόνου τους εξαφάνισε χολωμένος, γιατί τιμές δεν έδιναν στους μακάριους θεούς, που έχουν τον Όλυμπο. Αλλά όταν κι αυτό το γένος σκέπασε η γη αυτοί μακάριοι, κάτω απ' τη γη, απ' τους θνητούς ονομάζονται, δεύτεροι, όμως κι αυτούς ακολουθεί τιμή.

Ο πατέρας Δίας άλλο τρίτο γένος λαλούμενων ανθρώπων χάλκινο έκανε, όχι όμοιο με το ασημένιο, από μελίες, φοβερό και βαρύ· αυτούς του Άρη τους ένοιαζαν τα πονεμένα έργα κι οι αλαζονείες· και ψωμί δεν έτρωγαν, αλλά αδαμάντινη²⁵ είχαν ισχυρόφρονη ψυχή, αζύγωτοι" και μεγάλη βία κι ανέγγιχτα χέρια απ' τους ώμους τους φύτρωναν πάνω στα στιβαρά τους μέλη. Αυτών ήταν χάλκινα τα όπλα, χάλκινα τα σπίτια και το χαλκό δούλευαν" και δεν

χαλκῶ δ' εἰργάζοντο· μέλας δ' οὐκ ἔσκε σίδηρος.
 και τοι μὲν χεῖρεσσιν ὑπὸ σφετέρῃσι δαμέντες
 βῆσαν ἐς εὐρώεντα δόμον κρυεροῦ Ἰδαίου,
 νώνυμοι θάνατος δὲ καὶ ἐκπάγλους περ εόντας
 εἴλε μέλας, λαμπρὸν δ' ἔλιπον φάος ἡλείου. 155

Αὐτὰρ ἐπεὶ καὶ τοῦτο γένος κατὰ γαῖα κάλυψεν,
 αὐτίς ἔτ' ἄλλο τέταρτον ἐπὶ χθονὶ πονλυβοτείρῃ
 Ζεὺς Κρονίδης ποίησε, δικαιοτέρον καὶ ἄρειον,
 ἀνδρῶν ἠρώων θεῖον γένος, οἷ κάλέονται
 ἡμίθεοι, προτέρῃ γεγεῆ κατ' ἀπειρόνα γαῖαν. 160

καὶ τοὺς μὲν πόλεμός τε κακὸς καὶ φύλοπις αἰνῆ
 τοὺς μὲν ὑφ' ἑπταπύλῳ Θήβῃ, Καδμηίδι γαίῃ,
 ὤλεσε μαρναμένους μῆλων ἔνεκ' Οἰδιπόδαο,
 τοὺς δὲ καὶ ἐν νήεσσιν ὑπὲρ μέγα λαῖτμα θαλάσσης
 ἐς Τροίην ἀγαγὼν Ἑλένης ἔνεκ' ἠγκόμοιο. 165

[ἔνθ' ἦ τοι τοὺς μὲν θανάτου τέλος ἀμφεκάλυψε]
 τοῖς δὲ δίχ' ἀνθρώπων βίοντα καὶ ἦθε' ὀπάσσας
 Ζεὺς Κρονίδης κατένασσε πατῆρ ἐς πείρατα γαίης. 168

καὶ τοι μὲν ναίουσιν ἀκηδέα θυμὸν ἔχοντες 170
 ἐν μακάρων νήσοισι παρ' Ὠκεανὸν βαθυδίνην,
 ὄλβιοι ἦρωες, τοῖσιν μελιηδέα καρπὸν
 τρεῖς ἔτεος θάλλοντα φέρει ζεῖδωρος ἄρουρα.

Μηκέτ' ἔπειτ' ὄφελλον ἐγὼ πέμπτοισι μετεῖναι
 ἀνδράσιν, ἀλλ' ἦ πρόσθε θανεῖν ἢ ἔπειτα γενέσθαι. 175

νῦν γὰρ δὴ γένος ἐστὶ σιδήρεον· οὐδέ ποτ' ἦμαρ
 παύσονται καμάτου καὶ οἰζύος οὐδέ τι νύκτωρ
 φθειρόμενοι· χαλεπὰς δὲ θεοὶ δώσουσι μερίμνας.
 ἀλλ' ἔμπης καὶ τοῖσι μεμείξεται ἐσθλὰ κακοῖσιν.

Ζεὺς δ' ὀλέσει καὶ τοῦτο γένος μερόπων ἀνθρώπων, 180
 εὐτ' ἂν γεινόμενοι πολιορκόταφοι τελέθωσιν.
 οὐδέ πατῆρ παιδεσσιν ὁμοίος οὐδέ τι παῖδες
 οὐδέ ξεῖνος ξεινοδόκῳ καὶ ἐταῖρος ἐταίρῳ,
 οὐδέ κασίγνητος φίλος ἔσσεται, ὡς τὸ πάρος περ.

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ήταν το μαύρο σίδηρο. Κι αυτοί από τα ίδια τους τα χέρια δαμασμένοι πήγαν στο μουχλιασμένο οίκο του παγερού Άδη ανώνυμοι κι ο θάνατος, κι ας ήταν τρομαχτικοί, τους πήρε ο μαύρος, κι άφησαν το λαμπρό φως του ήλιου.

Αλλά όταν κι αυτό το γένος σκέπασε η γη, κι άλλο πάλι ακόμα γένος τέταρτο στην πολύτροφη γη ο Δίας ο γιος του Κρόνου έκανε, πιο δίκαιο και πιο ευγενικό, των ανθρώπων ηρώων το θείο γένος, που ονομάζονται ημίθεοι, την προηγούμενη μας γενιά πάνω στην άπειρη γη. Κι αυτούς ο κακός πόλεμος κι οι σκληρές συγκρούσεις, άλλους κάτω απ' την επτάπυλη Θήβα, τη γη του Κάδμου²⁶, αφάνισε να πολεμάνε για τα κοπάδια του Οιδίποδα κι άλλους στα καράβια πάνω απ' τον μεγάλο κόλπο της θάλασσας στην Τροία πηγαίνοντας τους για την ομορφόμαλλη Ελένη. Εκεί άλλους του θανάτου το τέλος σκέπασε και σ' άλλους χωριστά απ' τους ανθρώπους βιος και τόπους δίνοντας ο Δίας ο γιος του Κρόνου τους έβαλε ο πατέρας να κατοικούν στα πέρατα της γης. Κι αυτοί κατοικούν έχοντας ανέγνοιαστη ψυχή²⁷ στα νησιά των μακάρων κοντά στο βαθύδινο Ωκεανό, ευτυχισμένοι ήρωες, που γι' αυτούς γλυκό σαν το μέλι καρπό τρεις φορές το χρόνο θαλερό φέρνει η ζωοδότρα γη.

Μακάρι εγώ μαζί να μην ήμουνα με τους πέμπτους ανθρώπους²⁸, αλλά ή πριν να είχα πεθάνει ή μετά να γεννιόμουν, γιατί τώρα το γένος είναι σιδερένιο· ώστε την ημέρα δε θα πάψουν απ' τον κόπο και τον πόνο, ούτε τη νύχτα να σβήνουν κι οι θεοί θα τους δίνουν βαριά βάσανα· αλλά όμως και σ' αυτούς θα είναι ενωμένα τα καλά στα κακα. Κι ο Δίας θ' αφανίσει κι αυτό το γένος των λαλούμενων ανθρώπων, όταν φτάσουν να έχουν γκρίζους κροτάφους στη γέννηση τους. Ούτε ο πατέρας θα είναι σαν τα παιδιά του, ούτε τα παιδιά σαν τον πατέρα τους, ούτε ο ξένος σαν το φιλοξενητή του, ούτε ο σύντροφος σαν το σύντροφο, ούτε ο αδερφός θα είναι φίλος, όπως πριν. Και μόλις θα

αἶψα δὲ γηράσκοντας ἀτιμήσουσι τοκῆας· μέμψονται δ' ἄρα τοὺς χαλεποῖς βάζοντες ἔπεισι, σχέτλιοι, οὐδὲ θεῶν ὅπιν εἰδότες· οὐδέ κεν οἷ γε γηράντεσσι τοκεῦσιν ἀπὸ θρεπτήρια δοῖεν· [χειροδίκαι· ἕτερος δ' ἑτέρου πόλιν ἐξαλαπάξει·] οὐδέ τις εὐόρκον χάρις ἔσσεται οὔτε δικαίου	185
οὔτ' ἀγαθοῦ, μᾶλλον δὲ κακῶν ῥεκτῆρα καὶ ὕβριν ἀνέρα τιμήσουσι· δίκη δ' ἐν χερσὶ καὶ αἰδῶς οὐκ ἔσται, βλάβει δ' ὁ κακὸς τὸν ἀρείονα φῶτα μύθοισι σκολιοῖς ἐνέπων, ἐπὶ δ' ὄρκον ὁμεῖται. ζῆλος δ' ἀνθρώποισιν οἰζυροῖσιν ἅπασι	195
δυσκέλαδος κακόχαρτος ὁμαρτήσει στυγερώπης. καὶ τότε δὴ πρὸς Ὀλυμπον ἀπὸ χθονὸς εὐρουδείης λευκοῖσιν φάρεσσι καλυψαμένῳ χρῶσα καλὸν ἀθανάτων μετὰ φῦλον ἴτον προλιπόντ' ἀνθρώπους Αἰδῶς καὶ Νέμεσις· τὰ δὲ λείφεται ἄλγεα λυγρὰ	200
θνητοῖς ἀνθρώποισι· κακοῦ δ' οὐκ ἔσσεται ἄλκη. Νῦν δ' αἶνον βασιλεῦσιν ἐρέω φρονέουσι καὶ αὐτοῖς· ὧδ' ἰρηξ προσέειπεν ἀηδόνα ποικιλόδειρον ὑψι μάλ' ἐν νεφέεσσι φέρων ὀνύχεσσι μεμαρωπῶς· ἦ δ' ἐλεόν, γναμπτοῖσι πεπαρμένη ἀμφ' ὀνύχεσσι,	205
μύρετο· τὴν ὃ γ' ἐπικρατέως πρὸς μῦθον ἔειπεν· “δαιμονίη, τί λέληκας; ἔχει νύ σε πολλὸν ἀρείων· τῆ δ' εἷς ἦ σ' ἂν ἐγὼ περ ἄγω καὶ αἰοῖδον εὐοῦσαν· δειπνον δ', αἶ κ' ἐθέλω, ποιήσομαι ἠὲ μεθήσω. ἄφρων δ', ὅς κ' ἐθέλη πρὸς κρείσσονας ἀντιφερίζειν·	210
νίκης τε στέρεται πρὸς τ' αἰσχεσιν ἄλγεα πάσχει.” ὧς ἔφατ' ὠκυπέτης ἰρηξ, τανυσίπτερος ὄρνις. Ἔ Πέρση, σὺ δ' ἄκουε δίκης μηδ' ὕβριν ὄφελλε· ὑβρις γάρ τε κακῆ δειλῶ βροτῶ, οὐδὲ μὲν ἐσθλὸς ῥηιδίως φερέμεν δύναιται, βαρῦθει δέ θ' ὑπ' αὐτῆς	215

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

γερνάνε οι γονιοί, δε θα τους τιμάνει και θα τους κατηγορούν βρίζοντας τους με βαριά λόγια οι άθλιοι που δεν ξέρουν ούτε των θεών το φόβο κι ούτε στους γέρους γονιούς τους όσα αυτοί τους ανάθρεψαν, θ' ανταποδίδουν το δικό τους βιος στο χέρι τους κι ο ένας θα λεηλατεί την πόλη του άλλου. Και καμιά χάρη δε θα 'ναι για τον τηρητή του όρκου του και για το δίκαιο ούτε για το καλό, και πιο πολύ όποιον κάνει το κακό και το άδικο θα τιμήσουν και το δίκιο θα 'ναι στα χέρια και σεβασμός δε θα υπάρχει" και θα βλάπτει ο κακός τον καλύτερο άντρα ρίχνοντας του στρεβλά λόγια, και γι' αυτά θα ορκίζεται. Κι ο φθόνος όλους τους άθλιους ανθρώπους παράφρονος, κακόχαρος θ' ακολουθεί, κακόμορφος. Και τότε πια στον Όλυμπο απ' την πλατύδρομη γη με τ' άσπρα τους πέπλα σκεπάζοντας την ωραία μορφή τους στο φύλο των αθάνατων θα πάνε εγκαταλείποντας τους ανθρώπους η Αιδώ κι η Νέμεση και θα μείνουν τα πικρά βάσανα στους θνητούς ανθρώπους" κι αμπόδισμα απ' το κακό δε θα υπάρχει.

Και τώρα ένα μύθο²⁹ για τους βασιλιάδες θα πω, που τον νιώθουν κι αυτοί" έτσι μίλησε τα γεράκι στο ποικιλο-λαιμο αηδόνι, πολύ ψηλά στα σύννεφα κρατώντας το αρπαγμένο στα νύχια του" κι αυτό παραπονεμένα, στα γαμψά τρυπημένο νύχια θρηνούσε" και σ' αυτό δεσποτικά είπε: «Κακόμοιρο, τι λαλάς; Σε κρατάει τώρα πολύ καλύτερος σου" εκεί θα πας, όπου σε πάω εγώ, κι ας είσαι τραγουδιστής" και δείπνο μου θα σε κάνω, αν θέλω, ή θα σ' αφήσω, κι είναι ανόητος όποιος θέλει ν' αντιπαλεύει τους ανώτερους του" γιατί και τη νίκη χάνει, κι εκτός απ' τις ντροπές, τυραννιέται». Έτσι είπε το γοργόφτερο γεράκι, το πλατύφτερο πουλί.

Εσύ, Πέρση, άκουγε το δίκιο³⁰ και μην τρέφεις το άδικο" γιατί το άδικο είναι κακό για το φτωχό θνητό" ούτε κι ο ευγενής δε μπορεί να το βαστάει και τον λυγάζει το

ἐγκύρσας ἄτησιν· ὁδὸς δ' ἑτέρῃφι παρελθεῖν
 κρείσσων ἐς τὰ δίκαια· δίκη δ' ὑπὲρ ὕβριος ἴσχει
 ἐς τέλος ἐξελθοῦσα· παθῶν δέ τε νήπιος ἔγνω.
 αὐτίκα γὰρ τρέχει Ὅρκος ἅμα σκολιῆσι δίκησιν·
 τῆς δὲ Δίκης ῥόθος ἐλκομένης ἦ κ' ἄνδρες ἄγρωσι 220
 δωροφάγοι, σκολιῆς δὲ δίκης κρίνωσι θέμιστας·
 ἦ δ' ἔπεται κλαίουσα πόλιν καὶ ἦθεα λαῶν,
 ἡέρα ἔσσαμένη, κακὸν ἀνθρώποισι φέρουσα,
 οἳ τέ μιν ἐξελάσσωσι καὶ οὐκ ἰθεῖαν ἔνειμαν.
 οἳ δὲ δίκας ξείνοισι καὶ ἐνδήμοισι διδοῦσιν 225
 ἰθείας καὶ μὴ τι παρεκβαίνουσι δικαίον,
 τοῖσι τέθλε πόλις, λαοὶ δ' ἀνθεῦσιν ἐν αὐτῇ·
 εἰρήνη δ' ἀνά γῆν κουροτρόφος, οὐδέ ποτ' αὐτοῖς
 ἀργαλέον πόλεμον τεκμαίρεται εὐρύοπα Ζεὺς·
 οὐδέ ποτ' ἰθυδίκησι μετ' ἀνδράσι λιμὸς ὀπηδεῖ 230
 οὐδ' ἄτη, θαλίης δὲ μεμηλότα ἔργα νέμονται.
 τοῖσι φέρει μὲν γαῖα πολὺν βίον, οὖρεσι δὲ δρυῶς
 ἄκρη μὲν τε φέρει βαλάνους, μέσση δὲ μελίσσας·
 εἰροπόκοι δ' οἷες μαλλοῖς καταβεβρίθασιν·
 τίκτουσιν δὲ γυναιῖκες εἰκότα τέκνα γονεῦσι· 235
 θάλλουσιν δ' ἀγαθοῖσι διαμπερές· οὐδ' ἐπὶ νηῶν
 νίσσονται, καρπὸν δὲ φέρει ζεῖδωρος ἄρουρα.
 οἷς δ' ὕβρις τε μέμηλε κακῆ καὶ σχέτλια ἔργα,
 τοῖς δὲ δίκην Κρονίδης τεκμαίρεται εὐρύοπα Ζεὺς.
 πολλάκι καὶ ξύμπασα πόλις κακοῦ ἀνδρὸς ἀπήρσα, 240
 ὅστις ἀλιτραίνῃ καὶ ἀτάσθαλα μηχανάται.
 τοῖσιν δ' οὐρανόθεν μέγ' ἐπήγαγε πῆμα Κρονίων,
 λιμὸν ὁμοῦ καὶ λοιμόν, ἀποφθινύθουσι δὲ λαοί·
 [οὐδὲ γυναιῖκες τίκτουσιν, μινύθουσι δὲ οἴκοι
 Ζητὸς φραδμοσύνησιν Ὀλυμπίον· ἄλλοτε δ' αὐτε] 245
 ἢ τῶν γε στρατῶν εὐρὴν ἀπώλεσεν ἢ ὅ γε τεῖχος
 ἢ νέας ἐν πόντῳ Κρονίδης ἀποαίνονται αὐτῶν.
 Ὡ βασιλῆς, ὑμεῖς δὲ καταφράζεσθε καὶ αὐτοὶ

βάρος του, όταν του τύχουνε κακά· δρόμος προς το άλλο είναι, προσπερνώντας, καλύτερος να πας στο δίκιο· γιατί η δικαιοσύνη ξεπερνάει την υπερβασία όταν φτάσει στο τέλος· μα ο ανόητος το μαθαίνει όταν το πάθει. Γιατί μαζί τρέχει ο Όρκος με τις στρεβλές δίκες. Κι οδύρεται η Δίκη όταν σέρνεται, όπου την πάνε οι άνθρωποι οι δωροφάγοι και κρίνουν το δίκιο με στρεβλές δίκες. Κι αυτή ακολουθεί κλαίγοντας στην πόλη και στους τόπους του λαού ντυμένη ομίχλη, φέρνοντας κακό στους ανθρώπους που θα τη διώξουν και δεν τη μοίρασαν ίσα. Όποιοι όμως τις κρισοδικίες στους ξένους και στους ντόπιους δίνουν ίσα και καθόλου απ' το δίκιο δε βγαίνουν, αυτών η πόλη θάλλει κι ο λαός σ' αυτήν ανθίζει· η ειρήνη είναι στη γη τους νεοτρόφα και ποτέ σ' αυτούς τον πικρό πόλεμο δεν αποφασίζει ο πανόπτης Δίας· και ποτέ στους δίκαιους άντρες δεν έρχεται η πείνα και το κακό, και στα συμπόσια χαίρονται τα φροντισμένα τους έργα. Σ' αυτούς η γη φέρνει πολύ βιος και στα βουνά η βελανιδιά στην κορφή φέρνει βελανίδια και στη μέση μέλισσες· και τα πυκνόμαλλα πρόβατα είναι βάρια απ' το μαλλί· και γεννούν οι γυναίκες παιδιά που μοιάζουν στους γονιούς τους· και θάλλουν αδιάκοπα απ' τ' αγαθά· και στα καράβια δεν ταξιδεύουν, αλλά τον καρπό φέρνει η ζωοδότρα γη. Μα όποιους κάνουν το άδικο κακό και τ' άθλια έργα, σ' αυτούς τιμωρία ο γιος τους Κρόνου αποφασίζει πανόπτης Δίας. Πολλές φορές κι ολόκληρη η πόλη τυραννιέται απ' τον κακό άντρα που κριματίζει και μηχανεύεται ανόσια. Σ' αυτούς απ' τον ουρανό κακό μεγάλο ρίχνει ο γιος του Κρόνου, πείνα μαζί και θανατικό· και χάνεται ο λαός. Ούτε γεννάνε τα παιδιά, κι αδυνατούν τα σπιτικά απ' τη βούληση του Ολύμπιου Δία· κι άλλοτε πάλι ή μεγάλο στρατό τους αφανίζει ή το τείχος, ή τα καράβια τους στον πόντο ο γιος του Κρόνου θερίζει.

Βασιλιάδες, σκεφτείτε κι εσείς καλά την τιμωρία αυτή·

τήνδε δίκην· ἐγγὺς γὰρ ἐν ἀνθρώποισιν ἔοντες
 ἀθάνατοι φράζονται ὅσοι σκολιῆσι δίκην 250
 ἀλλήλους τρέβουσι θεῶν ὅπιν οὐκ ἀλέγοντες.
 τρεῖς γὰρ μύριοι εἰσιν ἐπὶ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
 ἀθάνατοι Ζητὸς φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων,
 οἳ ῥα φυλάσσουσίν τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα
 ἤερα ἐσσάμενοι, πάντη φοιτῶντες ἐπ' αἴαν. 255
 ἢ δέ τε παρθένος ἐστὶ Δίκη, Διὸς ἐκγεγαυῖα,
 κυδρὴ τ' αἰδοίη τε θεοῖς οἳ Ὀλυμπον ἔχουσιν,
 καί ῥ' ὀπότ' ἄν τις μιν βλάπτῃ σκολιῶς ὀνοτάζων,
 αὐτίκα παρ Διὶ πατρὶ καθεζομένη Κρονίωνι
 γηρύετ' ἀνθρώπων ἀδίκων νόον, ὄφρ' ἀποτείσῃ 260
 δῆμος ἀτασθαλίας βασιλέων οἳ λυγρὰ νοεῦντες
 ἄλλῃ παρκλίνωσι δίκας σκολιῶς ἐπέποντες.
 ταῦτα φυλασσόμενοι, βασιλῆς, ἰθύνετε δίκας,
 δωροφάγοι, σκολιέων δὲ δικέων ἐπὶ πάγχυ λάθεσθε.
 οἳ αὐτῶ κακὰ τεύχει ἀνὴρ ἄλλω κακὰ τεύχων, 265
 ἢ δὲ κακὴ βουλή τῶ βουλεύσαντι κακίστη.
 πάντα ἰδὼν Διὸς ὄφθαλμὸς καὶ πάντα νοήσας
 καί νυ τάδ', αἶ κ' ἐθέλῃσ', ἐπιδέσκειται, οὐδέ ἐ λήθει
 οἴην δὴ καὶ τήνδε δίκην πόλις ἐντὸς ἔεργει.
 νῦν δὴ ἐγὼ μῆτ' αὐτὸς ἐν ἀνθρώποισι δίκαιος 270
 εἶην μῆτ' ἐμὸς νόος, ἐπεὶ κακὸν ἄνδρα δίκαιον
 ἔμμεναι, εἰ μείζω γε δίκην ἀδικώτερος ἔξει.
 ἀλλὰ τὰ γ' οὔπω ἔολπα τελεῖν Δία μητιόεντα.
 ὦ Πέρση, σὺ δὲ ταῦτα μετὰ φρεσὶ βάλλεο σῆσι
 καί νυ δίκης ἐπάκουε, βίης δ' ἐπιλήθεο πάμπαν. 275
 τόνδε γὰρ ἀνθρώποισι νόμον διέταξε Κρονίων,
 ἰχθύσι μὲν καὶ θηρσὶ καὶ οἰωνοῖς πετεηνοῖς
 ἐσθέμεν ἀλλήλους, ἐπεὶ οὐ δίκη ἐστὶ μετ' αὐτοῖς·
 ἀνθρώποισι δ' ἔδωκε δίκην, ἢ πολλὸν ἀρίστη
 γίνεται· εἰ γάρ τις κ' ἐθέλῃ τὰ δίκαι' ἀγορευῆσαι 280
 γινώσκων, τῶ μὲν τ' ὄλβον διδοῖ εὐρύοπα Ζεὺς·
 ὃς δέ κε μαρτυρήσιν ἐκὼν ἐπίορκον ὁμόσσας

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

γιατί μες στους ανθρώπους όντας οι αθάνατοι παρατηρούν αυτούς που με στρεβλές δίκες φθείρουν τους συνανθρώπους τους και δεν έχουν το φόβο των θεών. Γιατί τρεις φορές μύριοι είναι πάνω στην πολύτροφη γη του Δία αθάνατοι φύλακες των θνητών ανθρώπων αυτοί φυλάνε τις δίκες και τ' άθλια έργα ντυμένοι ομίχλη, σ' όλη γυρνώντας τη γη. Κι είναι η παρθένα Δίκη, η γεννημένη απ' το Δία, τιμημένη και σεβαστή των θεών, που έχουν τον Όλυμπο, κι όταν βλάπτει κανείς στρεβλά κατηγορώντας, αμέσως κοντά στον πατέρα της το Δία καθίζοντας, το γιο του Κρόνου, τραγουδάει τον άδικο νου των ανθρώπων, ώσπου να πληρώσει ο τόπος τις ανοσιότητες των βασιλιάδων, που έχοντας κακό νου πάνε στραβά τις δίκες στρεβλά δικάζοντας. Απ' αυτά φυλαχτείτε, βασιλιάδες, και δικάζετε ίσα τις δίκες, δωροφάγοι, και τις στρεβλές δίκες ολότελα ξεχάστε. Στον εαυτό του φτιάνει κακά ο άνθρωπος που φτιάνει κακά στον άλλο, κι η κακή τύχη γι' αυτόν που τη μηχανεύτηκε είναι η πιο κακή. Όλα βλέποντας τα το μάτι του Δία κι όλα νιώθοντας, κι αυτά, αν το θέλει, τα βλέπει και δεν του ξεφεύγει, ποιο δίκιο κι η πόλη αυτή μέσα της κλείνει. Τώρα λοιπόν ούτε ο ίδιος στους ανθρώπους δίκαιος ας μην ήμουν ούτε ο γιος μου" γιατί είναι κακό δίκαιος ο άνθρωπος να είναι, αν πιο πολύ δίκιο, πιο άδικος όντας, θα βρει· αλλ' αυτά δεν περιμένω ότι ποτέ θα τ' αφήσει να γίνουν ο νοητής Δίας.

Κι εσύ, Πέρση, βάλε τα αυτά στο νου σου κι άκουγε το δίκιο και ξέχασε ολότελα τη βία. Γιατί αυτό το νόμο κανόνισε στους ανθρώπους ο γιος του Κρόνου, τα ψάρια και τα θηρία και τα πετούμενα πουλιά να τρώνε το ένα τ' άλλο, γιατί σ' αυτά δεν είναι δίκιο· αλλά στους ανθρώπους έδωσε το δίκιο, που πιο καλό πολύ βγαίνει· γιατί οποίος θέλει τα δίκαια να κηρύξει με γνώση, σ' αυτόν πλούτο δίνει ο πανόπτης Δίας· αλλά όποιος στη μαρτυρία με τη θέληση

ψεύσεται, ἐν δὲ δίκην βλάβας νήκεστον ἀσθῆῃ,
 τοῦ δέ τ' ἀμανρότερη γενεὴ μετόπισθε λείλειπται·
 ἀνδρὸς δ' εὐδόκου γενεὴ μετόπισθεν ἀμείνων. 285

Σοὶ δ' ἐγὼ ἐσθλὰ νοέων ἐρέω, μέγα νήπιε Πέρση·
 τὴν μὲν τοι κακότητα καὶ ἰλαδὸν ἔστιν ἐλέσθαι
 ῥηιδίως· λείη μὲν ὁδός, μάλα δ' ἐγγύθι ναίει·
 τῆς δ' ἀρετῆς ἰδρωῶτα θεοὶ προπάρουθεν ἔθηκαν
 ἀθάνατοι· μακρὸς δὲ καὶ ὄρθιος οἴμος ἐς αὐτὴν 290
 καὶ τρηχὺς τὸ πρῶτον· ἐπὴν δ' εἰς ἄκρον ἵκηται,
 ῥηιδίῃ δὴ ἔπειτα πέλει, χαλεπὴ περ εἴουσα.

Οὗτος μὲν πανάριστος, ὃς αὐτῶ πάντα νοήσει
 [φρασσάμενος τὰ κ' ἔπειτα καὶ ἐς τέλος ἦσιν ἀμείνω]·
 ἐσθλὸς δ' αὖ κακῆϊνος ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται· 295
 ὃς δέ κε μήτ' αὐτῶ νοεῖ μήτ' ἄλλον ἀκούων
 ἐν θυμῶ βάλληται, ὃ δ' αὐτ' ἀχρήσιος ἀνήρ.
 ἀλλὰ σὺ γ' ἡμετέρης μεμνημένος αἰὲν ἐφετμῆς
 ἐργάζεσθαι, Πέρση, δῖον γένος, ὄφρα σε Λιμὸς
 ἐχθαίρῃ, φιλέῃ δέ σ' ἐυστέφανος Δημήτηρ 300
 αἰδοίῃ, βιότου δὲ τετὴν πιμπλήσῃσι καλινῇ·
 Λιμὸς γάρ τοι πάμπαν ἀεργῶ σύμφορος ἀνδρῶ·
 τῶ δὲ θεοὶ νεμεσῶσι καὶ ἀνέρες ὅς κεν ἀεργὸς
 ζῶῃ, κηφήνεσι κοθούροις εἵκελος ὀργῆν,
 οἳ τε μελισσάων κάματον τρύχουσι ἀεργοὶ 305
 ἔσθοντες· σοὶ δ' ἔργα φίλ' ἔστω μέτρια κοσμεῖν,
 ὧς κέ τοι ὠραῖον βιότου πλήθωσι καλιαί.
 ἐξ ἔργων δ' ἄνδρες πολύμηλοὶ τ' ἀφνειοὶ τε,
 καὶ τ' ἐργαζόμενος πολὺ φίλτερος ἀθανάτοισιν
 [ἔσσεαι ἠδὲ βροτοῖς· μάλα γὰρ στυγέουσιν ἀεργούς]. 310
 ἔργον δ' οὐδὲν ὄνειδος, ἀεργίῃ δέ τ' ὄνειδος.
 εἰ δέ κεν ἐργάζῃ, τάχα σε ζηλώσει ἀεργὸς
 πλουτεῦντα· πλούτῳ δ' ἀρετὴ καὶ κῦδος ὀψηδεῖ.

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

του επίορκα ορκισμένος ψέματα πει και βλάπτοντας το δίκιο αθεράπευτα κριματιστεί, αυτού η γενιά μαύρη μένει στο μέλλον μα του αληθινού στον όρκο η γενία είναι στο μέλλον καλύτερη.

Και σένα εγώ, με καλή διάθεση, θα μιλήσω³¹, μεγάλε ανόητε Πέρση. Την αχρειότητα και κοπαδιαστά μπορεί να την πιάσει κανείς εύκολα ο δρόμος είναι λείος και κοντά κατοικεί" αλλά στην αρετή μπροστά οι θεοί έβαλαν ιδρώτα οι αθάνατοι και μακρύ είναι κι ορθό το μονοπάτι ως αυτή και τραχύ στην αρχή μα όταν φτάσεις στην κορφή, εύκολα έπειτα ζυγώνεται, κι ας ήτανε δύσκολη.

Αυτός είναι πανάριστος που μόνος του, όλα θα τα καταλάβει μελετώντας ποια μετά και στο τέλος θα είναι καλύτερα και ευγενής πάλι είναι εκείνος που ακούει οποιόν του μιλάει σωστά όποιος όμως ούτε μόνος του καταλαβαίνει ούτε από άλλον ακούγοντας τα βάζει στην ψυχή του, αυτός είναι άχρηστος άνθρωπος. Λοιπόν εσύ έχοντας τη δική μου εντολή πάντα στο νου σου δούλευε, Πέρση, θεϊκέ γόνε, για να σε μισεί η Πείνα και να σ' αγαπάει η ομορφοστέφανη Δήμητρα η σεβαστή και να γεμίσει βιος την αποθήκη σου γιατί η Πείνα είναι πάντα σύντροφος του αργού ανθρώπου. Μ' αυτό κι οι θεοί αγανακτούν κι ο άνθρωπος που αργός ζει, με τους άμετρους κηφήνες όμοιος στη φύση, που των μελισσών τον κόπο ξεοδεύουν αργοί τρώγοντας εσένα όμως να σ' αρέσει μετρημένα τις δουλειές σου να κάνεις, για να γεμίσουνε βιος στην ώρα τους οι αποθήκες σου. Με τη δουλειά οι άνθρωποι κάνουν πολλά κοπάδια και πλούτο και δουλεύοντας γίνονται πολύ πιο αγαπητοί στους αθάνατους θα είσαι και στους θνητούς γιατί πολλοί μισούν τους αργούς. Κι η δουλειά καιιά ντροπή δεν είναι, η αργία είναι ντροπή. Κι αν δουλεύεις, γρήγορα ο αργός θα σε ζηλέψει που πλουταίνεις και τον πλούτο ακολουθεί η αρετή κι η τιμή. Όποιος να 'σαι απ' το

δαίμονι δ' οἷος ἔησθα, τὸ ἐργάζεσθαι ἄμεινον,
 εἴ κεν ἀπ' ἄλλοτριῶν κτεάνων ἀσειφρονα θυμὸν 315
 ἐς ἔργον τρέψας μελετᾶς βίον, ὡς σε κελεύω.
 αἰδῶς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει,
 αἰδῶς, ἢ τ' ἄνδρας μέγα σίνεται ἢδ' ὀνίνησιν·
 αἰδῶς τοι πρὸς ἀνολβίῃ, θάρσος δὲ πρὸς ὄλβῳ.
 χρήματα δ' οὐχ ἀρπακτά, θεόσδοτα πολλὸν ἀμείνω· 320
 εἰ γάρ τις καὶ χερσὶ βίῃ μέγαν ὄλβον ἔληται,
 ἢ ὅ γ' ἀπὸ γλώσσης ληίσσεται, οἷά τε πολλὰ
 γίνεται, εὖτ' ἂν δὴ κέρδος νόον ἐξαπατήσῃ
 ἀνθρώπων, αἰδῶ δέ τ' ἀναιδείῃ κατοπάξῃ,
 ῥεῖα δέ μιν μαυροῦσι θεοί, μινύθουσι δὲ οἶκον 325
 ἀνέρι τῷ, παῦρον δέ τ' ἐπὶ χρόνον ὄλβος ὀπηδεῖ.
 ἴσον δ' ὅς θ' ἰκέτην ὅς τε ξεῖνον κακὸν ἔρξῃ,
 ὅς τε κασιγνήτιο ἐοῦ ἀνὰ δέμνια βαίῃη
 [κρουπαδῆς εὐνῆς ἀλόχου, παρακαίρια ῥέξων],
 ὅς τέ τευ ἀφραδῆς ἀλιταίνητ' ὄρφανὰ τέκνα, 330
 ὅς τε γονῆα γέροντα κακῶ ἐπὶ γῆραος οὐδῶ
 νεικεῖη χαλεποῖσι καθαπτόμενος ἐπέεσσι·
 τῷ δ' ἢ τοι Ζεὺς ἀντὸς ἀγαιέται, ἐς δὲ τελευτῆν
 ἔργων ἀντ' ἀδίκων χαλεπὴν ἐπέθηκεν ἀμοιβήν.
 ἀλλὰ σὺ τῶν μὲν πάμπαν ἔεργ' ἀσειφρονα θυμὸν. 335
 Καὶ δύναμιν δ' ἔρδειν ἰέρ' ἀθανάτοισι θεοῖσιν
 ἀγνώως καὶ καθαρῶς, ἐπὶ δ' ἀγλαὰ μηρία καίειν·
 ἄλλοτε δὲ σπονδῆσι θύεσσί τε ἰλάσκεσθαι,
 ἡμὲν ὅτ' εὐνάξῃ καὶ ὅτ' ἂν φάος ἱερὸν ἔλθῃ,
 ὡς κέ τοι ἴλασον κραδίην καὶ θυμὸν ἔχωσιν, 340
 ὄφρ' ἄλλων ὠνῆ κληρὸν, μὴ τὸν τεὸν ἄλλος.
 Τὸν φιλέοντ' ἐπὶ δαῖτα καλεῖν, τὸν δ' ἐχθρὸν εἶσαι·
 τὸν δὲ μάλιστα καλεῖν ὅστις σέθεν ἐγγύθι ναίει·
 εἰ γάρ τοι καὶ χρῆμ' ἐγκώμιον ἄλλο γένηται,
 γείτονες ἄζωστοι ἔκιοι, ζῶσαντο δὲ πηοί. 345
 πῆμα κακὸς γείτων, ὅσσον τ' ἀγαθὸς μέγ' ὄνειαρ·

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

δαιμόνιο σου, η δουλειά είναι καλύτερη, αν απ' τα ξένα πράγματα την επιπόλαιη ψυχή σου γυρνώντας στη δουλειά φροντίζεις για το βιος σου, όπως σε ορμηλεύω. Ντροπή όχι καλή παίρνει το στερημένο άνθρωπο, ντροπή που τους ανθρώπους δυνατά βλάπτει ή ωφελεί. Η ντροπή με τη στέρηση, το θάρρος με τον πλούτο. Τ' αγαθά³² όχι αρπαγμένα, πολύ καλύτερα θεοδομένα. Γιατί κι αν κανείς με τα χέρια αρπάζει πλούτο μεγάλο ή με τη γλώσσα του τον ληστέψει, όπως πολλές φορές γίνεται, όταν το κέρδος ξεγελάει το νου των ανθρώπων και τη ντροπή ξεπερνάει η αναίδεια, εύκολα τον ντροπιάζουν οι θεοί και μικραίνουν το σπιτικό αυτού του ανθρώπου και λίγο ο πλούτος τον ακολουθεί καιρό.

Το ίδιο κι αυτός που σε ικέτη ή ξένο θα κάνει κακό κι αυτός που στο στρώμα του αδερφού του ανεβαίνει στην κρυφή κλίνη της γυναίκας του, κάνοντας αταίριαστα, κι όποιος ανέμουαλά του αδικεί τα ορφανά παιδιά κι όποιος στο γέρο γονιό του στο κακό κατώφλι των γερατειών κακομιλάει με πικρά χτυπώντας τον λόγια μ' αυτό αγαναχτεί ο ίδιος ο Δίας, και στο τέλος του για τ' άδικα έργα του πικρή του δίνει ανταπόδοση. Εσύ λοιπόν απ' αυτά πάντα κράτα μακριά την επιπόλαιη ψυχή σου.

Και κατά τη δύναμη σου κάνε θυσίες στους αθάνατους θεούς αγνά και καθαρά κι απάνω καίγε λιπαρά μηριά κι άλλοτε με σπονδές και θυμιάματα να τους εξευμενίζεις κι όταν πέφτεις να κοιμηθείς κι όταν έρθει το ιερό φως, να σου έχουν ευμενή καρδιά και ψυχή, για ν' αγοράσεις άλλου τον κλήρο κι όχι ο άλλος το δικό σου.

Αυτόν που σ' αγαπάει να καλείς σε τραπέζι, τον εχθρό σου άσ' τον, κι αυτόν να καλείς πιο πολύ, που κατοικεί κοντά σου. Γιατί αν γίνει τίποτα αλλιώτικο στον τόπο σου, οι γείτονες άζωστοι θα 'ρθουν, οι συμπέθεροι θα ζωστούν. Κακό ο κακός γείτονας, όσο ο καλός καλό μεγάλο. Τιμή

ἔμμορέ τοι τιμῆς ὅς τ' ἔμμορε γείτονος ἐσθλοῦ·
 οὐδ' ἂν βοῦς ἀπόλοιτ', εἰ μὴ γείτων κακὸς εἴη.
 εὖ μὲν μετρεῖσθαι παρὰ γείτονος, εὖ δ' ἀποδοῦναι,
 αὐτῷ τῷ μέτρῳ, καὶ λώιον αἶ κε δύνῃαι, 350
 ὡς ἂν χρηίζων καὶ ἐς ὕστερον ἄρκιον εὖρης.
 μὴ κακὰ κερδαίνειν· κακὰ κέρδεα ἴσ' ἀατησι.
 τὸν φιλέοντα φιλεῖν, καὶ τῷ προσιόντι προσεῖναι.
 καὶ δόμεν ὅς κεν δῶ καὶ μὴ δόμεν ὅς κεν μὴ δῶ·
 δώτῃ μὲν τις ἔδωκεν, ἀδώτῃ δ' οὐ τις ἔδωκεν· 355
 δῶς ἀγαθῇ, ἄρπαξ δὲ κακῇ, θανάτιο δότευρα·
 ὅς μὲν γάρ κεν ἀνὴρ ἐθέλων, ὃ γε, κεῖ μέγα δοίῃ,
 χαίρει τῷ δώρῳ καὶ τέρεται ὄν κατὰ θυμόν·
 ὅς δὲ κεν αὐτὸς ἔλῃται ἀναιδείῃφι πιθήσας,
 καί τε σμικρὸν ἔόν, τό γ' ἐπάχρωσεν φίλον ἦτορ. 360
 ὅς δ' ἐπ' ἐόντι φέρει, ὃ δ' ἀλέξεται αἴθοπα λιμόν. 363
 εἰ γάρ κεν καὶ σμικρὸν ἐπὶ σμικρῷ καταθεῖο 361
 καὶ θαμὰ τοῦτ' ἔρδοις, τάχα κεν μέγα καὶ τὸ γένοιτο· 362
 οὐδὲ τό γ' εἰν οἴκῳ κατακείμενον ἀνέρα κηδεῖ
 οἴκοι βέλτερον εἶναι, ἐπεὶ βλαβερόν τὸ θύρηφιν. 365
 ἐσθλὸν μὲν παρεόντος ἐλέσθαι, πῆμα δὲ θυμῷ
 χρηίζειν ἀπεόντος· ἅ σε φράζεσθαι ἄνωγα.
 Ἀρχομένον δὲ πίθου καὶ λήγοντος κορέσασθαι,
 μεσσοῖτι φεῖδεσθαι· δειλὴ δ' ἐν πυθμένι φεῖδῳ.
 [μισθὸς δ' ἀνδρὶ φίλῳ εἰρημένος ἄρκιος ἔστω· 370
 καί τε κασιγνήτῳ γελάσας ἐπὶ μάρτυρα θέσθαι·
 πίστεις δ' ἄρα ὁμῶς καὶ ἀπιστίαι ὤλεσαν ἀνδρας.]
 μηδὲ γυνή σε νόον πυγοστόλος ἐξαπατάτω
 αἰμύλα κωτίλλουσα, τετὴν διφῶσα καλιήν·
 ὅς δὲ γυναικὶ πέποιθε, πέποιθ' ὃ γε φιλήτησιν. 375
 μονογενῆς δὲ πάις εἴη πατρῷιον οἶκον
 φερβέμεν· ὡς γὰρ πλοῦτος ἀέξεται ἐν μεγάροισιν·
 γηραιὸς δὲ θάνοις ἕτερον παιδ' ἐγκαταλείπων.

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

του έλαχε, όποιου του έλαχε καλός γείτονας. Ούτε το βόδι σου χάνεται, αν ο γείτονας δεν είναι κακός. Μέτρα καλά τι παίρνεις απ' το γείτονα και σωστά να το ξαναδίνεις με το ίδιο μέτρο και καλύτερο αν μπορείς, έτσι που αν βρεθείς σε ανάγκη στο μέλλον να το βρεις ακούμπημα. Μην κερδίζεις κακά' τα κακά κέρδη είναι ζημιές. Αγάπα όποιον σ' αγαπάει, να καλοδέχεσαι όποιον σε καλοδέχεται. Και να δίνεις σ' όποιον σου δίνει και να μη δίνεις σ' όποιον δε σου δίνει. Στον ανοιχτοχέρη κανείς δίνει, στο σφιχτοχέρη δε δίνει κανείς. Η δόση είναι καλή, η αρπαγή κακή, δίνει το θάνατο. Γιατί όποιος άνθρωπος θέλγοντας, αυτός, κι αν πολλά δώσει, χαίρεται που δίνει και τέρπεται στην ψυχή του" αλλά όποιος πάρει ο ίδιος ακούγοντας την αδιαντροπιά, και λίγο να 'ναι, αυτό του παγώνει την καρδιά. Γιατί κι αν βάλεις λίγα πάνω στα λίγα κι όποιος φέρνει κι άλλα σ' όσα έχει, αυτός θα φυλαχτεί απ' τη λαμπρομάτα πείνα" και συχνά το κάνεις αυτό, γρήγορα κι αυτό θα γίνει μεγάλο. Αυτό που είναι αποθηκευμένο στο σπιτικό έργοια δε δίνει στον άνθρωπο. Καλύτερα να 'ναι στο σπίτι σου, γιατί βλάπτει το απέξω. Καλό είναι να παίρνεις απ' αυτό που έχεις, πόνος στην ψυχή να θέλεις αυτό που λείπει, αυτά σου παραγγέλνω να σκεφτείς.

Όταν αρχίσει το πιθάρι κι όταν τελειώνει, χόρταινε, στη μέση κρατήσου" μιζέρια η οικονομία στον πάτο. Ο μισθός ο συμφωνημένος μ' άντρα φίλο να είναι ασφαλισμένος. Και με τον αδερφό σου, γέλα, βάλε όμως μάρτυρα. Γιατί το ίδιο η πίστη κι η απιστία τους ανθρώπους καταστρέφουν. Μη σου ξεγελάσει το νου πισινοστόλιστη γυναίκα φλυαρώντας γλυκόλογα, που διψάει για την αποθήκη σου. Όποιος πιστεύει τις γυναίκες, τους απατεώνες πιστεύει. Μοναχοπαίδι γιο μακάρι το πατρικό σπιτικό να τρέφει" γιατί έτσι ο πλούτος αυξάνει στο σπίτι. Και γέρος θα πεθάνεις αφήνοντας άλλο γιο στο γιο. Πιο εύκολα δίνει

ῥεῖτα δέ κεν πλεόνεσσι πόροι Ζεὺς ἄσπετον ὄλβον
 πλείων μὲν πλεόνων μελέτη, μείζων δ' ἐπιθήκη. 380
 σοὶ δ' εἰ πλούτου θυμὸς ἐέλδεται ἐν φρεσὶ ἧσιν,
 ὦδ' ἔρδειν, καὶ ἔργον ἐπ' ἔργῳ ἐργάζεσθαι.

Πληιάδων Ἀτλαγενέων ἐπιτελλομενάων
 ἄρχεσθ' ἀμήτου, ἀρότιοι δὲ δυσσομενάων.

αἱ δὴ τοι νύκτας τε καὶ ἡμέματα τεσσαράκοντα 385
 κεκρύφαται, αὐτίς δὲ περιπλομένον ἐνιαυτοῦ
 φαίνονται τὰ πρῶτα χαρασσομένοιο σιδήρου.

οὗτός τοι πεδίον πέλεται νόμος οἱ τε θαλάσσης
 ἐγγύθι ναιετάουσ' οἳ τ' ἄγχεα βησσηέντα
 πόντου κυμαίνοντος ἀπόπροθι, πίονα χῶρον, 390
 ναίουσιν· γυμνὸν σπείρειν, γυμνὸν δὲ βωωτεῖν,
 γυμνὸν δ' ἀμάειν, εἴ χ' ὄρια πάντ' ἐθέλησθα

ἔργα κομίζεσθαι Δημήτερος, ὥς τοι ἕκαστα
 ὦρι ἀέξηται, μὴ πως τὰ μέταξε χατιζῶν
 πτώσεως ἀλλοτριόους οἴκους καὶ μηδὲν ἀνύσσης. 395
 ὥς καὶ νῦν ἐπ' ἔμ' ἤλθες· ἐγὼ δέ τοι οὐκ ἐπιδώσω
 οὐδ' ἐπιμετρήσω· ἐργάζεσθαι, νῆπιε Πέρση,

ἔργα τὰ τ' ἀνθρώποισι θεοὶ διετεκμήραντο,
 μὴ ποτε σὺν παίδεσσι γυναικί τε θυμὸν ἀχεύων
 ζητεύης βίοντα κατὰ γείτονας, οἳ δ' ἀμελῶσιν. 400
 δις μὲν γὰρ καὶ τρεῖς τάχα τεύξεαι· ἦν δ' ἔτι λυπῆς,
 χρῆμα μὲν οὐκ πρήξεις, σὺ δ' ἐτώσια πόλλ' ἀγορεύσεις,
 ἀχρεῖός δ' ἔσται ἐπέων νομός, ἀλλὰ σ' ἄνωγα

φράζεσθαι χρειαῶν τε λύσιν λιμοῦ τ' ἀλεωρήν.

Οἶκον μὲν πρῶτιστα γυναικῶν τε βοῦν τ' ἀροτῆρα, 405

[κτητῆν, οὐ γαμετῆν, ἥτις καὶ βοῦσιν ἔποιτο,]

χρήματα δ' εἰν οἴκῳ πάντ' ἄρμενα ποιήσασθαι,
 μὴ σὺ μὲν αἰτῆς ἄλλον, ὃ δ' ἀρνῆται, σὺ δὲ τητᾶ,
 ἢ δ' ὦρη παραμείβηται, μινύθη δέ τοι ἔργον.

μηδ' ἀναβάλλεσθαι ἔς τ' αὖριον ἔς τε ἔνηφι. 410

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ο Δίας στους πολλούς πλούτη μεγάλα. Γιατί είναι πιο πολλή των πιο πολλών η φροντίδα και πιο πολλά μαζεύονται. Κι εσύ, αν πλούτο θέλει η ψυχή σου στο νου σου, έτσι να κάνεις και δούλευε δουλειά πάνω στη δουλειά.

Όταν οι Πλειάδες³³ οι κόρες του Άτλαντα ανατέλλουν³⁴, άρχισε το θερισμό, και τ' όργωμα όταν δύουν. Αυτές νύχτες και μέρες σαράντα είναι κρυμμένες και πάλι με το γύρισμα της χρονιάς παρουσιάζονται, όταν το σίδηρο πρωτοτροχίζεται³⁵. Αυτός είναι των πεδιάδων ο νόμος κι όποιων στη θάλασσα κοντά κατοικούν κι όποιων στα δασωτά φαράγγια, μακριά απ τον κυματιστό πόντο, πλούσιο τόπο κατοικούν γυμνός να σπέρνεις, γυμνός να κάνεις ζευγάρι, γυμνός να θερίζεις, αν όλα θες στον καιρό τους να κάνεις τα έργα της Δήμητρας· έτσι το καθένα με τον καιρό του θα μεγαλώνει, μη στερημένος μετά γυρεύεις στα ξένα σπίτια και τίποτα δεν καταφέρνεις. Όπως ήρθες και τώρα σε μένα" εγώ όμως άλλα δε θα σου δώσω, ούτε θα σου δανεισώ· δούλευε, ανόητε Πέρση, τις δουλειές που όρισαν οι θεοί στους ανθρώπους, μην κάποτε με τα παιδιά και τη γυναίκα σου απ' την ψυχή σου στενάζοντας ζητιανεύεις να φας στους γείτονες κι αυτοί δε σε κοιτάνε. Γιατί δυο και τρεις ίσως σου δώσουν αν όμως ακόμη τους ενοχλείς, ό,τι σου λείπει δε θα βρεις κι εσύ πολλά μάταια θα λες" άχρηστα θα 'ναι τα πολλά λόγια. Λοιπόν σου παραγγέλλω να σκεφτείς πώς θα βγεις απ' τις ανάγκες σου και θα ξεφύγεις την πείνα.

Σπίτι έχε πρώτα πρώτα και γυναίκα και βόδι για τ' όργωμα, γυναίκα αγοραστή, όχι από γάμο, που και με τα βόδια να πάει, κι όλα μέσα στο σπίτι να τα 'χει έτοιμα, μήπως εσύ απ' άλλον τα ζητάς κι αυτός σ' αρνείται και σένα σου λείπουν, κι η εποχή περνάει κι η δουλειά λιγοστεύει. Ούτε ν' αναβάλλεις γι' αύριο και για μεθαύριο³⁶

οὐ γὰρ ἐτωσιοεργὸς ἀνὴρ πίμπλησι καλιῆν
οὐδ' ἀναβαλλόμενος· μελέτη δέ τοι ἔργον ὀφέλλει·
αἰεὶ δ' ἀμβολιεργὸς ἀνὴρ ἄτῃσι παλαίει.

Ἦμος δὴ λήγει μένος ὀξέος ἡελίοιο
καύματος ἰδαλίμου, μετοπωρινὸν ὀμβρῆσαντος 415
Ζητὸς ἐρισθενέος, μετὰ δὲ τρέπεται βρότεος χρωῶς
πολλὸν ἐλαφρότερος· δὴ γὰρ τότε Σείριος ἀστὴρ
βαῖον ὑπὲρ κεφαλῆς κηριτρεφῶν ἀνθρώπων
ἔρχεται ἡμάτιος, πλεῖον δέ τε νυκτὸς ἐπαυρεῖ
τῆμος ἀδηκτοτάτη πέλεται τμηθεῖσα σιδήρω 420
ῦλη, φύλλα δ' ἔραζε χέει, πτόρθοιό τε λήγει·
τῆμος ἄρ' ὑλοτομεῖν μεμνημένος ὦρια ἔργα·
ὄλμον μὲν τριπόδην τάμνειν, ὑπερον δὲ τρίπηχυν,
ἄξονα δ' ἑπταπόδην· μάλα γὰρ νύ τοι ἄρμενον οὕτω·
εἰ δέ κεν ὀκταπόδην, ἀπὸ καὶ σφῦράν κε τάμοιο. 425
τρισπίθामον δ' ἄψιν τάμνειν δεκαδώρω ἀμάξῃ.
πόλλ' ἐπικαμπύλα κἄλα φέρειν δὲ γύην, ὅτ' ἂν εὖρης,
εἰς οἶκον, κατ' ὄρος διζήμενος ἢ κατ' ἄρουραν,
πρίνινον· ὅς γὰρ βουσὶν ἀροῦν ὄχρωτάτος ἔστιν,
εὖτ' ἂν Ἀθηναίης δμῶος ἐν ἐλύματι πήξας 430
γόμεφοισιν πελάσας προσαρήρεται ἰστοβοῆι.
δοιά δὲ θέσθαι ἄροτρα, πονησάμενος κατὰ οἶκον,
αὐτόγνον καὶ πηκτόν, ἐπεὶ πολὺ λώιον οὕτω·
εἰ χ' ἕτερον [γ'] ἄξαις, ἕτερόν κ' ἐπὶ βουσί βάλαιο.
δάφνης δ' ἢ πετελέης ἀκιώτατοι ἰστοβοῆες. 435
δρυὸς ἔλυμα, πρίνου δὲ γύην. βόε δ' ἐνναετήρω
ἄρσενε κεκτῆσθαι· [τῶν γὰρ σθένος οὐκ ἀλαπαδρόν·
ἠβῆς μέτρον ἔχοντε·] τὼ ἐργάζεσθαι ἀρίστω.
οὐκ ἂν τῷ γ' ἐρίσαντε ἐν αὐλακὶ κάμ μὲν ἄροτρον
ἄξιαν, τὸ δὲ ἔργον ἐτώσιον αὐθι λίποιεν. 440
τοῖς δ' ἄμα τεσσαρακονταετῆς αἰζηνὸς ἔποίτο
ἄρτον δειπνήσας τετράτροφον, ὀκτάβλωμον,
ὅς κ' ἔργον μελετῶν ἰθείην αὐλακ' ἐλαίνου,

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

γιατί ο παράκαιρος δουλευτής δε γεμίζει την αποθήκη ούτε ο αναβλητικός η φροντίδα αυξάνει το έργο ο άνθρωπος που αναβάλλει τη δουλειά με τις ζημιές παλεύει.

Όταν τελειώνει η ορμή του κοφτερού ήλιου το κάμα του ιδρώτα, μετ' απ' το κάρπισμα, όταν βρέξει ο πολυδύναμος Δίας και γίνεται το σώμα των θνητών πολύ πιο ελαφρό, τότε ο Σείριος το αστέρι λίγο πάνω απ' το κεφάλι των θανατοτρόφων ανθρώπων προχωράει κάθε μέρα και πιο πολύ παίρνει απ' τη νύχτα τότε πιο λίγο απ' το σκουλήκι τρώγεται το κομμένο απ' το σίδερο ξύλο και ρίχνει τα φύλλα στη γη και σταματάει το βλαστάρι τότε να υλοτομείς θυμάμενος τη δουλειά στον καιρό της. Κόψε γουδί τριών ποδιών, τρεις πήχες γουδοχέρι κι αξόνι εφτά πόδια γιατί έτσι θα 'ναι ταιριασμένο κι αν είναι οχτώ πόδια, θα κόψεις απ' αυτό και σβάρνα. Τριπίθαμη ρόδα κόψε για δεκαπάλαμο αμάξι. Πολλά είναι καμπύλα ξύλα μα φέρε σταβάρη³⁷, όταν το βρεις, στο σπίτι, ψάχνοντας στο βουνό ή στα χωράφια πουρναρένιο γιατί αυτό είναι το πιο σίγουρο να οργώνουν τα βόδια, όταν της Αθηνάς ο δούλος στεριώνοντας το στο αλετροπόδι, δένοντας το με ξυλόκαρφα το προσαρμόσει στο τιμόνι. Ετοίμασε δυο αλέτρια, στο σπίτι φτιάνοντάς τα, μονοκόμματο και συνδεμένο, γιατί πολύ καλύτερο είναι αυτό γιατί αν το ένα σπάσεις, το άλλο θα βάλεις στα βόδια. Από δάφνη κι από φτελιά είναι το πιο ασκουλήκωτο τιμόνι, από δρυ το αλετροπόδι, το σταβάρη από πουρνάρι και το ζευγάρι εννιάχρονο σερνικά ν' αποκτήσεις, γιατί αυτών η δύναμη δεν κόβεται, αφού στη ακμή τους βρίσκονται αυτά είναι τα πιο καλά στη δουλειά. Αυτά δε θα μαλώσουν στο αυλάκι να σπάσουν το αλέτρι και ν' αφήσουν αγίνωτη τη δουλειά. Και σ' αυτά από κοντά σαραντάρης γερός να πηγαίνει έχοντας φάει ψωμί τετράκοφτο οχτώ μπουκιές, που φροντίζοντας τη δουλειά θα τραβάει ίσα στ' αυλάκι, χωρίς να κοιτάει για

μηκέτι παπταίνων μεθ' ὀμήλικας, ἀλλ' ἐπὶ ἔργῳ
 θυμὸν ἔχων· τοῦ δ' οὐ τι νεώτερος ἄλλος ἀμείνων 445
 σπέρματα δάσασθαι καὶ ἐπισπορίην ἀλέασθαι·
 κουρότερος γὰρ ἀνὴρ μεθ' ὀμήλικας ἐπτοίηται.

Φράζεσθαι δ', εὐτ' ἂν γεράνου φωνὴν ἐπακούσης
 ὑπόθεν ἐκ νεφέων ἐνιαύσια κεκληγυγίης,
 ἢ τ' ἀρότοιό τε σῆμα φέρει καὶ χείματος ὥρη 450

δεικνύει ὀμβροροῦ, κραδίην δ' ἔδακ' ἀνδρὸς ἀβούτεω·
 δὴ τότε χορτάζειν ἔλικας βόας ἔνδον ἐόντας·

ῥήϊδιον γὰρ ἔπος εἰπεῖν· “βόε δὸς καὶ ἄμαξαν.”
 ῥήϊδιον δ' ἀπανήρασθαι· “πάρα [δ'] ἔργα βόεσσιν.”
 φησὶ δ' ἀνὴρ φρένας ἀφνειὸς πῆξασθαι ἄμαξαν· 455

νήπιος, οὐδὲ τὸ οἶδ'· ἑκατὸν δέ τε δούρατ' ἀμάξης,
 τῶν πρόσθεν μελέτην ἐχέμεν οἰκῆμια θέσθαι.

Εὐτ' ἂν δὴ πρόωτιστ' ἄροτος θνητοῖσι φανήη,
 δὴ τότε ἔφορμηθῆναι, ὁμῶς δμῶές τε καὶ αὐτὸς,
 αὐτὴν καὶ διερὴν ἀρόων ἀρότοιον καθ' ὥρην, 460

πρωὶ μάλα σπεύδων, ἵνα τοι πλήθωσιν ἄρουραι.

ἔαρι πολεῖν· θέρεος δὲ νεωμένη οὐ σ' ἀπατήσει·
 νεῖδον δὲ σπεῖρειν ἔτι κουφίζουσιν ἄρουραν.

νεῖδος ἀλεξιάρη παιδῶν εὐκηλήτεια.

Εὐχέσθαι δὲ Διὶ χθονίῳ Δημήτερι θ' ἀγνῆ 465

ἐκτελέα βρῖθειν Δημήτερος ἱερὸν ἀκτῆν,

ἀρχόμενος τὰ πρῶτ' ἀρότου, ὅτ' ἂν ἄκρον ἐχέτλης

χειρὶ λαβὼν ὄρηκι βοῶν ἐπὶ νῶτον ἵκηαι

ἔνδρονον ἐλκόντων μεσάβων. ὁ δὲ τυτθὸς ὄπισθε

δμῶος ἔχων μακέλην πόνον ὀρνίθεσσι τιθείη 470

σπέρμα κατακρύπτων· εὐθημοσύνη γὰρ αἰρίστη

θνητοῖς ἀνθρώποις, κακοθημοσύνη δὲ κακίστη.

ᾧδὲ κεν ἀδροσύνη στάχρες νεύοιεν ἔραζε,

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

τους συνομήλικους, αλλά στη δουλειά έχοντας την ψυχή του απ' αυτόν άλλος νεότερος δε θα ναι καλύτερος να σκορπάει το σπόρο και ν' αποφεύγει το διπλοσπάρσιμο. Γιατί ο νέος άντρας έχει το νου του στους συνομήλικους του.

Και πρόσεξε όταν ακούσεις τη φωνή γερανού³⁸ ψηλά απ' τα σύννεφα κάθε χρόνο να κράζει· αυτή φέρνει το σημάδι για τ' όργωμα και την εποχή του χειμώνα δείχνει του βροχερού· και δαγκώνει την καρδιά του ανθρώπου του χωρίς βόδια· τότε πρέπει να τρέφεις τα στριφτοκέρατα βόδια μέσα κλεισμένα. Γιατί είν' εύκολο να πεις το λόγο: «Δος μου τα βόδια και την άμαξα»· κι εύκολο να πάρεις την άρνηση: «Έχουν δουλειά τα βόδια». Λέει ο άνθρωπος ο πλούσιος σε μυαλά πως έφτιαξε κιόλας άμαξα, ο ανόητος ούτε αυτό δεν ξέρει· εκατό ξύλα είναι στην άμαξα, που πρέπει πριν να φροντίσει να τα έχει στο σπίτι.

Κι αμέσως όταν φανεί στους θνητούς ο καιρός για τ' όργωμα, τότε πια ξεκινήστε μαζί δούλοι κι εσύ στην ξερή και μουσκεμένη γη να οργώσεις την ώρα του οργώματος, βιασμένος πολύ πρωί, για να γεμίσουν τα χωράφια σου. Την άνοιξη όργωσε· μα αν ξαναοργώσεις το καλοκαίρι, δε θα σ' απογοητεύσει. Και σπέρνε το χέρσο μ' αφράτο χώμα το χωράφι· το χέρσο διώχνει το κακό και ησυχάζει τα παιδιά.

Και προσευχήσου στο χθόνιο Δία και στην αγνή Δήμητρα μεστός να βαραίνει της Δήμητρας ο ιερός σπόρος, μόλις αρχίζεις τ' όργωμα, όταν την άκρη της λαβής πιάνοντας στο χέρι τη βουκέντρα κατεβάζεις στις πλάτες των βοδιών που τη δρύινη σφήνα τραβούν στις ζεύγλες. Κι ο μικρός πίσω δούλος κρατώντας δικράνι σε κόπους βάζει τα πουλιά σκεπάζοντας το σπόρο· γιατί η τάξη είναι πιο καλό για τους θνητούς ανθρώπους, η αταξία το χειρότερο. Έτσι τα στάχια αδρά θα νεύουν προς το χώμα, αν ο ίδιος μετά ο

εἰ τέλος αὐτὸς ὄπισθεν Ὀλύμπιος ἐσθλὸν ὀπάζοι,
 ἐκ δ' ἀγγέων ἐλάσειας ἀράχνια, καί σε ἔολπα 475
 γηθήσειν βιότου αἰρευόμενον ἔνδον ἐόντος.
 εὐοχθέων δ' ἴξαι πολὺν ἔαρ οὐδὲ πρὸς ἄλλους
 ἀνγάσαι· σέο δ' ἄλλος ἀνὴρ κεχρημένος ἔσται.
 Εἰ δέ κεν ἠελίοιο τροπῆς ἀρόφως χθόνα διᾶν,
 ἤμενος ἀμήσεις ὀλίγον περὶ χειρὸς ἐέργων, 480
 ἀντία δεσμεύων κεκοιμημένος, οὐ μάλα χαίρων,
 οὔσεις δ' ἐν φορμῶ· παῦροι δέ σε θηήσονται.
 ἄλλοτε δ' ἄλλοιὸς Ζητὸς νόος αἰγιόχοιο,
 ἀργαλέος δ' ἀνδρῶσσι καταθητοῖσι νοῆσαι.
 εἰ δὴ κ' ὄψ' ἀρόσης, τότε κέν τοι φάρμακον εἴη· 485
 ἤμος κόκκυξ κοκκίζει δρυὸς ἐν πετάλοισι
 τὸ πρῶτον, τέρπει δὲ βροτοὺς ἐπ' ἀπειρόνα γαῖαν,
 τῆμος Ζεὺς ὄϊο τρίτω ἤματι μηδ' ἀπολήγοι,
 μήτ' ἄρ' ὑπερβάλλον βοὸς ὄπλην μήτ' ἀπολείπων·
 οὕτω κ' ὄψαρότης πρωιηρότη ἰσοφαρίζοι. 490
 ἐν θυμῷ δ' εὖ πάντα φυλάσσειο· μηδέ σε λήθοι
 μήτ' ἔαρ γινόμενον πολὺν μήθ' ὄριος ὄμβρος.
 Πὰρ δ' ἴθι χάλκειον θῶκον καὶ ἐπαλέα λέσχην
 ὄρη χειμερὶν, ὅποτε κρύος ἀνέρα ἔργων
 ἰσχάνει, ἔνθα κ' ἄοκνος ἀνὴρ μέγα οἶκον ὀφέλλοι, 495
 μή σε κακοῦ χειμῶνος ἀμηχανίη καταμάροψη
 σὺν πενήνῃ, λεπτήν δὲ παχὺν πόδα χειρὶ πιέζης.
 πολλὰ δ' ἀεργὸς ἀνὴρ, κενεὴν ἐπὶ ἐλπίδα μίμωνων,
 χρηρίζων βιότοιο, κακὰ προσελέξατο θυμῷ.
 ἐλπίς δ' οὐκ ἀγαθὴ κεχρημένον ἄνδρα κομίζει, 500
 ἤμενον ἐν λέσχῃ, τῷ μὴ βίος ἄοικος εἴη.
 δείκνυε δὲ δμῶεσσι θέρευν ἔτι μέσσον ἐόντος·
 “οὐκ αἰεὶ θέρος ἐσσεῖται, ποιεῖσθε καλιάς.”
 Μῆνα δὲ Ἀθηναῖωνα, κάκ' ἤματα, βουδόρα πάντα,

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

Ολύμπιος δώσει καλό τέλος κι απ' τ' αγγειά σου τις αράχνες καθαρίσεις" κι ελπίζω πως εσύ θα χαρείς απ' το βιος σου να παίρνεις μέσα στο σπιτικό σου. Και μ' αφθονία θα φτάσεις τη γκρίζα άνοιξη και κοντά στους άλλους δε θα φωτάνε τα μάτια σου" γιατί ο άλλος θα 'χει την ανάγκη σου.

Αν όμως με το γύρισμα του ήλιου³⁹ οργώνεις τη θεϊκή γη, καθιστός θα θερίσεις λίγα πιάνοντας στο χέρι λιμάρι δένοντας σκονισμένος, καθόλου χαρούμενος, και θα τα φέρεις σπίτι στο καλάθι και λίγοι θα σε θαυμάσουν. Μα πότε έτσι και πότε αλλιώς είναι ο νους του αιγιδοκράτη Δία και δύσκολος στους θνητούς ανθρώπους να τον καταλάβουν. Αν οργώσεις αργά, τότε μπορείς να βρεις αυτή τη γιαιτριά. Όταν ο κούκος λαλάει στα φύλλα της βελανιδιάς⁴⁰ πρώτη φορά και τέρπει τους θνητούς στην ατέλειωτη γη, τότε ας έβρεχε ο Δίας την τρίτη μέρα κι ας μη σταματούσε ούτε πιο πολύ απ' του βοδιού την οπλή ούτε πιο λίγο" έτσι η αργοπορία πάει ίσα με την πρωιμότητα. Και φύλα τα όλα στην ψυχή σου και μη σου ξεφύγει ούτε πως γίνεται γκρίζα η άνοιξη ούτε η βροχή στον καιρό της.

Προσπέρασε το κάθισμα του χαλκουργού και τη συντροφιά στη λιακάδα την εποχή του χειμώνα, όταν το κρυο τον άνθρωπο απ' τη δουλειά κρατάει, από κει που ο ακούραστος άνθρωπος κάνει μεγάλο σπιτικό, μη η ανημποριά του κακού χειμώνα σ' αρπάξει στη φτώχεια και με λεπτό χέρι σφίγγεις πόδι παχύ⁴¹. Πολλά ο αργός άνθρωπος, που μένει στην κούφια ελπίδα, χωρίς βιος, κακά λέει με την ψυχή του. Ελπίδα όχι καλή πάει το στερημένο άντρα που κάθεται στη συντροφιά και δεν έχει σίγουρο βιος. Και λέγε στους δούλους σου από τη μέση κιόλας του καλοκαιριού: «Δε θα 'ναι πάντα καλοκαίρι, φτιαστέ αποθήκες».

Και το μήνα Ληναιώνα⁴², μέρες κακές, όλες βοϊδο-

τοῦτον ἀλεύσθαι καὶ πηγάδας, αἶ τ' ἐπὶ γαῖαν 505
 πνεύσαντος Βορέου δυσηλεγέες τελέθουσιν,
 ὅς τε διὰ Θορήκης ἵπποτρόφον εὐρέει πόντω
 ἐμπνεύσας ὥρινε, μέμυκε δὲ γαῖα καὶ ὕλη·
 πολλὰς δὲ δρυῶν ὑψικόμους ἐλάτας τε παχείας 510
 οὖρεος ἐν βήσσης πιλνᾷ χθονὶ πουλυβοτείρῃ
 ἐμπίπτων, καὶ πᾶσα βοᾷ τότε νήριτος ὕλη·
 θῆρες δὲ φρίσσουσ', οὐράς δ' ὑπὸ μέζε' ἔθεντο·
 τῶν καὶ λάχνη δέρμα κατάσκιον· ἀλλὰ νῦν καὶ τῶν
 ψυχρὸς ἐὼν διάησι δασυστέρων περ' ἐόντων·
 καί τε διὰ ῥινοῦ βοὸς ἔρχεται οὐδέ μιν ἴσχει, 515
 καί τε δι' αἶγα ἄησι τανύτριχα· πῶσα δ' οὔτι,
 οὐνεκ' ἐπηεταναὶ τρίχες αὐτῶν, οὐ διάησι
 ἴς ἀνέμου Βορέω· τροχαλὸν δὲ γέροντα τίθησιν
 καὶ διὰ παρθενικῆς ἀπαλόχροος οὐ διάησιν,
 ἧ τε δόμων ἐντοσθε φίλη παρὰ μητέρι μίμνει, 520
 οὐπῶ ἔργα ἰδυῖα πολυχρύσου Ἀφροδίτης,
 εὗ τε λοεσσαμένη τέρενα χροῖα καὶ λίπ' ἐλαίω
 χρισσαμένη μυχίη καταλέξεται ἔνδοθι οἴκου,
 ἧματι χειμερίω, ὅτ' ἀνόστεος ὄν πόδα τένδει
 ἐν τ' ἀπύρῳ οἴκῳ καὶ ἦθεσι λευγαλείουσιν· 525
 οὐ γάρ οἱ ἠέλιος δείκνυ νομὸν ὄρμηθῆναι,
 ἀλλ' ἐπὶ κνανέων ἀνδρῶν δῆμόν τε πόλιν τε
 στρωφᾶται, βράδιον δὲ Πανελλήγεσσι φαίνει·
 καὶ τότε δὴ κεραοὶ καὶ νήκεροι ὕληκοῦται
 λυγρὸν μυλιόωντες ἀνὰ δροῖα βησσήετα, 530
 φεύγουσιν, καὶ πᾶσιν ἐνὶ φρεσὶ τοῦτο μέμνηεν,
 οἳ σκέπα μαιόμενοι πυκινὸς κευθμῶνας ἔχουσι
 κακὰ γλάφυ πετροῖεν· τότε δὴ τρίποδι βροτοὶ ἴσοι,
 οὐ τ' ἐπὶ νῶτα ἔαγε, κάρη δ' εἰς οὐδας ὄραται·
 τῶ ἵκελοι φοιτῶσιν, ἀλευόμενοι νίφα λευκῆν. 535
 Καὶ τότε ἔσσεσθαι ἔρῃμα χροός, ὡς σε κελεύω,
 χλαῖνάν τε μαλακῆν καὶ τερμιόεντα χιτῶνα·

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

γδάρτες⁴³, φυλάξου απ' αυτόν και τους πάγους που πάνω στη γη σκληροί έρχονται όταν φυσάει ο Βοριάς που μέσ' απ' την αλογοτρόφα Θράκη στον πλατύ πόντο ορμώντας τον υψώνει και μουγκρίζει η στεριά και τα δάση και πολλές ψηλομάλλες βελανιδιές και χοντρά έλατα στα φαράγγια του βουνού τα ζυγώνει ως την πολύτροφη γη πέφτοντας κι ολόκληρο τότε βογκάει το απέραντο δάσος. Κι ανατριχιάζουν τα θηρία και βάζουν την ουρά κάτω απ' τ' αχαμνά τους, κι αυτά που το δέρμα τους πυκνοσκεπάζεται από παχύ μαλλί, κι αυτά παγερός όντας τα διαπερνάει κι ας είναι δασύστηθα. Και το δέρμα του βοδιού περνάει, δεν τον κρατάει και τη γίδα διαπερνάει τη μακρότριχη τα πρόβατα όμως, γιατί είναι οι τρίχες τους πυκνές, δεν τα διαπερνάει η δύναμη του ανέμου Βοριά και κάνει το γέροντα κουβάρι. Και την απαλόσωμη παρθένα δεν τη διαπερνάει, που μέσα στο σπίτι κοντά στην αγαπημένη μητέρα της μένει μην ξέροντας ακόμα τα έργα της πολύχρυσης Αφροδίτης αφού λούσει το τρυφερό σώμα της κι άφθονα με μυρωδικό λάδι αλειφτεί, στο βάθος μέσα του σπιτιού ξαπλώνει τη χειμερινή μέρα, όταν ο ακόκαλος βυζαίνει το πόδι του στο χωρίς φωτιά σπίτι του και στη θλιβερή μεριά του κι ο ήλιος δεν του δείχνει χωράφι όπου να τρέξει αλλά στων μαύρων ανθρώπων⁴⁴ τον τόπο και την πόλη γυρνάει πιο αργός λάμπει στους Πανέλληνες⁴⁵. Και τότε τα κερασφόρα και τ' ακέρατα δασόβια θλιβερά χτυπώντας τα δόντια τους στα δασωμένα φαράγγια σκορπάνε κι όλα αυτό κρατάνε στο νου τους, πώς γυρεύοντας θα 'χουν σκεπή πυκνούς κρυψώνες και πέτρινο κοίλωμα τότε είναι σαν τον τρίποδο άνθρωπο που του 'σπασε η πλάτη και το κεφάλι κοιτάει το χώμα, μ' αυτόν ίδια γυρνάνε, ζητώντας να ξεφύγουν το λευκό χιόνι.

Και τότε ντύσου προφύλαγμα του κορμιού σου, όπως σ' ορμηνεύω, χλαίνη μαλακή και χιτώνα ως κάτω και σ'

στήμονι δ' ἐν πανύρω πολλὴν κρόκα μῆρυσασθαι·
 τὴν περιέσσασθαι, ἵνα τοι τρίχες ἀτρεμέωσι
 μῆδ' ὄρθαι φρίσσωσιν ἀειρόμεναι κατὰ σῶμα 540
 ἀμφὶ δὲ ποσσὶ πέδιλα βοὸς ἴφι κταμένοιο
 ἄρμενα δῆσασθαι, πίλοις ἐντοσθε πικάσσας·
 πρωτογόνων δ' ἐρίφων, ὁπότ' ἂν κρύος ὦριον ἔλθῃ,
 δέρματα συρράπτειν νεύρω βοός, ὄφρ' ἐπὶ νώτω
 ἕτοῦ ἀμφιβάλῃ ἀλέην· κεφαλήφι δ' ὕπερθεν 545
 πῖλον ἔχειν ἀσκητόν, ἵν' οὐατα μὴ καταδεύῃ.
 ψυχρὴ γάρ τ' ἤως πέλεται Βορέαιο πεσόντος,
 ἠῶος δ' ἐπὶ γαῖαν ἀπ' οὐρανοῦ ἀστερόεντος
 ἀῆρ πυροφόροις τέταται μακάρων ἐπὶ ἔργοις,
 ὅς τε ἀρυσσάμενος ποταμῶν ἀπὸ αἰεναόντων, 550
 ἕψοῦ ὑπὲρ γαίης ἀρθεῖς ἀνέμοιο θνέλλῃ,
 ἄλλοτε μὲν θ' ὕει ποτὶ ἔσπερον, ἄλλοτ' ἄησι,
 πυκνὰ Θρηικίον Βορέω νέφεα κλονέοντος.
 τὸν φθάμενος ἔργον τελέσας οἰκόνδε νέεσθαι,
 μὴ ποτέ σ' οὐρανόθεν σκοτόεν νέφος ἀμφικαλύψῃ, 555
 χρωῖτα δὲ μυδαλέον θήῃ κατὰ θ' εἴματα δεύσῃ.
 ἀλλ' ὑπαλεύασθαι· μεις γὰρ χαλεπώτατος οὗτος,
 χειμέριος, χαλεπὸς προβάτοις, χαλεπὸς δ' ἀνθρώποις.
 τῆμος τῶμισν βουσίν, ἐπ' ἀνέρι δὲ πλέον εἴη
 ἀρμαλιῆς· μακροὶ γὰρ ἐπίρροθοι εὐφρόναι εἰσίν. 560
 [ταῦτα φυλασσόμενος τετελεσμένον εἰς ἐνιαυτὸν
 ἰσοῦσθαι νύκτας τε καὶ ἡμέρας, εἰς ὃ κεν αὐτίς
 γῆ πάντων μῆτηρ καρπὸν σύμμικτον ἐνεῖκῃ.]
 Εὐτ' ἂν δ' ἐξήκοντα μετὰ τροπὰς ἡελίοιο
 χειμέρι' ἐκτελέσῃ Ζεὺς ἡμέρας, δὴ ῥά τὸτ' ἀστήρ 565
 Ἄρκτοῦρος προλιπὼν ἱερὸν ῥόον Ὠκεανοῖο
 πρῶτον παμφαίνων ἐπιτέλλεται ἀροκνέφαιος.
 τὸν δὲ μέτ' ὀρθογῆ Πανδιονὶς ὦρτο χελιδὼν
 ἐς φάος ἀνθρώποις ἕαρος νέον ἰσταμένοιο·
 τὴν φθάμενος οἶνας περιταμένεμεν ὥς γὰρ ἄμεινον. 570

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

αραιό στημόνι πέρνα πυκνό υφάδι· αυτό ντύσου καλά, για να είναι άτρεμες οι τρίχες σου και να μην ανατριχιάζουν ορθές σηκωμένες σ' όλο σου το σώμα. Και γύρω στα πέλματα πέδιλα από βόδι απ' τη δύναμη σου σκοτωμένο ταιριαστά δέσε, ντυμένα με μαλλί από μέσα. Κι από πρωτογέννητα κατσίκια, όταν έρθει η εποχή του κρύου, ράψε δέρματα με νεύρα βοδιού, στην πλάτη γύρω να τα βάλεις προφύλαγμα απ' τη βροχή· και πάνω στο κεφάλι σου βάλε δουλεμένο μάλλινο σκούφο, για να μη μουσκεύονται τ' αυτιά σου· γιατί είναι παγερή η αυγή όταν πέσει ο Βοριάς κι αυγινή πάνω στη γη απ' τον έναστρο ουρανό γόνιμη ομίχλη σιτοφόρα απλώνεται στα έργα των μακάριων ανθρώπων αυτή αντλώντας⁴⁶ απ' τ' αείρροα ποτάμια ψηλά πάνω απ' τη γη σηκωμένη απ' τον άνεμο άλλοτε πέφτει βροχή προς το βράδυ, άλλοτε ανεμοθύελλα φυσάει, καθώς ο Θρακικός Βοριάς κουνάει πυκνά σύννεφα. Αυτόν προφταίνοντας τέλειωσε τη δουλειά σου και γύρνα σπίτι σου, μην κι απ' τον ουρανό σκοτεινό σύννεφο σε τυλίξει και σου βρέξει το σώμα και σου μουσκέψει τα ρούχα. Ξέφυγε το· γιατί ο μήνας ο πιο δύσκολος αυτός είναι, κακόκαιρος, βαρύς στα πρόβατα, βαρύς στους ανθρώπους. Τότε το μισό στα βόδια, στο δούλο παραπάνω να 'ναι μεροφαί· γιατί οι μακριές νύχτες βοηθάνε. Αυτά κρατώντας ως να τελειώσει η χρονιά ίσωνε νύχτες και μέρες, μέχρι παλι η γη η μητέρα των όλων να φέρει απ' όλους τους καρπούς της.

Κι όταν εξήντα μετά απ' το γύρισμα του ήλιου χειμερινές τελειώσει ο Δίας μέρες, τότε το αστέρι ο Αρκτούρος αφήνοντας το ιερό ρεύμα του Ωκεανού πρώτα ολόλαμπρος ανατέλλει στην άκρη του λυκόφωτος. Μετ' απ' αυτόν ο-ξύθηρηνη κόρη του Πανδίονα υψώνεται η χελιδόνα στο φως στους ανθρώπους, όταν αρχίζει η άνοιξη. Πριν να 'ρθει κλάδεψε τ' αμπέλια· έτσι είναι καλύτερα.

Ἄλλ' ὅπότε ἂν φερέοικος ἀπὸ χθονὸς ἄμ φυτό βαινῆ
 Πληιάδας φεύγων, τότε δὴ σκάφος οὐκέτι οὐδένων,
 ἀλλ' ἄρπας τε χαρασσέμεναι καὶ δμῶας ἐγεῖρῆεν·
 φεύγειν δὲ σκιερὸς θώκους καὶ ἐπ' ἠῶα κοῖτον
 ὦρῃ ἐν ἀμήτον, ὅτε τ' ἠέλιος χροῖα κάρφει· 575
 τημοῦτος σπεύδειν καὶ οἴκαδε καρπὸν ἀγινεῖν
 ὄρθρου ἀνιστάμενος, ἵνα τοι βίος ἄρκιος εἴη.
 ἠὼς γὰρ [τ'] ἔργοιο τρίτην ἀπομείρεται αἶσαν,
 ἠὼς τοι προφέρει μὲν ὁδοῦ, προφέρει δὲ καὶ ἔργου,
 ἠὼς, ἣ τε φανεῖσα πολέας ἐπέβησε κελεύθου 580
 ἀνθρώπους πολλοῖσι τ' ἐπὶ ζυγὰ βουσί τιθησιν.
 Ἦμος δὲ σκόλυμός τ' ἀνθεῖ καὶ ἠχέτα τέττιξ
 δενδρέω ἐφεξόμενος λιγυρὴν καταχέυει· αἰοιδὴν
 πικρὸν ὑπὸ πτερυγῶν, θέρεος καματώδεος ὦρη,
 τῆμος πιόταται τ' αἶγες, καὶ οἶνος ἄριστος, 585
 μαχλόταται δὲ γυναῖκες, ἀφανρότατοι δὲ τοι ἄνδρες
 εἰσίν, ἐπεὶ κεφαλὴν καὶ γόνυατα Σείριος ἄξει,
 ἀυαλέος δὲ τε χροῖς ὑπὸ κανύματος· ἀλλὰ τότε ἦδη
 εἶη πετραίη τε σκιὴ καὶ βίβλιος οἶνος
 μάζα τ' ἀμολγαίη γάλα τ' αἰγῶν σβεννυμενάων 590
 καὶ βοὸς ὕλοφάγιο κρέας μὴ πω τετοκνίης
 πρωτογόνων τ' ἐρίφων· ἐπὶ δ' αἶθοπα πινέμεν οἶνον,
 ἐν σκιῇ ἐζόμενον, κεκορημένον ἦτορ ἐδωδῆς,
 ἀντίον ἀκραέος Ζεφύρου τρέφαντα πρόσωπα·
 κορήνης δ' ἀενάου καὶ ἀπορρύτου ἣ τ' ἀθόλωτος 595
 τρεῖς ὕδατος προχέειν, τὸ δὲ τέτρατον ἰέμεν οἶνου.
 Δμωσὶ δ' ἐποτρύνειν Δημήτερος ἱερὸν ἀκτῆν
 δινέμεν, εὐτ' ἂν πρῶτα φανῆ σθένος Ὠρίωνος,
 χώρῳ ἐν εὐαεῖ καὶ ἐντροχάλῳ ἐν ἄλωῃ.
 μέτρῳ δ' εὖ κομίσασθαι ἐν ἄγγεσιν· αὐτὰρ ἐπὶν δὴ 600
 πάντα βίον κατάθῃαι ἐπάρμενον ἐνδοθι οἶκον,
 θῆτά τ' αἶοικον ποιεῖσθαι καὶ ἄτεκνον ἔριθον
 διζῆσθαι κέλομαι· χαλεπὴ δ' ὑπόπορτις ἔριθος·
 καὶ κύνια καρχαρόδοντα κομεῖν, μὴ φεῖδεο σίτου,

Αλλά όταν ο οικοφόρος⁴⁷ απ' το χώμα ανεβαίνει στα φυτά να ξεφύγει τις Πλειάδες, τότε πια δε σκάβονται τ' αμπέλια· αλλά τρόχισε τα δρεπάνια σου και σήκωσε τους δούλους σου. Απόφευγε το σκιερό καθισό και τον ύπνο ως την αυγή την ώρα του θερισμού, που ο ήλιος ξεραίνει το δέρμα. Τότε βιάσου και φέρε τον καρπό στο σπίτι ξυπνώντας το χάραμα, για να σιγουρέψεις το βιος σου. Γιατί η αυγή παίρνει μερδικό το τρίτο μέρος, η αυγή προχωράει το δρόμο, προχωράει τη δουλειά, η αυγή που μόλις φαίνεται πολλούς βάνει στο δρόμο ανθρώπους και σε πολλά βόδια βάζει τους ζυγούς.

Κι όταν ανθίζει το ασπράγκαθο⁴⁸ και το ηχηρό τζιτζίκι καθισμένο σε δέντρο ξεχύνει το διαπεραστικό τραγουδί του πυκνό κάτω απ' τα φτερά του, την εποχή του κοπιαστικού καλοκαιριού, τότε πιο οργανικές οι γυναίκες και πιο αδύναμοι οι άντρες είναι, γιατί το κεφάλι και τα γόνατα ξεραίνει ο Σείριος και ξερό είναι το σώμα απ' το κάμα· τότε λοιπόν να 'χεις στη σκιά του βράχου βίβλινο⁴⁹ κρασί και τραχανόψωμο και γάλα από γίδες αποκομμένες και κρέας δαμάλας δασοθρεμμένης αγέννητης και πρωτογέννητα κατσίκια κι από πάνω να πίνεις λαμπερό κρασί, στη σκιά καθισμένος, με χορτασμένη κρασί καρδιά, απέναντι στο ζωηρό Ζέφυρο στρέφοντας το πρόσωπο κι από πηγή αείρροη και τρεχούμενη, αθόλωτη, τρεις φορές νερό και την τέταρτη κρασί να χύνεις.

Και βάλε τους δούλους τον ιερό σπόρο της Δήμητρας· αλωνίζουν, μόλις φανεί η δύναμη του Ωρίωνα⁵⁰, σε καλοπνεούμενο χώρο και σ' αλώνι στρογγυλό. Και μετρημένο καλά βάλ' το στ' αγγειά σου" κι όταν πια όλο το βιος σου αποθηκεύεις συγυρισμένο μες στο σπίτι σου, τον εργάτη διώξε απ' το σπίτι κι άτεκνη δουλεύτρα ζήτα, σε συμβουλεύω· μελάς η δουλεύτρα με το μικρό· και σκύλο κοπτερόδοντο να φροντίζεις και μην του τσιγκουνεύεσαι το ψω-

μή ποτέ σ' ἡμερόκοιτος ἀνήρ ἀπὸ χρήμαθ' ἔλθται. 605
 χόρτον δ' ἔσκομίσαι καὶ συρφετόν, ὄφρα τοι εἴη
 βουσί καὶ ἡμιόνοισιν ἐπηετανόν. αὐτὰρ ἔπειτα
 δμῶας ἀναφῦξαι φίλα γούνατα καὶ βόε λῦσαι.
 Εὐτ' ἂν δ' Ὀρίων καὶ Σείριος ἐς μέσον ἔλθῃ
 οὐρανόν, Ἄρκτουρον δὲ ἴδη ῥοδοδάκτυλος Ἥως, 610
 ὧ Πέρση, τότε πάντας ἀποδρέπεν οἴκαδε βότρους,
 δεῖξαι δ' ἠελίῳ δέκα τ' ἡμάτα καὶ δέκα νύκτας,
 πέντε δὲ συσκιάσαι, ἔκτω δ' εἰς ἄγγε' ἀφύσσαι
 δῶρα Διωνύσου πολυγηθέος. αὐτὰρ ἐπὴν δὴ
 Πληιάδες θ' Ὑάδες τε τό τε σθένος Ὀρίωνος 615
 δύνωσιν, τότε ἔπειτ' ἀρότον μεμνημένος εἶναι
 ὠραῖον· πλειῶν δὲ κατὰ χθονὸς ἄρμενος εἴη.
 Εἰ δέ σε ναυτιλῆς δυσπεμφέλον ἵμερος αἰρεῖ·
 εὐτ' ἂν Πληιάδες σθένος ὄβριμον Ὀρίωνος
 φεύγουσαι πίπτωσιν ἐς ἠεροειδέα πόντον, 620
 δὴ τότε παντοίων ἀνέμων θυίουσιν ἀῆται·
 καὶ τότε μηκέτι νῆα ἔχειν ἐνὶ οἴνοπι πόντῳ,
 γῆν δ' ἐργάζεσθαι μεμνημένος ὥς σε κελεύω·
 νῆα δ' ἐπ' ἠπειῶρον ἐρύσαι πυκάσαι τε λίθοισι
 πάντοθεν, ὄφρ' ἴσχωσ' ἀνέμων μένος ὕγρον ἀέντων, 625
 χεῖμαρον ἐξερύσας, ἵνα μὴ πύθη Διὸς ὄμβρος.
 ὄπλα δ' ἐπάρμενα πάντα τεῶ ἔγκάτθεο οἴκῳ,
 εὐκόσμως στολίσας νηὸς πτερὰ ποντοπόροιο·
 πηδάλιον δ' εὐεργές ὑπὲρ καπνοῦ κρεμάσασθαι.
 αὐτὸς δ' ὠραῖον μίμνειν πλόον εἰς ὃ κεν ἔλθῃ· 630
 καὶ τότε νῆα θοὴν ἄλαδ' ἐλκέμεν, ἐν δέ τε φόρτον
 ἄρμενον ἐντύνασθαι, ἵν' οἴκαδε κέρδος ἄρῃαι,
 ὥς περ ἐμός τε πατήρ καὶ σός, μέγα νήπιε Πέρση,
 πλωίξεσκ' ἐν νηυσί, βίου κεχρημένος ἐσθλοῦ·
 ὅς ποτε καὶ τεῖδ' ἦλθε πολὺν διὰ πόντον ἀνύσας, 635
 Κύμην Αἰολίδα προλιπὼν ἐν νηὶ μελαίνῃ,

μί, μην ποτέ ημεροκοίμητος⁵¹ άντρας σου πάρει τα πράγματα σου. Και χορτάρι να μπάσεις κι άχυρο για να τα 'χεις αρκετά για βόδια και τα μουλάρια σου' κι έπειτα οι δούλοι να ξεκουράσουν τ' αγαπημένα τους γόνατα και να λύσουν το ζευγάρι τα βόδια σου.

Κι όταν ο Ωρίωνας κι ο Σείριος φτάσουν στη μέση⁵² τ' ουρανού και τον Αρκτούρο κοιτάζει η ροδοδάχτυλη Ηώς, Πέρση, τότε τρύγα και φέρε στο σπίτι όλα τα σταφύλια' δείξ' τα στον ήλιο δέκα μέρες και δέκα νύχτες, πέντε ίσκιασέ τα και την έκτη άδειασε στ' αγγειά τα δώρα του πολυεύφραντου Διονύσου" αλλά όταν οι Πλειάδες κι οι Τάδες κι η δύναμη του Ωρίωνα⁵³ δύνουν, τότε θυμήσου να οργώσεις στην ώρα του' κι ο σπόρος στη γη σωστός θα πάει.

Κι αν για ταξίδια στην άγρια θάλασσα πόθος πιάνει⁵⁴, όταν οι Πλειάδες τη βαριά δύναμη του Ωρίωνα⁵⁵ ξεφεύγοντας πέφτουν στον ομιχλώδη πόντο, τότε όλων των ειδών των ανέμων οι άγριες πνοές φυσάνε' και τότε μην έχεις καράβια στον κρασάτο πόντο, και θυμήσου να δουλεύεις τη γη, όπως σ' ορμηνεύω. Και το καράβι τράβα στη στεριά και καλά στέριωσε το με πέτρες ολόγυρα, για ν' αντέξουν την ορμή των ανέμων που φυσάνε υγροί βγάζοντας τον πείρο, για να μην τον σαπίσει η βροχή του Δία. Κι όλη την αρματωσιά του φροντισμένα φύλαξε τη στο σπίτι σου όμορφα τυλίγοντας τα φτερά του ποντοπόρου караβιού' και το καλοδουλεμένο τιμόνι σου κρέμασε πάνω απ' τον καπνό. Κι εσύ περίμενε το ταξίδι στην ώρα του, ώσπου να 'ρθει" και τότε το γρήγορο καράβι τράβηξε στη θάλασσα και μέσα το φορτίο το σωστό φόρτωσε, για να φέρεις κέρδος στο σπίτι, όπως ο δικός μας πατέρας, μεγάλε ανόητε Πέρση, αυτός κάποτε ήρθε κι εδώ, περνώντας πόντο μεγάλο, αφήνοντας την Κύμη της Αιολίδας, σε μαύ-

οὐκ ἄφενος φεύγων οὐδὲ πλοῦτόν τε καὶ ὄλβον,
 ἀλλὰ κακὴν πενήν, τὴν Ζεὺς ἀνδρεσσι δίδωσιν.
 νάσσατο δ' ἄγχ' Ἑλικῶνος οἰζυροῦ ἔνι κόμῃ,
 Ἄσκραν, χεῖμα κακῆ, θέρει ἀργαλέῃ, οὐδέ ποτ' ἐσθλῆ. 640
 τύνη δ', ὧ Πέρση, ἔργων μεμνημένος εἶναι
 ὠραίων πάντων, περὶ ναυτιλίας δὲ μάλιστα.
 νῆ' ὀλίγην αἰνεῖν, μεγάλην δ' ἐνὶ φορτία θέσθαι·
 μεῖζων μὲν φόρτος, μεῖζον δ' ἐπὶ κέρδει κέρδος
 ἔσσεται, εἴ κ' ἀνεμοὶ γε κακὰς ἀπέχωσιν ἀήτας. 645
 Εὐτ' ἂν ἐπ' ἐμπορίην τρέψας ἀεσίφρονα θυμὸν
 βούλῃαι [δέ] χρέα τε προφνεγεῖν καὶ λιμὸν ἀτερεπεία,
 δείξω δὴ τοι μέτρα πολυφλοίσβοιο θαλάσσης,
 οὔτε τι ναυτιλίας σεσοφισμένος οὔτε τι νηῶν.
 οὐ γάρ πώ ποτε νηὶ [γ'] ἐπέπλων εὐρέα πόντον, 650
 εἰ μὴ ἐς Εὐβοίαν ἐξ Αὐλίδος, ἧ ποτ' Ἀχαιοὶ
 μείναντες χειμῶνα πολὺν σὺν λαὸν ἄγειραν
 Ἑλλάδος ἐξ ἱερῆς Τροίην ἐς καλλιγύναικα.
 ἔνθα δ' ἐγὼν ἐπ' ἄεθλα δαΐφρονος Ἀμφιδάμαντος
 Χαλκίδα [τ'] εἰσεπέρησα· τὰ δὲ προπεφραδμένα πολλὰ 655
 ἄεθλ' ἔθεσαν παῖδες μεγαλήτορες· ἔνθα μέ φημι
 ὕμνω νικήσαντα φέρειν τρίποδ' ὠτώεντα.
 τὸν μὲν ἐγὼ Μούσησ' Ἑλικωνιάδεσσ' ἀνέθηκα
 ἔνθα με τὸ πρῶτον λιγυροῆς ἐπέβησαν ἀοιδῆς.
 τόσσον τοι νηῶν γε πεπειρήμαι πολυγόμφων· 660
 ἀλλὰ καὶ ὡς ἐρέω Ζηρὸς νόον αἰγιόχοιο·
 Μοῦσαι γάρ μ' ἐδίδαξαν ἀθέσφατον ὕμνον αἰεΐειν.
 Ἥματα πεντήκοντα μετὰ τροπὰς ἠελίοιο,
 ἐς τέλος ἐλθόντος θέρεος, καματώδεος ὥρης,
 ὠραῖος πέλεται θνητοῖς πλόος· οὔτε κε νῆα 665
 κανάξαις οὔτ' ἀνδρας ἀποφθείσειε θάλασσα,
 εἰ δὴ μὴ πρόφρων γε Ποσειδάων ἐνοσίχθων
 ἢ Ζεὺς ἀθανάτων βασιλεὺς ἐθέλῃσιν ὀλέσσαι·
 ἐν τοῖς γὰρ τέλος ἐστὶν ὁμῶς ἀγαθῶν τε κακῶν τε.

ρο καράβι" όχι από περιουσία ξεφεύγοντας ούτε πλούτο ούτε αγαθά, αλλ' απ' την άθλια φτώχεια που δίνει ο Δίας στους ανθρώπους και κατοίκησε κοντά στον Ελικώνα σε δυστυχημένο χωριό, στην Άσκρα, το χειμώνα κακό, το καλοκαίρι ανυπόφορο, ποτέ καλό. Κι εσύ, Πέρση, να θυμάσαι τα έργα στην ώρα τους όλα, και πιο πολύ τα θαλασσινά. Παίνεσε, το μικρό καράβι, αλλά φόρτωσε μεγάλο. Πιο μεγάλο το φορτίο, πιο μεγάλο και το κέρδος του θα είναι, αν οι άνεμοι κρατούν μακριά τις κακές τους πνοές.

Κι αν στο εμπόριο στρέφοντας τη μάταιη ψυχή σου θες να ξεφύγεις τα χρέη και την πικρή πείνα, θα σου δείξω τα μέτρα της πολύφλοισβης θάλασσας, χωρίς ούτε στα ταξίδια να 'μαι μαθημένος ούτε στα καράβια. Γιατί ποτέ δεν έπλευσα με καράβι στον πλατύ πόντο, παρά μόνο στην Εύβοια απ' την Αυλίδα, όπου κάποτε οι Αχαιοί περνώντας την κακοκαιρία συνάθροισαν πολύ στρατό από την ιερή Ελλάδα ενάντια στην ομορφογύναικη Τροία⁵⁶. Εκεί εγώ για τους αγώνες του σοφού Αμφιδάμαντα πέρασα στη Χαλκίδα και τα προκηρυγμένα πολλά έπαθλα έβαλαν οι γιοι του μεγαλόκαρδου εκεί εγώ, το λέω⁵⁷, με ύμνο νικώντας πήρα τρίποδα με λαβές. Αυτόν στις Ελικωνιάδες Μούσες αφιέρωσα, εκεί που με πρωτόβαλαν στο δρόμο του καθαρού τραγουδιού. Αυτά έχω ζήσει απ' τα πολυκάρφωτα καράβια αλλά κι έτσι θα πω το νου του αιγιδοκράτη Δία γιατί οι Μούσες μ' έμαθαν να τραγουδάω το θαυμαστό ύμνο.

Πενήντα μέρες μετά απ' το γύρισμα του ήλιου⁵⁸, όταν τελειώσει η εποχή του κοπιαστικού, καλοκαιριού, είναι στην ώρα του ο πλους για τους θνητούς ούτε το καράβι θα τσακίσεις, ούτε τους άντρες θα πεθάνει η θάλασσα, εκτός αν πρόθυμος ο γεοσείστης Ποσειδώνας ή ο Δίας ο βασιλιάς των αθάνατων θέλει να το καταστρέψει γιατί σ αυτούς βρίσκεται μαζί το τέλος των καλών και των κακών.

τῆμος δ' εὐκρινέες τ' αὔραι καὶ πόντος ἀπήμων· 670
 εὐκηλος τότε νῆα θοὴν ἀνέμοισι πιθήσας
 ἐλκέμεν ἐς πόντον φόρτον τ' ἐς πάντα τίθεσθαι·
 σπεύδειν δ' ὅτι τάχιστα πάλιν οἰκόνδε νέεσθαι
 μηδὲ μένειν οἴνόν τε νέον καὶ ὄπωρινόν ὄμβρον
 καὶ χειμῶν' ἐπιόντα Νότοιοί τε δεινὰς ἀήτας, 675
 ὅς τ' ὄρινε θάλασσαν ὁμαρτήσας Διὸς ὄμβρον
 πολλῶ ὄπωρινῶ, χαλεπὸν δέ τε πόντον ἔθηκεν.
 ἄλλος δ' εἰαρινὸς πέλεται πλόος ἀνθρώποισιν·
 ἦμος δὴ τὸ πρῶτον, ὅσον τ' ἐπιβᾶσα κοροῶνη
 ἶχρος ἐποίησεν, τόσσον πέταλ' ἀνδρὶ φανήη 680
 ἐν κραδίῳ ἀκροτάτῃ, τότε δ' ἄμβρατός ἐστι θάλασσα·
 εἰαρινὸς δ' οὗτος πέλεται πλόος· οὐ μιν ἔγωγε
 αἶνῆμ', οὐ γὰρ ἐμῶ θυμῶ κεχαρισμένος ἐστίν·
 ἀρπακτός· χαλεπῶς κε φύγοις κακόν· ἀλλὰ νῦν καὶ τὰ
 ἀνθρώποι ῥέζουσιν ἀιδρεΐησι νόοιο· 685
 χρήματα γὰρ ψυχῇ πέλεται δειλοῖσι βροτοῖσιν.
 δεινὸν δ' ἐστὶ θανεῖν μετὰ κύμασιν· ἀλλὰ σ' ἄνωγα
 φράζεσθαι τάδε πάντα μετὰ φρεσὶν ὡς ἀγορεύω.
 μηδ' ἐν νηυσὶν ἅπαντα βίον κοίλῃσι τίθεσθαι,
 ἀλλὰ πλέω λείπειν, τὰ δὲ μείονα φορτίζεσθαι· 690
 δεινὸν γὰρ πόντου μετὰ κύμασι πῆματι κύρσαι·
 δεινὸν δ' εἴ κ' ἐπ' ἄμαξαν ὑπέρβιον ἄχθος αἰείρας
 ἄξονα κανάξαις καὶ φορτία μανρωθειή.
 μέτρα φυλάσσεσθαι· καιρὸς δ' ἐπὶ πᾶσιν ἄριστος.
 Ὁραῖος δὲ γυναικα τεὸν ποτὶ οἶκον ἄγεσθαι, 695
 μήτε τριηκόντων ἐτέων μάλα πόλλ' ἀπολείπων
 μήτ' ἐπιθεὶς μάλα πολλὰ γάμος δέ τοι ὄριος οὗτος·
 ἢ δὲ γυνὴ τέτορ' ἠβώοι, πέμπτω δὲ γαμοῖτο.
 παρθενικὴν δὲ γαμεῖν, ὥς κ' ἦθεα κεδνά διδάξης,
 [τὴν δὲ μάλιστα γαμεῖν, ἣτις σέθεν ἐγγύθι ναίει] 700
 πάντα μάλ' ἀμφὶς ἰδῶν, μὴ γείτοσι χάσματα γήμης.

Τότε χωριστές φυσάνε οι αύρες κι ο πόντος είναι ακίνδυνος⁵⁹ ξένοιαστος τότε εμπιστευμένους τους ανέμους το γρήγορο καράβι τράβηξε στον πόντο και βάλε μέσα όλο το φορτίο, και βιάσου όσο μπορείς στο σπίτι πίσω να γυρίσεις⁶⁰ και μην περιμένεις το νέο κρασί και τη βροχή του φθινοπώρου και το χειμώνα που έρχεται και του Νοτιά τις θύελλες που σηκώνει τη θάλασσα ταιριάζοντας στη βροχή του Δία την πολλή φθινοπωρινή και κάνει βαρύ τον πόντο. Κι άλλος είναι πλους ανοιξιάτικος για τους ανθρώπους⁶¹ κι όταν πρώτη φορά, όσο η κουρούνα που έκατσε σημάδι κάνει, τόσο φανούν στον άνθρωπο τα φύλλα στην άκρη άκρη των κλαδιών, τότε περνιέται η θάλασσα⁶² αυτός είναι ο ανοιξιάτικος πλους⁶³ εγώ όμως δεν τον παινεύω⁶⁴ γιατί δεν ευχαριστεί την ψυχή μου⁶⁵ είναι αρπαχτός⁶⁶ δύσκολα θα ξεφύγεις το κακό⁶⁷ όμως κι αυτά τα κάνουν οι άνθρωποι από αμυαλιά⁶⁸ γιατί τ' αγαθά είναι ψυχή για τους κακόμοιρους θνητούς. Κι είναι φοβερό να πεθάνεις μες στα κύματα. Μα θέλω να τα σκεφτείς όλ' αυτά στο νου σου, όπως σ' ορμηνεύω. Και να μη βάζεις στα κοίλα καράβια όλο το βιος σου⁶⁹ αλλά τα πιο πολλά ν' αφήνεις, τα πιο λίγα να φορτώνεις. Γιατί είναι φοβερό μες στα κύματα του πόντου να βρεις κακό. Κι είναι φοβερό στην άμαξα σου πάνω υπερβολικό βάρος υψώνοντας να σπάσεις τον άξονα και το φορτίο να χαθεί. Κράτα τα μέτρα⁷⁰ ο σωστός καιρός είναι σ' όλα το πιο καλό.

Στον καιρό σου να πάρεις γυναίκα στο σπίτι σου⁷¹, ούτε πολλά να σου λείπουν από τα τριάντα χρόνια, ουτε παρα πολλά αποπάνω⁷² αυτός είναι ο καιρός για γάμο⁷³ κι η γυναίκα να είναι έφηβη τέσσερα χρόνια, και τον πέμπτο να παντρεύεται. Να παντρευτείς παρθένα, για να τη μάθεις τον καλό τρόπο. Παντρέψου εκείνη πιο καλά, που κατοικεί κοντά σου, κοιτάζοντας τα όλα καλά, μην παντρευτείς

οὐ μὲν γάρ τι γυναικὸς ἀνὴρ ληίζετ' ἄμεινον
 τῆς ἀγαθῆς, τῆς δ' αὖτε κακῆς οὐ ῥίγιον ἄλλο,
 δειπνολόχης· ἢ τ' ἀνδρα καὶ ἴφθιμόν περ ἑόντα
 εὖει ἄτερ δαλοῦτο καὶ ὠμῶ γῆραὶ δῶκεν. 705
 [εὖ δ' ὅπιν ἀθανάτων μακάρων πεφυλαγμένους εἶναι.]
 μὴ δὲ κασιγνήτῳ ἴσον ποιεῖσθαι ἑταῖρον·
 εἰ δέ κε ποιήσης, μὴ μιν πρότερος κακὸν ἔρξης
 μηδὲ ψεύδεσθαι γλώσσης χάριν· εἰ δέ σέ γ' ἄρχη
 ἢ τι ἔπος εἰπὼν ἀποθύμιον ἦε καὶ ἔρξας, 710
 δις τόσα τείνυσθαι μεμνημένος· εἰ δέ σέ γ' αὖτις
 ἠγῆτ' ἐς φιλοῖτητα, δίκην δ' ἐθέλῃσι παρασχεῖν,
 δέξασθαι· δειλὸς τοι ἀνὴρ φίλον ἄλλοτε ἄλλον
 ποιεῖται· σὲ δὲ μὴ τι νόος κατελεγχέτω εἶδος.
 μηδὲ πολύξεινον μηδ' ἄξεινον καλέεσθαι, 715
 μηδὲ κακῶν ἕταρον μηδ' ἐσθλῶν νεικεστήρα.
 μηδέ ποτ' οὐλομένην πενήν θυμοφθόρον ἀνδρὶ
 τέτλαθ' ὀνειδίζειν, μακάρων δόσιν αἰὲν ἑόντων.
 γλώσσης τοι θησαυρὸς ἐν ἀνθρώποισιν ἄριστος
 φειδωλῆς, πλείστη δὲ χάρις κατὰ μέτρον ἰούσης· 720
 εἰ δὲ κακὸν εἵποις, τάχα κ' αὐτὸς μείζον ἀκούσαιο.
 μηδὲ πολυξεινὸν δαιτὸς δυσπέμφελος εἶναι
 ἐκ κοινοῦ πλείστη τε χάρις δαπάνη τ' ὀλιγίστη.
 [μηδέ ποτ' ἐξ ἠοῦς Διὶ λείβειν αἶθοπα οἶνον
 χερσὶν ἀνίπτουσιν μηδ' ἄλλοις ἀθανάτοισιν· 725
 οὐ γὰρ τοί γε κλύουσιν, ἀποπτύουσι δέ τ' ἀράς.
 μηδ' ἄντ' ἠελίου τετραμμένος ὀρθὸς ὀμιχεῖν,
 αὐτὰρ ἐπεὶ κε δῦη, μεμνημένος, ἔς τ' ἀνιόντα,
 μῆτ' ἐν ὁδῶ μῆτ' ἐκτὸς ὁδοῦ προβάδην οὐρήσης· 730
 μῆ δ' ἀπογυμνωθεῖς· μακάρων τοι νύκτες ἕασιν.
 ἐζόμενος δ' ὅ γε θεῖος ἀνὴρ, πεπνυμένα εἰδώς,
 ἢ ὅ γε πρὸς τοῖχον πελάσας εὐεργκέος αὐλῆς.
 μηδ' αἰδοῖτα γονῆ πεπαλαγμένος ἔνδοθι οἶκον
 ἰστίῃ ἐμπελαδὸν παραφαινέμεν, ἀλλ' ἀλέασθαι.
 μηδ' ἀπὸ δυσφήμοιο τάφου ἀπονοστήσαντα 735

χαρά⁶⁰ για τους γειτόνους. Γιατί από τη γυναίκα ο άντρας δεν κερδίζει τίποτα καλύτερο την καλή, κι απ' την κακή πιο παγερό άλλο δεν είναι, που το φαΐ παραμονεύει· αυτή τον άντρα, και το δυνατό, τον καίει χωρίς ξύλα και τον πάει σ' άγουρα γεράματα. Καλά φυλάξου απ' των μακάριων αθάνατων την οργή. Το φίλο ίσο με τον αδερφό μην κάνεις· κι αν τον κάνεις, πρώτος μην του πράξεις το κακό. Ψέματα μη λες για τη χαρά της γλώσσας σου· κι αν αυτός αρχίσει ή λόγο να σου πει πικρό ή και πράξεις, θυμήσου το και πλήρωσε τον διπλά· κι αν πάλι αυτός σε πάει σε φιλία και το δίκιο σου γυρεύει να του δώσεις, δέξου το· γιατί ο τιποτένιος άντρας φίλο μια τον ένα μια τον άλλο κάνει, εσένα όμως το νου το πρόσωπο μη σου ντροπιάζει⁶¹. Παραφιλόξενο ούτε αφιλόξενο να μη σε λένε, ουτε των κακών σύντροφο και κακολόγο των καλών. Ποτέ την καταραμένη φτώχεια την ψυχοφάγα σ' άνθρωπο μη φτάσεις να κατηγορήσεις, τη δοσμένη απ' τους μακάριους αιώνιους. Της γλώσσας είναι ο θησαυρός στους ανθρώπους ο καλύτερος της λιγόλογης και η πιο χαριτωμένη είναι η μετρημένη. Αν κακά μιλήσεις, γρήγορα θα σε μιλήσουν χειρότερα. Να μην είσαι κατσούφας σε πολυπρόσωπο τραπέζι με κοινή προσφορά· πολλή η χαρά, μικρό το έξοδο. Να μην κάνεις την αυγή στο Δία σπονδή λαμπερό κρασί μ' άνιφτα χέρια, ούτε στους άλλους αθάνατους· γιατί δε σ' επακούνε, κι αποφτύνουν τις προσευχές σου. Να μην ουρείς ορθός στραμμένος απέναντι στον ήλιο· αλλά όταν δύσει, θυμήσου το, κι όταν ανατέλλει, ούτε στο δρόμο ούτε έξω απ' το δρόμο να ουρήσεις ούτε γδυμένος· οι νύχτες είναι των μακάριων αλλά καθισμένος ο θεϊκός⁶² άντρας, που έχει μυαλό, ή κοντά στον τοίχο καλοφραγμένης αυλής. Τα μέλη σου λερωμένα από σπέρμα μες στο σπίτι κοντά στην εστία να μη δείχνεις, αλλά να τ' αποφεύγεις. Από κακομελέτητη ταφή γυρίζοντας μη σπέρνεις απογόνους, αλλά από συμπό-

εὐτ' ἂν ἀληθείην λαοὶ κρίνοντες ἄγωσιν·	768
πρῶτον ἔνη τετράς τε καὶ ἑβδόμη ἱερὸν ἤμαρ·	770
τῇ γὰρ Ἀπόλλωνα χρυσάορα γείνατο Λητώ·	
ὀγδοάτη δ' ἐνάτη τε δύο γε μὲν ἤματα μηνός	
ἕξοχ' ἀεζομένοιο βροτήσια ἔργα πένεσθαι·	
ἐνδεκάτη δὲ δωδεκάτη τ' ἄμφω γε μὲν ἐσθλαὶ	
ἡμὲν οἷς πείκειν ἦδ' εὐφρονα καρπὸν ἀμᾶσθαι·	775
ἢ δὲ δωδεκάτη τῆς ἐνδεκάτης μέγ' ἀμείνων·	
τῇ γάρ τοι νεῖ νήματ' ἀερσιπότητος ἀράχνης	
ἡματος ἐκ πλείου, ὅτε τ' ἴδρις σωρὸν ἀμᾶται·	
τῇ δ' ἴστον στήσαιτο γυνή προβάλοιτό τε ἔργον.	
Μηνὸς δ' ἵσταμένου τρεισκαυδεκάτην ἀλέασθαι	780
σπέρματος ἄρξασθαι· φυτὰ δ' ἐνθρέψασθαι ἀρίστη.	
ἔκτη δ' ἢ μέσση μάλ' ἀσύμφορός ἐστι φυτοῖσιν,	
ἀνδρογόνος δ' ἀγαθή· κούρη δ' οὐ σύμφορός ἐστιν	
οὔτε γενέσθαι πρῶτ' οὔτ' ἄρ γάμον ἀντιβολῆσαι.	
οὐδὲ μὲν ἢ πρώτη ἔκτη κούρη γε γενέσθαι	785
ἄρμενος, ἀλλ' ἐρίφους τάμνειν καὶ πῶεα μῆλων,	
σηκόν τ' ἀμφιβαλεῖν ποιμνήιον ἥπιον ἤμαρ·	
ἐσθλὴ δ' ἀνδρογόνος· φιλέοι δ' ὅ γε κέρτομα βάζειν	
ψεύδεά θ' αἰμυλίους τε λόγους κρυφίους τ' ὀαρισμούς.	
Μηνὸς δ' ὀγδοάτη κάπρον καὶ βοῦν ἐρίμυκον	790
ταμνέμεν, οὐρῆας δὲ δωδεκάτη ταλαεργούς.	
Εἰκάδι δ' ἐν μεγάλῃ, πλέω ἡματι, ἴστορα φῶτα	
γείνασθαι· μάλα γάρ τε νόον πεπνυκασμένους ἔσται.	
Ἐσθλὴ δ' ἀνδρογόνος δεκάτη, κούρη δέ τε τετρας	
μέσση· τῇ δέ τε μῆλα καὶ εἰλίποδας ἔλικας βοῦς	795
καὶ κῆνα καρχαρόδοντα καὶ οὐρῆας ταλαεργούς	
πρηῆνειν ἐπὶ χεῖρα τιθεῖς· πεφύλαξο δὲ θυμῶ	
[τετράδ' ἀλεῦσθαι φθίνοντός θ' ἵσταμένου τε]	

άνθρωποι την αλήθεια βλέποντας την κρατάνε. Πρώτα, η πρώτη, η τέταρτη κι η έβδομη είναι ιερή μέρα· αυτήν το χρυσοσπάθη Απόλλωνα γέννησε η Λητώ" η όγδοη κι η ένατη, αυτές οι δυο μέρες του μήνα, όταν μεγαλώνει⁶⁷, οι πιο καλές για τη φροντίδα των έργων των θνητών η εντέκατη κι η δωδέκατη κι οι δυο είναι καλές για να κουρεύεις τα πρόβατα, και να θερίζεις τον ευφραντικό καρπό· η δωδέκατη είναι πολύ πιο σπουδαία απ' την εντέκατη" γιατί αυτήν πλέκει τα νήματα η αερόπτητη αράχνη την πιο μεγάλη μέρα, όταν ο μυαλωμένος⁶⁸ μαζεύει το σωρό" αυτήν τον αργαλειό στήνει η γυναίκα και βάζει μπροστά τη δουλειά της.

Κι όταν στέκεται ο μήνας απόφευγε τη δέκατη τρίτη ν' αρχίσεις τη σπορά" όμως είναι η πιο καλή να φυτέψεις φυτά. Η μέση⁶⁹ έκτη δεν είναι καθόλου ευνοϊκή για τα φυτά, αλλά καλή αντρογεννήτρα" για κόρη όμως δεν είναι ευνοϊκή, ούτε ολότελα να γεννηθεί ούτε γάμος να της τύχει. Ούτε η έκτη της πρώτης δεκάδας να γεννηθεί κόρη ταιριαστή, αλλά για να μουνουχίζεις τα κατσίκια και τα κριάρια και μάντρα να βάζεις γύρω στο κοπάδι είναι μέρα καλή" και καλή αντρογεννήτρα" του αρέσει αυτού να μιλάει πειραχτικά και ψέματα και γλυκόλογα και κρυφά μιλήματα.

Την όγδοη του μήνα τον κάπρο και το βαρυμουγκά-νιστο βόδι να μουνουχίζεις και τ' ανθεκτικά μουλάρια.

Τη μεγάλη εικοστή⁷⁰, τις μακριές μέρες, ο κριτής άντρας να γεννιέται" γιατί πολύ είναι στο νου πυκνός.

Καλή αντρογεννήτρα η δέκατη, και για το κορίτσι η τέταρτη μέση" αυτή πρόβατα και στριφτόποδα στριφτοκερατα βόδια και τον κοφτερόδοντο σκύλο και τ' ανθεκτικά μουλάρια να ημερεύεις ακουμπώντας το χέρι σου. Μα φυλάξου στην ψυχή σου την τέταρτη ν' αποφεύγεις, κι όταν σβήνει κι όταν στέκεται ο μήνας, μη σου τρων οι

ἄλγεα· θυμολορεῖν μάλα γὰρ τετελεσμένον ἦμαρ.
 Ἐν δὲ τετάρτῃ μηνὸς ἄγεσθαι οἶκον ἄκοιτιν 800
 οἰωνοὺς κρίνας οἱ ἐπ' ἔργματι τούτῳ ἄριστοι.
 Πέμπτας δ' ἐξαλέασθαι, ἐπεὶ χαλεπαί τε καὶ αἰναί·
 ἐν πέμπτῃ γάρ φασιν Ἐρινύας ἀμφιπολεύειν
 Ὅρκον γεινόμενον, τὸν Ἔρις τέκε πῆμ' ἐπιόρκους.
 Μέσση δ' ἑβδομάτῃ Δημήτερος ἱερὸν ἀκτῆν 805
 εὖ μάλ' ὀπιπεύοντα ἐντροχάλῳ ἐν ἄλωϊ
 βαλλέμεν, ὑλοτόμον τε ταμεῖν θαλαμῆα δοῦρα
 νηιά τε ξύλα πολλά, τὰ τ' ἄρμενα νηυσὶ πέλονται.
 τετράδι δ' ἄρχεσθαι νῆας πῆγνυσθαι ἀραιάς.
 Εἰνὰς δ' ἢ μέσση ἐπὶ δεῖελα λώιον ἦμαρ· 810
 πρωτίστη δ' εἰνὰς παναπήμων ἀνθρώποισιν·
 ἐσθλὴ μὲν γάρ θ' ἢ γε φυτενέμεν ἠδὲ γενέσθαι
 ἀνέρι τ' ἠδὲ γυναικί, καὶ οὐποτε πάγκακον ἦμαρ.
 Παῦροι δ' αὖτε ἴσασι τρισεινάδα μηνὸς ἀρίστην
 [ἄρξασθαι τε πίθον καὶ ἐπὶ ζυγὸν ἀνχένη θεῖναι 815
 βοῦσι καὶ ἡμιόνοισι καὶ ἵπποις ὠκυπόδεσσι],
 νῆα πολυκλήιδα θοὴν εἰς οἴνοπα πόντον
 εἰρῦμεναι· παῦροι δέ τ' ἀληθέα κικλήσκουσιν.
 Τετράδι δ' οἶγε πίθον· περὶ πάντων ἱερὸν ἦμαρ
 μέσση· παῦροι δ' αὖτε μετ' εἰκάδα μηνὸς ἀρίστην 820
 ἠοῦς γιγνομένης· ἐπὶ δεῖελα δ' ἐστὶ χερειών.
 Αἶδε μὲν ἡμέραι εἰσὶν ἐπιχθονίοις μέγ' ὄνειαρ·
 αἱ δ' ἄλλαι μετὰδουποι, ἀκήριοι, οὐ τι φέρουσαι.
 ἄλλος δ' ἀλλοίην αἰνεῖ, παῦροι δὲ ἴσασιν.
 ἄλλοτε μητρονὴ πέλει ἡμέρη, ἄλλοτε μήτηρ. 825
 τάων εὐδαίμων τε καὶ ὄλβιος ὃς τάδε πάντα
 εἰδὼς ἐργάζηται ἀναίτιος ἀθανάτοισιν,
 ὄρνιθας κρίνων καὶ ὑπερβασίας ἀλειύνων.

πίκρας την ψυχή· γιατί είναι ολότελα αφιερωμένη στους θεούς.

Την τέταρτη του μήνα πάρε στο σπίτι σου ομόκλινη ξεχωρίζοντας τους οιωνούς που είναι οι πιο καλοί γι' αυτή την πράξη.

Τις πέμπτες να τις αποφεύγεις, γιατί είναι κακές και φοβερές· γιατί λένε τις πέμπτες οι Ερινύες παραστάθηκαν τον Όρκο που γεννιόταν, που τον γέννησε η Έριδα, βάσανο στους επίορκους.

Την έβδομη μέση μέρα τον ιερό σπόρο της Δήμητρας καλά κοιτώντας σε στρογγυλό αλώνι βάλε, κι ο ξυλοκόπος να κόβει ξύλα για το σπίτι και πολλά караβόξυλα, που χρειάζονται για τα καράβια.

Η μέση ένατη είναι καλύτερη προς το δειλινό, μα η πρώτη ένατη είναι ολότελα άβλαβη στους ανθρώπους" αυτή είναι καλή, να σπέρνει και να γεννιέται άντρας ή γυναίκα" και ποτέ δεν είναι ολότελα κακή μέρα.

Λίγοι ξέρουν ότι η τρίτη ένατη του μήνα είναι η πιο καλή ν' αρχίσεις το πιθάρι και να βάζεις τη ζεύγλα στον τράχηλο των βοδιών και των μουλαριών και των γρηγορόποδων αλόγων, το πολύσκαρμο γρήγορο⁷¹ καράβι στον κρασάτο πόντο να τραβήξεις" λίγοι την αλήθεια λένε γι' αυτήν.

Την τέταρτη άνοιξε το πιθάρι" απ' όλες πιο ιερή μέρα είναι η μέση" και λίγοι ξέρουν πως είναι η πιο καλή του μήνα μετ' από την εικοστή όταν γεννιέται η αυγή" προς το δειλινό είναι χειρότερη.

Αυτές οι μέρες είναι για τους πάνω στη γη πολύ ωφέλιμες, οι άλλες είναι ποικίλες, άτυχες, δε φέρνουν τίποτα. Άλλος άλλη παινεύει και λίγοι ξέρουν. Άλλοτε μητριά είναι η μέρα, άλλοτε μητέρα. Απ' αυτά είναι ευτυχισμένος και τυχερός, όποιος όλ' αυτά ξέροντας τα εργάζεται χωρίς να δίνει αφορμή στους αθάνατους, ξεχωρίζοντας τους οιωνούς κι αποφεύγοντας τ' αμαρτήματα⁷².

ΑΣΠΙΣ.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η *Ασπίς Ηρακλέους* είναι σύντομο επικό ποίημα, που γράφτηκε πιθανώς κατά το α' μισό του 7ου αι. Αποτελείται από 480 στίχους, από τους οποίους οι πρώτοι 56 είναι παρμένοι από το ποίημα *Ήοϊα*, 180 στίχοι αναφέρονται στην περιγραφή της ασπίδας του Ηρακλή, που κατασκεύασε ο Ήφαιστος και οι υπόλοιποι έχουν θέμα τη γέννηση του ημίθεου και τη μονομαχία του με τον Κύκνο, το γιο του Άρη. Τούτο αποτελεί το πλαίσιο, όπου τοποθετείται οργανικά η περιγραφή της ασπίδας. Οι μαρτυρίες του Στησίχορου και του Απολλώνιου του Ρόδιου δεν αποδεικνύουν ότι το ποίημα αποτελεί γνήσιο έργο του Ησιόδου. Ο Γάλλος Μαζόν στην έκδοση του Ησιόδου (Bude) υποστηρίζει πως η *Ασπίς* δεν είναι δυνατό να γράφτηκε πριν από το 590 π.Χ.

Ο Ησιόδος είναι πιθανώς επηρεασμένος από την περιγραφή της ασπίδας του Αχιλλέα στην *Ιλιάδα* (Σ 478-608), αλλά είναι φυσικά πιθανό πως ο ποιητής γνώριζε κι άλλα παρόμοια ποιήματα, τουλάχιστον απ' την παλαιότερη λαϊκή παράδοση. Οι ασπίδες και γενικά τα όπλα ήταν άξια ύμνων και περιγραφής, γιατί αποτελούσαν έργα μεταλλουργίας, σ' εποχή που αυτή η τέχνη αποδιδόταν σε ανθρώπους εξαιρετικούς. Το δούλεμα των μετάλλων (που για τους παλιούς ανθρώπους δεν ήταν απλά αδρανή υλικά, αλλά είχαν τη ζωή και την ιστορία τους, συνδεδεμένα μάλιστα

με τον ουρανό) ήταν δραστηριότητα ιερή. Στις διάφορες μυθολογίες συναντάμε σπουδαία όπλα, όπως οι κεραννοί του Δία, το σφυρί του Θορ και θεϊκά σπαθιά ή ακόμη και αντικείμενα εξαιρετικής τέχνης με θεϊκή προέλευση, όπως π.χ. το αγγλοσαξωνικό *graal* (— ιερό δισκοπότηρο).

Η ασπίδα ειδικά προσφέρεται ως θέμα, γιατί η επιφάνεια της επιτρέπει πολλές παραστάσεις σε ζώνες. Εδώ πρέπει να τη φανταστούμε μεγάλη και στρογγυλή με τις παραστάσεις σε ομόκεντρους κύκλους. Στην περιγραφή των παραστάσεων της ο ποιητής, αν και επηρεάστηκε από τον Όμηρο, πρόσθεσε όμοιως τα δικά του στοιχεία. Όλες αυτές οι παραστάσεις δεν είναι δυνατό να χωρέσουν σε μια ασπίδα. Είναι ποιητικός τρόπος να δοθούν όλα μαζί και να συγκεντρωθούν διάφορα εικονογραφικά στοιχεία, ώστε ν' αποτελέσουν οργανική ενότητα. Ο Ησίοδος επιχειρεί εικονογραφική παρουσίαση του κόσμου, δεν το πετυχαίνει όμως στο βαθμό που το κατορθώνει ο Όμηρος, ο οποίος παρουσιάζει οργανωμένα τον κόσμο και τους ανθρώπους.

Το ποίημα δεν είναι ρεαλιστική περιγραφή αλλά ποιητική σύνθεση, βασισμένη και σε πραγματικά στοιχεία με κοινή προέλευση που μας ανάγουν σε πολύ παλιά πρότυπα.

ΑΣΠΙΔΟΣ ΥΠΟΘΕΣΕ

Τῆς Ἀσπίδος ἡ ἀρχὴ ἐν τῷ τετάρτῳ Καταλόγῳ φέρεται μέχρι στίχων ν' καὶ ς'. διὸ καὶ ὑπόπτεικεν Ἀριστοφάνης ὡς οὐκ οὔσαν αὐτὴν Ἡσιόδου, ἀλλ' ἑτέρου τινὸς τὴν Ὀμηρικὴν ἀσπίδα μιμάσασθαι προαιρουμένου. Μεγακλείδης ὁ Ἀθηναῖος γνήσιον μὲν οἶδε τὸ ποίημα, ἄλλως δὲ ἐπιτιμᾷ τῷ Ἡσιόδῳ ἄλογον γάρ φησι ποιεῖν ὄπλα Ἥφαιστον τοῖς τῆς μητρὸς ἐχθοῖς. Ἀπολλώνιος ὁ Ῥόδιος ἐν τῷ τρίτῳ φησὶν αὐτοῦ εἶναι ἕκ τε τοῦ χαρακτῆρος καὶ ἕκ τοῦ πάλιν τὸν Ἰόλαον ἐν τῷ Καταλόγῳ εὐρίσκειν ἠμιοχοῦντα Ἡρακλεῖ. καὶ Στησίχορος δὲ φησὶν Ἡσιόδου εἶναι τὸ ποίημα. Τάφιοι στρατεύσαντες ἐπὶ τὰς Ἡλετρύωνος βόας ἀνεῖλον τοὺς τῆς Ἀλκμήνης ἀδελφούς τῶν θρεμμάτων ὑπεραγωνιζομένους. τοῦ δὲ Ἀμφιτρύωνος αὐτῇ βουλομένου συνελθεῖν, αὕτη οὐ πρότερον ὑπέσχετο πρὶν ἢ παρὰ τῶν ἀδελφοκτόνων εἰσπράξῃται τιμωρίαν· ὁ δὲ ἐπιστρατεύσας ἀνεῖλεν αὐτούς. κατὰ δὲ τὴν αὐτὴν νύκτα ἀμφότεροι συνέρχονται αὐτῇ, ὃ τε Ζεὺς καὶ ὁ Ἀμφιτρύων, ὃ μὲν ἐκ τοῦ πολέμου ὑποστρέψας, Ζεὺς δὲ βουληθεὶς βοηθὸν ἀνθρώποις γεννηῆσαι. ἡ δὲ κύνει ἐκ μὲν Ἀμφιτρύωνος Ἰφικλέα, ἐκ δὲ Διὸς Ἡρακλέα. ὅς καὶ ἐπὶ Κύνκον τὸν Ἄρεος υἱὸν ἠγίοχον ἔχων Ἰόλαον στρατεύεται, ὅς τοὺς εἰς Πυθῶ < τὰς > δεκάτας ἄγοντας περιεσύλα. σκεπασθεὶς οὖν ἤφαιστοτενέκτῳ ἀσπίδι πρόεισεν εἰς Τραχῖνα πρὸς Κήνκα. συμβαλὼν δὲ τῷ

ΥΠΟΘΕΣΗ ΑΣΠΙΔΑΣ

Η αρχή της Ασπίδας, μέχρι το στίχο 56, υπάρχει και στον τέταρτο Κατάλογο. Γι' αυτό και ο Αριστοφάνης υποπευόταν ότι δεν ήταν ποίημα του Ησιόδου, αλλά κάποιου άλλου που επιχείρησε να μιμηθεί την Ομηρική ασπίδα. Ο Αθηναίος Μεγακλείδης γνωρίζει ότι το ποίημα είναι γνήσιο, αλλά κατά κάποιο τρόπο αποδοκιμάζει τον Ησιόδο" διότι λέει πως είναι παράλογο ο Ήφαιστος να κατασκευάζει όπλα για τους εχθρούς της μητέρας του. Τρίτον, ο Απολλώνιος ο Ρόδιος υποστηρίζει ότι το ποίημα είναι του Ησιόδου και εξαιτίας του ύφους και επειδή βρίσκει κανείς πάλι στον Κατάλογο τον Ιόλαο ως ηνίοχο του Ηρακλή. Και ο Στησίχορος λέει ότι το ποίημα είναι του Κοϊόδου. Οι Τάφιοι, όταν εκστράτευσαν εναντίον των βοδιών του Ηλεκτρώνα, σκότωσαν τα αδέρφια της Αλκμήνης, που υπερασπιζόνταν τα ζώα. Ο Αμφιτρώνας ήθελε να συννευρεθεί μαζί της, αλλά αυτή δεν του έδινε υπόσχεση, προτού πάρει εκδίκηση από τους φονιάδες των αδελφών της" αυτός, αφού τους επιτέθηκε με στρατό, τους σκότωσε. Την ίδια όμως νύχτα, συννευρίζονται μαζί της και οι δυο, δηλαδή ο Δίας και ο Αμφιτρώνας, ο πρώτος επιστρέφοντας από τον πόλεμο και ο δεύτερος θέλοντας να γεννήσει βοηθό για τους ανθρώπους. Αυτή έμεινε έγκυος από τον Αμφιτρώνα στον Ιφικλή και από το Δία στον Ηρακλή. Ο τελευταίος εκστρατεύει κατά του Κύκνου, του γιου του

ΗΣΙΟΔΟΣ

*Κύνως, αὐτὸν μὲν ἀναιρεῖ, τὸν δὲ Ἄρεα ὑπερασπίζοντα τοῦ
υἱοῦ κατὰ τὸν μηρὸν τιτρώσκει. καὶ οὕτως ἔρχεται πρὸς
Κήκα· ἦν δὲ ὁ Κύννος Κήυκος γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ
Θεμιστονόῃ.*

ΑΣΠΙΣ

Άρη, με ηνίοχο τον Ιόλαο, που λήστεψε αυτούς που μετέφεραν τη δεκάτη των λαφύρων στους Δελφούς. Προστατευμένος με ασπίδα που κατασκεύασε ο Ήφαιστος προχωρεί στην Τραχίνα στον Κύηκα. Όταν συνάντησε τον Κύκνο, τον σκοτώνει και τραυματίζει στο μηρό τον Άρη, που υπερασπιζόταν το γιο του. Κι έτσι φτάνει στον Κύηκα' ο Κύκνος ήταν γαμπρός του Κύηκα από την κόρη του Θεμιστονόη.

... Ἡ οἷη προλιποῦσα δόμους καὶ πατρίδα γαῖαν
 ἤλυθεν ἐς Θήβας μετ' ἄρηιον Ἀμφιτρούνα
 Ἀλκμήνη, θυγάτηρ λαοσσόου Ἡλεκτρούωνος·
 ἢ ὅα γυναικῶν φύλον ἐκαίνυτο θηλυτεράων
 εἶδει τε μεγέθει τε· νόον γε μὲν οὐ τις ἔριζε 5
 τάων ἅς θνηταὶ θνητοῖς τέκον εὐνηθεῖσαι.
 τῆς καὶ ἀπὸ κρηθεν βλεφάρων τ' ἀπο κνανεάων
 τοῖον ἄθη' οἷόν τε πολυχρύσου Ἀφροδίτης.
 ἢ δὲ καὶ ὡς κατὰ θυμὸν ἐὸν τίεσκεν ἀκοίτην,
 ὡς οὐ πῶ τις ἔτισε γυναικῶν θηλυτεράων· 10
 ἢ μὲν οἱ πατέρ' ἐσθλὸν ἀπέκτανε ἴφι δαμάσσας,
 χωσάμενος περὶ βουσί· λιπὼν δ' ὅ γε πατρίδα γαῖαν
 ἐς Θήβας ἰκέτευσε φερεσσακέας Καδμείους.
 ἐνθ' ὅ γε δῶματ' ἔναιε σὺν αἰδοίῃ παρακοίτι
 νόσφιν ἄτερ φιλότητος ἐφιμέρου, οὐδέ οἱ ἦεν 15
 πρὶν λεχέων ἐπιβῆναι ἐυσφύρου Ἡλεκτρούωνης
 πρὶν γε φόνον τείσαιτο κασιγνήτων μεγαθύμων
 ἧς ἀλόχου, μαλερῶν δὲ καταφλέξει πυρὶ κώμας
 ἀνδρῶν ἠρώων Ταφίων ἰδὲ Τηλεβοάων.
 τὼς γάρ οἱ διέκειτο, θεοὶ δ' ἐπὶ μάρτυροι ἦσαν· 20
 τῶν ὅ γ' ὀπίζετο μῆνιν, ἐπείγετο δ' ὅτι τάχιστα
 ἐκτελέσαι μέγα ἔργον, ὃ οἱ Διόθεν θέμις ἦεν.
 τῶ δ' ἅμα ἰέμενοι πολέμοιό τε φυλόπιδός τε
 Βοιωτοὶ πλήξιπποι, ὑπὲρ σακέων πνειόντες,

ΑΣΠΙΣ

...Ἡ ὅπως εγκαταλείποντας το σπίτι της και την πατρική γη¹ ἦρθε στη Θήβα ακολουθώντας τον πολεμικό Αμφιτρώωνα η Αλκμήνη, η κόρη του πολεμογέρτη Ηλεκτρώωνα" αυτή των γυναικών το φύλο ξεπερνούσε των θηλυκών στη μορφή και στο παράστημα" στο νου καμιά δεν της παράβγαινε απ' αυτές που γέννησαν θνητές με θνητούς ξαπλώνοντας. Απ' το κεφάλι κι απ' τα βαθυγάλαζα βλέφαρα της έπνεε πνοή σαν της πολύχρυσης Αφροδίτης. Κι αυτή στην ψυχή της τιμούσε τον ομόκλινο της όσο ποτέ καμιά δεν τίμησε απ' τις θηλυκές γυναίκες" κι αληθινά τον ευγενικό της πατέρα σκότωσε με τη δύναμη δαμάζοντας τον, οργισμένος για βόδια" κι αυτός αφήνοντας την πατρική του γη ἦρθε στη Θήβα ικέτης στους ασπιδόφορους Καδμείους. Εκεί αυτός κατοικούσε τον οικο του με τη σεβαστή του ομόκλινη χωριστά χωρίς ηδονική αγάπη, ούτε του γινόταν ν' ανέβει στην κλίνη της ομορφόσφυρης κόρης του Ηλεκτρώωνα, πριν ξεπληρώσει το θάνατο των μεγαλόψυχων αδερφών της σύγκλινής του και μ' ορμητική φωτιά να πυρπολήσει τα χωριά των ηρώων αντρών Ταφίων και Τηλεβόων. Γιατί έτσι είχε κανονιστεί μαζί του κι οι θεοί ήταν εγγυητές" αυτών φοβόταν την οργή κι ήθελε, όσο πιο γρήγορα, να εκτελέσει το μεγάλο έργο που απ' το Δία του ήταν ορισμένο. Μαζί του λαχταρώντας τον πόλεμο και τη μάχη οι αλογοφόροι Βοιωτοί, που αναπνέουν πάνω απ'

Λοκροί τ' ἀγγέμαχοι καὶ Φωκῆες μεγάθυμοι 25
 ἔσποντ'· ἦρχε δὲ τοῖσιν ἐὺς πάϊς Ἀλκαῖοιο
 κυδιόων λαοῖσι. πατὴρ δ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε
 ἄλλην μῆτιν ἔφαινε μετὰ φρεσίν, ὡς ῥά θεοῖσιν
 ἀνδράσι τ' ἀλφηστῆσιν ἀρῆς ἀλκτῆρα φντεῦσαι.
 ὦρτο δ' ἀπ' Οὐλύμποιο δόλον φρεσὶ βυσσοδομεύων, 30
 ἰμείρων φιλότῃτος ἐνζώνοιο γυναικός,
 ἐννύχιος· τάχα δ' ἔξε Τυφαόνιον· τότεν αὔτις
 Φίκιον ἀκρότατον προσεβήσατο μητίετα Ζεὺς.
 ἔνθα καθεζόμενος φρεσὶ μῆδετο θέσκελα ἔργα·
 αὐτῇ μὲν γὰρ νυκτὶ τανισφύρου Ἥλεκτρονώνης 35
 εὐνήϊ καὶ φιλότῃτι μίγῃ, τέλεσεν δ' ἄρ' ἐέλδωρ·
 αὐτῇ δ' Ἀμφιτρύων λαοσσόος, ἀγλαὸς ἦρωσ,
 ἐκτελέσας μέγα ἔργον ἀφίκετο ὄνδε δόμονδε,
 οὐδ' ὅ γε πρὶν δμῶας καὶ ποιμένας ἀγροιώτας
 ὦρτ' ἰέναι, πρὶν γ' ἦς ἀλόχον ἐπιβήμεναι εὐνήης· 40
 τοῖος γὰρ κραδίην πόθος αἶντο ποιμένα λαῶν.
 [ὡς δ' ὅτ' ἀνῆρ ἀσπαστὸν ἐπεκπροφύγῃ κακότητα
 νοῦσον ὑπ' ἀργαλέης ἢ καὶ κρατεροῦ ὑπὸ δεσμοῦ,
 ὡς ῥά τότε Ἀμφιτρύων χαλεπὸν πόνον ἐκτολυπέυσας
 ἀσπασίως τε φίλως τε ἐὸν δόμον εἰσαφίκαεν.] 45
 παννύχιος δ' ἄρ' ἔλεκτο σὺν αἰδοίῃ παρακοίτι
 τερπόμενος δώροισι πολυχρύσου Ἀφροδίτης.
 ἦ δὲ θεῶν δμηθεῖσα καὶ ἀνέρι πολλὸν ἀρίστῳ
 Θήβῃ ἐν ἑπταπύλῳ διδυμάονε γείνατο παῖδε,
 οὐκέθ' ὁμὰ φρονέοντε· κασιγνήτω γε μὲν ἦστην· 50
 τὸν μὲν χειρότερον, τὸν δ' αὖ μέγ' ἀμείονα φῶτα
 δεινὸν τε κρατερόν τε, βίην Ἡρακλεῖην,
 τὸν μὲν ὑποδμηθεῖσα κελαινεφεῖ Κρονίῳνι,
 αὐτὰρ Ἰφικλῆα δορυσσόῳ Ἀμφιτρύωνι·
 κεκριμένην γενεήν, τὸν μὲν βροτῶν ἀνδρὶ μιγεῖσα, 55
 τὸν δὲ Διὶ Κρονίῳνι, θεῶν σημαντορι πάντων.

τις ασπίδες και οι αγχέμαχοι Λοκροί κι οι μεγαλόψυχοι Φωκείς πήγαιναν. Και τους οδηγούσε ο ευγενής γιος του Αλκαίου καμαρωτός για το στρατό του. Κι ο πατέρας των ανθρώπων και των θεών άλλη σκέψη ύφαινε στο νου του, για τους θεούς και για τους ψωμοφάγους ανθρώπους να σπείρει υπέρμαχο στο κακό. Υψώθηκε απ' τον Όλυμπο δόλο στο νου βαθιά δουλεύοντας, επιθυμώντας την αγάπη ομορφοζωσμένης γυναίκας, στη νύχτα και γρήγορα έφτασε στο Τυφώνιο" από κει πάλι στην πιο ψηλή κορφή του Φίκιου προχώρησε ο νοητής Δίας. Εκεί καθισμένος στοχαζόταν στο νου του τα θεϊκά έργα την ίδια νύχτα της αλαφρόσφυρης κόρης του Ηλεκτρύωνα έσμιξε την κλίνη και την αγάπη και πραγμάτωσε την επιθυμία του" την ίδια νύχτα ο πολεμογέρτης Αμφιτρώων, ο λαμπρός ήρωας, εκτελώντας το μεγάλο έργο έφτασε στον οίκο του. Και δε σηκώθηκε αυτός στους δούλους και τους αγροτικούς βοσκούς να πάει, πριν ν' ανεβεί στην κλίνη της σύγκλινης του τέτοιος πόθος κρατούσε την καρδιά του ποιμένα του λαού. Κι όπως όταν ο άνθρωπος ευτυχισμένος ξεφύγει το κακό της πικρής αρρώστιας ή από γερά δεσμά, έτσι τότε ο Αμφιτρώωνας το βαρύ μόχθο του ξετυλίγοντας ευτυχισμένα κι αγαπημένα έφτασε στο σπίτι του. Κι όλη τη νύχτα ήταν πλαγιασμένος με τη σεβαστή του ομόκλινη χαιρόμενος με τα δώρα της ολόχρυσης Αφροδίτης. Κι αυτή από θεό δαμασμένη κι από άντρα πολύ πρώτο στην εφτάπυλη Θήβα δίδυμους γέννησε γιους, όχι όμοιους στο νου κι ήταν αδερφοί τον έναν αδύναμο, τον άλλο πολύ σπουδαίο άντρα, φοβερό και γερό, τη βία του Ηρακλή αυτόν δαμασμένη κάτω απ' το μαυροσύννεφο γιο του Κρόνου, και τον Ιφικλή, απ' τον κονταροσειστή Αμφιτρώωνα, ξεχωρισμένη γενιά τον ένα σμιγμένη μ' άντρα θνητό, τον άλλο με το γιο του Κρόνου, τον αρχηγό των θεών όλων.

Ὅς καὶ Κύνκρον ἔπεφνεν, Ἀρητιάδην μεγάλθυμον.
 εὖρε γὰρ ἐν τεμένει ἑκατηβόλου Ἀπόλλωνος
 αὐτὸν καὶ πατέρα ὄν Ἄρη', ἄατον πολέμοιο, 60
 τεύχεσι λαμπομένους σέλας ὡς πυρὸς αἰθομένοιο,
 ἔσταότ' ἐν δίφρῳ· χθόνα δ' ἔκτυπον ὠκέες ἵπποι
 νύσσοντες χηλῆσι, κόνις δέ σφ' ἀμφιδεδῆει
 κοπτομένη πλεκτοῖσιν ὑφ' ἄρμασι καὶ ποσὶν ἵππων·
 ἄρματα δ' εὐποίητα καὶ ἀντυγες ἀμφαράβιζον 65
 ἵππων ἰεμένων. κεχάρητο δὲ Κύνκος ἀμύμων,
 ἐλλόμενος Διὸς υἱὸν ἀρήιον ἠνίοχόν τε
 χαλκῷ δηώσειν καὶ ἀπὸ κλυτὰ τεύχεα δύσειν.
 ἀλλὰ οἱ εὐχολέων οὐκ ἔκλυε Φοῖβος Ἀπόλλων·
 αὐτὸς γάρ οἱ ἐπῶρσε βίην Ἡρακληΐην.
 πᾶν δ' ἄλσος καὶ βωμὸς Ἀπόλλωνος Παγασαίου 70
 λάμπεν ὑπαὶ δεινοῖο θεοῦ τευχέων τε καὶ αὐτοῦ,
 πῦρ δ' ὡς ὀφθαλμῶν ἀπελάμπετο. τίς κεν ἐκείνου
 ἔτλη θνητὸς ἐὼν κατεναντίον ὀρμηθῆναι
 πλήν γ' Ἡρακλῆος καὶ κυδαλίμου Ἰόλαον;
 [κείνων γὰρ μεγάλη τε βίη καὶ χεῖρες ἄαπτοι 75
 ἐξ ὤμων ἐπέφυκον ἐπὶ στιβαροῖσι μέλεσσι·]
 ὅς ῥά τ' ὀθ' ἠνίοχον προσέφη κρατερὸν Ἰόλαον·
 “Ἦρως ὦ Ἰόλαε, βροτῶν πολὺ φίλτατε πάντων,
 ἦ τι μέγ' ἀθανάτους μάκαρας, τοὶ Ὀλυμπον ἔχουσιν, 80
 ἦλτιεν Ἀμφιτρούων, ὅτ' εὐστέφανον ποτὶ Θήβην
 ἦλθε λιπῶν Τίρυνθα, ἐνκτίμενον πτολίεθρον,
 κτεινάς Ἥλεκτρούωνα βοῶν ἕνεκ' εὐρυμετώπων·
 ἔκετο δ' ἐς Κρείοντα καὶ Ἠνιόχην τανύπεπλον,
 οἱ ῥά μιν ἠσπάζοντο καὶ ἄρματα πάντα παρεῖχον,
 ἦ δίκη ἔσθ' ἰκέτησι, τίον δέ ἐ κηρόθι μᾶλλον. 85
 ζῶε δ' ἀγαλλόμενος σὺν ἐνσφύρῳ Ἥλεκτρούωνη,
 ἦ ἀλόχῳ· τάχα δ' ἄμμες ἐπιπλομένων ἐνιαυτῶν
 γεινόμεθ' οὔτε φνὴν ἐναλίγκιοι οὔτε νόημα,

Αυτός και τον Κύκνο σκότωσε, το μεγαλόψυχο γιο του Άρη². Τον βρήκε στο τέμενος του μακροβόλου Απόλλωνα, αυτόν και τον πατέρα του τον Άρη, τον αχόρταγο του πολέμου, λαμπερούς στα όπλα τους όπως η αναλαμπή της φλογερής φωτιάς ορθούς στο άρμα" και χτυπούσαν τη γη τα γρήγορα άλογα ξύνοντας την με τις σπλές και σκόνη φλόγιζε γύρω τους τυναγμένη απ' το πλεχτό άρμα και τα πόδια των αλόγων. Και το ομορφοκαμωμένο άρμα και τα στεφάνια περικροτούσαν καθώς ορμούσαν τ' άλογα" και χαιρόταν ο άψογος Κύκνος ελπίζοντας τον πολεμικό γιο του Δία και τον ηνίοχο με το χαλκό του ν' αφανίσει και να τον γδύσει απ' τα δοξασμένα του όπλα. Αλλά όταν ευχόταν δεν τον επάκουσε ο Φοίβος Απόλλωνας, γιατί αυτός σήκωσε απάνω του τη βία του Ηρακλή. Κι ολόκληρο το άλσος κι ο βωμός του Παγασαίου Απόλλωνα έλαμπε απ' τα όπλα του φοβερού θεού κι απ' αυτόν και φωτιά έλαμπε απ' τα μάτια του. Ποιος αυτόν θνητός θ' άντεχε, καταπάνω του να ορμήσει εκτός απ' τον Ηρακλή και το δοξασμένο Ιόλαο; Γιατί αυτών ήταν μεγάλη η βία κι άπιαστα τα χέρια απ' τους ώμους έβγαιναν στα στιβαρά μέλη. Αυτός τότε είπε στον ηνίοχο τον ισχυρό Ιόλαο:

«Ήρωα Ιόλαε, πολύ πιο αγαπημένη απ' όλους τους θνητούς, αληθινά πολύ στους μακάριους αθάνατους που έχουν τον Όλυμπο αμάρτησε ο Αμφιτρώνας, όταν στην ομορφοστέφανη Θήβα ήρθε αφήνοντας την Τίρυνθα, την καλοχτισμένη πόλη, σκοτώνοντας τον Ηλεκτρώνα για τα πλατυμέτωπα βόδια" και πήγε στον Κρέοντα και τη μακρύτεπλη Ηνιόχη, που τον καλοδέχτηκαν κι όλα του τα πρόσφεραν, όπως είναι και το σωστό για τους ικέτες, και τον τιμούσαν πιο πολύ στην καρδιά τους. Και ζούσε αναγαλλιάζοντας με την ομορφόσφυρη κόρη του Ηλεκτρώνα, τη σύγκλινή του, και γρήγορα εμείς με το γύρισμα των χρόνων γεννηθήκαμε, ούτε στη φύση όμοιοι ούτε στο

σός τε πατήρ καὶ ἐγώ· τοῦ μὲν φρένας ἐξέλετο Ζεὺς,
 ὃς προλιπὼν σφέτερόν τε δόμον σφετέρους τε τοκῆς 90
 ὦχετο τιμήσων ἀλιτήμενον Εὐρουσθῆα,
 σχέτλιος· ἧ που πολλὰ μετεστοναχίζετ' ὀπίσσω
 ἦν ἄτην ὀχέων· ἧ δ' οὐ παλινάγρετός ἐστιν.
 αὐτὰρ ἐμοὶ δαίμων χαλεπὸς ἐπετέλλετ' ἀέθλους.
 ὦ φίλος, ἀλλὰ σὺ θᾶσσον ἔχ' ἠγία φοινικίοντα 95
 ἔπλων ὠκνπόδων· μέγα δὲ φρεσὶ θάρσος ἀέξων
 ἰθὺς ἔχειν θοὸν ἄρμα καὶ ὠκνπόδων σθένος ἔπλων,
 μηδὲν ὑποδδείσας κτύπον Ἄρεος ἀνδροφόνοιο,
 ὃς νῦν κεκληγῶς περιμάίνεται ἱερὸν ἄλσος
 Φοῖβον Ἀπόλλωνος, ἑκατηβελέταο ἀνακτος· 100
 ἧ μὴν καὶ κράτερός περ ἐὼν ἄται πολέμοιο.”
 Τὸν δ' αὖτε προσέειπεν ἀμώμητος Ἰόλαος·
 “ἦθεῖ, ἧ μάλα δὴ τι πατήρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε
 τιμᾶ σὴν κεφαλὴν καὶ ταύρεος Ἐννοσίγαιος, 105
 ὃς Θήβης κρήδεμνον ἔχει ῥύεται τε πόλγη,
 οἶον δὴ καὶ τόνδε βροτὸν κρατερόν τε μέγαν τε
 σὰς ἐς χεῖρας ἄγουσιν, ἵνα κλέος ἐσθλὸν ἄρῃαι.
 ἀλλ' ἄγε δύσεο τεύχε' ἀρήϊα, ὄφρα τάχιστα
 δίφρους ἐμπελάσαντες Ἄρηός θ' ἡμέτερόν τε 110
 μαρνώμεσθ', ἐπεὶ οὐ τοι ἀτάρβητον Διὸς υἱὸν
 οὐδ' Ἰφικλειῖδην δειδίξεται, ἀλλὰ μιν οἴω
 φεύξεσθαι δύο παῖδας ἀμύμονος Ἀλκείδαιο,
 οἳ δὴ σφι σχεδὸν εἰσι, λιλαιόμενοι πολέμοιο
 φυλόπιδα στήσειν, τὰ σφιν πολὺ φίλτερα θοίνης.”
 Ὡς φάτο· μείδησεν δὲ βίη Ἡρακληεῖη 115
 θυμῷ γηθήσας· μάλα γάρ νύ οἱ ἄρμενα εἶπεν·
 καί μιν ἀμειβόμενος ἔπεα πτερόεντα προσηύδα·
 “ἦρως ὦ Ἰόλαε, διοτρεφές, οὐκ ἐτι τηλοῦ
 ὑσμίνῃ τρηχεῖα· σὺ δ' ὡς πάρος ἦσθα δαίφρων,
 ὧς καὶ νῦν μέγαν ἵππον Ἀρίονα κvanoχαίτην 120
 πάντη ἀναστρωφᾶν καὶ ἀρηγέμεν ὧς κε δύνῃαι.”

νου, ο πατέρας σου κι εγώ' αυτού τα μυαλά πήρε ο Δίας, κι αφήνοντας τον οίκο του και τους γονιούς του έφυγε, να τιμήσει τον ασεβή Ευρυσθέα, ο δυστυχισμένος· κι αληθινά, πολύ στέναξε μετά τη βλάβη του βαστώντας· μ' αυτή δεν ξαναπιάνεται. Και σε μένα το δαιμονικό πρόσταξε βαριούς άθλους. Έλα φίλε, εσύ πιάσε γρήγορα τα κόκκινα χαλινάρια των γρηγορόποδων αλόγων και μεγαλώνοντας το θάρρος στην ψυχή σου ίσος κράτα το γρήγορο άρμα και τη δύναμη των γρηγορόποδων αλόγων χωρίς κανένα φόβο για τον κρότο του αντροφόνου Άρη, που τώρα αλαλάζει λυσομανώντας στο ιερό άλσος του Φοίβου Απόλλωνα, τον μακρόβολο βασιλιά γιατί κι αν είναι ισχυρός, θα χορτάσει πόλεμο».

Και σ' αυτόν είπε ο αφεγάδιαστος Ιόλαος: «Καλέ μου, αληθινά πολύ ο πατέρας των ανθρώπων και των θεών τιμάει το κεφάλι σου κι ο ταυρικός Γεοσειστής, που έχει τον κεφαλόδεσμο της Θήβας και προστατεύει την πόλη' όπως να, και αυτόν τον ισχυρό θνητό και το μεγάλο τον φέρνουν στα χέρια σου για να πάρει ευγενική δόξα. Αλλά πήγαινε ντύσου τα πολεμικά όπλα, γρήγορα το άρμα φέρνοντας κοντά του Άρη και το δικό μας να πολεμήσουμε, γιατί ούτε τον άφοβο γιο του Δία ούτε το γιο του Ιφικλή θα τρομάξει, αλλ' αυτός, μου φαίνεται, θα ορμήσει φεύγοντας απ' τους δυο γιους του άψογου γιου του Αλκαίου, που είναι κοντά του γυρεύοντας του πολέμου το αντάριασμα να στήσουν, που τ' αγαπούν πιο πολύ απ' το φαγοπότι».

Έτσι είπε και χαμογέλασε η βία του Ηρακλή αναγελ-
 λιασμένος στην ψυχή" γιατί αυτά του ταίριαζαν πολύ' κι απαντώντας του λόγια φτερωτά του είπε: «Ήρωα Ιόλαε, διοθρεμμένε, δεν είναι μακριά η τραχιά μάχη' κι εσύ όπως πριν ήσουνα επιδέξιος έτσι και τώρα τον Αρίονα το μεγάλο μαυρόχαιτο άλογο ολόγυρα γύριζε και βόθηα με όσο μπο-
 ρείς».

ὦς εἰπὼν κνημῖδας ὄρειχάλκοιο φαεινοῦ,
 Ἥφαιστον κλυτὰ δῶρα, περὶ κνήμησιν ἔθηκε.
 δεύτερον αὖ θώρηκα περὶ στήθεσσιν ἔδυνε
 καλὸν χρῦσειον πολυδαίδαλον, ὃν οἱ ἔδωκε 125
 Παλλὰς Ἀθηναίη, κούρη Διός, ὅππότε ἔμελλε
 τὸ πρῶτον στονόνετας ἐφορμήσεσθαι ἀέθλους.
 θήκατο δ' ἄμφ' ὤμοισιν ἀρχῆς ἀλκτῆρα σιδήρον,
 δεινὸς ἀνήρ· κοίλῃν δὲ περὶ στήθεσσι φαρέτρην
 κάββαλεν ἐξόπιθεν· πολλοὶ δ' ἔντοσθεν οἴστοι 130
 ῥιγῆλοι, θανάτοιο λαθιφθόγγιο δοτῆρες·
 πρόσθεν μὲν θανάτὸν τ' εἶχον καὶ δάκρυσι μῦθρον,
 μέσσοι δὲ ξεστοί, περιμήκεες, αὐτὰρ ὅπισθε
 μόρφουιο φλεγύαιο καλυπτόμενοι πτερυγέσσιν.
 εἶλετο δ' ὄβριμον ἔγχος, ἀκαχμένον αἶθοπι χαλκῷ. 135
 κρατὶ δ' ἐπ' ἰφθίμῳ κνήην ἐτύκτον ἔθηκε,
 δαίδαλέην, ἀδάμαντος, ἐπὶ κροτάφοις ἀραρυῖαν,
 ἧ τ' εἶρτο κάρη Ἡρακλῆος θεῖοιο.
 Χερσὶ γε μὴν σάκος εἶλε παναίολον, οὐδέ τις αὐτὸ
 οὔτ' ἔρρηξε βαλὼν οὔτ' ἔθλασε, θαῦμα ἰδέσθαι. 140
 πᾶν μὲν γὰρ κύκλῳ τιτάνῳ λευκῷ τ' ἐλέφαντι
 ἠλέκτρῳ θ' ὑπολαμπές ἔην χρυσοῦ τε φαεινῷ
 [λαμπόμενον, κνάνου δὲ διὰ πτύχες ἠλήλαντο].
 ἐν μέσσοι δ' ἀδάμαντος ἔην Φόβος οὗ τι φατειός,
 ἔμπαλιν ὅσσοισιν πυρὶ λαμπομένοισι δεδορκώς· 145
 τοῦ καὶ ὀδόντων μὲν πλήτο στόμα λευκαθεόντων,
 δεινῶν, ἀπλήτων, ἐπὶ δὲ βλοσυροῦ μετώπον
 δεινὴ Ἔρις πεπότητο κορύσσουσα κλόνον ἀνδρῶν,
 σχετλίη, ἧ ῥά νόον τε καὶ ἐκ φρένας εἶλετο φωτῶν 150
 οὔτινες ἀντιβίην πόλεμον Διὸς οὐ φέροισιν.
 [τῶν καὶ ψυχαὶ μὲν χθόνα δύνουσι Ἄιδος εἶσω
 αὐτῶν, ὅστέα δὲ σφι περὶ ῥινοῦτο σαπίσης
 Σειριὸν ἀζαλείοιο κελαινῆ πύθεται αἶη.]
 Ἐν δὲ Προϊώξις τε Παλιώξις τε τέτυκτο,
 ἐν δ' Ὀμαδός τε Φόνος τ' Ἀνδροκτασίη τε δεδήει, 155

Αυτά λέγοντας τις περικνημίδες απ' ορείχαλκο λαμπερό, του Ηφαίστου ξακουστά δώρα, έβαλε γύρω στις κνήμες του· δεύτερα θώρακα φόρεσε γύρω στα στήθη του όμορφο χρυσό πολυδουλεμένο, που του τον έδωσε η Παλλάδα Αθηνά, η κόρη του Δία, όταν ήταν στην αρχή να κινήσει για τους βασανισμένους άθλους του· απ' τους ώμους έριξε προστάτη απ' τη μοίρα σίδερο ο φοβερός άντρας· κι απ' τα στήθη κούφια φαρέτρα κρέμασε πίσω· και μέσα ήταν πολλά βέλη ανατριχιαστικά, δότες του κοψομιλητή θανάτου. Μπροστά είχαν θάνατο κι έσταζαν δάκρυα θρήνου, στη μέση ξυστά, πολύ μακριά, και πίσω με μαυραετού φλογερόχρωμα φτερά ήταν σκεπασμένα. Κι έπιασε το γερό κοντάρι μυτερό με λαμπερό χαλκό και στο δυνατό κεφάλι έβαλε καλοφτιαγμένο κράνος δουλεμένο με χάλυβα, σφιχτά στους κροτάφους που προστάτευε το κεφάλι του θεϊκού Ηρακλή.

Και στα χέρια πήρε ασπίδα³ ολόλαμπρη και κανείς ούτε την έσπασε ούτε τη βούλιαξε, θαύμα να τη βλέπεις. Γιατί ολόκληρη στον κύκλο της από τίτανο κι άσπρο ελεφαντόδοντο κι από ήλεκτρο γλυκόλαμπε κι από φωτεινό χρυσάφι λαμπύριζε και ζώνες από κύανο είχαν τραβηχτεί πάνω της. Στη μέση της χαλύβδινος ήταν ο Φόβος, ανείπωτος, πίσω με μάτια από φωτιά λαμπερά να κοιτάζει" αυτού από δόντια ήταν γεμάτο το στόμα σ' άσπρη σειρά, φοβερά, αζύγωτα και πάνω στο βλοσυρό του μέτωπο η φοβερή Έριδα είχε δουλευτεί που ξεσηκώνει το τάραγμα των αντρών, ή άθλια, που παίρνει το νου και τη γνώση των αντρειωμένων. Κι αυτοί πάνε πόλεμο ενάντια στο γιο του Δία. Αυτών οι ψυχές τη γη να ντυθούν στον Άδη μέσα κατεβαίνουν και τα οστά όταν το δέρμα γύρω λιώσει απ' το φλογερό Σείριο σαπίζουν στη μαύρη γη.

Και μέσα είχε φτιαστεί το Κυνήγημα και το Ξαναγύρισμα και μέσα ο Βρόντος κι ο Πανικός κι η Αντροσφαγή

[ἐν δ' Ἐρις, ἐν δὲ Κυδοιμὸς ἐθύνεον, ἐν δ' ὀλοῇ Κῆρ
 ἄλλον ζῶν ἔχουσα νεούτατον, ἄλλον ἄουτον,
 ἄλλον τεθνηῶτα κατὰ μόθον ἔλκε ποδοῦν·
 εἶμα δ' ἔχ' ἄμφ' ὤμοισι δαφοινεὸν αἵματι φωτῶν,
 δεινὸν δερκομένη καναχῆσί τε βεβρονχυῖα.] 160

Ἐν δ' ὀφίων κεφαλαὶ δεινῶν ἔσαν, οὐ τι φατειῶν,
 δώδεκα, ταὶ φοβέεσκον ἐπὶ χθονὶ φῦλ' ἀνθρώπων
 [οἷτινες ἀντιβίην πόλεμον Διὸς νῦν φέροισιν].
 τῶν καὶ ὀδόντων μὲν καναχὴ πέλεν, εὖτε μάχοιτο
 Ἀμφιτροωνιάδης· τὰ δ' ἐδαίετο θαυματὰ ἔργα· 165
 στίγματα δ' ὡς ἐπέφαντο ἰδεῖν δεινοῖσι δράκονσι·
 κνάνεοι κατὰ νῶτα, μελάνθησαν δὲ γένεια.

Ἐν δὲ συῶν ἀγέλαι χλοῦνων ἔσαν ἠδὲ λέοντων
 ἐς σφέας δερκομένων, κοτεόντων θ' ἱεμένων τε.
 τῶν καὶ ὀμιληδὸν στίχες ἦσαν, οὐδὲ νῦν τῶ γε 170
 οὐδέτεροι τρεῆτην, φρῖσσόν γε μὲν ἀνχένας ἄμφω.
 ἦδη γάρ σφιν ἔκειτο μέγας λῖς, ἀμφὶ δὲ κάπροι
 δοιοί, ἀπουράμενοι ψυχάς· κατὰ δὲ σφι κελαινὸν
 αἶμ' ἀπελείβειτ' ἔραζ'· οἱ δ' ἀνχένας ἐξεριπόντες
 κείατο τεθνηῶτες ὑπὸ βλοσυροῖσι λέουσιν· 175
 τοὶ δ' ἔτι μᾶλλον ἐγειρέσθην κοτέοντε μάχεσθαι,
 ἀμφοτέροι, χλοῦναί τε σῦες χαροποί τε λέοντες.

Ἐν δ' ἦν ὑσμίνη Λαπιθάων αἰχμητῶν
 Καινέα τ' ἀμφὶ ἄνακτα Δρύαντά τε Πειριθόον τε
 Ὀπλέα τ' Ἐξάδιόν τε Φάληρόν τε Πρόλοχόν τε 180
 Μόφρον τ' Ἀμπυκίδην, Τιταρήσιον, ὄζον Ἄρηος
 Θησέα τ' Αἰγεῖδην, ἐπιείκελον ἀθανάτοισιν·
 ἀργύρεοι, χρύσεια περὶ χροῖ τεύχε' ἔχοντες.
 Κένταυροι δ' ἐτέρωθεν ἐναντίοι ἠγερέθηοντο
 ἀμφὶ μέγαν Πετραῖον ἰδ' Ἄσβολον οἰωνιστῆν 185

έλαμπε και μέσα η Έριδα κι ο Τάραχος χιμούσαν γύρω κι η μαύρη Κήρα άλλον ζωντανό κρατώντας φρεσκοπληγμένο, άλλον απλήγωτο, άλλον πεθαμένο έσερνε απ' τα πόδια μέσα στους κρότους. Κι ένδυμα είχε απ' τους ώμους μαύρο απ' το αίμα των αντρειωμένων φοβερά κοιτάζοντας και κλαγγές βρυχώμενη.

Και μέσα ήταν φοβερών φιδιών κεφάλια, ανείπωτων, δώδεκα, που πανικόβαλλαν στη γη τα γένη των ανθρωπων, που ενάντια στο γιο του Δία θα 'φερναν πόλεμο' απ' τα δόντια τους έβγαινε κλαγγή, όταν μαχόταν ο γιος του Αμφιτρύωνα, κι έλαμπαν τα θαυμαστά έργα. Σα στίγματα φαίνονταν να δεις στους φοβερούς δράκοντες, βαθυγάλαζοι στα νώτα, μαυρισμένοι στ' αποκάτω σαγόι.

Και μέσα ήταν αγέλες κάπρων και λιονταριών που κοιτάζονταν μεταξύ τους, λυσσασμένα κι έτοιμα. Ομάδες προχωρούσαν οι γραμμές τους" και φόβο δεν είχαν ούτε η μια ούτε η άλλη" κι ορθωνόταν και των δυο το τρίχωμα στους αυχένες. Κιόλας ανάμεσα τους κειτόταν μεγάλο λιοντάρι κι απ' τις δυο πλευρές δυο κάπροι, με την ψυχή χαμένη κι απ' αυτούς μαύρο αίμα κύλαγε στο χώμα κι αυτοί με ριγμένους αυχένες κείτονταν πεθαμένοι κάτω απ' τα βλοσυρά λιοντάρια. Κι αυτά πιο πολύ τεντώνονταν λυσσασμένα να παλέψουν κι οι δυο σειρές, κι οι άγριοι κάπροι και τα λαμπρόματα λιοντάρια.

Και μέσα ήταν η μάχη των ακοντιστών Λαπιθών γύρω απ' τον Καινέα το βασιλιά τους και το Δρύαντα και τον Περίθου και τον Οπλέα και τον Εξάδιο και το Φάληρο και τον Πρόλοχο και το Μόψο το γιο του Άμπυκα και τον Τιταρήσιο, το βλαστάρι του Άρη, και το Θησέα το γιο του Αιγέα, ίδιο με τους αθάνατους' ασημένιοι, με χρυσά όπλα γύρω στο σώμα. Οι Κένταυροι απ' την άλλη μεριά ενάντια τους ήταν συγκεντρωμένοι γύρω απ' το μεγάλο Πετραίο και τον Άσβολο το μάντη, και τον Άρκτο και

Ἄρκτον τ' Οὐρειόν τε μελαγχαίτην τε Μίμαντα
καὶ δύο Πενκεΐδας, Περιμήδεά τε Δρύαλόν τε,
ἀργύρεοι, χρυσέας ἐλάτας ἐν χερσὶν ἔχοντες.
καί τε συναΐγδην ὡς εἰ ζωοὶ περ εὐόντες
ἔγχεσιν ἠδ' ἐλάτης αὐτοσχεδὸν ὠριγῶντο. 190

Ἐν δ' Ἄρεος βλοσυροῖο ποδώκεες ἔστασαν ἵπποι
χρῦσοι, ἐν δὲ καὶ αὐτὸς ἐναρσφόρος οὐλλίος Ἄρης,
αἰχμὴν ἐν χεῖρεσσιν ἔχων, προλέεσσι κελεύων,
αἵματι φοινικίους ὡς εἰ ζωοὺς ἐναρίζων,
δίφρον ἐπεμβεβαώς· παρὰ δὲ Δεῖμός τε Φόβος τε 195
ἔστασαν ἰέμενοι πόλεμον καταδύμεναι ἀνδρῶν.

Ἐν δὲ Διὸς θυγάτηρ ἀγελείη Τριτογένεια,
τῇ ἰκέλη ὡς εἴ τε μάχην ἐθέλουσα κορῦσσειν,
ἔγχος ἔχουσ' ἐν χειρὶ χρυσέην τε τρυφάλειαν
αἰγίδα τ' ἀμφ' ὤμοις· ἐπὶ δ' ὤχετο φύλοπιν αἰνήν. 200

Ἐν δ' ἦν ἀθανάτων ἱερὸς χορὸς· ἐν δ' ἄρα μέσσω
ἰμερόεν κιθάριζε Διὸς καὶ Λητοῦς υἱὸς
χρυσεῖη φόρμιγγι· [θεῶν δ' ἔδος ἀγνὸς Ὀλυμπος·
ἐν δ' ἀγορή, περὶ δ' ὄλβος ἀπειρίτος ἐστεφάνωτο
ἀθανάτων ἐν ἀγῶνι·] θεαὶ δ' ἐξῆρχον αἰοιδῆς 205
Μοῦσαι Πιερίδες, λιγὴ μελομένης εἰκυῖαι.

Ἐν δὲ λιμὴν εὖορμος ἀμαιομακέτοιο θαλάσσης
κυκλοτερῆς ἐτέτυκτο πανέφθου κασσιτέριοιο
κλυζομένω ἵκελος· [πολλοὶ γε μὲν ἄμ μέσον αὐτοῦ
δελφῖνες τῇ καὶ τῇ ἐθύνεον ἰχθυάοντες 210
νηχομένοις ἵκελοι·] δοιῶ δ' ἀναφυσιώωντες
ἀργύρεοι δελφῖνες ἐθουῶντ' ἔλλοπας ἰχθυῶς.
τῶν δ' ὑπο χάλκειοι τρέον ἰχθύες· αὐτὰρ ἐπ' ἀκτῆς
ἦστο ἀνὴρ ἀλιεὺς δεδοκημένος, εἶχε δὲ χερσὶν
ἰχθύσιν ἀμφίβληστρον ἀπορρίφοντι εἰοικώς. 215

Ἐν δ' ἦν ἠνκόμου Δανάης τέκος, ἱππότης Περσεύς,
οὗτ' ἄρ' ἐπιφανέων σάκεος ποσὶν οὐθ' ἐκάς αὐτοῦ,

τον Ούρειο και το μακρομάλλη Μίμαντα και τους δυο γιους του Πευκέα, τον Περιμήδη και το Δρύαλο, ασημένιοι, με χρυσά έλατα στα χέρια. Και με μια ορμή σα να 'ταν ζωντανοί με δόρατα κι έλατα από κοντά ορμούσαν μεταξύ τους.

Και μέσα του βλοσυρού Άρη στέκονταν τα γρηγορόποδα άλογα τα χρυσά και μέσα κι ο ίδιος ο λαφυροφορος καταστροφικός Άρης κρατώντας κοντάρι στα χέρια, τους πεζούς προστάζοντας, κόκκινος στο αίμα, σα να έσφαζε ζωντανούς, ορθός μες στο άρμα" και δίπλα ο Δείμος κι ο Φόβος στέκονταν ορμητικοί να μπουν στον πόλεμο των αντρά>ν.

Και μέσα η κόρη του Δία, η λαφυροδότρα Τριτογένεια, όμοια σα να θέλει να ξεσηκώσει μάχη, κοντάρι έχοντας στα χέρια και χρυσή περικεφαλαία κι αιγίδα στους ώμους" και πήγαινε προς την πικρή μάχη.

Και μέσα ήταν ιερός χορός των αθάνατων και στο μέσο τρυφερά κιθάριζε ο γιος του Δία και της Αητώσ με χρυσή κιθάρα" κι η έδρα των θεών ο άγιος Όλυμπος" και μέσα η συνέλευση και γύρω άπειρος πλούτος τα στεφάνωνε στη συνάθροιση των θεών κι οι θεές άρχιζαν το τραγούδι κι οι Πιερίδες Μούσες, όμοιες με καθάρóφωνες τραγουδίστριες.

Και μέσα καλό λιμάνι της ανίκητης θάλασσας ήταν κυκλικό φτιαγμένο από καθαρό στη φωτιά καλάί όμοιο σα να το τάραζαν τα κύματα" γιατί πολλά στο μέσο του δελφίνια εδó κι εκεί γλιστρούσαν για ψάρια όμοια σα να κολυμπούσαν και δυο αναφυσώντας ασημένια δελφίνια άρπαζαν άφωνα ψάρια. Κι αποκάτω τους χάλκινα φεύγανε ψάρια" και στις ακτές καθόταν άντρας ψαράς παραμονεύοντας" κι είχε στα χέρια για τα ψάρια δίχτυ, όμοιος να το τινάζει.

Και μέσα ήταν της ομορφομάλλας Δανάης το τέκνο, ο βαβαλάρης Περσέας, ούτε αγγίζοντας με τα πέλματα την

θαῦμα μέγα φράσσασθ', ἐπεὶ οὐδαμῆ ἔστηρικτο.
 τὼς γάρ μιν παλάμαις τεῦξεν κλυτὸς Ἄμφιγυνῆεις, 220
 χρούσειον ἄμφι δὲ ποσσὶν ἔχεν πτερόεντα πέδιλα·
 ὠμοῖσιν δὲ μιν ἄμφι μελάνδետον ἄορ ἔκειτο
 χαλκίον ἐκ τελαμῶνος· ὁ δ' ὥς τε νόημ' ἐποτάτο·
 πᾶν δὲ μετάφρενον εἶχε κάρη δεινοῖο πελώρου,
 Γοργοῦς· ἄμφι δὲ μιν κίβισις θέε, θαῦμα ιδέσθαι, 225
 ἀργυρέη· θύσανοι δὲ κατηρωρεῦντο φαεινοὶ
 χρούσειοι· δεινὴ δὲ περὶ κροτάφοισι ἄνακτος
 κεῖτ' Ἄιδος κυνέη νυκτὸς ζόφον αἰὼν ἔχουσα.
 αὐτὸς δὲ σπυδοντι καὶ ἐρρέγοντι εἰοικῶς
 Περσεὺς Δαναΐδης ἐτιταίνετο· ταὶ δὲ μετ' αὐτὸν 230
 Γοργόνες ἄπλητοὶ τε καὶ οὐ φαταὶ ἐρρώοντο
 ἰέμεναι μαπέειν· ἐπὶ δὲ χλωροῦ ἀδάμαντος
 βαινουσέων ἰάχεσκε σάκος μεγάλω ὀρυμαγδῶ
 ὀξέα καὶ λιγέως· ἐπὶ δὲ ζώνησι δράκοντε
 δοιῶ ἀπρωρεῦντ' ἐπικυρτώοντε κάρηνα·
 λίχμαζον δ' ἄρα τῷ γε, μένει δ' ἐχάρασσον ὀδόντας 235
 ἄγρια δερκομένω· ἐπὶ δὲ δεινοῖσι καρῆνοις
 Γοργεῖοις ἐδονεῖτο μέγας φόβος· οἱ δ' ὑπὲρ αὐτέων
 ἄνδρες ἐμαρνάσθησαν πολεμήμια τεύχε' ἔχοντες,
 τοὶ μὲν ὑπὲρ σφετέρης πόλιος σφετέρων τε τοκῆων
 λοιγὸν ἀμύνοντες, τοὶ δὲ προθέειν μεμαῶτες. 240
 πολλοὶ μὲν κέατο, πλέονες δ' ἔτι δῆριν ἔχοντες
 μάρανθ'. αἱ δὲ γυναῖκες ἐνδμήτων ἐπὶ πύργων
 χαλκίον ὀξὺ βόων, κατὰ δ' ἐδρύπτοντο παρειάς,
 ζωῆσιν ἵκελαι, ἔργα κλυτοῦ Ἥφαιστοιο.
 ἄνδρες δ' οἱ πρεσβῆες ἔσαν γῆράς τε μέμαρπεν 245
 ἀθρόοι ἔκτοσθεν πυλέων ἔσαν, ἂν δὲ θεοῖσι
 χεῖρας ἔχον μακάρεσσι, περὶ σφετέροισι τέκεσσι
 δειδιότες· τοὶ δ' αὐτε μάχην ἔχον. αἱ δὲ μετ' αὐτοὺς
 Κῆρες κνάειαι, λευκοὺς ἀραβεῦσαι ὀδόντας,
 δεινωποὶ βλοσυροὶ τε δαφουνοὶ τ' ἄπλητοὶ τε 250

ασπίδα ούτε μακριά της, θαύμα μεγάλο να το πεις, γιατί δε στηριζόταν πουθενά. Γιατί έτσι με τις παλάμες του τον έφτιαξε ο ξακουστός Κουτσός χρυσόν και γύρω στα πέλματα είχε φτερωτά πέδιλα. Κι απ' τους ώμους του έπεφτε μαυροθήκαρο σπαθί από χάλκινο τελαμώννα" κι αυτός πετούσε σα σκέψη. Κι ολόκληρη την πλάτη του σκέπαζε το κεφάλι του φοβερού τέρατος, της Γοργώς" κι ένας σάκος το 'φερνε γύρω, θαύμα να τον δεις, ασημένιος" και θύσανοι απ' αυτόν κάτω αιωρούνταν φωτεινοί χρυσοί" και το φοβερό γύρω στους κροτάφους του βασιλιά ήταν βαλμένο κράνος του Άδη που είχε το τρομερό ζόφο της νύχτας. Κι ο ίδιος όμοιος να ορμάει να φύγει και να τρέμει ο Περσέας ο γιος της Δανάης τεντωνόταν. Κι από πίσω του οι Γοργόνες οι αζύγωτες κι ανείπωτες τινάζονταν ορμώντας να τον αρπάξουν. Και καθώς σε χλομό χάλυβα πατούσαν ηχούσε η ασπίδα μ' ορυμαγδό μεγάλο σκληρά και καθαρά" κι απ' τις ζώνες του φίδα δύο κρέμονταν καμπυλώνοντας το κεφάλι. Κι έπαιζαν αυτά τη γλώσσα" και μανιακά χτυπούσαν τα δόντια άγρια κοιτώντας. Και πάνω στα φοβερά κεφάλια των Γοργόνων τρανταζόταν ο μεγάλος Φόβος. Κι οι πάνω απ' αυτές άντρες μάχονταν κρατώντας πολεμικά όπλα, αυτοί για την πόλη τους και για τους γονιούς τους πολεμώντας τον όλεθρο, κι αυτοί ορμώντας να την αρπάξουν. Πολλοί ήταν πεσμένοι, οι πιο πολλοί ακόμη κρατώντας τη μάχη πολεμούσαν" κι οι γυναίκες πάνω στους ομορφοχτισμένους πύργους τους χάλκινους σκληρά ούρλιαζαν και ξέσχιζαν τα μάγουλα, όμοιες ζωντανές, έργα του ξακουστού Ηφαίστου. Κι άντρες, που ήταν γέροντες και τα γερατειά τους είχαν πιάσει, έξω απ' τις πύλες ήταν μαζεμένοι, και ψηλά στους θεούς σήκωναν τα χέρια στους μακάριους, για τα παιδιά τους φοβισμένοι" κι αυτοί πολεμούσαν. Και πίσω τους οι βαθυγάλαξες Κήρες, τρίζοντας τ' άσπρα τους δόντια αγριομάτες και βλοσυρές και ματω-

δῆριν ἔχον περὶ πιπτόντων· πᾶσαι δ' ἄρ' ἔεντο
 αἷμα μέλαν πιέειν· ὄν δὲ πρῶτον μεμάποιεν
 κείμενον ἢ πίπτονα νεούτατον, ἀμφὶ μὲν αὐτῶ
 βάλλ' ὄνυχας μεγάλους, ψυχὴ δὲ Ἄιδόσδε κατῆεν
 Τάρταρον ἐς κρυόνθ'· αἰ δὲ φρένας εὐτ' ἀρέσαντο 255
 αἵματος ἀνδρομέου, τὸν μὲν ῥίπτασκον ὀπίσσω,
 ἄφ' δ' ὄμαδον καὶ μῶλον ἐθύνεον αὐτίς ἰοῦσαι.
 [Κλωθὴ καὶ Λάχεσις σφιν ἐφέστασαν· ἢ μὲν ὑφήσσω
 Ἄτροπος οὐ τι πέλεν μεγάλη θεός, ἀλλ' ἄρα ἢ γε
 τῶν γε μὲν ἀλλῶν προφευγής τ' ἦν πρεσβυτάτη τε. 260
 πᾶσαι δ' ἀμφ' ἐνὶ φωτὶ μάχην δοιμεῖαν ἔθεντο·
 δευὰ δ' ἐς ἀλλήλας δράκον ὄμμασι θυμήρασαι,
 ἐν δ' ὄνυχας χεῖράς τε θρασεΐας ἰσώσαντο.]
 παρ δ' Ἀχλὺς εἰστήκει ἐπισμυγερή τε καὶ αἰνή,
 χλωρὴ ἀνσταλὴ λιμῶ καταπεπτηνῖα, 265
 γουνοπαχῆς, μακροὶ δ' ὄνυχες χεῖρεσσιν ὑπῆσαν·
 τῆς ἐκ μὲν ῥίνων μύξαι ῥέον, ἐκ δὲ παρεϊῶν
 αἷμ' ἀπελείβειτ' ἔραξ'· ἢ δ' ἀπλητον σεσαρνῖα
 εἰστήκει, πολλὴ δὲ κόνις κατενήροθεν ὤμους,
 δάκρυσι μυδαλῆ· παρὰ δ' εὐπυργος πόλις ἀνδρῶν, 270
 χρύσειαι δὲ μιν εἶχον ὑπερθυρίοις ἀραρνῖα
 ἐπτά πύλαι· τοὶ δ' ἄνδρες ἐν ἀγλαΐαις τε χοροῖς τε
 τέρψιν ἔχον· τοὶ μὲν γὰρ εὐσσώτρον ἐπ' ἀπήνης
 ἤγοντ' ἄνδρὶ γυναῖκα, πολὺς δ' ὑμέναιος ὀρώρει·
 τῆλε δ' ἀπ' αἰθομένων δαΐδων σέλας εἰλύφαζε 275
 χερσὶν ἐνὶ δμῶν· ταὶ δ' ἀγλαΐῃ τεθαλυῖα
 πρόσθ' ἔκιον, τῆσιν δὲ χοροὶ παίζοντες ἔποντο·
 τοὶ μὲν ὑπὸ λιγυρῶν συρίγγων ἴεσαν αὐδῆν
 ἐξ ἀπαλῶν στομάτων, περὶ δὲ σφισιν ἄγνωτο ἠχώ·
 αἰ δ' ὑπὸ φορμίγγων ἄναγον χορὸν ἱμερόεντα. 280
 [ἔνθεν δ' αὐτ' ἐτέρωθε νέοι κάμαζον ὑπ' αὐλοῦ.]
 τοὶ γε μὲν αὖ παίζοντες ὑπ' ὄρχηθμῶ καὶ αἰοιδῆ
 [τοὶ γε μὲν αὖ γελῶντες ὑπ' αὐλητῆρι ἕκαστος]
 πρόσθ' ἔκιον· πᾶσαν δὲ πόλιν θαλίαι τε χοροὶ τε
 ἀγλαΐαι τ' εἶχον· τοὶ δ' αὖ προπάραιθε πόλῃος 285

μένες κι αξύγωτες πάλευαν γι' αυτούς που έπεφταν κι όλες ορμούσαν το μαύρο αίμα να πιουν κι όποιο πρωτάρπαξαν πεσμένο ή να πέφτει φρεσκοπληγωμένος, γύρω του μια του 'μπήγε τα μεγάλα νύχια κι η ψυχή του στον Άδη κατέβαινε στον παγερό Τάρταρο" κι όταν χόρταινε η ψυχή τους αντρικό αίμα, αυτόν τον πετούσαν πίσω, και πάλι στην αντάρα και στον αγώνα λυσσώντας ορμούσαν. Η Κλωθώ κι η Λάχεση ήταν αποπάνω τους" κι η χαμηλότερη η Άτροπος δεν ήταν μεγάλη θεά, αλλ' αυτή ξεχωριστή απ' τις άλλες ήταν κι η μεγαλύτερη τους. Κι όλες για έναν αντρειωμένο στήνανε πικρή μάχη. Άγρια κοιτάζονταν μεταξύ τους με θυμωμένα μάτια κι ίσες όλες χτυπούσαν με τα νύχια και τα σκληρά χέρια. Και δίπλα στεκόταν η Αχλή εξοντωτική και φοβερή, γλομή, στεγνή, ζαρωμένη απ' την πείνα, φουσκογόνατη με μακριά νύχια στ' άκρα των χεριών της. Κι απ' τη μύτη της κύλαγαν μύξες κι απ' τα μάγουλα αίμα έσταζε χάμω κι αξύγωτα τα δόντια της δείχνοντας στεκόταν και πολλή σκόνη σκέπαζε τους ώμους της μουσκεμένους απ' τα δάκρυα και δίπλα καλοπύργωτη πόλη ανθρώπων και χρυσές την κρατούσαν στεριωμένες στα υπέρθυρα εφτά πύλες κι οι άντρες σε χαρές και χορούς χαίρονταν κι αυτοί πάνω σε καλότροχη άμαξα έπαιρναν σ' άντρα γυναίκα, κι υψωνόταν πολύ γαμήλιο τραγούδι κι μακριά από αναμμένα δαδιά έπαιζε η φλόγα στα χέρια των δούλων κοριτσιών κι αυτές ζωντανές στη γιορτή προχωρούσαν μπροστά και τις ακολουθούσαν παιγνιδιάρικοι χοροί. Κι αυτοί κάτω από καθαρόηχες σύριγγες άφηναν φωνή από τρυφερά στόματα και γύρω τους σκιζόταν η ηχώ. Κι αυτές με τις κιθάρες έσερναν όμορφο χορό. Κι εδώ απ' την άλλη μεριά νέοι μ' αυλό γλεντούσαν, αυτοί παίζοντας στο χορό και στο τραγούδι κι αυτοί γελώντας με μια αυλητρίδα καθέννας προχωρούσαν μπροστά κι ολόκληρη την πόλη συμπόσια και χοροί και χαρές γέμιζαν. Κι αυτοί μπροστά

νῶθ' ἵππων ἐπιβάντες ἐθύνεον. οἱ δ' ἀροτῆρες
 ἤρεικον χθόνα δῖαν, ἐπιστολάδην δὲ χιτῶνας
 ἐστάλατ'. αὐτὰρ ἔην βαθὺ λήιον· οἷ γε μὲν ἤμων
 αἰχμῆς ὀξειήσι κορωνιόωντα πέτηλα
 βριθόμενα σταχύων, ὡς εἰ Δημήτερος ἀκτῆν· 290
 οἱ δ' ἄρ' ἐν ἔλλεδανοῖσι δέον καὶ ἔπιτνον ἀλωῆ·
 οἱ δ' ἐτρούγων οἶνας, δρεπάνας ἐν χερσὶν ἔχοντες·
 [οἱ δ' αὐτ' ἐς ταλάρους ἐφόρευν ὑπὸ τρογνητῆρων
 λευκοὺς καὶ μέλανας βότρυνας μεγάλων ἀπὸ ὄρχων,
 βριθομένων φύλλοισι καὶ ἀργυρέης ἐλίκεσσιν.] 295
 οἱ δ' αὐτ' ἐς ταλάρους ἐφόρευν. παρὰ δέ σφισιν ὄρχος
 χρύσειος ἦν, κλυτὰ ἔργα περιφρονος Ἥφαιστιο,
 [τοῖ γε μὲν αὖ παίζοντες ὑπ' ἀνλητῆρι ἕκαστος]
 [σειόμενος φύλλοισι καὶ ἀργυρέησι κάμαξι,]
 βριθόμενος σταφυλῆσι· μελάνθησάν γε μὲν αἶδε. 300
 οἷ γε μὲν ἐτροάπειν, τοῖ δ' ἤρουν. οἱ δὲ μάχοντο
 πύξ τε καὶ ἔλκηδόν· τοῖ δ' ὠκύποδας λαγὸς ἤρουν
 ἄνδρες θηρευταί, καὶ καρχαρόδοντε κύνε πρό,
 ἰέμενοι μαπέειν, οἱ δ' ἰέμενοι ὑπαλύξαι. 305
 παρ δ' αὐτοῖς ἵππηες ἔχον πόνον, ἀμφὶ δ' ἀέθλω
 δῆριν ἔχον καὶ μόχθον· ἐνπλεκέων δ' ἐπὶ δίφρων
 ἠνίοχοι βεβαῶτες ἐφίεσαν ὠκέας ἵππους
 ῥυτὰ χαλαίνοντες, τὰ δ' ἐπικροτέοντα πέτοντο
 ἄρματα κολλήεντ', ἐπὶ δὲ πλήμναι μέγ' αὐτέην.
 οἱ μὲν ἄρ' αἰδίων εἶχον πόνον, οὐδέ ποτέ σφιν 310
 νίκη ἐπηνύσθη, ἀλλ' ἄκριτον εἶχον ἄεθλον.
 τοῖσι δὲ καὶ προύκειτο μέγας τρίπος ἐντὸς ἀγῶνος,
 χρύσειος, κλυτὰ ἔργα περιφρονος Ἥφαιστιο.
 Ἄμφι δ' ἴτην ῥέεν Ὀκεανὸς πλήθοντι ἐοικώς,
 πᾶν δὲ συνεῖχε σάκος πολυδαίδαλον· οἱ δὲ κατ' αὐτὸν 315
 κύνοι ἀερσιπῶται μεγάλ' ἤπνον, οἱ ῥά τε πολλοὶ
 νῆχον ἐπ' ἄκρον ὕδωρ· παρὰ δ' ἰχθύες ἐκλονέοντο·
 θαῦμα ἰδεῖν καὶ Ζηνὶ βαρυκτύπῳ, οὗ διὰ βουλάς

στην πόλη στις πλατές αλόγων ανεβασμένοι ορμούσαν. Κι οι ξευγάδες έσκιζαν τη θεϊκή γη κι αναξωσμένους τους χιτώνες φορούσαν. Κι ήταν βαθύ χωράφι κι αυτοί θέριζαν με κοφτερά δρεπάνια τα γερτά φύλλα γεμάτα στάχυα, σα να ήταν ο καρπός της Δήμητρας" κι άλλοι με δεσίματα τα 'δεναν και τα 'ριχναν στο αλώνι, άλλοι τρυγούσαν αμπέλια κρατώντας δρέπανα στα χέρια κι άλλοι βαστούσαν σε καλάθια από τους τρυγητές κομμένα άσπρα και μαύρα σταφύλια από μακριά κληματαριά γεμάτη φύλλα κι ασημένιες έλικες. Κι αυτοί πάλι τα βαστούσαν σε καλάθια. Και κοντά τους κληματαριά ήταν χρυσή, ξακουστό έργο του πολύμυαλου Ηφαίστου, κι αυτοί παίζοντας στη μουσική ενός αυλητή ο καθένας με τα φύλλα και τις ασημένιες έλικες, γεμάτη σταφύλια κι ήταν αυτά μαύρα. Άλλοι τα πατούσαν, άλλοι τ' αντλούσαν κι άλλοι πάλευαν με γροθιές και μ' έλξεις* κι άλλοι γρηγορόποδους λαγούς έπιαναν κυνηγοί άντρες και κοφτερόδοντα σκυλιά μπροστά, ορμώντας ν' αρπάξουν, κι αυτοί ορμώντας να ξεφύγουν. Και δίπλα τους καβαλάρηδες αγωνίζονταν και για το έπαθλο συναγωνίζονταν και μοχθούσαν. Και πάνω στα ομορφόπλεχτα άρματα οι ηνίοχοι ορθοί άφηναν ορμητικά τα γρηγορόποδα άλογα τα χαλινάρια, κι αντιχτυπώντας πετούσαν τα γεροδεμένα άρματα, και τα κεφαλάρια των τροχών δυνατά αλάλαξαν. Αυτοί ασταμάτητα μοχθούσαν, κι ούτε ποτέ δε φτάναν στο τέλος της νίκης αλλά ακέρδιστο είχαν το έπαθλο. Και ήταν γι' αυτούς μπροστά μεγάλος τρίποδας μέσα στο δρόμο τους, χρυσός, ξακουστό έργο του πολύμυαλου Ηφαίστου.

Και γύρω γύρω στον κύκλο κύλαγε ο Ωκεανός όμοιος ξεχυλισμένος κι έδενε ολόκληρη την πολυστόλιστη ασπίδα. Και προς αυτόν αεροζύγιστοι κύκνοι έκρωζαν δυνατά κι άλλοι πολλοί κολυμπούσαν στην άκρη του νερού" και δίπλα ταράζονταν ψάρια. Θαύμα να το δει κι ο βαρύχτυπος Δίας,

Ἥφαιστος ποίησε σάκος μέγα τε στιβαρόν τε,
 ἀρσάμενος παλάμησι. τὸ μὲν Διὸς ἄλκιμος υἱὸς 320
 πάλLEN ἐπικρατέως· ἐπὶ δ' ἵππειον θόρε δίφρου,
 εἵκελος ἀστεροπῆ πατρὸς Διὸς αἰγιόχοιο,
 κοῦφα βιβιάς· τῷ δ' ἠνίοχος κρατερός Ἰόλαος
 δίφρου ἐπεμβεβαῶς ἰθύνετο καμπύλον ἄρμα.
 Ἀγχίμολον δέ σφ' ἤλθε θεὰ γλανκῶπις Ἀθήνη, 325
 καί σφεας θαρσύνουσ' ἔπεα πτερόεντα προσηύδα·
 “Χαίρετε, Λυγκῆος γενεὴ τηλεκλειτοῖο·
 νῦν δὴ Ζεὺς κράτος ἔμμι διδοῖ μακάρεσσιν ἀνάσσων
 Κύνκον τ' ἐξεναρεῖν καὶ ἀπὸ κλυτὰ τεύχεα δῦσαι.
 ἄλλο δέ τοι τι ἔπος ἐρέω, μέγα φέρτατε λαῶν 330
 εὖτ' ἂν δὴ Κύνκον γλυκερῆς αἰῶνος ἀμέρσης,
 τὸν μὲν ἔπειτ' αὐτοῦ λιπέειν καὶ τεύχεα τοῦο,
 αὐτὸς δὲ βροτολογιγὸν Ἄρη' ἐπιόντα δοκεύσας,
 ἔνθα κε γυμνωθέντα σάκευς ἔπιο δαιδαλέοιο
 ὀφθαλμοῖσιν ἴδης, ἐνθ' οὐτάμεν ὀξεῖ χαλκῷ· 335
 ἄψ δ' ἀναχάσασθαι, ἐπεὶ οὐ νύ τοι αἰσιμὸν ἔστιν
 οὔθ' ἵππους ἔλέειν οὔτε κλυτὰ τεύχεα τοῖο.”
 Ὡς εἰποῦσ' ἔς δίφρον ἐβήσατο διὰ θεάων,
 νίκην ἀθανάτης χερσὶν καὶ κῦδος ἔχουσα,
 ἐσσημένως. τότε δὴ ῥά διόγνητος Ἰόλαος 340
 σμερδαλέον ἵπποισιν ἐκέκλετο· τοὶ δ' ἔπ' ὀμοκλήης
 ῥίμφ' ἔφερον θοὸν ἄρμα κονίοντες πεδίοιο·
 ἐν γάρ σφιν μένος ἦκε θεὰ γλανκῶπις Ἀθήνη
 αἰγίδ' ἀνασσεύσασα περιστενάχησε δὲ γαῖα.
 τοὶ δ' ἄμυδις προγένοντ' ἵκελοι πυρὶ ἠὲ θυέλλῃ, 345
 Κύνκος θ' ἱππόδαμος καὶ Ἄρης ἀκόρητος ἀντῆς.
 τῶν δ' ἵπποι μὲν ἔπειθ' ὑπεναντίοι ἀλλήλοισιν
 ὀξεῖα χρέμισαν, περὶ δὲ σφισιν ἄγνωτο ἠχώ.
 τὸν πρότερος προσέειπε βίη Ἡρακληεῖη·
 “Κύνκε πέπον, τί νῦ νῶν ἐπίσχετον ὠκέας ἵππους, 350

που με τη βουλή του ο Ήφαιστος έφτιασε τη μεγάλη και στέρεη ασπίδα, στις παλάμες του δουλεύοντας την. Αυτή ο δυνατός γιος του Δία την έπαιζε άνετα και στο αλογισιο πήδησε άρμα, όμοιος αστραπή του πατέρα του αιγιοκράτη Δία, αλαφρά ανεβαίνοντας και ο ηνίοχος του ο ισχυρός Ιόλαος ανεβαίνοντας μέσα στ' αμάξι οδηγούσε το καμπύλο άρμα.

Και κοντά τους ήρθε η θεά γλαυκομάτα Αθηνά κι ενθαρρύνοντας τους τους είπε φτερωτά λογία: «Χαίρετε, γενιά του κοσμοξάκουστου Λυγκέα⁴ τώρα ο Δίας που στους μακάριους βασιλεύει σας δίνει δύναμη τον Κύκνο να ξαρματώστε και να τον γυμνώστε απ' τα ξακουστά του όπλα. Κι άλλο λόγο θα σου πω, πολύ ξεχωριστέ απ' τους ανθρώπους όταν απ' τον Κύκνο στερήσεις τη γλυκιά ζωή, εκεί αυτόν ν' αφήσεις και τα ξακουστά όπλα του, κι εσύ τον ανθρωποφθόρο Άρη φύλα όταν ορμήσει, κι όπου ξεσκέπαστο από τη δουλεμένη ασπίδα τον δουν τα μάτια σου, εκεί πλήγωσε τον με το μυτερό χαλκό και τραβήξου πίσω γιατί δε σου είναι πεπρωμένο ούτε τ' άλογα να πάρεις ούτε τα ξακουστά όπλα του».

Έτσι είπε κι ανέβηκε στο άρμα η λαμπρή των θεϊσών, κρατώντας στα χέρια τη νίκη και τη δόξα, γρήγορα. Και τότε ο διογεννημένος Ιόλαος τρομερά χούγιαξε τ' άλογα και αυτά κάτω απ την κραυγή εύκολα έφερναν το γρήγορο άρμα τον κάμπο σκονίζοντας. Γιατί μέσα τους έβαλε ορμή η θεά γλαυκομάτα Αθηνά ανακουνώντας την αιγίδα και αντιβογκούσε γύρω η γη. Κι αυτοί μαζί όρμησαν όμοιοι φωτιά και θύελλα, ο αλογοδαμαστής Κύκνος κι ο Άρης ο αχόρταγος στον αλαλαγμό. Και μετά τ' άλογα τους ορμώντας μεταξύ τους σκληρά χλιμίντρισαν και γύρω τους σκίστηκε η ηχώ. Και σ' αυτόν πρώτος μίλησε η βία του Ηρακλή:

«Κύκνε, καλέ μου, γιατί κατά πάνω μου ρίχνεις τα

ἀνδράσιν οἳ τε πόνον καὶ οἰζύος ἰδριές εἶμεν;
 ἀλλὰ παρῆξ ἔχε δίφρον ἐύξοον ἠδὲ κελεύθου
 εἴκε παρῆξ ἰέναι· Τρηχῖνάδε τοι παρελαύνω
 ἐς Κήνκα ἄνακτα· ὃ γὰρ δυνάμει τε καὶ αἰδοῖ
 Τρηχίνος προβέβηκε. σὺ δ' εὖ μάλα οἶσθα καὶ αὐτός· 355
 τοῦ γὰρ ὀπνίεις παῖδα Θεμιστονόην κνανῶπιν.
 ὦ πέπον, οὐ μὲν γάρ τοι Ἄρης θανάτιο τελευτήν
 ἀρκέσει, εἰ δὴ νῶϊ συνοισόμεθα πτολεμίζειν.
 ἤδη μὲν τέ εἴ φημι καὶ ἄλλοτε πειρηθῆναι
 ἔγχεος ἡμετέρου, ὅθ' ὑπὲρ Πύλον ἡμαθόεντος 360
 ἀντίος ἔστη ἐμεῖο, μάχης ἄμοτον μενεαίνων.
 τρὶς μὲν ἐμῶ ὑπὸ δουρὶ τυπείς ἠρείσατο γαίῃ
 οὐταμένον σάκεος, τὸ δὲ τέτρατον ἤλασα μηρὸν
 παντὶ μένει σπεύδων, διὰ δὲ μέγα σαρκὸς ἄραξα·
 πρηγῆς δ' ἐν κοινήσι χαμαὶ πέσεν ἔγχεος ὄρμη. 365
 ἔνθα κε δὴ λωβητὸς ἐν ἀθανάτοισιν ἐτύχθη
 χερσὶν ὕφ' ἡμετέροισι λιπὼν ἔναρα βροτόεντα ...”
 “Ὡς ἔφατ'· οὐδ' ἄρα Κύνκος ἐνμμελῆς ἐμεοῖνα
 τῶ ἐπιπειθόμενος ἐχέμεν ἐρυσάρματας ἵππους.
 δὴ τότε ἄπ' εὐπλεκέων δίφρων θόρον αἴψ' ἐπὶ γαῖαν 370
 παῖς τε Διὸς μεγάλου καὶ Ἐνναλίιο ἄνακτος·
 ἠνίοχοι δ' ἐμπλην ἔλασαν καλλίτριχας ἵππους.
 τῶν δ' ὑπὸ σενομένων κανάχιζε πόσ' εὐρεῖα χθῶν
 ὡς δ' ὅτ' ἀφ' ὑψηλῆς κορυφῆς ὄρεος μεγάλιο
 πέτραι ἀποθρῶσκωσιν, ἐπ' ἀλλήλαις δὲ πέσωσι, 375
 πολλαὶ δὲ δρυὲς ὑνίκομοι, πολλαὶ δὲ τε πεῦκαι
 αἰγείοι τε τανύροισι ρήγγονται ὑπ' αὐτέων
 ῥίμφα κυλινδομένων, ἦος πεδίονδ' ἀφίκωνται,
 ὡς οἱ ἐπ' ἀλλήλοισι πέσον μέγα κεκλήγοντες.
 πᾶσα δὲ Μυρμιδόνων τε πόλις κλειτή τ' Ἰαωλκὸς 380
 Ἄρνη τ' ἠδ' Ἐλίκη Ἀρθεία τε ποιήεσσα
 φωνῇ ὑπ' ἀμφοτέρων μεγάλ' ἴαχον· οἱ δ' ἀλαλητῶ
 θεσπεσίῳ σύνοσαν· μέγα δ' ἔκτυπε μητίετα Ζεὺς,

γρηγορόποδα άλογα, σε άντρες που ξέρουμε από μόχθο κι από πόνο; Έλα, κράτα στην άκρη το καλόξεστο άρμα σου κι απ' το δρόμο τραβήξου στην άκρη. Πάω στην Τρηχίνα στο βασιλιά Κήυκα' αυτός στη δύναμη και στο σέβας είναι στην Τρηχίνα πρώτος, το ξέρεις κι ο ίδιος καλά" γιατί αυτού παντρεύτηκες την κόρη τη γαλαζόματη Θεμιστονή. Α, φίλε, ο Αρης απ' το τέλος του θανάτου δε θα σε κρατήσει, αν οι δυο μας συγκρουστούμε πολεμώντας. Γιατί κιόλας κι άλλοτε δοκίμασε το κοντάρι μου, όταν για την αμμουδερή Πύλο στάθηκε απέναντι μου, αχόρταγα μανιασμένος για μάχη. Τρεις φορές κάτω απ' το κοντάρι μου χτυπημένος ακούμπησε στη γη με λαβωμένη ασπίδα και την τέταρτη τον χτύπησα στο μηρό μ' όλη μου την ορμή κι ως μέσα βαθιά στη σάρκα του άνοιξα πληγή. Και μπρούμυτα στις σκόνες έπεσε χάμω απ' τη δύναμη του κονταριού. Εκεί θα ντροπιαζόταν στους αθάνατους απ' τα δικά μου χέρια μένοντας χωρίς τα ματωμένα του λάφυρα».

Έτσι είπε" αλλά ο καλομελίτης⁵ Κύκνος δε νοιαζόταν να υπακούει και τ' αρματοφόρα άλογα να κρατήσει. Και τότε απ' το ομορφόπλεχτο άρμα πήδησαν αμέσως στη γη ο γιος του μεγάλου Δία κι ο γιος του άρχοντα Ενυάλιου. Κι οι ηνίοχοι κοντά έφεραν τα ομορφότριχα άλογα. Και καθώς αυτά ορμούσαν αντηχούσε αποκάτω απ' τα πόδια τους η πλατιά γη. Κι όπως όταν από ψηλή κορφή μεγάλου βουνού ξεπηδάνε βράχοι και πέφτουν πάνω ο ένας στον άλλο και πολλές ψηλόκορμες βαλανιδιές και πολλά πεύκα και μακρύρριζες λεύκες σπάνε από κάτω τους που εύκολα κυλάνε ως να φτάσουν στην πεδιάδα, έτσι αυτοί πέσαν ο ένας στον άλλο άγρια κραυγάζοντας. Κι ολόκληρη η πόλη των Μυρμιδόνων κι η Ξακουστή Ιωλκός κι η Άρνη κι η Ελίκη κι η χλοερή Άνθεια αντήχησαν δυνατά στη φωνή και των δύο" κι αυτοί μ' αλαλαγμό θεόφωνο συγκρούστηκαν και βαριά

[καὶ δ' ἄρ' ἀπ' οὐρανόθεν ψιάδας βάλεν αίματοέσσας,]
 σῆμα τιθεὶς πολέμοιο ἔῳ μεγαθαρσεί παιδί. 385
 οἷος δ' ἐν βήσσης ὄρεος χαλεπὸς προιδέσθαι
 κάπρος χαυλιόδων φρονέει [δὲ] θυμῷ μαχέσασθαι
 ἀνδράσι θηρευτῆς, θήγει δέ τε λευκὸν ὀδόντα
 δοχμωθείς, ἀφρὸς δὲ περὶ στόμα μαστιχῶντι
 λείβεται, ὅσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι εἶκτον, 390
 ὀρθὰς δ' ἐν λοφιῇ φρίσσει τρίχας ἀμφί τε δειρήν·
 τῷ ἴκελος Διὸς υἱὸς ἀφ' ἱππεῖον θόρε δίφρου.
 ἦμος δὲ χλοερῷ κυανόπτερος ἠχέτα τέτιξ
 ὄζῳ ἐφεζόμενος θέρος ἀνθρώποισιν ἀεῖδειν
 ἀρχεται, ᾧ τε πόσις καὶ βρωῶσις θῆλος ἔέρση, 395
 καί τε πανημέριός τε καὶ ἠῶος χέει ἀνδρῶν
 ἴδει ἐν αἰνοτάτῳ, ὅτε τε χρῶα Σείριος ἄζει,
 τῆμος δῆ [κέγχροισι πέρι γλῶχες τελέθουσι
 τούς τε θέρει σπεύρουσιν, ὅτ' ὄμφακες αἰόλλονται,
 οἷα Διώνυσος δῶκ' ἀνδράσι χάσμα καὶ ἄχθος· 400
 τὴν ὥρη] μάραντο, πολὺς δ' ὄρυμαγδὸς ὀρώρει.
 ὥς δὲ λέοντε δῦν ἀμφὶ κταμένης ἐλάφοιο
 ἀλλήλοισ κοτέοντες ἐπὶ σφῆας ὀρμήσωσι,
 δεινὴ δέ σφ' ἰαχὴ ἀραβὸς θ' ἅμα γίνετ' ὀδόντων ...
 [οἱ δ' ὥς τ' αἰγυπιοὶ γαμφῶνυχες, ἀγκυλοχῆλαι, 405
 πέτρον ἐφ' ὑψηλῇ μεγάλα κλάζοντε μάχωνται
 αἰγὸς ὀρεσσινόμου ἢ ἀγροτέρης ἐλάφοιο
 πίνου, ἦν τ' ἐδάμασσε βαλὼν αἰζήτιος ἀνὴρ
 ἰῶ ἀπὸ νευρῆς, αὐτὸς δ' ἀπαλήσεται ἄλλη
 χώρον αἰδοῖς ἐὼν· οἱ δ' ὀτραλέως ἐνόησαν, 410
 ἐσσυμένως δέ οἱ ἀμφὶ μάχην δριμεῖαν ἔθεντο·
 ὥς οἱ κεκλήγοντες ἐπ' ἀλλήλοισιν ὄρουσαν.]
 ἐνθ' ἦ τοι Κύνκος μὲν, ὑπερμενέος Διὸς υἱὸν
 κτεινέμεναι μεμαώς, σάκει ἔμβαλε χάλκεον ἔγχος,
 οὐδ' ἔρρηξεν χαλκός, ἔρυστο δὲ δῶρα θεοῦ· 415
 Ἀμφιτρονιάδης δέ, βίη Ἡρακληεῖ,
 μεσσηγὺς κόρυθός τε καὶ ἀσπίδος ἔγχει μακρῷ

βροντούσε ο νοητής Δίας κι απ τον ουρανό έριξε σταγόνες αίμα, δίνοντας το σημάδι του πολέμου στο μεγαλόθαρρο γιο του. Κι όπως στα φαράγγια του βουνού τρομερός να τον δεις μπροστά σου κάπρος μπροστοδόνης λογίζεται στην ψυχή του να παλέψει μ' άντρες κυνηγούς και τροχάει το άσπρο του δόντι κυρτωμένος κι αφρός γύρω απ' το σφιχτότριχο στόμα χύνεται και τα δυο του μάτια μοιάζουν με λαμπερό φως και ταράζει ορθές τις τρίχες του στη χαίτη και στον αυχένα, μ' αυτόν όμοιος ο γιος του Δία πήδησε στο αλογισιο άρμα. Κι όταν σε χλωρό ο γαλαζόπτερος ηχηρός τζίτζικας βλαστάρι καθιστός το καλοκαίρι στους ανθρώπους να τραγουδάει αρχίζει και φαΐ του και ποτό του είναι η θηλυκή δροσιά κι όλη μέρα απ' την αυγή χύνει τη φωνή του στο πιο φοβερό κάμα, όταν ο Σείριος καίει το σώμα, τότε στα κεχριά γύρω φαίνονται οι αθέρρες, που τα σπέρνουνε το καλοκαίρι, όταν οι αγουρίδες βάφονται, κατά πώς ο Διόνυσος το 'δωσε στους ανθρώπους απόλαυση και βάρος, αυτή την εποχή πολεμούσαν και σηκωνόταν πολλές ορυμαγδός. Κι όπως δυο λιοντάρια για σκοτωμένη ελαφίνα μεταξύ του λυσσώντας το ένα στο άλλο ορμάνε και φοβερό ουρλιαχτό και τρίξιμο μαζί δοντιών γίνεται" κι όπως γύπες γαμφόνυχοι, στριφτόραμφοι πάνω σε ψηλό βράχο άγρια κρίζοντας παλεύουν για βουνίσια γίδα ή γι' άγρια ελαφίνα παχιά που την έστρωνε χτυπώντας την ρωμαλέος άντρας με βέλος από νευρά κι αυτός παραπλανιέται αλλού μην ξέροντας τον τόπο, αλλά αυτοί εύκολα την είδαν κι αμέσως γι' αυτήν στήσαν σκληρό πάλεμα, έτσι αυτοί ουρλιάζοντας τινάχτηκαν ο ένας καταπάνω στον άλλο. Τότε ο Κύκνος το γιο του υπέροχου Δία λαχταρώντας να σκοτώσει στην ασπίδα του έμπηξε το χάλκινο κοντάρι, αλλά δεν άνοιξε το χαλκό' το κράτησαν τα δώρα του θεού. Κι ο γιος του Αμφιτρύωνα, η βία του Ηρακλή, ανάμεσα στην περικεφαλαία και την ασπίδα με το

ἀνχένα γυμνωθέντα θοῶς ὑπένερθε γενεῖον
 ἦλασ' ἐπικρατέως, ἀπὸ δ' ἄμφω κέρσε τένοντε
 ἀνδροφόνος μελή· μέγα γὰρ σθένος ἔμπεσε φωτός. 420
 ἦριπε δ', ὡς ὅτε τις δρυῶς ἦριπεν ἢ ὅτε πεύκη
 ἠλίβατος, πληγεῖσα Διὸς ψολόεντι κερανῶ·
 ὡς ἔριπ', ἀμφὶ δέ οἱ βράχε τεύχεα ποικίλα χαλκῶ.
 Τὸν μὲν ἔπειτ' εἶασε Διὸς ταλακάρδιος υἱός,
 αὐτὸς δὲ βροτολοιγὸν Ἄρην προσιόντα δοκεύσας, 425
 δεινὸν ὄρων ὄσσοισι, λέων ὡς σώματι κύρσας,
 ὅς τε μάλ' ἐνδυκέως ῥινὸν κρατεροῖς ὀνύχεσσι
 σχίσσας ὅτι τάχιστα μελίφρονα θυμὸν ἀπήρα·
 ἐμ μένεος δ' ἄρα τοῦ γε κελαινὸν πίμπλαται ἦτορ·
 γλανκιδίον δ' ὄσσοις δεινὸν πλευράς τε καὶ ὤμων 430
 οὐρῆ μαστιόων ποσσὶν γλάφει, οὐδέ τις αὐτὸν
 ἔτλη ἐς ἄντα ἰδὼν σχεδὸν ἐλθέμεν οὐδὲ μάχεσθαι·
 τοῖός ἄρ' Ἀμφιτρονιάδης, ἀκόρητος αὐτῆς,
 ἀντίος ἔσται Ἄρης, ἐνὶ φρεσὶ θάρσος ἀέξων,
 ἐσσυμένως· ὁ δὲ οἱ σχεδὸν ἦλυθεν ἀχνύμενος κῆρ. 435
 [ἀμφότεροι δ' ἰάχοντες ἐπ' ἀλλήλοισιν ὄρουσαν.]
 ὡς δ' ὅτ' ἀπὸ μεγάλου πέτρη πρηῶνος ὄρουση,
 μακρὰ δ' ἐπιθρώσκουσα κυλίνδεται, ἢ δέ τε ἠχῆ
 ἔρχεται ἐμμεμανῖα· πάγος δέ οἱ ἀντεβόλησεν
 ὑψηλός, τῶ δὴ συνενεῖκεται, ἔνθα μιν ἴσχει 440
 τὼς < ἄρ' > ὁ μὲν ἰαχῆ βρισάρματος οὐλιος Ἄρης
 κεκληγῶς ἐπόρουσεν, ὁ δ' ἐμμαπέως ὑπέδεκτο.
 αὐτὰρ Ἀθηναίη, κόρη Διὸς αἰγιόχοιο,
 ἀντίη ἦλθεν Ἄρης ἐρεμνὴν αἰγίδ' ἔχουσα·
 δεινὰ δ' ὑπόδρα ἰδοῦσ' ἔπεα πτερόεντα προσηύδα· 445
 “Ἄρες, ἔπισχε μένος κρατερόν καὶ χειῖρας ἀάπτους·
 οὐ γάρ τοι θέμις ἐστὶν ἀπὸ κλυτὰ τεύχεα δῦσαι
 Ἥρακλέα κτείναντα, Διὸς θρασυκάρδιον υἱόν·
 ἀλλ' ἄγε παῦε μάχης, μηδ' ἀντίος ἴστας' ἐμεῖο.”

ΑΣΠΙΣ

μακρύ κοντάρι τον ακάλυπτο αυχένα γρήγορα κάτω απ' το σαγόνι χτύπησε γερά" κι έκοψε και τους δυο τένοντες η αντροφόνα μελία" γιατί μεγάλη αντρειωμένου δύναμη έπεσε πάνω τους. Και σωριάστηκε, όπως όταν πέφτει βαλανιδιά ή πεύκα ψηλά στο βουνό χτυπημένη από καπνερό κεραυνό του Δία* Έτσι σωριάστηκε" και πάνω του αντήχησαν τα όπλα του τα δουλεμένα με χαλκό.

Και τον άφησε μετά ο δυνατόκαρδος γιος του Δία⁶ κι αυτός τον ανθρωποφθόρο Άρη περιμένοντας να ζυγώσει, φοβερά με τα μάτια κοιτώντας, σα λιοντάρι που βρήκε σώμα και που πεινασμένο το δέρμα με τα γερά νύχια σκίζει κι αμέσως παίρνει τη μελίφρονη ψυχή" κι αμέσως απ' ορμή γεμίζει η μαύρη καρδιά του" κι άγρια κοιτάει με τα μάτια και φοβερά τις πλευρές και τους ώμους με την ουρά μαστιγώνοντας, με τα πόδια ψάχνει και κανένας δεν τολμάει μπροστά του βλέποντας το να το ζυγώσει και να το παλέψει, έτσι ο γιος του Αμφιτρώωνα, ο αχόρταγος γι αλαλαγμό, απέναντι στον Άρη στήθηκε, στην ψυχή του θάρρος αυξάνοντας ορμητικά" κι αυτός ήρθε κοντά του με πόνο στην καρδιά" κι ουρλιάζοντας κι οι δυο τινάχτηκαν ο ένας καταπάνω στον άλλο. Κι όπως όταν βράχος από ψηλό βουνόγερμα τιναχτεί και μεγάλος πηδώντας κυλιέται κι η αντήχηση ακολουθάει ορμητική και του στήνεται σκληρή κορφή ψηλή και μ' αυτόν εκεί βροντιέται και τον κόβει, με τέτοιο ουρλιαχτό ο βαρυάρματος ολέθριος Άρης κραυγάζοντας όρμησε" κι αυτός έτοιμος τον αντιδέχτηκε. Αλλά η Αθηνά, η κόρη του αιγιδοκράτη Δία, ήρθε αντιμέτωπη στον Άρη κρατώντας τη σκοτεινή αιγίδα" κι άγρια κοιτάζοντας τον λοξά του είπε φτερωτά λόγια:

«Άρη, κράτησε την ισχυρή ορμή σου και τ' αζύγωτα χέρια σου" γιατί δεν είναι ορισμένο να γδύσεις τα ξακουστά όπλα σκοτώνοντας τον Ηρακλή, τον τόλμηρόκαρδο γιο του Δία" άντε λοιπόν, πάψε το πάλεμα, και μη μου στέκεσαι

ὦς ἔφατ'· ἀλλ' οὐ πείθ' Ἄρεος μεγαλήτορα θυμόν, 450
 ἀλλὰ μέγα ἰάχων, φλογὶ εἵκελα τεύχεα πάλλων
 καρπαλίμως ἐπόρουσε βίη Ἡρακληεῖη
 κακκτάμεναι μεμαώς· καί ῥ' ἔμβαλε χάλκεον ἔγχος,
 σπερχνόν παιδὸς εὐῖ κοτέων περὶ τεθνηῶτος,
 ἐν σάκει μεγάλῳ. ἀπὸ δὲ γλανκῶπις Ἀθήνη 455
 ἔγχος ὀρηὴν ἔτραπ' ὀρεξαμένη ἀπὸ δίφρου.
 δορυμὸν δ' Ἄρη' ἄχος εἶλεν· ἐρυσσάμενος δ' ἄορ ὄξυ
 ἔσσυτ' ἐφ' Ἡρακλέα κρατερόφρονα· τὸν δ' ἐπιόντα
 Ἀμφιτρονιάδης, δεινῆς ἀκόρητος ἀντῆς,
 μηρὸν γυμνωθέντα σάκευς ὑπὸ δαιδαλέοιο 460
 οὔτασ' ἐπικρατέως· διὰ δὲ μέγα σαρκὸς ἄραξε
 δούρατι νωμῆσας, ἐπὶ δὲ χθονὶ κάββαλε μέσση.
 τῷ δὲ Φόβος καὶ Δειῖμος εὐτρόχον ἄρμα καὶ ἵππους
 ἤλασαν αἰψ' ἐγγύς, καὶ ἀπὸ χθονὸς εὐρυοδείης
 ἐς δίφρον θῆκαν πολυδαίδαλον· αἶψα δ' ἔπειτα 465
 ἵππους μαστιέτην, ἵκοντο δὲ μακρὸν Ὀλυμπον.
 υἱὸς δ' Ἀλκμήνης καὶ κνδάλιμος Ἰόλαος
 Κύνκνον σκυλεύσαντες ἀπ' ὤμων τεύχεα καλὰ
 νίσοντ'· αἶψα δ' ἔπειτα πόλιν Τρηχῆνος ἵκοντο
 ἵπποις ὠκυπόδεσσι. ἀτὰρ γλανκῶπις Ἀθήνη 470
 ἐξίκετ' Οὐλύμπόν τε μέγαν καὶ δώματα πατρός.
 Κύνκνον δ' αὖ Κήνξ θάπτεν καὶ λαὸς ἀπειρών,
 οἳ ῥ' ἐγγύς ναῖον πόλιος κλειτοῦ βασιλῆος,
 [Ἄνθην Μυρμιδόνων τε πόλιν κλειτήν τ' Ἰαωλκὸν
 Ἄρην τ' ἠδ' Ἐλίκην· πολλὸς δ' ἠγείρετο λαός,] 475
 τιμῶντες Κήνκα, φίλον μακάρεσσι θεοῖσιν.
 τοῦ δὲ τάφον καὶ σῆμ' αἰδὲς ποιήσεν Ἄναυρος
 ὄμβρω χειμερίῳ πλήθων· τὼς γάρ μιν Ἀπόλλων
 Λητοῖδης ἤνωξ', ὅτι ῥα κλειτὰς ἐκατόμβας
 ὅστις ἄγοι Πυθοῖδε βίη σύλασκε δοκεύων. 480

ΑΣΠΙΣ

απέναντι».

Έτσι είπε' όμως δεν έπειθε τη μεγαλόκαρδη ψυχή του Άρη, αλλά άγρια αυτός ουρλιάζοντας και παίζοντας κοντάρια όμοια με φλόγα γοργόποδος όρμησε στη βία του Ηρακλή λαχταρώντας να τον σκοτώσει' και κάρφωσε το χάλκινο κοντάρι, άγρια οργισμένος για το θάνατο του γιου του, στη μεγάλη ασπίδα. Αλλά η γλαυκομάτα Αθηνά έδιωξε την ορμή του κονταριού απλώνοντας απ' το άρμα. Και πικρός πόνος έπιασε τον Άρη' και το κοφτερό τραβώντας σπαθί του ρίχτηκε στο δυνατόψυχο Ηρακλή" κι αυτόν, όπως ερχόταν, ο γιος του Αμφιτρύωνα, ο αχόρταγος για φοβερό αλαλαγμό, στο μηρό τον ξεσκέπαστο απ' τη δουλεμένη ασπίδα τον πλήγωσε γερά' κι ως μέσα βαθιά στη σάρκα τον άνοιξε χτυπώντας το κοντάρι και στη μέση εκεί της γης τον έστρωσε. Και σ' αυτόν ο Φόβος κι ο Δείμος καλότροχο άρμα κι άλογα έφεραν αμέσως κοντά κι απ' την πλατύδρομη γη τον έβαλαν στο πολυδούλευτο άρμα' κι αμέσως έπειτα τ' άλογα μαστίγωσαν κι έφτασαν στο μακρύ Όλυμπο. Κι ο γιος της Αλκμήνης κι ο δοξασμένος Ιόλαος του Κύκνου γδύνοντας απ' τους ώμους τα όμορφα όπλα φύγανε" κι αμέσως μετά στις Τρηχίνας την πόλη έφτασαν με τα γρηγοροπόδαρα άλογα. Κι η γλαυκομάτα Αθηνά έφτασε στον μεγάλο Όλυμπο και στα δώματα του πατέρα της. Και τον Κύκνο έθαψε⁷ ο Κήυκας κι άπειρος λαός, που κοντά κατοικούσαν πόλεις του ξακουστού βασιλέα, την Άνθη και την πόλη των Μυρμιδόνων και την ξακουστή Ιωκό και την Άρνη και την Ελίχη' και πολλές μαζεύτηκε λαός τιμώντας τον Κήυκα, τον αγαπημένο στους μακάριους θεούς. Αλλά τον τάφο του τον αφάνισε ο Άναυρος πλημμυρισμένος βαρύ νερό' γιατί έτσι ο Απόλλωνας ο γιος της Λητώς πρόσταξε, γιατί αυτός τις ξακουστές εκατόμβες, όποιος κι αν τις πήγαινε στην Πυθώ, παραφύλαγε και βίαια τις συλούσε.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Εκτός από τα τρία προηγούμενα ακέραια έργα του Ησιόδου, έχουν σωθεί πλήθος αποσπάσματα του, που άλλα είναι αυτοτελή κομμάτια ή στίχοι ποιημάτων, άλλα πληροφορίες αρχαίων γι' αυτόν και άλλα αβέβαια ή νόθα, αποδιδόμενα στον ποιητή. Αυτά είναι:

— *Κατάλογος Γυναικών ή Ἡοῖαι*. Ο τίτλος προέρχεται από την τυπική έναρξη αυτών των ποιημάτων με τη φράση *ἢ οἴη* ("ή όπως έκανε, συνέβη στη...") βλ. Αποσπάσματα 19 και 60. Πρόκειται για κατάλογο γυναικών που απέκτησαν παιδιά από θεούς. Πολλοί θεωρούν το ποίημα αυτό συνέχεια της *Θεογονίας*, στην οποία από τον στ. 956 κ.ε. γίνεται λόγος για θεές που ενώθηκαν με θνητούς και γέννησαν παιδιά όμοια με θεούς και όπου οι τελευταίοι στίχοι (1021-22) υπονοούν μετάβαση σε ενότητα που θα αναφέρεται στις θνητές που ενώθηκαν με θεούς. Υποστηρίζεται ότι οι *Ἡοῖαι* είναι κατάλογοι, που αφορούν τις μητριαρχικές κοινωνίες, οι οποίες κάποτε είχαν επικρατήσει.

— *Μεγάλοι Ἡοῖαι*. Πρόκειται για κατάλογο ηρωίδων, που πολλοί τον θεωρούν συνέχεια του προηγούμενου έργου.

— *Κήνκος Γάμος*. Θέμα του είναι οι περιπέτειες του Ηρακλή στους γάμους του Κήκυκα στην Τραχίνα. Αναφορά στην επίσκεψη του ήρωα στο γάμο αυτό έχουμε και στο τέλος της *Ασπίδος*. Ένα από τα πρόσωπα του ποιήματος ήταν πιθανώς η Αλκυόνη, η γυναίκα του Κήκυκα.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

— *Μελαμποδία*. Το ποίημα αναφερόταν πιθανότατα στο βίο φημισμένων μάντεων, όπως του Κάλχαντα, του Μόψου, του Τειρεσία, του Μελάμποδα, στον οποίο οφείλει και το όνομα του.

— *Πειρίθου κατάβασις*. Επικό ποίημα, στο οποίο σύμφωνα με τον Πausανία (9. 31. 4) αναφέρεται πως ο Θησεάς μαζί με τον Πειρίθου κατέβηκε στον Άδη.

— *Χείρωνος νποθήκα*. Ποίημα συμβουλευτικό και διδακτικό, όπου ο Κένταυρος Χείρωνας δίνει συμβουλές στους μαθητές του (Αχιλλέα, Ιάσονα κ.ά.).

— *Μεγάλα Έργα*. Από τον τίτλο υποθέτουμε ότι ήταν παρόμοιο με το δεύτερο μέρος του ποιήματος *Έργα και Ημέραι*, αλλά μεγαλύτερο. Από αναφορές σε Ρωμαίους κυρίως συγγραφείς, υποθέτουμε ότι το ποίημα είχε θέμα του την καλλιέργεια των αμπελιών, των ελαιόδεντρων και άλλων φυτών. Την ύπαρξη των *Μεγάλων Έργων* μαρτυρεί και ο Πρόκλος στα σχόλια του για τον Ησίοδο.

— *Αστρονομία*. Το ποίημα αναφερόταν στους σημαντικότερους αστερισμούς, τις ημερομηνίες ανατολής και δύσης τους, τους μύθους με τους οποίους αυτοί σχετιζόνταν, καθώς και το πώς αυτοί χρησίμευαν ως οδηγοί (εμπειρικές αστρονομικές παρατηρήσεις υπάρχουν και στο *Έργα και Ημέραι*). Από το έργο αυτό έχουν επηρεαστεί ο Ερατοσθένης και ο Πλίνιος.

— *Αιγίμιος*. Από άλλους αποδίδεται στον Ησίοδο, ενώ από τον Αθηναίο αποδίδεται στον Κέρκωπα το Μιλήσιο. Είναι έπος που αποτελείται από δύο βιβλία, με θέμα τον πόλεμο του Αιγίμιου και των Δωριέων κατά των Λαπιθών, τη βοήθεια που του πρόσφερε τότε ο Ηρακλής, καθώς και την ιστορία του Αιγίμιου και των γιων του.

Στον Ησιόδειο κύκλο, ανήκουν ποιήματα που δεν έχουμε αποσπάσματα τους. Αυτά είναι:

— *Όρνιθομαντεία*. Θέμα του είναι η δυνατότητα του

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

ανθρώπου να αποφύγει τις καταστροφές συμβουλευόμενος το πέταγμα των πουλιών. Ο τελευταίος στίχος 828 στο *Έργα και Ημέραι* οδήγησε στην υπόθεση ότι το ποίημα αυτό ήταν συνέχεια του παραπάνω έπους.

— *Ίδαϊοι Δάκτυλοι*. Ποίημα που αναφερόταν σε μυθικά όντα που κατεργάζονταν τον σίδηρο στην Κρήτη και τα οποία ανέθρεψαν τον Δία.

— *Έπιθαλάμιον εις Πηλεΐα και Θειν*. Το έπος αυτό το αναφέρει ο Τζέτζης. Ίσως να αποτελούσε τμήμα του *Καταλόγου*.

— *Γης Περίοδος*. Ο Έφορος ο Κυμαίος κάνει λόγο για έργο με αυτό τον τίτλο. Πιθανώς σχετίζεται με το μύθο του Φηνέα και των Αρπυιών, που εντάσσεται στον Αργοναυτικό κύκλο.

Για το αρχαίο κείμενο των αποσπασμάτων ελήφθησαν υπόψη οι εκδόσεις των **R. Merkelbach-M. L. West (Oxford Classical Texts)** και **G. P. Goold (The Loeb Classical Library)**.

Τα αποσπάσματα αριθμούνται κατ' αύξουσα σειρά σε παρένθεση τίθεται η αρίθμηση της έκδοσης των **Merkelbach-West**.

ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Ἡ ΗΟΙΑΙ

1 (1)

ξυναὶ γὰρ τότε δαίττες ἔσαν, ξυνοὶ δὲ θόωκοι
ἀθανάτοις τε θελοῖσι καταθητοῖς τ' ἀνθρώποις.

2 (5)

κούρη δ' ἐν μεγάροισιν ἀγαυῷ Δευκαλίωνος
Πανδώρα Διὶ πατρὶ θεῶν σημάτορι πάντων
μυθεῖσ' ἐν φιλότῃ τέκε Γραικὸν μενεχάρμη

3 (7)

ἧ δ' ὑποκυσαμένη Διὶ γείατο τερπικεραίνῳ
νῆε δῦω, Μάγνητα Μακηδόνα θ' ἵππιοχάρμη,
οἱ περὶ Πιερίην καὶ Ὀλυμπον δώματ' ἔναιον

4 (8)

Μάγνης δ' αὖ Δίκτυν τε καὶ ἀντίθεον Πολυδέκτεα

5 (9)

Ἑλληρος δ' ἐγένοντο φιλοπτολέμον βασιλῆος
Δωρός τε Ξουθός τε καὶ Αἴολος ἵππιοχάρμη

ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Ή ΗΟΙΑΙ

1(0)

Γιατί τότε ήταν κοινά τα συμπόσια, κοινά τα
καθίσματα

των αθανάτων θεών και των θνητών ανθρώπων.

2(5)

Κι η κόρη στον οίκο του ευγενή Δευκαλίωνα
η Πανδώρα με τον πατέρα Δία, τον οδηγό των θεών όλων,
σμιγμένη στην αγάπη γέννησε το χαιρομαχητή Γραικό.

3(7)

Κι αυτή κάτω απ' το Δία συλλαμβάνοντας γέννησε στον
κεραυνόχαρο
δυο γιους, το Μάγνητα και το Μακηδόνα τον αλογόχαρο,
που κατοικούσαν δώματα γύρω απ' την Πιερία και τον
Όλυμπο.

4(8)

Κι ο Μάγνης το Δίκτη και τον ισόθεο Πολυδέκτη.

5(9)

Κι απ' τον Έλληνα το φιλοπόλεμο βασιλιά γεννήθηκαν
ο Δώρος κι ο Ξούθος κι ο αλογόχαρος Αίολος

6 (10)

Αιολίδαί δ' ἐγένοντο θεμιστοπόλοι βασιλῆες
Κρηθεὺς ἠδ' Ἀθάμας καὶ Σίσυφος αἰολομήτης
Σαλμωνεύς τ' ἄδικος καὶ ὑπέρθυμος Περιήρης

7 (12)

τὴν δ' Ἀμαρυγκείδης Ἰππόστρατος ὄζος Ἄρης
Φυκτέος ἀγλαὸς υἱὸς Ἐπειῶν ὄρχαμος ἀνδρῶν

8 (13)

ὦικε δ' Ὠλενίην πέτρην ποταμοῖο παρ' ὄχθας
εὐρεῖος Πείροιο

9 (23a)

Τιμάνδρην δ' Ἐχε[μος θαλερὴν] ποιήσατ' ἄκ[οιτιν,

10 (25)

— νῦν δ' ἤδη θεός ἐστι, κακῶν δ' ἐξήλυθε πάντων,
— ζώει δ' ἔνθά περ ἄλλοι Ὀλύμπια δώματ' ἔχοντες
— ἀθάνατος καὶ ἄγηρος, ἔχων καλλ[ίσ]φυρον Ἥβην,
— παῖδα Διὸς μεγάλοιο καὶ Ἥρης χρυσοπεδίλου·
— τὸν πρὶν μὲν ῥ' ἤχθηρε θεὰ λευκώλενος Ἥρη
— ἔκ τε θεῶν μακάρων ἔκ τε θνητῶν ἀνθρώ[πων],
— νῦν δ' ἤδη πεφίληκε, τίει δέ μιν ἔξοχον ἄλλ[ων]
— ἀθανάτων μετὰ γ' αὐτὸν ἐρισθενέα Κρο[ο]νίωνα.
δ[ῖα δ'] Ὑπερμήστρη λαῶν ἀγὸν Ἀμφιάρην
γε[ί]νατ' Ὀϊκλῆος θαλερὸν λέχος εἰσαναβῆσα

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

6(10)

Και, γιοι του Αιόλου γεννήθηκαν δικαιοκρίτες βασιλιάδες
ο Κρηθέας κι ο Αθάμαντας κι ο ποικιλόνους Σίσυφος
κι ο άδικος Σαλμωνέας κι ο περίψυχος Περιήρης.

7(12)

Αυτήν ο γιος του Αμαρυγκέα ο Ιππόστρατος το βλαστάρ
του Άρη.

Ο λαμπρός γιος του Φυκτέα, ο αρχηγός των Επειών.

8(13)

Κατοικούσε στους βράχους του Ωλενού κοντά στις όχθες
του πλατιού Πείρου.

9 (23a)

Την Τιμάνδρη ο Έχεμος έκανε ζωντανή του ομόκλινη.

10 (25)

- Τώρα πια είναι θεός και βγήκε απ' όλα τα κακά
- και ζει εκεί που κι οι άλλοι θεοί που έχουν στον
Όλυμπο δώματα,
- αθάνατος κι αγέραστος, έχοντας την ομορφόσφυρη
Ήβη,
- παιδί του μεγάλου Δία και της χρυσοπέδιλης Ήρας
- αυτόν πριν εχθρευόταν η θεά λευκοχέρα Ήρα
- κι απ' τους μακάριους θεούς κι απ' τους θνητούς
ανθρώπους"
- αλλά τώρα πια τον αγαπάει και τον τιμάει πάνω απ
τους άλλους
- τους αθανάτους, μόνο μετά απ' τον ίδιο τον πολυδύ-
ναμο γιο του Κρόνου.

Η θεϊκή Τπερμήστρα τον ηγέτη του λαού Αμφιάραο
γέννησε, ανεβαίνοντας στη θαλερή κλίνη του Οϊκλέα

Ἄ[ρ]γει ἐν ἵπποβότῳ πολέων ἡγήτορα λαῶν·
 ὅς ῥ' ἀγαθὸς μὲν ἔην ἀγορῆι, ἀγαθὸς δὲ μάχεσθαι,
 ἐ[σ]θλὸς δ' ἐν πραπίδεσσι, φίλος δ' ἦν ἀθανάτοισι·
 γείνατο δ' Ἰφιάνειραν ἐπήρατον εἶδος ἔχουσα[ν
 Ἐνδηὸν τε ἄνακτ' ἀνδρῶν ἡνὶν τε μέγαν τε

11 (26)

τῷ δ' ὑπ[ο]κυσσάμενη καλλίζωνος Στρατονίκη
 Εὔρυντον [ἐν μεγάροισιν ἐγείνατο φίλτατον υἱόν.
 τοῦ δ' υἱεῖς [ἐγένοντο Δηίων <τε> Κλυτίος τε
 Τ[οξ]εύς [τ' ἀντίθεος ἠδ' Ἰφίτος ὄζος Ἄρης.
 τ[οὺς δ]ὲ μέθ' [ὀπλοτάτην τέκετο ξανθὴν Ἰόλειαν,

...

Ἀντιόχη κρείουσα †παλαιὸν γένος† Ναυβολίδαο.

12 (33a)

τε Περικλύμενόν τ' ἀγέρω[χον,
 ὄλβιον, ὦ] πόρε δῶρα Ποσειδάων ἐνοσίχθων
 παντο]ῖ, ἄλλ[ο]τε μὲν γὰρ ἐν ὀρνίθεσσι φάνεσκεν
 αἰετός,] ἄλλοτε δ' αὖ γινέσκετο, θαῦμα ἰδέσθαι,
 μύρμ]ηξ, ἄλλοτε δ' αὖτε μελισσέων ἀγλαὰ φῦλα,
 ἄλλο]τε δεινὸς ὄφις καὶ ἀμείλιχος· εἶχε δὲ δῶρα
 παντ]οῖ οὐκ ὀνομαστά, τά μιν καὶ ἔπειτα δόλωσε
 β[ο]υλ[ῆι] Ἀθηναίης·

13 (34)

Νέστωρ δ' οἶος ἄλυξεν ἐν ἀνθεμόεντι Γερῆνῳι.

14 (35)

κτεῖνε δὲ Νηλῆος ταλα]σίφρονος υἱέας ἐσθλούς,
 ἔνδεκα, δωδέκατος δὲ Γερ]ῆγιος ἱππότης Νέστωρ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

στο αλογοτρόφο Άργος, του ηγέτη πολλών ανθρώπων,
που ήταν καλός στην ανδρεία και καλός στον πόλεμο,
ευγενής στην ψυχή κι αγαπημένος στους αθανάτους.
Και γέννησε την Ιφιάνειρα με την πολυαγάπητη μορφή
και τον Ένδηο τον άρχοντα των ηρώων, τον όμορφο και
μεγάλο.

11 (26)

Και συλλαμβάνοντας η ομορφόφωνη Στρατονίκη
τον Εύρυτο στον οίκο γέννησε τον αγαπημένο της γιο"
κι αυτού γιοι γεννήθηκαν ο Δηίωνας κι ο Κλυτίος
κι ο ισόθεος Τοξέας κι ο Ίφιτος, το βλαστάρι του Άρη"
και μετ' απ' αυτούς τελευταία γέννησε την ξανθή Ιόλεια
η Αντιόχη η αρχόντισσα του γερού γιου του Ναυβόλου.

12 (33a)

και τον αγέρωχο Περικλύμενο
τον ευτυχισμένο, που του χορήγησε δώρα ο γεοσείστης
Ποσειδώνας
διάφορα· γιατί άλλοτε μες στα πουλιά φανερωνόταν
αίτός κι άλλοτε ήταν, θαυμαστό να το δεις,
μυρμήγκι κι άλλοτε πάλι τα λαμπρά γένη των μελισσών
κι άλλοτε φοβερό κι αμείλιχτο φίδι κι είχε δώρα
διάφορα, που δε λέγονται, που αργότερα τον παγίδεψαν
με τη βουλή της Αθηνάς"

13 (34)

Ο Νέστορας μόνο ξέφυγε στην ανθισμένη Γέρηνο.

14 (35)

Και σκότωσε του καρτερόψυχου Νηλέα τους ευγενείς γιους
τους έντεκα, και ο δωδέκατος ο Γερήνιος καβαλάρης
Νέστορας

15 (40)

Αἴσων, δς τέκεθ' υἱὸν Ἰήσονα ποιμένα λαῶν,
ὄν Χείρων ἔθρεψ' ἐνὶ Πηλίοι υἷλήεντι

16 (49)

ἦτοι ὁ μὲν Σῆμον καὶ Ἀλάζυγον νείας ἐσθλοῦς.

17 (50)

ἦ δ' ἔτεκ' ἐν μεγάροις Ἀσκληπιὸν ὄρχαμον ἀνδρῶν
Φοίβωι ὑποδηθεῖσα ἐνπλόκαμόν τ' Ἐριῶπιν.

...

Ἄρσινόη δὲ μυγεῖσα Διὸς καὶ Λητοῦς υἱῶι
τίκτ' Ἀσκληπιὸν υἱὸν ἀμύμονά τε κρατερόν τε.

18 (51)

πατὴρ ἀνδρῶν τε θεῶν τε

χώσατ', ἀπ' Οὐλύμπου δὲ βαλὼν ψολόεντι κεραυνῶι
ἔκτανε Λητοίδην, Φοίβωι σὺν θυμὸν ὀρίων.

19 (59)

ἦ' οἴη Διδύμους ἱερὸς ναίουσα κολωνόνς]
Δωτίωι ἐν πεδίωι πολυβότρυος ἄντ' Ἀ]μύροιο
νίρατο Βοιβιάδος λίμνης πόδα παρθέ]νος ἀδμής

20 (60)

τῆμος ἄρ' ἄγγελος ἦλθε κόραξ ἱερῆς ἀπὸ δαιτὸς

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

15 (40)

Ο Αίσονας που γέννησε γιο τον Ιάσονα, τον ποιμένα των
ανθρώπων,
που ανάθρεψε ο Χείρωνας μες στο δασωμένο Πήλιο.

16 (49)

Αυτός (γέννησε) το Σήμο και τον Αλάξυγο, ευγενείς γιους.

17 (50)

Κι αυτή γέννησε στον οίκο τον Ασκληπιό, τον αρχηγό των
αντρών,
δαμασμένη απ' το Φοίβο, και την όμορφοπλόκαμη
Εριώπη.

Κι η Αρσινόη σμίγοντας με το γιο του Δία και της Λητώς
γέννησε γιο τον Ασκληπιό τον άψογο και ισχυρό.

18 (51)

Ο πατέρας των ανθρώπων και των θεών
οργίστηκε κι απ' τον Όλυμπο χτυπώντας με καπνερό
κεραυνό
σκότωσε το γιο της Λητώς, την ψυχή του Φοίβου
ξεσηκώνοντας.

19 (59)

Ή όπως αυτή που τους ιερούς Δίδυμους κατοικεί λόφους
στου Δωτίου τον κάμπο απέναντι στην πολυστάφυλη
Άμυρο
έλουσε στη λίμνη Βοιβιάδα το πόδι της η αδάμαστη
παρθένα.

20 (60)

Σ' αυτόν κήρυκας ήρθε κόρακας απ' το ιερό συμπόσιο

Πυθὼ ἐς ἡγαθέην καί ῥ' ἔφρασεν ἔργ' αἰδήλα
 Φοῖβωι ἀκερσεκόμηι, ὅτι Ἴσχυς γῆμε Κόρωνιν
 Εἰλατίδης, Φλεγύαο διογνήτιο θύγατρα

21 (61)

νήπιος, ὃς τὰ ἐτοῖμα λιπὼν ἀνέτοιμα διώκει

22 (62)

ἄκρον ἐπ' ἀνθερίκων καρπὸν θέεν οὐδὲ κατέκλα,
 ἀλλ' ἐπὶ πυραμίνων ἀθέρων δρομάσκει πόδεσσιν
 καὶ οὐ σινέσκειτο καρπὸν

23 (64)

ἦ τέκεν Αὐτόλυνκόν τε Φιλάμμο]νά τε κλυ[τὸν αὐδῆν,

24 (67b)

ὅττι κε χερσὶ λάβεσκεν αἰδέελα πάντα τίθεσκεν.

25 (69)

καὶ τότε δὴ στηθέων Ἀθάμα φρένας ἐξέλετο Ζεὺς

26 (70)

ὅς τε Λιλαίηθεν προῖτει καλλίρ]ροο[ν] ὕδωρ

...

...

ὅς < τε > παρὲκ Πανοπῆα διὰ γ]ληχῶνα τέρειναν

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

στην πανίερη Πυθώ και είπε για έργα κρυφά
στο μακρυμάλλη Φοίβο, πως ο Ίσχυς παντρεύτηκε την
Κορωνίδα,
ο γιος του Έλατου, του διογέννητου Φλεγύα την κόρη.

21 (61)

Ανόητος όποιος τα έτοιμα αφήνοντας κυνηγάει τ' ανέτοιμα.

22 (62)

Στην άκρη των καρπών των σταχυών έτρεχε και δεν τα
'σπαζε,
αλλά πάνω στους αθέρεις του σιταριού με τα πόδια
περνούσε
και δεν πείραζε τον καρπό.

23 (64)

Αυτή γέννησε τον Αυτόλυκο και τον Φιλάρμονα ξακουστό
για τη γλώσσα του.

24 (67b)

Ό,τι έπιανε στα χέρια του, το έκανε άφαντο.

25 (69)

Και τότε απ' τα στήθη του Αθάμαντα την πνοή πήρε ο
Δίας.

26 (70)

Που απ' τη Λίλαια ξεχύνει το καλότρεχο νερό του.

Και που κοντά στον Πανοπέα μεσ' απ' την οχυρή Ερύμνη

καί τε δι' Ἐρχομενοῦ εἰλιγμένος εἷσι δράκω]ν ὥς

27 (77)

Ἀσπληδῶν Κλύμενός τε καὶ Ἀμφίδοκος θεοειδής

28 (121)

οἱ πρόσθε φανήν ἔντοσθεν ἔκευθον.

29 (123)

οὔρειαι νύμφαι θεαὶ < ἐξ > εγένοντο
καὶ γένος οὔτιδανῶν Σατύρων καὶ ἀμηχανοεργῶν
Κουρητές τε θεοὶ φιλοπαίγμονες ὀρχηστῆρες.

30 (124)

ἐκ τοῦ δ' ὄρκον ἔθηκεν ἀποίνιμον ἀνθρώποισι
νοσφιδίων ἔργων πέρι Κύπριδος.

31 (128)

Ἄργος ἄνδρον ἐὼν Δαναὸς ποίησεν εὔδρον.

32 (132)

εἵνεκα μαχλοσύνης στυγερῆς τέρεν ὤλεσεν ἄνθος

33 (133)

καὶ γάρ σφιν κεφαλῆμισι κατὰ κν]ύος αἰνὸν ἔχευ[εν·
ἀλφὸς γὰρ χροῖα πάντα κατέσχ < εθ > εν, αἱ δέ νυ χαῖται
ἔρρεον ἐκ κεφαλέων, ψίλωτο δὲ καλὰ κάρηνα.

34 (137)

καὶ κούρην Ἀράβοιο, τὸν Ἐρμάων ἀκάκητα
γείνατο καὶ Θρονίη κούρη Βήλοιο ἄνακτος

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

κι απ' τον Ορχομενό πάει τυλιγμένος σα φίδι.

27 (77)

Ο Ασπληδώνας κι ο Κλύμενος κι ο Θεόμορφος Αμφίδοκος.

28 (121)

Που πρωτύτερα τον πυρσό έκρυβαν μέσα.

29 (123)

Απ' αυτές οι βουνήσιες νύμφες θεές γεννήθηκαν
και το γένος των ανάξιων κι άπραγων Σατύρων
κι οι Κουρήτες θεοί παιγνιδιάρηδες και χορευτές.

30 (124)

Κι από τότε όρκο έβαλε ατιμώρητο στους ανθρώπους
στα κρυφά έργα για την Αφροδίτη.

31 (128)

Το Αργός που ήταν άνυδρο το έκανε ο Δαναός νεροφόρο.

32 (132)

Από τη φοβερή λαγνεία τους έχασαν το τρυφερό
λουλούδι.

33 (133)

Γιατί πάνω στο κεφάλι τους κακή λειχήνα έχυσε"
και λέπρα έπιασε όλο το σώμα τους και τα μαλλιά
έπεφταν κάτω κι έμενε γυμνό το ωραίο τους κεφάλι.

34 (137)

Και την κόρη του Άραβου, που ο άκακος Ερμάοντας
γέννησε κι η Θρονία, η κόρη του άρχοντα Βήλου.

35 (144)

ὁς βασιλεύτατος †γένετο θνητῶν βασιλῆων
καὶ πλείστων ἤνασσε περικτιόνων ἀνθρώπων
Ζηρὸς ἔχων σκῆπτρον· τῶι καὶ πολέων βασίλευεν.

36 (146)

†Εὐρυγύης δ' ἔτι κοῦρος Ἀθηναίων ἱεράων†

37 (150)

Αἰθιοπίας] τε Λίβυς τε ἰδὲ Σκί[θ]ας ἱππημο[λγού]ς.

38 (151)

Γλακτοφάγων ἐς γαῖαν ἀπήνας οἰκί' ἐχόντων

39 (156)

ἐνθ' οἷ γ' εὐχέσθην Αἰνήτωι ὕψι μέδοντι.

40 (158)

νοῦθος δὲ ποδῶν ὑπο δοῦπος ὀρώρει

41 (159)

σφὴν δ' αὐτοῖς μέγα πῆμα.

42 (161)

υἱεῖς ἐξεγένοντο Λυκάονος ἀντιθέοιο
ὄν ποτε τίκτε Πελασγός

43 (166)

Αἴπυπος αὖ τέκετο Τλησήνορα Περιίθοόν τε

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

35 (144)

Αυτός ο πιο βασιλικός ήταν απ' τους θνητούς βασιλιάδες
και πολλούς κυβερνούσε περίοικους ανθρώπους
κρατώντας του Δία το σκήπτρο μ' αυτό σε πολλούς
βασίλευε.

36 (146)

Κι ο Ευρυγύης παλικάρι ακόμη των ιερών Αθηνών.

37 (150)

Και τους Αιθίοπες και τους Λίγυες και τους
αλογοαρμέχτες Σκύθες.

38 (151)

Στη χώρα των γαλατοφάγων που έχουν τις άμαξες σπίτια.

39 (156)

Εκεί προσευχόταν στον ψηλοκράτορα Αινήιο.

40 (158)

Και κρότος αντηχιστός των ποδιών σηκωνόταν.

41 (159)

Και μεγάλο κακό γι' αυτούς τους ίδιους.

42 (161)

Γιοι γεννήθηκαν του ισόθεου Λυκάονα
που κάποτε γέννησε ο Πελασγός.

43 (166)

Κι ο Αίπυτος πάλι γέννησε τον Τλησήνορα και τον
Πειρίθου.

44 (167)

Φέλλον ἐνμμελίην τέκε < το κλει > τῇ Μείβοια

45 (169)

Τηϋγέτη τ' ἐρόεσσα καὶ Ἥλέκτρη κνανῶπις
Ἄλκονή τε καὶ Ἀστερόπη δῖή τε Κελαινώ
Μαῖά τε καὶ Μερότη, τὰς γείνατο φαιδιμος Ἄτλας

46 (170)

Κυλλήνης ἐν ὄρεσσι θεῶν κήρυκα τέχ' Ἐρμῆν

47 (175)

ἦ τέκεθ' Ἐρμιόνην δουρικλειτῶι Μεγελάωι·
ὀπλότατον δ' ἔτεκεν Νικόστρατον ὄζον Ἄρηος

48 (176)

τῆισιν δὲ φιλομμειδῆς Ἀφροδίτη
ἠγάσθη προσιδουῶσα, κακῆι δέ σφ' ἔμβαλε φήμη.
Τιμάνδρη μὲν ἔπειτ' Ἐχεμον προλιποῦσ' ἐβεβήκει,
ἔκετο δ' ἐς Φυλῆα φίλον μακάρεσσι θεοῖσιν·
ὣς δὲ Κλυταιμῆστρη λιποῦσ' Ἀγαμέμνονα δῖον
Αἰγίσθωι παρέλεκτο καὶ εἴλετο χεῖρον' ἀκοίτην·
ὣς δ' Ἐλένη ἦισχυνε λέχος ξανθοῦ Μεγελάου

49 (181)

ἦ' οἶην Ὑρίη Βοιωτῆ ἔτρεφε κόρην

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

44 (167)

Το Φέλλο τον καλοκονταριστή γέννησε η ξακουστή
Μελίβοια.

45 (169)

Κι η εράσμια Ταῦγέτη κι η μαυρομάτα Ηλέκτρα
κι η Αλκυόνη κι η Αστερόπη κι η θεϊκιά Κελαινώ
και η Μαία κι η Μερόπη, που τις γέννησε ο λαμπρός
Ἄτλαντας

46 (170)

Στα βουνά της Κυλλήνης τον κήρυκα γέννησε των θεών
Ερμή.

47 (175)

Αυτή γέννησε την Ερμιόνη στον κονταροξακουσμένο
Μενέλαο"
και τελευταίο γέννησε το Νικόστρατο το βλαστάρι του
Ἄρη.

48 (176)

Κι αυτές η χαμογελούσα Αφροδίτη
ζήλεψε βλέποντας τες και τους έβαλε κακή φήμη.
Κι η Τιμάνδρη μετά εγκαταλείποντας τον Έχεμο έφυγε
και πήγε στο Φυλέα, τον αγαπημένο στους μακάριους
θεούς"
κι η Κλυταιμνήστρα έτσι αφήνοντας το θεϊκό Αγαμέμνονα
ξάπλωσε κοντά στον Αίγισθο και πήρε ομόκλινο κατώτερο"
έτσι κι Ελένη ντρόπιασε την κλίνη του ξανθού Μενέλαου.

49 (181)

Ἡ όπως αυτή που η Βοιωτία Τρία ανάτρεψε κόρη.

50 (197)

τοσσαύτας δὲ γυναιῖκας ἀμύμονα ἔργ' εἰδυίας,
 πάσας χρυσείας φιάλας ἐν χερσὶν ἐχούσας·
 καὶ νῦν κε δὴ Κάστωρ τε καὶ ὁ κρατερός Πολυδευέκης
 γαμβρὸν ποιήσαντο κατὰ κράτος, ἀλλ' Ἀγαμέμνων
 γαμβρός ἐὼν ἐμνάτο κασιγνήτῳ Μενελάῳ.
 νιώθ' Ἀμφιαράου Οἰκλειίδαο ἄνακτος
 ἐξ Ἀργεος ἐμῶντο μα[λ' ἐγ] γύθεν· ἀλλ' ἄρα καὶ τοὺς
 ὄρσ]ε θεῶν [..... ..νέ]μεσίς τ' ἀ[νθρώπων

51 (198)

ἀλλ' οὐκ ἦν ἀπάτης ἔργον παρὰ Τυνδαρίδῃσιν.
 ἐκ δ' Ἰθάκης ἐμνάτο Ὀδυσσεύς ἱερὴ ἴς,
 υἱὸς Λαέρταο πολὺκροτα μῆδεα εἰδώς.
 δῶρα μὲν οὐ ποτ' ἔπεμπε τανισφύρου εἵνεκα κούρης·
 ἦιδεε γὰρ κατὰ θυμὸν ὅτι ξανθὸς Μενέλαος
 νικήσει, κτήνῳ γὰρ Ἀχαιῶν φέρετατος ἦεν·
 ἀγγελίην δ' αἰεὶ Λακεδαιμόναδε προῖαλλεν
 Κάστορι θ' ἵπποδάμῳ καὶ ἀθλοφόρῳ Πολυδευέκει.

52 (199)

Κάστορι θ' ἵπποδάμῳ καὶ ἀθλοφόρῳ Πολυδευέκει,
 ἱμείρων Ἑλένης πόσις ἔμμεναι ἠνκόμοιο,
 εἶδος οὐ τι ἰδῶν, ἀλλ' ἄλλων μῦθον ἀκούων.
 ἐκ Φυλάκης δ' ἐμῶντο δυ' ἀνέρες ἔξοχ' ἄριστοι,

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

50 (197)

Και τόσες γυναίκες που ξέρουν πολλά κι άψεγα
όλες με χρυσές φιάλες στα χέρια.

Κι αληθινά κι ο Κάστορας κι ο ισχυρός Πολυδεύκης
προξενιτή τους θα τον έκαναν με τη βία' αλλά ο
Αγαμέμνονας

που ήταν γαμπρός τους τη γύρευε για τον αδερφό του το
Μενέλαο.

Κι οι δύο γιοι του άρχοντα Αμφιάραου, γιου του Οϊκλή,
απ' το Άργος τη ζητούσαν πολύ κοντά' αλλά βέβαια κι
αυτούς

τους κατάστρεψε [ο σεβασμός] των θεών και η
αποδοκιμασία των ανθρώπων.

51 (198)

Αλλά δεν ήταν δυνατό ν' απατήσεις τους γιους του
Τυνδάρεου.

Κι απ' την Ιθάκη τη γύρευε του Οδυσσέα η ιερή δύναμη,
ο γιος του Λαέρτη που ήταν ο νους του όλο περίπλοκες
σκέψεις

Δώρα καθόλου δεν έστειλε για τη αλαφρόσφυρη κόρη
γιατί το 'ξερε στην ψυχή του ότι ο ξανθός Μενέλαος
θα νικήσει' γιατί στ' αγαθά ήταν ο πρώτος απ' τους
Αχαιούς'

και μήνυμα έστειλε μπροστά του στη Λακεδαίμονα
στον αλογοδαμαστή Κάστορα και στο νικητή Πολυδεύκη

52 (199)

Στον αλογοδαμαστή Κάστορα και το νικητή Πολυδεύκη
ποθώντας της Ελένης σύζυγος να είναι της ομορφομάλλας,
χωρίς να 'χει δει τη μορφή της, αλλ' ακούγοντας το λόγο
απ' άλλους.

Κι απ' τη Φυλάκη τη γύρευαν δύο άντρες ξεχωριστά
πρώτοι,

υἱός τ' Ἰφίκλοιο Ποδάρκης Φυλακίδαο
 ἥϋς τ' Ἀκτορίδης ὑπερήνωρ Πρωτεσίλαος·
 ἄμφω δ' ἀγγελίην Λακεδαίμονάδε προΐαλλον
 Τυνδαρέου π[οτ]ῆ δῶμα δαΐφρονος Οἰβαλίδαο,
 πολλὰ δ' ἔεδν[α δίδον,] μέγα γὰρ κλέος [ἔσκε γυ]γαμικός,

53 (200)

Ἄργεῖης Ἑλένης πόσις ἔμμενα[ι ἠνκόμοιο.
 ἐκ δ' ἄρ' Ἀθηνέων μνᾶθ' υἱὸς Πέτεωο Μενεσθεύς,
 πολλὰ δ' ἔεδνα δίδου· κειμήλια γ[ὰρ μάλα πολλὰ
 ἔκτητο, χρυσόν τε λέβητάς τ[ε τρίποδάς τε,
 καλά, τὰ ῥ' ἔνδοθι κεῖθε δόμος Π[ε]τεωῦ ἀνακτος·
 οἷς μιν θυμὸς ἀνῆκεν ἔδνωσ[ασθαι ἄκοιτιν
 πλεῖστα πορόντ', ἐπεὶ ο[ὗ] τιν' ἐέλπε[το φέρτερον εἶναι
 πάντων] ἠρώων κτήνεσσι τε δω[τίνας τε.
 Ἰκετο δ' Οἰβα]λίδαο δόμους κρατερός [Λυκομήδης
 νηυσὶν ἐκ Κρήτης Ἑλένης] ἔνεκ' ἠν[κόμοιο

54 (203)

ἄλκην μὲν γὰρ ἔδωκεν Ὀλύμπιος Αἰακίδησι,
 νοῦν δ' Ἀμυθαιονίδαίς, πλοῦτον δ' ἔπορ' Ἀτρεΐδησι.

55 (204)

μνᾶτο· πλεῖστα δὲ δῶρα μετὰ ξανθὸν Μενέλαον

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

ο γιος του Ίφικλου ο Ποδάρκης, του γιου του Φύλακου,
κι οι δύο μήνυμα έστειλαν μπροστά τους στη Λακεδαίμονα
στον οίκο του Τυνδάρεου, του συνετού γιου του Οιβάλου,
κι έδιναν πολλά γαμήλια δώρα, γιατί ήταν μεγάλη η φήμη
της γυναίκας,...

53 (200)

Της Αργείας Ελένης σύζυγος να είναι της ομορφομάλλας.

Κι απ' την Αθήνα τη γύρευε ο γιος του Πετεού ο

Μενεσθέας

κι έδινε πολλά γαμήλια δώρα" γιατί θησαυρούς πολλούς
σωρωμένους

είχε και χρυσάφι και λέβητες και τρίποδες,

ωραία, που ήταν βαθιά μέσα στον οίκο του άρχοντα

Πετεού

και μ' αυτά τον έσπρωχνε η ψυχή του δίνοντας τα γαμήλια

δώρα να την κερδίσει ομόκλινη

πολλά δίνοντας τα" γιατί δεν περίμενε, κανείς να είναι
ανώτερος

απ' όλους τους ήρωες στ' αγαθά και στα δώρα.

Κι έφτασε στου Οιβάλου τον οίκο ο ισχυρός Λυκομήδης
με καράβια απ' την Κρήτη για την ομορφομάλλα Ελένη.

54 (203)

Στους γιους του Αιακού σφρίγος έδωσε ο Ολύμπιος,
νου στους γιους του Αμυθάνα, πλούτο χορήγησε στους
γιους του Ατρέα.

55 (204)

Τη γύρευε και τα πιο πολλά δώρα μετ' απ' τον ξανθό
Μενέλαο

μνηστήρων ἐδίδου· μάλα δ' ἤθελε ὄν κατὰ θυμὸν
 Ἀργεΐης Ἑλένης πόσις ἔμμεναι ἠνκόμοιο.
 Αἴας δ' ἐκ Σαλαμῖνος ἀμώμητος πολεμιστῆς
 μνᾶτο· δίδου δ' ἄρα ἔδνα ἐ[ο]ικότα, θαυματὰ ἔργα·
 οἱ γὰρ ἔχον Τροιζῆνα καὶ ἀγ[χ]ίαλον Ἐπίδαυρον
 νῆσόν τ' Αἴγινα Μάσητά τε κοῦρο[ι] Ἀχαιῶν
 καὶ Μέγαρα σκιδόντα καὶ ὄφρουόντα Κόρινθον,
 Ἐρμιόνην Ἀσίην τε παρῆξ ἄλα ναιεταώσας,
 τῶν ἔφατ' εἰλίποδάς τε βόας κ[α]ἰ [ἰ]φια μῆλα
 συνελάσας δώσειν· ἐκέκαστο γὰρ ἔγχεϊ μακροῶι.
 αὐτὰρ ἀπ' Εὐβο[ί]ης Ἐλεφήνωρ ὄρχαμος ἀ[νδρ]ῶν
 Χαλκωδοντιάδης, μεγαθύμων [ἀ]ρχ[ὸς] Ἀ[β]ά[ν]των,
 μνᾶτο· πολλὰ δὲ δῶρα δίδ[ου]· μάλ[α] δ' ἤθελε θυ[μῶι]
 Ἀργεΐης Ἑλένης πόσις ἔμμενα[ι] ἠ[ὲ] νῆ[ο]μο[ι]ο.
 ἐκ Κρήτης δ' ἐμνᾶτο μέγα σθένος Ἰδομ[εν]ῆος
 Δευκαλίδης, Μίνωος ἀγακλειτοῖο γενέ[θ]λης·
 οὐδέ τινα μνηστῆρα μ[ε]τάγγελον ἄλλ[ο]ν ἔπεμψεν,
 ἀλλ' αὐτὸς [σ]ὺν νηϊ πολυκλήϊδι μελαίνη[ι]
 βῆ ὑπὲρ Ὠγυλίου πόντου διὰ κῦμα κελαιν[ὸν]
 Τυνδαρέου ποτὶ δῶμα δαΐφρονος, ὄφρα ἴδοιτο
 Ἀ]ρ[γ]εΐην Ἑλένην, μηδ' ἄλλων οἴῳ ἀκ[ού]οι
 μῦθον, ὅς] ἤδη πᾶσαν ἐπ[ι] [χθ]όνα δῖαν ἴκταν[εν]
 .....]ρο[.....] κ[...(.)υ.(.) εἵνεκα κούρης
 .....] ὄντ[..]ελε[..]...γκασ[..]

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

έδωσε απ' τους μνηστήρες" γιατί πολύ ήθελε στην ψυχή του της Αργείας Ελένης να είναι σύζυγος της ομορφομάλλας.

Κι ο Αϊαντας απ' τη Σαλαμίνα ο άψογος πολεμιστής τη γύρευε" κι έδινε γαμήλια δώρα ταιριαστά, θαυμαστά έργα·

γιατί αυτοί που είχαν την Τροιζήνα και την παραθαλάσσια

Επίδαυρο

και το νησί Αίγινα και τη Μάσητα οι γιοι των Αχαιών και τα σκιερά Μέγαρα και τη φρυδάτη Κόρινθο και την Ερμιόνη και την Ασίνη, που κατοικούνται δίπλα στη θάλασσα,

αυτών είπε τα στριφτόποδα βόδια και τα παχιά γιδοπρόβατα

όλα μαζί θα τα δώσει, γιατί τον στόλιζε μακρύ κοντάρι. Κι απ' την Εύβοια ο Ελεφήνορας, ο αρχηγός των αντρών ο γιος του Χαλκώδοντα, ο ηγέτης των μεγαλόψυχων Αβάντων

τη γύρευε" κι έδινε πολλά δώρα" γιατί πολύ ήθελε στην ψυχή του

της Αργείας Ελένης να είναι σύζυγος της ομορφομάλλας.

Κι απ' την Κρήτη τη γύρευε η μεγάλη δύναμη του Ιδομενέα ο γιος του Δευκαλίωνα, του ξακουσμένου Μίνωα γενιά, και δεν έστειλε προξενητή του άλλον,

αλλά ο ίδιος με το πολύδετο μαύρο καράβι πήγε πάνω απ' τον Ωγύλιο πόντο μέσ' απ' το μαύρο κύμα προς τον οίκο του συνετού Τυνδάρεου για να δει την Αργεία Ελένη και να μην του πάει άλλος την κόρη, που η φήμη της είχε απλωθεί σ' όλη τη θεϊκή γη.

Κι έφτασε με την προτροπή του μεγαλοδύναμου Δία.

Κι ο άρχοντας Τυνδάρεος, όσοι ήρθαν για την κόρη, ούτε θέλοντας έδωξε κανένα ούτε και πήρε του καθενός το δώρο"

πάν]τας δὲ μνηστῆρ[ας] ἀπ[ή]τερον ὄρακιά πιστά,
 ὁ]μνύμεναί τ' ἐκέλευσέ] και [..]π.. ἀρῆσθαι
 σπονδῆι, μή τιν' ἔτ' ἄλλον [ἄ]νευ ἔθεν ἄλλα πένεσθαι
 ἀμφὶ γάμωι κούρης εὐ[ω]λ[ένο]υ· ὅς θε κεν ἀνδρῶν
 αὐτὸς ἔλοιτο βίηι, νέμεσίν τ' ἀπ[ο]θεῖτο και αἰδῶ,
 τὸν μετὰ παρτας ἄνωγεν ἀολλέας ὀρηθῆνα[ι
 ποιήν] τεισομένους. τοὶ δ' ἀπτερέως ἐπιθον[το
 ἐλπόμενοι τελέειν πάντες γάμον· ἀλλ' ἄ]ρα πάντας
 Ἄτρει[ίδ]ης ν[ίκη]σε]ν ἀρηΐφιλος Μενέλαος
 πλεῖ[στ]α πορών. Χεῖρων δ' ἐν Πηλῖωι ὑλήεντι
 Πηλειδῆν ἐκόμεζε πόδας ταχύν, ἔσοχον ἀνδρῶν,
 παιδ' ἔτ' ἐόν[τ'] οὐ γάρ μιν ἀρηΐφιλος Μενέλαος
 νίκησ' οὐδέ τις ἄλλος ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
 μνηστεύων Ἑλένην, εἴ μιν κίχε παρθένον οὔσαν
 οἴκαδε νοστήσας ἐκ Πηλίου ὠκὺς Ἀχιλλεύς.
 ἀλλ' ἄρα τὴν πρὶν γ' ἔσχεν ἀρηΐφιλος Μενέλαος·
 ἠ τέκεν Ἑρμιόνην καλλίσφυρ[ο]ν ἐν μεγάροισιν
 ἄελπτον. πάντες δὲ θεοὶ δίχα θυμὸν ἔθεντο
 ἐξ ἔριδος· δὴ γάρ τότε μῆδετο θέσκελα ἔργα
 Ζεὺς ὑψιβρεμέτης, †μεῖξαι κατ' ἀπειρόνα γαῖαν
 τυρβάξας, † ἤδη δὲ γένος μερόπων ἀνθρώπων
 πολλὸν αἰστώσαι σπεῦθε, πρ[ό]φασιν μὲν ὀλέσθαι
 ψυχὰς ἡμιθέω[ν ....]ρισι βροτοῖσι
 τέχνα θεῶν μι[...].[..]ρ.[ὄφ]θαλμοῖσιν ὄρωντα,
 ἀλλ' οἱ μ[έ]ν μάκ[α]ρες κ[.....]ν ὧς τὸ πάρος περ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

κι απ' όλους τους μνηστήρες απαίτησε σταθερούς όρκους
και πρόσταξε να ορκιστούν και μ' άκρατου κρασιού να
ευχηθούν

σπονδή" κανείς άλλος απ' αυτόν άλλα δε θα ετοιμάζε
για το γάμο της ομορφοχέρας κόρης" κι όποιος απ' τους
άντρες

ο ίδιος την έπαιρνε με τη βία κι έδιωχνε την οργή και την
ντροπή,

πίσω απ' αυτόν όλους τους κάλεσε να ορμήσουν
να του το ξεπληρώσουν. Κι αυτοί πρόθυμα υπάκουσαν,
γιατί όλοι περίμεναν πως θα κάνουν το γάμο" αλλά όλους
μαζί

ο γιος του Ατρέα τους νίκησε ο πολεμόφιλος Μενέλαος
δίνοντας τα πιο πολλά" κι ο Χείρωνας στο δασωμένο Πήλιο
το γιο του Πηλέα φρόντιζε το γρήγορο στα πόδια τον
ξεχωριστό απ' τους άντρες,

που ήταν ακόμη παιδί" γιατί ο πολεμόφιλος Μενέλαος
δε θα είχε νικήσει ούτε άλλους απ' τους πάνω στη γη
ανθρώπους

στη μνηστεία της Ελένης, αν αυτή την έβρισκε παρθένα
γυρνώντας στην πατρίδα του απ' το Πήλιο ο γρήγορος
Αχιλλέας.

Αλλά βέβαια την πήρε πριν ο πολεμόφιλος Μενέλαος.

Αυτή γέννησε την ομορφόσφυρη Ερμιόνη στον οίκο
απροσδόκητα. Κι όλοι οι θεοί χώρισαν τις ψυχές τους
στο μάλωμα" γιατί τότε σκεφτόταν θεϊκά έργα

ο ψηλοβρόντης Δίας, ν' ανακατέψει στην άπειρη γη
αναστάτωση, και το γένος των θνητών ανθρώπων πια
πολύ βιαζόταν ν' αφανίσει, μ' αιτία, να καταστρέψει
τις ψυχές των ημιθέων, με τους δυστυχισμένους θνητούς
να μην ενωθούν τα τέκνα των θεών, βλέποντας με τα μάτια
τους το θάνατο,

αλλά οι μακάριοι και στο μέλλον όπως πριν

χωρίς ἀπ' ἀν[θ]ρώπων [βίοντον κα]ὶ ἦθε' ἔχουσιν
 το[.]ε.ε.αλ[ἀθα]νάτω[ν τε ἰδέ] θνητῶν ἀνθρώπων
 ...[ ]καὶ ἄλγος ἐπ' ἄλγει
 ..... ἐ]στι καὶ ὀππόσα μέλ < λ > εἰ ἔσεσθαι
 ....]α μῆδεται ἡδὲ γεραίρει
 ....]Διὸς νεφεληγερέταο
 .....]·ι[.]·α·υ(.·)η.....φράσσασθαι ἔμελλεν
 οὔτε θ]εῶ[ν] μακάρων οὔτε θνητῶν ἀνθρώπων·
 ... π]ολλὰς Αἰθῆι κεφαλὰς ἀπὸ χαλκὸν ἰάψ[ει]ν
 ἀν]δρῶν ἡρώων ἐν δηϊοτήτι πεσόντων·
 ἀλλ' οὐ πῶ ποτε πατρὸς ἐπισηθάνετο φρενὸς] ὄρμη[ς
 ἀ]λλὰ τε κῆρ' ἀλειίνοντες σφετέροισι τέκεσσι
 .]..ποντ' ἀνθρωποι, πρᾶπίδων δ' ἐπετέρπετ' ἐρωῆι
 πα]τρὸς ἐρισθεν < ἐ > ος, μεγάλ' ἀνδράσι μηδομένοιο.
 πο]λλὰ δ' ἀπὸ γλωθρῶν δενδρέων ἀμόνοντα χαμᾶζε
 χε]νέτο καλά πέτηλα, ῥέεσκε δὲ καρπὸς ἔραζε
 π]υγείοντος Βορέαο περιζαμενὲς Διὸς αἴσηι,
 .]λεσκεν δὲ θάλασσα, τρόμ[ε]εσκε δὲ πάντ' ἀπὸ τοῖο,
 τρ]ύχεσκεν δὲ μένος βρότεον, μινύθεσκε δὲ καρπός,
 ὄρ]ηι ἐν εἰαρινῇ, ὅτε τ' ἄτριχος οὔρεσι τίκτει
 γ]αἰ[η]ς ἐν κευθμῶνι τρίτωι ἔτει τρία τέκνα.
 ἦρ]ος μὲν κατ' ὄρος καὶ ἀνὰ δρυμ[ν]ὰ πυκνὰ καὶ ὕλην
 εἰ]σι ν ἄ[λυσ]κάζων καὶ ἀπ[ε]χθαίρων πάτον ἀνδρῶν

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

χωριστά απ' τους ανθρώπους να έχουν το βίος και την
κατοικία τους.

Και σ' όσους από αθανάτους και θνητούς ανθρώπους
γεννήθηκαν, έβαλε κόπους και πόνο πάνω στον πόνο.

Όσα ήταν κι όσα είναι κι όσα πρόκειται να είναι
όλα με σωστές σκέψεις τα κυβερνάει και τιμάει
τη βουλή του πατέρα του του συννεφοσυνάχτη Δία"
γιατί κανείς δεν ήξερε καλά πως ήταν να σχεδιάσει,
ούτε απ' τους μακάριους θεούς ούτε απ' τους θνητούς
ανθρώπους,

πάμπολλα στον Άδη κεφάλια με το χαλκό να στείλει -
αντρών ηρώων πεσμένων μέσα στη μάχη.
Αλλ' ακόμη τότε δεν ένιωθε πού πάει ο νους του πατέρα
του,

και πως διώχνοντας απ' τα παιδιά τους το θάνατο
χαίρονται οι άνθρωποι" και με της ψυχής χαιρόταν την
ορμή

του πολυδύναμου πατέρα του που για τους ανθρώπους -
μεγάλα σχεδίαζε.

Και πολλά απ' τα ψηλά δέντρα γέροντας χάμω
χύνονταν ωραία φύλλα κι έρεε ο καρπός στη γη
απ' το Βοριά που άγρια φύσαγε κατά το πεπρωμένο του
Δία

κι έβραζε η θάλασσα κι όλα τραντάζονταν απ' αυτόν
και τρεμούλιαζε η δύναμη των θνητών και λιγότευε ο
καρπός

την εποχή της άνοιξης, όταν ο άτριχος γεννάει
στις κρυψώνες της γης την τρίτη χρονιά τρία παιδιά.
Την άνοιξη στο βουνό και στους πυκνούς δρόμους και στο
δάσος

μακριά αποφεύγοντας και μισώντας το πάτημα των
ανθρώπων...

56 (205)

ἦ δ' ὑποκυσαμένη τέκεν Αἰακὸν ἱππιοχάρμην ...
 αὐτὰρ ἐπεὶ ῥ' ἦβης πολυηράτου ἴκετο μέτρον,
 μοῦνος ἐὼν ἤσχαλλε· πατήρ δ' ἀνδρῶν τε θεῶν τε,
 ὅσσοι ἔσαν μύρμηκες ἐπηράτου ἔνδοθι νήσον,
 τοὺς ἀνδρας ποίησε βαθυζώνους τε γυναῖκας.
 οἱ δὴ τοι πρῶτοι ζεῦξαν νέας ἀμφιελίσσας,
 < πρῶτοι δ' ἴστί' ἔθεν νηὸς πτερὰ ποντοπόροιο >

57 (206)

πολέμωι κεχαρηότας ἦύτε δαιτί.

58 (209)

ἦδε δέ οἱ κατὰ θυμὸν ἀρίστη φαίνεται βουλή·
 αὐτὸν μὲν σχέσθαι, κρῦψαι δ' ἀδόκητα μάχιραν
 καλήν, ἣν οἱ ἔτευξε περικλυτὸς Ἀμφιγυήεις,
 ὡς τὴν μαστεύων οἶος κατὰ Πήλιον αἰτὸ
 αἴψ' ὑπὸ Κενταύροισιν ὄρεσκάωιοισι δαμείη

59 (211)

....] Φθίην ἐξίκετο μητέρα μῆλων,
 πολλὰ] κτήματ' ἄγων ἐξ εὐρυχόρου Ἰαωλκοῦ,
 Πηλεὺς] Αἰακίδης, φίλος ἀθανάτοισι θεοῖσιν.
 λαοῖσιν] δὲ ἰ[δ]οῖσιν ἀγαίετο θυμὸς ἅπασιν,
 ὡς τε πό]λιν [ἀ]λάπαξεν ἐνκτιτον, ὡς τ' ἐτέλεσσαν
 ἰμερόεν]τα γ[ά]μον, καὶ τοῦτ' ἔπος εἶπαν ἅπαντες·
 “τρὶς μά]καρ Αἰακίδη καὶ τετράκις ὄλβιε Πηλεῦ,
 ᾧ τ' ἄλοχον πολὺ] δῶρον Ὀλύμπιος εὐρύοπα Ζεὺς
 ὠπάσεν ἠδὲ γάμου μ]άκαρες θεοὶ ἐξετέλεσσαν·

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

56 (205)

Κι αυτή συλλαμβάνοντας γέννησε τον αλογόχαρο Αιακό.
Κι όταν έφτασε στην πλήρωση της πολυαγάπητης νιότης,
όντας μόνος στενοχωριόταν κι ο πατέρας των ανθρώπων
και των θεών,
όσα μυρμήγκια ήταν μέσα στο ποθητό νησί
τα έκανε άντρες και βαθύζωνες γυναίκες.
Αυτοί πρώτοι αρμόσανε ευκίνητα καράβια
και πρώτοι έβαλαν πανιά φτερά στο ποντοπόρο καράβι.

57 (206)

[Τους γιους του Αιακού] που χαίρονταν τη μάχη σα
συμπόσιο.

58 (209)

Κι αυτό του φαινόταν στην ψυχή του σχέδιο πιο καλό,
αυτόν να τον εμποδίσει και να κρύψει ανεύρετα το μαχαίρι
το όμορφο, που έφτιαξε ο ξακουσμένος Κουτσός,
αυτό γυρεύοντας μόνος του σ' όλο το τραχύ Πήλιο,
αμέσως να σκοτωθεί απ' τους βουνίσιους Κενταύρους.

59 (211)

Έφτασε στη Φθία, τη μάνα γιδοπροβάτων,
πολλά αγαθά φέρνοντας απ' την πλατύχωρη Ιωλλό
ο Πηλέας ο γιος του Αιακού, ο αγαπημένος των αθανάτων
θεών,
κι όλοι όσοι τον είδαν τον φθόνησαν,
πως κούρσεψε τη γεροχτισμένη πόλη και πως έκανε
τον ποθητό γάμο· κι αυτό το λόγο είπαν όλοι:
«Τρεις φορές, μακάριε γιε του Αιακού, και τέσσερες,
ευτυχισμένε Πηλέα,
που πολύδωρη σύγκληνη ο Ολύμπιος πανόπτης Δίας
σου 'δωσε και το γάμο οι μακάριοι θεοίπραγμάτωσαν,

ὄς τοῖσδ' ἐν μεγάροις ἰε]ρὸν λέχος εἰσαναβαίνεις
 Νηρεΐδος· μάλα δὴ σε πατ]ήρ ποιήσε Κρονίων
 ἔξοχον ἠρώων περ]ί τ' ἄλλων ἀλφηστάων
 τιμήεντ' ἀνδρῶν, χθονό]ς ὄσ[σ]ο[ι] καρ]πὸν [ἔ]δουσι

60 (215)

ἦ' οἴη Φθίηι Χαρίτων ἀπο κάλλος ἔχουσα
 Πηνειοῦ παρ' ὕδωρ καλὴ ναιέσκε Κυρήνη

61 (291)

Τηλεμάχῳ δ' ἄρ' ἔτικτεν εὐζωνος Πολυκάστη
 Νέστορος ὀπλοτάτη κόρη Νηληιάδαο
 Περσέπολιν μιχθεῖσα διὰ χρυσῆν Ἀφροδίτην

62 (231)

θεσσάμενος γενεὴν Κλεοδαίου κυδαλίμοιο

63 (234)

ἦτοι γὰρ Λοκρὸς Λελέγων ἠγήσατο λαῶν,
 τοὺς ῥά ποτε Κρονίδης Ζεὺς ἄφθιτα μῆδεα εἰδὼς
 λεκτοὺς ἐκ γαίης ΛΑΟΥΣ πόρε Δευκαλίωνι·

64 (235)

Ἰλέα, τὸν ῥ' ἐφίλησεν ἄναξ Διὸς υἱὸς Ἀπόλλων·
 καὶ οἱ τοῦτ' ὀνόμην' ὄνομ' ἔμμεναι, σῦνεκα νύμφην
 εὐρόμενος ἴλεων μίχθη ἐρατῆι φιλότῃτι
 ἦματι τῷ, ὅτε τεῖχος εὐδμήτοιο πόληος
 ὑψηλὸν ποιήσε Ποσειδάων καὶ Ἀπόλλων.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

που σ' αυτό τον οίκο ανέβαινες μες στην ιερή κλίνη
της Νηρηίδας" πολύ σ' έκανε ο πατέρας ο γιος του Κρόνου
ξεχωριστό απ' τους ήρωες και πάνω απ' τους άλλους
ψωμοφάγους
τιμημένο τους άντρες, όσους τρώνε τον καρπό της γης.

60 (215)

Έ όπως στη Φθία έχοντας απ' τις Χάριτες την ομορφιά
κοντά στο νερό του Πηγείου η ωραία κατοικούσε Κυρήνη.

61 (221)

Και στον Τηλέμαχο γέννησε η ομορφόζωστη Πολυκάστη
του Νέστορα η πιο νέα κόρη, του γιου του Νηλέα,
την Περσέπολη σμίγοντας για τη χρυσή Αφροδίτη.

62 (231)

Ικετεύοντας το γόνο του δοξαστού Κλεοδαίου.

63 (234)

Γιατί αληθινά ο Λοκρός έγινε αρχηγός του λαού των
Λελέγων,
αυτούς που κάποτε ο Δίας που έχει άφθαρτη σοφία
διαλεγμένες πέτρες απ' τη γη έδωσε στο Δευκαλίωνα.

64 (235)

Του Ιλέα, που τον αγάπησε ο άρχοντας, του Δία γιος,
Απόλλωνας
και του 'δωσε αυτό να 'ναι τ' όνομα του, γιατί μια νύμφη
βρίσκοντας καλοδιάθετη έσμιξε μαζί της στη γλυκιά
αγάπη
τη μέρα κείνη που το τείχος της καλοφτιασμένης πόλης
το ψηλό έφτιασε ο Ποσειδώνας κι ο Απόλλωνας.

65 (239)

οἷα Διώνυσος δῶκ' ἀνδράσι χάσμα καὶ ἄχθος.
 ὅστις ἄδην πίνῃ, οἶνος δέ οἱ ἔπλετο μάργος,
 σὺν δὲ πόδας χεῖράς τε δέει γλῶσσαν τε νόον τε
 δεσμοῖς ἀφράστοισι, φιλεῖ δέ ἐ μάλθακὸς ὕπνος

66 (240)

ἔστι τις Ἐλλοπή πολυλήϊος ἠδ' εὐλείμων
 ἀφνειὴ μῆλοισι καὶ εἰλιπόδεσσι βόεσσιν·
 ἐν δ' ἄνδρες ναῖουσι πολύρρηγες πολυβοῦται
 πολλοὶ ἀπειρέσιοι φύλα θνητῶν ἀνθρώπων·
 ἔνθα δὲ Δωδώνη τις ἐπ' ἔσχατιῇ πεπόλισται·
 τὴν δὲ Ζεὺς ἐφίλησε καὶ ὄν χρηστήριον εἶναι
 τίμιον ἀνθρώποις <
 > ναῖον δ' ἐν πυθμένι φηγοῦ·
 ἔνθεν ἐπιχθόνιοι μαντήϊα πάντα φέρονται.
 ὃς δὴ κείθι μολῶν θεὸν ἄμβροτον ἐξερεείνη
 δῶρα φέρων <τ' > ἔλθησι σὺν οἰωνοῖς ἀγαθοῖσιν

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

65 (239)

Ὅπως ο Διόνυσος ἔδωσε στους ανθρώπους τέρψη και πόνο.
Ὅποιος ως το χόρτασμα πίνει και το κρασί γίνεται σ'
αυτὸν ορμητικό,
μαζί χέρια και πόδια του δένει και γλώσσα και νου
μ' ανείπωτα δεσμά' και τον αγαπάει ο μαλακὸς ὕπνος.

66 (240)

Εἶναι κάποια Ελλοπία πολύσπαρτη κι ομορφολίβαδη,
πλούσια σε γιδοπρόβατα και στριφτόποδα βόδια"
εκεί κατοικούν ἄνθρωποι με πολλά κοπάδια και βόδια,
πολλοί, ἀμέτρητοι, γένη θνητῶν ἀνθρώπων
εκεί κάποια Δωδώνη στην ἄκρη της εἶναι χτισμένη πόλη"
αυτὴν ο Δίας ἀγάπησε και μαντείο του να εἶναι
σεβαστό στους ἀνθρώπους...
... και κατοικούσαν στο βάθος μιας βαλανιδιάς"
ἀπὸ δω οι ἀπάνω στη γη παίρνουν κάθε εἶδους μαντεία,
ὅποιος εκεί πηγαίνοντας τον ἀθάνατο θεὸ ρωτήσει
φέρνοντας δῶρα κι αν ἔρθει με καλοὺς οἰωνοὺς.

ΜΕΓΑΛΛΑΙ ΗΘΙΑΙ

67 (248)

ὦ τέκος, ἦ μάλα δὴ σε πονηρότατον καὶ ἄριστον
Ζεὺς τέκνωσε πατήρ,

68 (249)

αἱ Μοῦραι σε πονηρότατον καὶ ἄριστον

69 (252)

Φύλας δ' ὄπνιεν κούρην κλειτοῦ Ἰολάου
Λειπεφίλην, ἣ εἶδος Ὀλυμπιάδεσσιν < ἔριζεν > .
† Ἰππότην δέ οἱ υἱὸν ἐνὶ μεγάροισιν ἔτικτε
Θηρῶ τ' εὐειδέα ἰκέλην φαέεσσι σελήνης.
Θηρῶ δ' Ἀπόλλωνος ἐν ἀγκοῖνησι πεσοῦσα
γεῖναιτο Χαίρωνος κρατερόν μένος ἵπποδάμοιο

70 (253)

ἦ' οἷη Ὑρήη πυκινόφρων Μηκιονίκη,
ἣ τέκεν Εὐφημον γαιήοχαι Ἐννοσιγαίωι
μιχθεῖσ' ἐν φιλότῃτι πολυχρύσου Ἀφροδίτης

71 (257)

Ἐγηπτος δὲ Μόλουρον Ἀρίσβαντος φίλον υἱὸν

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

ΜΕΓΑΛΑΙ ΗΘΙΑΙ

67 (248)

Γιε μου, αληθινά πολύ πονηρό και ξεχωριστό
σε γέννησε ο πατέρας Δίας.

68 (249)

Οι Μοίρες σ' έκαναν πολύ πονηρό και ξεχωριστό.

69 (252)

Κι ο Φύλας παντρεύτηκε την κόρη του Ξακουστού Ιόλαου
τη Λειπεφίλη, που ήταν στη μορφή με τις Ολυμπιάδες
όμοια
και του γέννησε τον Ιπποτάδη γιο στον οίκο
και την όμορφη Θηρώ, όμοια με τις ακτίνες του φεγγαριού.
Κι η Θηρώ πέφτοντας στην αγκαλιά του Απόλλωνα
γέννησε την ισχυρή ορμή του αλογοδαμαστή Χαίρωνα.

70 (253)

Έ όπως στην Τρία η μυαλωμένη Μηκιονίκη,
που γέννησε τον Εύφημο με το Γεοσείστη
σμίγοντας στην αγάπη της πολύχρυσης Αφροδίτης.

71 (257)

Κι ο 'Τηττος το Μόλουρο του Αρίσβαντα τον αγαπημένο
γιο

κτείνας ἐν μεγάροις ἐνῆς ἔνεχ' ἦς ἀλόχοιο
οἶκον ἀποπρολιπὼν φεῦγ' Ἄργεος ἵπποβότοιο,
ἶξεν δ' Ὀρχομενὸν Μινυῆιον· καί μιν ὄ γ' ἦρωσ
δέξατο καὶ κτεάνων μοῖραν πόρεν ὡς ἐπεικές

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

σκοτώνοντας στον οίκο για την κλίνη της ομόκλινής του
εγκαταλείποντας το σπίτι, του πήγε στο αλογοτρόφο Άργος
κι έφτασε στο Μινύηιο Ορχομενό" κι αυτόν ο ήρωας τον
δέχτηκε και του 'δωσε από τ' αγαθά του, όπως ταίριαζε.

ΚΗΥΚΟΣ ΓΑΜΟΣ

72 (264)

ἀντόματοι δ' ἀγαθοὶ ἀγαθῶν ἐπὶ δαΐτας ἴενται.

73 (266a)

*[ἀντὰρ ἐπεὶ δαιτὸς μὲν εἴσης] ἐξ ἔρον ἔντο
[μητέρα μητρὸς] παισ] ἰγ' ἄγοντο
[ἀζαλέην τε καὶ ὄπταλέην σφετέροισι] τέκεσσι
[τεθνάναι]*

ΚΥΗΚΟΣ ΓΑΜΟΣ

72 (264)

Από μόνοι τους οι καλοί πάνε στα συμπόσια των καλών.

73 (266a)

Αλλά όταν γδύθηκαν τη λαχτάρα του ίσου συμπόσιου,
τότε απ' το δάσος έφεραν τη μητέρα της μητέρας
ξηρή και γι' άναμμα απ' τα παιδιά της
να πεθάνει.

ΜΕΛΑΜΠΟΔΙΑ

74 (270^β)

πίσσης τε δνοφερῆς καὶ κέδρον νηλεί καπνώι.

75 (271^β)

τῶι δὲ Μάρης θεὸς ἄγγελος ἦλθε δι' οἴκου,
πλήσας δ' ἀργύρεον σκύφον φέρε, δῶκε δ' ἄνακτι

76 (272^β)

καὶ τότε μάντις μὲν δεσμὸν βοὸς αἴνυτο χερσίν,
Ίφικλος δ' ἐπὶ νῶτ' ἐπεμαίετο· τῶι δ' ἐπ' ὄπισθεν
σκύφον ἔχων ἐτέρηι, ἐτέρηι δὲ σκῆπτρον αἰέρας
ἔστειχεν Φύλακος καὶ ἐνὶ δμῶεσσιν ἔειπεν

77 (273^β)

ἦδὺ δὲ καὶ τὸ πυθέσθαι, ὅσα θνητοῖσιν ἔνειμαν
ἀθάνατοι, δειλῶν τε καὶ ἐσθλῶν τέκμαρ ἑναργές

78 (274^β)

ἐν δαιτὶ καὶ εἰλαπίνηι ιτεθαλνίηι
τέρπεσθαι μύθοισιν, ἐπὴν δαιτὸς κορέσωνται,

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

ΜΕΛΑΜΠΟΔΙΑ

74 (270)

Με της μαύρης πίσσας και του κέδρου τον ανελέητο καπνό.

75 (271)

Και σ' αυτόν ο Μάρης γρήγορος κήρυκας ήρθε μέσα απ' το
σπίτι
και γέμισε κι έφερε ασημένιο ποτήρι και το 'δωσε στον
άρχοντα.

76 (272)

Και τότε ο Μάντης το σκοινί του βοδιού πήρε στα χέρια
κι ο Ίφικλος από πίσω τον έσπρωχνε. Και μετά απ' αυτόν
με ποτήρι στο ένα χέρι και στο άλλο το ραβδί σηκώνοντας
ακολουθούσε ο Φύλακος και είπε μέσα στους δούλους.

77 (273)

Και γλυκό να μάθεις πόσα στους θνητούς μοίρασαν
οι αθάνατοι, των καλών και των κακών φανερό σημάδι.

78 (274)

Γλυκό είναι στο φαΐ και στο πλούσιο συμπόσιο
να χαίρεσαι με τους λόγους, όταν χορτάσεις το φαΐ

79 (275)

οἴην μὲν μοῖραν δέκα μοιρέων τέρπεται ἀνήρ,
τὰς δὲ δέκ' ἐμπίπλησι γυνὴ τέρπουσα νόημα.

80 (276)

Ζεῦ πάτερ, εἴθε μοι φείθ' ἥσσω μ' ἢ αἰῶνα βίοιο
ὠφελλες δοῦναι καὶ ἴσα φρεσὶ μῆδεα ἴδμεν
θνητοῖς ἀνθρώποις· νῦν δ' οὐδέ με τυτθὸν ἔτισας,
ὃς μακρόν γέ μ' ἔθηκας ἔχειν αἰῶνα βίοιο
ἑπτὰ τ' ἐπὶ ζῶειν γενεᾶς μερόπων ἀνθρώπων

81 (278)

θαῦμά μ' ἔχει κατὰ θυμόν, ἔρινεὸς ὅσσον ὀλύνθων
οὗτος ἔχει, μικρὸς περ ἐὼν· εἴποις ἂν ἀριθμόν;

...

μύριοί εἰσιν ἀριθμόν, ἀτὰρ μέτρον γε μέδιμος·
εἷς δὲ περισσεύει, τὸν ἐπενθέμεν οὐ κε δύναιο.
ὡς φάτο, καὶ σφιν ἀριθμὸς ἐτήτυμος εἶδετο μέτρον.
καὶ τότε δὴ Κάλχανθ' ἕπρος θανάτοιο κάλυπεν.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

79 (275)

Ένα κομμάτι απ' τα δέκα κομμάτια γλυκαίνεται ο άντρας,
και τα δέκα γεμίζεται η γυναίκα γλυκαίνοντας το νου της.

80 (276)

Δία πατέρα, μακάρι λιγότερη ζωή να είχα
να μου 'δινες και ίδια στο νου να ξέρω
με τους θνητούς ανθρώπους" αλλά ούτε λίγο δε με τίμησες
και μ' έβαλες να έχω μακριά ζωή
και να ζω επτά γενιές θνητών ανθρώπων.

81 (278)

Θαυμασμός μου κρατάει την ψυχή, αγριοσυκιά τόσα σύκα
αυτή έχει τόσο μικρή· μπορείς να πεις ποσα;
Δέκα χιλιάδες είναι και το μέτρο τους ένας μέδιμνος"
ένα περσεύει, που να το βάλεις στο μέτρο δε μπορείς.
Έτσι είπε· και τους φάνηκε αληθινό το μέτρημα του μέτρου·
και τότε τον Κάλχαντα σκέπασε το τέλος του θανάτου.

ΧΕΙΡΩΝΟΣ ΥΠΟΘΗΚΑΙ

82 (283)

*Εὖ νῦν μοι τάδ' ἕκαστα μετὰ φρεσὶ πενκαλίμησι
φράζεσθαι· πρῶτον μὲν, ὅτ' ἂν δόμον εἰσαφίκηαι,
ἔρδειν ἱερὰ καλὰ θεοῖς αἰειγενέτησιν*

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

ΧΕΙΡΩΝΟΣ ΥΠΟΘΗΚΑΙ

82 (283)

Αυτά καλά χωριστά με τον κοφτερό σου νου
σκέψου τα μου" πρώτα, όταν φτάσεις στον οίκο σου,
όμορφες ιερές θυσίες πρόσφερε στους αναιώνιους θεούς.

ΜΕΓΑΛΑ ΕΡΓΑ

83 (286)

*εἰ κακά τις σπεύροι, κακὰ κέρδεά <κ'> ἀμήσειεν·
εἴ κε πάθοι, τὰ τ' ἔρεξε, δίκη κ' ἰθεῖα γένοιτο*

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

ΜΕΓΑΛΑ ΕΡΓΑ

83 (286)

Ὅποιος σπέρνει κακά, κακά κέρδη θα θερίσει·
ὅποιος πάθει ὅσα ἔκανε, σωστή θα ᾿ναι ἡ κρίση.

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ

84 (291)

*νύμφαι Χαρίτεσσιν ὁμοῖαι,
Φαισύλη ἠδὲ Κορωνίς ἐνστέφανός τε Κλέεια
Φαιώ θ' ἰμερόεσσα καὶ Εὐδώρη τανύπεπλος,
ἃς Ὑάδας καλέουσιν ἐπὶ χθονὶ φῦλ' ἀνθρώπων*

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ

84 (291)

Νύμφες όμοιες με τις Χάριτες,
η Φαισύλη κι η Κορωνίδα κι η ομορφοστέφανη Κλέεια
κι η ποθητή Φαιώ κι η μακρύπεπλη Ευδώρα,
που ονομάζουν Τάδες πάνω στη γη τα γένη των ανθρώπων.

ΗΣΙΟΔΟΥ Ἡ ΚΕΡΚΩΠΟΣ ΑΙΓΙΜΙΟΣ

85 (294)

καί οἱ ἐπὶ σκοπὸν Ἄργον ἴει κρατερόν τε μέγαν τε
 τέτρασιν ὀφθαλμοῖσιν ὀρώμενον ἔνθα καὶ ἔνθα,
 ἀκάματον δέ οἱ ὥρσε θεὰ μένος, οὐδέ οἱ ὕπνος
 πίπτει ἐπὶ βλεφάροις, φυλακὴν δ' ἔχεν ἔμπεδον αἰεΐ

86 (296)

νήσωι ἐν Ἄβαντίδι δῆμι·
 τὴν προὶν Ἄβαντίδα κίκλησκον θεοὶ αἰὲν ἔόντες,
 Εὐβοίαν δὲ βοός μιν ἐπώνυμον ὠνόμασε Ζεὺς

87 (298)

δεινός γάρ μιν ἔτειρεν ἔρωσ Πανοπηίδος Αἴγλης.

88 (301)

ἔνθά ποτ' ἔσται ἐμὸν ψυκτῆριον, ὄρχαμε λαῶν

ΗΣΙΟΔΟΥ Ἡ ΚΕΡΚΩΠΟΣ ΑΙΓΙΜΙΟΣ

85 (294)

Κι εκεί φύλακα άφησε τον Άργο τον ισχυρό και μεγάλο,
που βλέπει με τέσσερα μάτια από δω κι από κει"
κι ακούραστη του σήκωσε ορμή η θεά και ύπνος
δεν του 'πεφτε στα βλέφαρα και φύλαγε σταθερά πάντα.

86 (296)

Στο θεϊκό νησί Αβαντίδα
που πριν την έλεγαν Αβαντίδα οι αιώνιοι θεοί
κι Εύβοια από ένα βόδι την ονόμασε ο Δίας.

87 (298)

Γιατί ο δυνατός τον τυραννούσε έρωτας για την Αίγλη την
κόρη του Πανοπέα.

88 (301)

Εκεί κάποτε θα 'ναι δική μου αναψυχή, αρχηγέ του λαού.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΒΕΒΑΙΩΝ ΕΡΓΩΝ

89 (303)

μάντις δ' οὐδ' εἷς ἐστὶν ἐπιχθονίων ἀνθρώπων
ὅστις ἂν εἰδείῃ Ζηνὸς νόον αἰγιόχοιο

90 (304)

ἐννέα τοι ζώει γενεὰς λακέρουζα κορώνη
ἀνδρῶν ἠβώντων· ἔλαφος δέ τε τετρακόρωνος·
τρεῖς δ' ἐλάφους ὁ κόραξ γηράσκεται· αὐτὰρ ὁ φοῖνιξ
ἐννέα τοὺς κόρακας· δέκα δ' ἡμεῖς τοὺς φοίνικας
νύμφαι ἐνπλόκαμοι, κοῦραι Διὸς αἰγιόχοιο.

91 (305)

Οὐρανὴ δ' ἄρ' ἔτικτε Λίνον πολυήρατον υἱόν·
ὄν δῆ, ὅσοι βροτοὶ εἰσὶν αἰδοὶ καὶ κιθαρισταί,
πάντες μὲν θρηνεῦσιν ἐν εἰλαπίναις τε χοροῖς τε,
ἀρχόμενοι δὲ Λίνον καὶ λήγοντες καλέουσιν

92 (306)

παντοίης σοφίης δεδαηκότα

93 (307)

εἰ μὴ Ἀπόλλων Φοῖβος ὑπέκ θανάτοιο σαώσαι
ἢ αὐτὸς Παιήων, ὃς ἀπάντων φάρμακα οἶδεν

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΒΕΒΑΙΩΝ ΕΡΓΩΝ

89 (303)

Μάντης κανείς δεν είναι στους πάνω στη γη ανθρώπους
που να ξέρει το νου του αιγιδοκράτη Δία.

90 (304)

Εννιά ζει ζωές η κράχτη κουρούνα
γέρων ανθρώπων το ελάφι είναι τετρακούρουνο·
τρία ελάφια γερνάει ο κόρακας· κι ο φοίνικας
εννιά κόρακες, και δέκα φοίνικες εμείς
οι ομορφοπλόκαμες νύμφες, οι κόρες του αιγιδοκράτη Δία.

91 (305)

Κι η Ουρανία γέννησε το Λίνο πολυαγάπητο γιο,
που όσοι θνητοί είναι τραγουδιστές και κιθαριστές
όλοι τον θρηνούν στα συμπόσια και στους χορούς
κι όταν αρχίζουν το Λίνο κι όταν τελειώνουν καλούν.

92 (306)

Που ήξερε την κάθε σοφία.

93 (307)

Αν δεν τον σώσει ο Φοίβος Απόλλωνας απ' το θάνατο
ή ο ίδιος ο Παιάνας, που ξέρει όλων τα φάρμακα.

94 (308)

αὐτὸς γὰρ πάντων βασιλεὺς καὶ κοίρανός ἐστιν
ἀθανάτων τέ οἱ οὐ τις ἐρήρισταί κρατος ἄλλος

95 (309)

δῶρα θεῶν μακάρων πλησθαι χθονί

96 (310)

Μουσάων, αἶ τ' ἄνδρα πολυφραδέοντα τιθεῖσι
θέσπιον ἀδδήεντα

97 (314)

τῆλε γὰρ ἀξυλίηι κατεπύθετο κήλεα νηῶν

98 (315)

†οὐκέτι δὴ βαίνουσι λαροῖς ποσίν.†

99 (316)

ᾧπτησαν μὲν πρῶτα, περιφραδέως δ' ἐρῶσαντο.

100 (317)

τοῦ[δε] γὰρ ἀέξετο θυμὸς ἐνὶ στήθεσσι φίλοισι

101 (318)

οἶον ἐνὶ στήθεσσι χόλον θυμαλγέ' ἔχουσα

102 (319)

Δωδώνην φηγόν τε, Πελασγῶν ἔδρανον, ἦεν

103 (320)

αὐτὸς δ' ἐν πλήμησι διπετέος ποταμοῖο,

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

94 (308)

Γιατί αυτός είναι όλων βασιλιάς κι άρχοντας
κι απ' τους αθάνατους δεν του διεκδικεί τη δύναμη άλλος.

95 (309)

Τα δώρα των μακάριων θεών να γεμίσουν τη γη.

96 (310)

Των Μουσών που κάνουν τον άνθρωπο πολύμυαλο
και θαυμαστό στη γλώσσα.

97 (314)

Γιατί μ' αυτή την έλλειψη ξύλων σάπισαν τα σανίδια των
πλοίων.

98 (315)

Δεν προχωρούν πια με χαρούμενα πέλματα.

99 (316)

Τα ψήσανε πρώτα και προσεκτικά τα βγάλανε.

100 (317)

Γιατί αυξήθηκε η ψυχή του στ' αγαπημένα του στήθη.

101 (318)

Τέτοια ψυχοφάγα οργή στα στήθη της έχοντας.

102 (319)

Στη Δωδώνη και στη βαλανιδιά, την έδρα των Πελασγών,
πήγε.

103 (320)

Κι αυτός στο φούσκωμα του βροχοδαρμένου ποταμού.

104 (321)

ἔργα νέων, βουλαὶ δὲ μέσων, εὐχαὶ δὲ γερόντων

105 (322)

ὥς κε πόλις ῥέζησι, νόμος δ' ἀρχαῖος ἄριστος

106 (323)

χρὴ δέ σε πατρὶ < > κτίλον ἔμμεναι

107 (324)

χαλεπὸν δὲ νοῆσαι

108 (337)

ἀλετρεύουσι μύλης ἐπι μήλοπα καρπὸν,

109 (338)

μηδὲ δίκην δικάσης, πρὶν ἄμφω μῦθον ἀκούσης

110 (339)

ὥς ἀκαλὰ προρέων ὡς ἀβρὴ παρθένος εἶσιν

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

104 (321)

Τα έργα για τους νέους, οι βουλές για τους μέσους, οι ευχές
για τους γέρους.

105 (322)

Όπως κι αν θυσιάζει η πόλη, η παλιά συνήθεια καλύτερη.

106 (323)

Πρέπει στον πατέρα σου...μαλακός να είσαι.

107 (324)

και δύσκολο να το νιώσεις.

108 (337)

Αλέθουν στο μύλο μηλόχρωμο καρπό.

109 (338)

Μην αποφασίζεις το δίκιο, πριν ακούσεις και των δυο το
λόγο.

110 (339)

Τόσο μαλακά να ξεχύνεται, όσο προχωράει τρυφερή
παρθένα.

ΝΟΘΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

111 (357)

*ἐν Δήλῳ τότε πρῶτον ἐγὼ καὶ Ὅμηρος ἀοιδοὶ
μέλπομεν, ἐν νεαροῖς ὕμνοις ῥάψαντες ἀοιδίην,
Φοῖβον Ἀπόλλωνα χρυσάροον, ὃν τέκε Λητώ*

112 (361)

δῶρα θεοῦς πείθει, δῶρ' αἰδοίους βασιλῆας

113 (362)

ἐβδομάτη δ' αὐτίς λαμπρὸν φάος ἡελίου

114 (363)

φοῖβον ὕδωρ ἐπάγων κέρασ' Ὠκεανοῦ ῥοῆσι.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

ΝΟΘΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

111 (357)

Στη Δήλο τότε πρώτα εγώ κι ο Όμηρος, τραγουδιστές,
τραγουδάμε, σε νέους ύμνους ράβοντας τραγούδι,
το Φοίβο Απόλλωνα το χρυσοσπάθη, που γέννησε η Λητώ.

112 (361)

Τα δώρα πείθουν τους θεούς, τα δώρα τους σεβαστούς
βασιλιάδες.

113 (362)

Και την έβδομη πάλι το λαμπρό φως του ήλιου.

114 (363)

Άγιο νερό φέρνοντας το ανάμειξε στα ρέματα του Ωκεανού.

ΘΕΟΓΟΝΙΑ

1. στ. 1-115. *Προοίμιο*. Η τυπική για τους ποιητές επίκληση στη Μούσα έχει γίνει εδώ ένα μεγάλο τμήμα του έργου, όπου ο ποιητής μιλάει πολύ προσωπικά, αναλύοντας και το θέμα της «έμπνευσης» με τρόπο που δε διαφέρει σε τίποτα από μια πρωτογονική αφήγηση, π.χ. ινδιάνικη, για το πώς το φυλακτήριο πνεύμα τα έμαθε όλα στο νεαρό μύστη, και μαζί του δίδαξε ένα νέο τραγούδι. Ο Ησίοδος λοιπόν περνάει μια μύηση που τον μετατρέπει σε ποιητή, του δίνει δηλ. τη γνώση των παλιών πραγμάτων, τη σοφία: όλα αυτά είναι απήχηση ενός ιερατικού, σαμανικού ρόλου του ποιητή εξελιγμένου στην ελληνική εκδοχή του.

2. στ. 4-8. Ένας χορός σαν αυτόν που θα έβλεπε ο νεοέλληνας βοσκός να χορεύουν οι νεράιδες.

3. στ. 6. *Ίππου κρήνη*! Πρόκειται για συνηθισμένο μύθο σύμφωνα με τον Πανσανία (2, 31, 9), κρήνη που δημιουργήθηκε από το χτύπημα της οπλής του Πήγασου στο έδαφος υπάρχει και στην Τροιζήνα.

4. στ. 8. *Ήμερόντας*: Στον Όμηρο το επίθετο αναφέρεται στο *χορό* (Σ 603, σ 194).

5. στ. 8. *έπερρώσαντο δέ ποσσίν'*. Αντλούν τη δύναμη απ' τη γη. Ο χορός τους λοιπόν θυμίζει πρωτογονικούς χορούς.

6. στ. 9. *κεκαλυμμεναι ήέρι πολλώ*: Με το σύννεφο, το γνωστό κι απ' τον Όμηρο και το νεοελληνικό τραγούδι, που εύκολα γίνεται άλογο, όπως στην παραλλαγή του Κωνσταντή (ή στις σαμανικές ιστορίες).

7. στ. 10-21. Το τραγούδι τους μαθαίνει ο ακροατής-μαθητής τους Ησίοδος, μέσα στη (μυητική) νύχτα φυσικά. Η ομορφιά του αρχαιοελληνικού λόγου δίνει στην πρωτογονική φύση του μύθου τη φρεσκάδα της κλασικότητας" όμως το κλασικό δεν αποκόπτεται απ' το πρωτογονικό.

8. στ. 12. *χρονεοισι πεδίλοις*! Στον Όμηρο χρυσά σανδάλια

φορούν ο Ερμής (Ω 340) και η Αθηνά (α 96).

9. στ. 13. *αίγίοχοιο, γλανκώπιν'*. Τα σύνθετα είναι και σ' αυτό το έργο μεστά από ουσία και σημασία και συχνά πολύ όμορφα. Η απόδοση τους λοιπόν μόνο σχηματική μπορεί να είναι και κάποτε υποθετική. Η *αιγίδα* είναι το πανίσχυρο όπλο του Δία που του έφτιαξε ο Ήφαιστος. Η λέξη σήμαινε δέρμα γίδας, αλλά το *αἴξ (αίσσω)* σχετίζεται με την ορμητική κίνηση *φαίγες* έλεγαν οι αρχαίοι τα μεγάλα κύματα της θάλασσας, τα νεοελληνικά *προβατάκια*), *αίγίς* λοιπόν σημαίνει και καταιγίδα. Η ασπίδα του Δία περιγράφεται στην Ιλιάδα (E 738-42).

10. στ. 14. Τριαδικό σχήμα (παράθεση των ονομάτων σε τριάδες) είναι συνηθισμένο στον Ησίοδο, στον Όμηρο και στη λαϊκή και παλιά προσωπική ποίηση σ' ολόκληρο τον κόσμο, όπως και άλλα παρόμοια σχήματα (που πέρασαν και στη νεότερη προσωπική ποίηση).

11. στ. 18. *άγνλομητην'*. Ο Όμηρος αποδίδει το επίθετο μόνο στον Κρόνο, ενώ ο Ησίοδος και στον Προμηθέα (Θεογ. 546, Έργα 48). Το επίθετο απαντά και στον Πλούταρχο, ο οποίος χρησιμοποιεί επίσης και τον τυπο *ποιυλομητης* και *αίολομητης*.

12. στ. 22-35. Αν ο συγγραφέας της *Θεογονίας* είναι, όπως υποστηρίζεται, πολύ νεότερος απ' τον Ησίοδο (λιγότερο από ένα αιώνα), εδώ αφηγείται την ιστορία της έμπνευσης του παλιού ποιητή, αυτήν που γνώρισε κι αυτός με τον ίδιο τρόπο.

13. στ. 22. *Ήσίοδον'*. Ο ποιητής, μιλώντας σε τρίτο πρόσωπο αναφέρει το όνομα του, όχι τόσο για να βάλει την υπογραφή του στο ποίημα (αυτό δεν ήταν απαραίτητο σε μία εποχή που δεν υπήρχε πλατιά κυκλοφορία βιβλίων), όσο από υπερηφάνια' πρβλ. *Ήλ.* A 240, όπου ο Αχιλλέας λέει: *ή ποτ' Αχιλλής ποθη ΄ξεται νιας Αχαιών.*

14. στ. 25. *κούραι Διός αίγίοχοιο'*. Ο Όμηρος αποδίδει το επίθετο επίσης στις Μούσες (B 598) και στις Νύμφες των βουνών, "με τις οποίες οι Μούσες έχουν πολλές ομοιότητες (Z 420, ζ 105, ι 154).

15. στ. 30. *σκηπτρον*: Το τυπικό γονιμικό κλαδί, πρόγονος της *είρεσιώνης* και των νεότερων ιερατικών και βασιλικών σκήπτρων, των «μαγιόξυλων» και άλλων όμοιων συμβολικών ραβδίων.

ΣΧΟΛΙΑ

16. στ. 31-2. Τραγούδι και σοφία είναι αξεχώριστα.

17. στ. 35. Το νόημα είναι γιατί να λέω αυτά που είδα στην ερημιά, μακριά απ' τους ανθρώπους, γιατί δηλ. ν' αποκαλύπτω τα σχετικά με αυτή τη θεϊκή επιφάνεια;

18. στ. 36. *πῶν'*. Ο ποιητής μιλάει στον εαυτό του.

19. στ. 38. Ο περίφημος απ' τον Όμηρο στίχος που περιλαμβάνει τις τρεις διαστάσεις του χρόνου. Στον Ησίοδο χρησιμοποιείται με αφθονία το τυπικό λεξιλόγιο και οι φόρμουλες των επών, όπως είναι φυσικό, αφού όλα αυτά προέρχονται από ένα λαϊκό γλωσσικό θησαυρό.

20. στ. 45. Μια πρώτη αναφορά στη θεογονία, που θ' αρχίσει λεπτομερειακά παρακάτω (στ. 116 κ.ε.).

21. στ. 55. Εδώ φαίνεται καθαρά η δύναμη των Μουσών και του τραγουδιού που αυτές διδάσκουν. Είναι ίσως η πιο σημαντική εκτίμηση της ποίησης, που όμως νοείται σαν τραγούδι προερχόμενο από τις θεϊκές (αλλά τόσο κοντά στον αρχαιοελληνικό άνθρωπο) δυνάμεις. Κρατώντας κανείς τις αναλογίες, νομίζω πως μπορεί να συσχετίσει άνετα αυτές τις ιδέες με άλλες αλλού, είτε των πρωτόγονων, είτε των Ασιατών, είτε, ακόμη, και με λαϊκές πρακτικές, π.χ. τις ινδικές *μάντρα* ή τα νεοελληνικά ξόρκια. Σχετικές είναι, φυσικά, και οι ιδέες που συσχετίζουν τη γνώση των παλιών κειμένων (και του σχολιασμό τους, π.χ. στους Ινδούς για τις Βέδδες) με τη σοφία. Από τέτοιες αφετηρίες έχει προκύψει η φιλοσοφική και επιστημονική σκέψη, δεν είναι λοιπόν παράλογο που βρίσκονται, στ' αλήθεια, τόσο κοντά στην τέχνη και στην ποίηση (όπως ανακαλύπτει έκπληκτη, π.χ. η σύγχρονη Φυσική).

22. στ. 56. *εννέα*: Είναι απ' τους ιερούς αριθμούς, ιδιαίτερα συχνός στη λαϊκή ποίηση. Ο συσχετισμός του με τις Μούσες (στ. 60) είναι ενδεικτικός του χαρακτήρα του. Φυσικά η μελέτη των αριθμών, ολόκληρη η αριθμολογία, είναι ενδιαφέρουσα και πολύπλοκη.

23. στ. 58. *περί δ' έτραπον ώραι*: Κυκλική αντίληψη του χρόνου με γλώσσα συγκεκριμένη" άνθρωποι, πράγματα και ιδέες σ' ένα οργανικό σύνολο.

24. στ. 77-9. Ονόματα με προφανή ετυμολογική σημασία. Αυτή η ονοματοθεσία, που ξεκινάει (για τη γνώση μας) από την ονοματοποίηση εννοιών και φτάνει μέχρι άγνωστης ση-

ΣΧΟΛΙΑ

μασίας ονόματα, είναι ένα θέμα σημαντικό για τη μελέτη της μυθολογίας, της γλώσσας και του πολιτισμού, αφού τα ονόματα είναι ό,τι πιο βασικό και σταθερό, απ' όλες αυτές τις απόψεις. Ιδιαίτερη αξία έχουν βέβαια οι Κατάλογοι.

Κλειώ: πρβλ. 67 *κλείονσιν Εντέρπη:* πρβλ. 51 *τέ'ρπουσι Διός νόον Θάλεια:* πρβλ. 65 *εν θαλήσ-* **Μελλομένη:** πρβλ. 66 *μέλπονται*, 69 *άμβροσίη μολπη* **Τερψιχόρη:** οι Μούσες συνήθως παρουσιάζονται να χορεύουν και προσφέρουν απόλαυση" πρβλ. *Άσπις* 272 *τοι δ' άνδρες έν άγλαίαις τε χοροίς τε / τέρψιν έχον* **Ερατώ:** πρβλ. 65 *ερατην*, 70 *ερατόν* **Πολυμνία:** πρβλ. 70 *ύμνεΰσαις' Ουρανίη:* πρβλ. 71 οι Μούσες τραγουδούν πώς ο Δίας *οΰρανώ έμβασιλευεί' Καλλιόπη:* πρβλ. 68 *όπι καλή.*

25. στ. 80. Ο συνδυασμός των Μουσών με τους βασιλιάδες (δηλ. διάφορους άρχοντες) πρέπει να εννοείται σα μια φυσική σχέση με ιερατικά πρόσωπα (όπως είναι στη φύση τους οι βασιλείς) και όχι σαν αυτονόητος συσχετισμός με ισχυρούς ανθρώπους.

26. στ. 82. **διοτρεφέων:** Όπως και το **διογένητος** (διογενής) πρέπει να εννοείται σε αναφορά με την ετυμολογική σημασία του πρώτου συνθετικού (**διο-**), παράγωγου της αρχικής ρίζας που σημαίνει φως. Πρόκειται λοιπόν για παιδιά του θεού, για θεούς ή ημίθεους, γιους θεού (του **Δία**) και θεάς ή θνητής γυναίκας. Ο παλιός, πανανθρώπινος μύθος του γιου του θεού, που καταλήγει στη μορφή του (γιου) πατέρα της θεάς ή της θνητής γυναίκας (όπως π.χ. στο νεοελληνικό δημοτικό τραγούδι), χωρίς φυσικά την παρουσία πατέρα.

27. στ. 93. Εδώ δε φαίνεται καθόλου να πρόκειται για τραγούδι, αλλά ολόκληρη η γλώσσα (νομίζω) απ' το τραγούδι προέρχεται, και άρα ολόκληρη η σοφία. (Οι —ποιητικές— παροιμίες δείχνουν το πράγμα καθαρά).

28. στ. 96-104. Ωραία παρουσίαση του έργου και της αξίας της ποίησης (πάντα με την ουσία και έννοια τραγουδιού).

29. στ. 104. **χαίρετε τέκνα Διός:** Αμεση επίκληση στις Μούσες. (Και υπάρχει πάντα, βέβαια, το θέμα της γνησιότητας των στίχων).

30. στ. 106. **Γης:** Αλλού ο Ησίοδος χρησιμοποιεί μόνο τον τύπο **Γαία** για τη θεά (23 φορές), ενώ για τη γη με την κοινή σημασία χρησιμοποιεί τους τύπους και **γη** και **γαία**. Η λέξη

Γη για τη θεά είναι ομηρική (Γ 104, Γ 259).

31. στ. 116-53. Οι αρχές. Το έργο ονομάζεται (και είναι) θεογονία, αλλά πρέπει και να προσέξουμε ότι οι θεοί είναι (συχνά φανερές) ονοματοποιήσεις-προσωποποιήσεις κοσμικών στοιχείων. Σ' αυτό πρέπει να προσθέσουμε και το θρησκευσιολογικό χαρακτήρα της σύλληψης των πραγμάτων απ' τον (πολύ έντονα ιερατικό) Ησίοδο.

Κοσμογονίες φυσικά υπήρχαν κι άλλες, διαφορετικές, στην αρχαία Ελλάδα, ιδιαίτερα μυστηριακές (μυστικών εταιριών).

32. στ. 116. *Χάος*: Ο ποιητής, όπως όλες οι κοσμογονίες, αρχίζει απ' το Χάος που γίνεται (έτσι, απόλυτα) πρώτο, χωρίς αναφορά στο προηγούμενο τίποτα (όπως το κάνουν, π.χ. οι Κινέζοι στο *Τάο τε Τσιγκ*). Συνήθως στις κοσμογονίες το αδιαμόρφωτο Χάος συλλαμβάνεται σαν μια τερατική οντότητα (π.χ. στο βαβυλωνιακό *Ενονμα Έλις*) ή σαν κοσμάνθρωπος (π.χ. ο ινδικός Πρατζαπάτι), ή σα Χάος νερού, αρχέγονος ωκεανός, όπου επιπλέει το κοσμικό αβγό.

33. στ. 117. Η γη δε σχετίζεται εδώ με το Χάος, φαίνεται να έρχεται μετά απ' αυτό ή και να προέρχεται απ' αυτό. Μαζί της, σε πλήρες τριαδικό σχήμα, έρχεται ο *Έρωτας*: η τριαδικότητα εδώ (και γενικά) δεν είναι κενό σχήμα αλλά γενετική γλωσσική πραγματικότητα. Πάντως ο Έρωτας δε φαίνεται να παίζει κάποιο ρόλο παρακάτω, πράγμα ακατανόητο, για την ίδια του τη φύση. Άρα πρέπει να θεωρήσουμε ότι αυτές οι παλιές ιδέες διασώθηκαν στη λαϊκή αντίληψη, όπως γίνεται συχνά, κολοβωμένες (και αυτό δε σημαίνει καθόλου: λειψές), κατά το πνεύμα της εποχής, ή ότι ο ρόλος του Έρωτα εννοείται, θεωρείται αυτονόητος στα παρακάτω. Τα *Τάρταρα* είναι δύσκολο να τοποθετηθούν, τοπικά ή εννοιολογικά" ίσως βρίσκονται κάτω απ' τα θεμέλια της (επίπεδης πάνω στα νερά) γης.

34. στ. 123. Εδώ έχουμε το πρώτο ζευγάρι, απ' το οποίο προκύπτει τελικά η Ημέρα, το Φως.

35. στ. 126-210. Οι απόγονοι της Γαίας, η πτώση του Ουρανού.

36. στ. 126-8. Η Γαία γεννάει τον Ουρανό ίσον της, να την καλύπτει δηλαδή ολόγυρα. Έτσι από τη γη προκύπτει η έδρα των θεών, ο ουρανός, που είναι και ο σύζυγος της. Πρέπει, νομίζω, έντονα να σημειώσουμε τη φύση της γλώσσας που

ΣΧΟΛΙΑ

εννοεί και θέλει αξεχώριστα, ένας μυθικός σύζυγος να είναι συγχρόνως παραδεισιακός τόπος, γιατί τέτοιες παρατηρήσεις διδάσκουν βασικά και απλά πράγματα για τη φύση της γλώσσας.

Το αρχικό ερωτικό ζευγάρι Ουρανός-Γη είναι σχεδόν παγκόσμιο. Η ένωση τους παράγει τον κόσμο, αλλά και η απαραίτητη, γι' αυτό, διαίρεση τους είναι εικόνα της *πτώσης*, της απώλειας της παραδεισιακής προηγούμενης κατάστασης, όταν όλα ήταν ενοποιημένα και ζούσαν αξεχώριστα θεοί και άνθρωποι ή (για τους πρωτόγονους) θεοί-άνθρωποι-πράγματα. Ο μύθος αυτός είναι βαθιά διδακτικός για τη φύση του Έρωτα και άρα των ανθρώπινων πραγμάτων. Εδώ η Γαία γεννάει τον Ουρανό, που θα γίνει ο σύντροφος της, όμως, σε τελευταία ανάλυση, η εικόνα αυτή δε διαφέρει σε τίποτα από την εικόνα θεά-πάρεδρός της, γνωστή απ' όλο τον κόσμο (μέχρι τη νεοελληνική παράδοση του δημοτικού τραγουδιού, π.χ. του Νεκρού αδερφού, όπου ο Κωνσταντής είναι ένας θεός της βροντής και ζει με τη μάνα του και τα, αριθμητικά, εννιά αδέρφια του και την αδερφή του —άλλη εικόνα της μάνας, κατά το πρότυπο Τριπτόλεμος-Δήμητρα, Περσεφόνη).

Η θεογονία που ακολουθεί είναι στην πραγματικότητα μια κοσμογονία, που δε διαφέρει από μια ινδιάνικη ή μια ινδική ή όποια άλλη τυπική κοσμογονία.

37. στ. 132. *άτερ φιλότητος έφιμέ'ρου*. Αυτό δεν είναι τίποτα πιο πολύ από την παλιά ιδέα της παρθενικής σύλληψης. Για το θρησκευτικό και αγροτικό Ησίοδο (ή γι' αυτή την παραδοσιακή ποιητική αντίληψη), είναι απλό όλα να προέρχονται απ' τη γη που τα γεννάει όλα μπροστά μας. Θα έλεγε ακόμη κανείς ότι αυτός ο τρόπος σκέψης είναι τυπικά ελληνικός, ως σήμερα.

38. στ. 132-3. *Πόντον, Ώκεανόν*: Τα αρχέγονα στοιχεία εδώ γεννιούνται απ' τη Γαία και τον Ουρανό.

39. στ. 134. Τα ονόματα αυτά και τα επόμενα είναι, όπως τα προηγούμενα, χαρακτηριστικά ιδιοτήτων ή προσωποποιημένες ιδιότητες.

40. στ. 140-1: Και τα τρία ονόματα είναι χαρακτηριστικά και συναντιούνται «μεταφρασμένα» στο νεοελληνικό δημοτικό τραγούδι (που είναι περίεργο πόσο λίγο το έχουμε στ' αλήθεια

προσέξει και μελετήσει): βροντή, αστραπή, άσπρος αστραφτερός κεραυνός (*αργής κεραυνός* και ο Δίας *άργι, κέρανος*' δες Σίττλ). Αυτοί έδωσαν στο Δία τον κεραυνό και την αστραπή (είναι οι ίδιοι αυτά τα όπλα). Το ότι είναι Κύκλωπες θυμίζει μόνο την αρχέγονη φύση τους, γνωστή ιδιαίτερα από τη σκανδιναβική μυθολογία (προπαντός από το γίγαντα

Ιμίρ):

41. στ. 149. Τερατικά, αρχέγονα όντα, κακόμορφες θεότητες μιας θρησκείας διαφορετικής από την κλασική αρχαία ελληνική (που τους εκτοπίζει), αλλά συγγενικής με τις παλιές θρησκείες.

42. στ. 154. Αρχίζει η ιστορία της αντίθεσης των γιων στον πατέρα, που ο μύθος της έδωσε στο Φρόνυτ τη δυνατότητα της (απλουστευτικής) παραγωγής της θρησκείας από αυτήν, όπως εκφράζεται στο μύθο του Οιδίποδα. Η έκθεση, η απομάκρυνση, ο φόνος ή προσπάθεια φόνου των βασιλικών γόνων, η διάσωση τους και η τελική σύγκρουση με τον πατέρα τους είναι γνωστό μυθικό θέμα απ' όλο τον κόσμο, που ερμηνεύεται με τρόπους κοινωνικούς, μυθολογικούς, ψυχολογικούς. Είναι μύθος κεντρικός και σχετίζεται με το μύθο του θνήσκοντος θεού και τη μύηση γενικά που επιβιώνει με διάφορες μορφές. Στο νεοελληνικό δημοτικό τραγούδι (με μνήμες και απ' το περσικό Σαχ-Ναμέ) σώζεται με διάφορες μορφές και ξεχωριστά στα τραγούδια του *Τσαμαδού*. Είναι λοιπόν φανερό (και από αυτό το μύθο) ότι ο Ησίοδος (ή ό,τι πρέπει να εννοούμε στη θέση του) αντλεί από τη λαϊκή παράδοση. Και ενδιαφέρει ιδιαίτερα ότι ο μύθος εδώ είναι θεϊκός και θρησκευτικός" πράγμα πολύ διδακτικό και για την αληθινή φύση της λαϊκής μυθολογίας (= θρησκείας).

43. στ. 159. στοναχίζετο Γαία: Τα βογκητά της Γης είναι γνωστό μυθικό θέμα και σχετίζονται συνήθως με το ότι τη βαραίνουν οι πολλοί άνθρωποι (πράγμα που φέρνει τον κατακλυσμό). Είναι όμως γνωστές και οι μυθολογίες της *ανάδυσης*, σύμφωνα με τις οποίες οι πρώτοι άνθρωποι βγήκαν απ' τη γη.

44. στ. 164. Αρχίζουν οι δολοπλοκίες της μάνας, που βρίσκεται βέβαια πολύ κοντά με τους παρέδρους-γιους της, όπως βρέθηκε με τον πάρεδρο-γιο της Ουρανό: η αιώνια γυναίκα, η μητέρα-θεά των προϊστορικών κοινοτήτων επιβιώνει, είτε απ'

ΣΧΟΛΙΑ

τις προελληνικές θρησκείες είτε από τις αρχαϊκές ελληνικές.

45. στ. 168. Ο διάδοχος του Ουρανού, που δεν είναι ανάγκη να θεωρηθεί πως είναι ο Χρόνος (όπως ερμήνευσαν το όνομα), αφού στην παγκόσμια μυθολογία ο Ουρανός, ο ύπατος θεός, είναι ο *deus otiosus*, ο άρχων θεός, που τον αντικαθιστά ο γιος του, σύμφωνα με το βασικό μύθο πατέρα-γιου.

46. στ. 176-8. Η αρχέγονη εικόνα του συνόλου Ουρανού-Γης (του ενωμένου στη σφαίρα του *γυν-γανγκ* των Κινέζων ή του *Ανδρόγυνου* της μυθολογίας και της μυθολογικής φιλοσοφίας).

47. στ. 183-7. Πάλι η Γαία γεννάει γονιμοποιημένη απ' το αίμα του Ουρανού όντα διάφορα, όχι μόνο τερατικά.

48. στ. 187. *Μελιάς*: Θεές-δέντρα (τα φράξα).

49. στ. 188-210. Ο θαυμάσιος μύθος της γέννησης της Αφροδίτης από τα γεννητικά όργανα του Ουρανού, βαθύτατα ποιητικός και ρεαλιστικός, που δείχνει μια σπουδαία άποψη για τη φύση των πραγμάτων, αφού η Γυναίκα-θεά είναι τα όργανα αυτά, τα ίδια, γινωμένα η ίδια η ομορφιά. Τη θεά ακολουθούν ο Έρωτας και ο Πόθος. Ο παλιός, κοσμογονικός Έρωτας; Είναι φανερή η αδιαφορία της λαϊκής παράδοσης για λογική συνέπεια.

50. στ. 196. *άφρογενεα*: Επαναλαμβάνεται η ετυμολογία του ονόματος της θεάς, η οποία αμφισβητείται" πολλοί ισχυρίζονται ότι η λέξη *Αφροδίτη* έχει Ασιατική προέλευση.

51. στ. 211-32. Το γένος της νύχτας.

52. στ. 211-2. Είναι δύσκολο να καταλάβουμε σήμερα τη φύση καθενός απ' τους θανατικούς θεούς. Μπορούμε ίσως να πούμε ότι *Μόρος* είναι η μοίρα, το ότι ο θάνατος είναι μοιραίος" *Κηρ* (και σε πληθ. *Κήρες*, δεσ στ. 217) είναι η θεά του θανάτου, αυτή που παίρνει την ψυχή" θάνατος, ό,τι σήμερα. Δεν αναφέρεται εδώ ο *Χάρον* που περνάει τις ψυχές στα ποτάμια του Άδη. Η τριαδική παρουσίαση των θανατικών θεών είναι πάλι ενδεικτική της φύσης της γλώσσας. Ακόμη δεν πρέπει, νομίζω, να θεωρούμε ότι η ονοματοποίηση-προσωποποίηση είναι μια απλή συγκεκριμενοποίηση αφηρημένων εννοιών (εδώ και όπου αλλού συμβαίνει), αλλά μάλλον ότι γίνεται το αντίθετο —ή πάντως ότι αυτά τα δύο (συγκεκριμένο-αφηρημένο) δε λειτουργούν στη μυθολογική σκέψη όπως στη λογοκρατική. Το ότι ο *Ύπνος* παρουσιάζεται αδερφός

ΣΧΟΛΙΑ

του Θανάτου δεν πρέπει να το θεωρήσουμε μια επινόηση, αλλά κυριολεξία, αφού ο θάνατος για τους αρχαίους λαούς, και μάλιστα στην αρχέγονη μυθολογία τέτοιων μορφών, είναι μια μυητική κατάσταση κι όχι τελική κατάλυση. Ο ύπνος για τους αρχαίους λαούς είναι μια άλλη κατάσταση ζωής και τα όνειρα τα πραγματοποιεί η ψυχή ζώντας σε άλλους κόσμους (στον «Ονειροκαιρό», για τους Αυστραλέζους aboriginals). Για τους Ασιατικούς *σάμαν*, οι αρρώστιες προκαλούνται από την αρπαγή της ψυχής την ώρα του ύπνου και τη θεραπεία πετυχαίνει ο *σάμαν* ξαναφέροντας την ψυχή στο σώμα που ξυπνάει. Κάπως έτσι πρέπει να καταλάβουμε και τον *όνειρον* ή το *όνειρο*, που με τη μορφή του στον Όμηρο η ψυχή *άποπταμε'νη πεπότηται* την ώρα του θανάτου και καταλήγει στο *δημον Όνειρων*. Όλα αυτά, βέβαια, θυμίζουν και την πολλαπλότητα της ψυχής σε πολλούς λαούς, και ιδιαίτερα στους Αιγυπτίους.

53. στ. 213-32. Οι θεότητες που ακολουθούν δεν είναι όλες «κακές», είναι όμως όλες σχετικές με βασικές καταστάσεις της ζωής. Επειδή παρουσιάζονται όλες απόγονοι της Νύχτας, νομίζω ότι η προέλευση αυτών των ιδεών είναι μυητική κι ότι έχουμε κι εδώ ένα είδος «καταλόγου».

54. στ. 230. "*Ατη*: Είναι μια από τις μορφές που πήραν ιδιαίτερη έμφαση στις επόμενες εποχές και σχετίστηκε με την τραγωδία. Είναι η σύγχυση φρενών, η κατάσταση κακής σκέψης, κακής πράξης και η τιμωρία" η αυτοκαταστροφή του ανθρώπου.

55. στ. 232-336. Το γένος του Πόντου. Ο Πόντος διακρίνεται απ' τον παρακάτω Ωκεανό, που είναι ο ποταμός που περιβάλλει ολόκληρη την επίπεδη γη.

56. στ. 235. *νημερτής*': Όπως ο Πρωτέας (*Όδ.* δ 349, 384).

57. στ. 243-62. Κατάλογος πενήντα Νυμφών, Νηρηίδων, ένας από τους διάφορους καταλόγους που υπήρχαν στα αρχαία κείμενα, ελληνικά και ξένα. Οι κατάλογοι αυτοί είναι αρχαιότατοι και η αξία τους πολύ μεγάλη, αφού τα ονόματα αυτά αναφέρονται σε οντότητες (πιο καλά: είναι οντότητες, κατά την άποψη ότι το όνομα είναι ψυχή, άποψη που κάνει δυνατή την ύπαρξη ονομάτων, και της γλώσσας τελικά) παλαιότερες και προφανώς πεποιημένες (όλα τα ονόματα είναι σχετικά με το νερό). Οι κατάλογοι αυτοί έχουν μεγάλη ποι-

ΣΧΟΛΙΑ

ητική αξία, μόνο που διαταράσσονται με προσθήκες ονομάτων ή προσδιορισμών τους. Νομίζω ότι ο καλύτερος κατάλογος είναι των Νηρηίδων της Ιλιάδας (Σ 39-48), όπου ονομάζονται τριάντα τρεις Νύμφες (: αριθμός ιερός και σίγουρα πιο σωστός από αυτόν του Ησίοδου) από το πλήθος που ακολουθεί τη Θέτη. Ο κατάλογος αυτός είναι ένα ποιητικό αριστούργημα, όπου γλώσσα και ποίηση έχουν ταυτιστεί. Στη *Θεογονία* έχουμε πολλούς καταλόγους, μικρούς και μεγάλους, ονομάτων με συνήθως προφανή ετυμολογική σημασία.

Οι θεότητες που ακολουθούν, τερατικές οι πιο πολλές, έχουν έντονα μυητικό χαρακτήρα. Δεν απέχουν, νομίζω, πολύ από τις μορφές που-υπάρχουν στο αιγυπτιακό *Βιβλίο των νεκρών* ή σε άλλα ανάλογα παλιά κείμενα.

58. στ. 295-305. Τυπικό παράδειγμα τέρατος, μια μικρογραφία της βαβυλωνιακής Τιαμάτ.

59. στ. 304. *είν Αρίμοισιν*: Πρβλ. *Ίλ.* Β 783. Οι μεταγενέστεροι τοποθετούσαν τον τόπο στη Μυσία ή τη Λυδία, ενώ άλλοι στη Λυκία ή την Κιλικία.

60. στ. 337-70. Το γένος της Τηθύος.

61. στ. 337-45. Κατάλογος 25 ποταμών. Είναι φανερό απ' τους αριθμούς ότι οι κατάλογοι αυτοί δεν έχουν τη συγκρότηση του Ομηρικού των 33 Νηρηίδων. Οι ποταμοί, οι γιοι του Πόντου, συντηρούν τη ζωή. Δεν πρέπει να ξεχνάμε τον τεράστιο ρόλο των ποταμών στην αρχαϊκή ζωή.

62. στ. 338. *Ηριδανός*: Κατά το Στράβωνα, ο ποταμός αυτός δεν υπάρχει πουθενά' απαντά μόνο στη μυθολογία, και κυρίως στο μύθο των Αργοναυτών. Το όνομα είναι πιθανώς ελληνικό.

63. στ. 346. Οι κόρες του Πόντου, οι Ναϊάδες, θεότητες των νερών, είναι *κονροτρόφοι* και από αυτές (κατά την αρχαιότητα ιδέα) συλλαμβάνουν οι γυναίκες. Τα ονόματα είναι σαράντα (ιερός αριθμός) με ξεχωριστή (41η) τη Στύγα, αλλά οι Ωκεανίδες είναι *τρεις χίλια*, δηλ. πάρα πολλές (μελεούνια, θα 'λεγε ένας λαϊκός άνθρωπος). Αυτές *κουρίζουσι* τους νέους, είναι δηλ. νεράιδες που τους ανατρέφουν. Αυτό, νομίζω, πρέπει να το καταλάβουμε με μυητική έννοια, ότι δηλ. κατά τη μυητική μόνωση των νέων αυτές τους μυούν, όπως μύησαν τον Ησίοδο οι Μούσες. Τα ονόματα τους τα ξέρουν οι γειτονικοί στον τοπο τους άνθρωποι, είναι δηλ. προσωπικά ή και

ΣΧΟΛΙΑ

μυστικά.

64. στ. 371-7, 378-82, 383-403, 404-410. Τα γένη της Θείας, του Κρείου, της Στύγας και του Κοίου.

65. στ. 390-8. Αναφορά στη Τιτανομαχία που θ' ακολουθήσει, αργότερα, στην αφήγηση.

66. στ. 411-52. Έγνος στην αρχέγονη θεά Εκάτη, που αργότερα έγινε δεύτερης σειράς θεότητα. Ο Ησιόδος την τιμάει ξεχωριστά, αντανακλώντας προφανώς θρησκευτική κατάσταση της εποχής του σ' ένα χώρο αγροτικής ζωής. Ο χαρακτήρας της Εκάτης είναι έντονα μυθικός.

67. στ. 453-506. Το γένος της Ρέας και του Κρόνου. Όπως παντού σχεδόν στο έργο, μόλο που ο χαρακτήρας του είναι πατριαρχικός, μένουν έντονα τα κυρίαρχα στοιχεία της «μητριαρχικής» μητέρας-θεάς.

68. στ. 467. παΓ<Σας *εύς κατέπινε*: Η τυπική μυθική κατάποση (που στη νεότερη λαϊκή μυθολογία πραγματοποιείται από το τέρας, το δράκο κλπ.) είναι μορφή σχετική με τον τεμαχισμό και την παιδοφαγία ή την αιμομειξία (που υπάρχουν και στο νεοελληνικό δημοτικό τραγούδι).

69. στ. 506. Ο Δίας έγινε βασιλιάς των θεών. Ο Ησιόδος (όπως και ο Όμηρος) συντελεί στην οργάνωση μιας θεϊκής τάξης, που δεν πρέπει να τη θεωρούμε ενιαία και υποχρεωτική σ' ολόκληρη την Ελλάδα.

70. στ. 507-34. Το γένος του Ιαπετού, που τους γιους τους τιμωρεί ο Δίας. Η έμφαση δίνεται στα μαρτύρια του Προμηθέα, που από δω αρχίζει η ιστορία του (και φτάνει ως το στ. 616).

71. στ. 510. *νπερκυδαντα*!: Στην Ιλιάδα (Δ 66, 71) οι θεοί αποδίδουν το επίθετο αυτό στους Αχαιούς. Ο σχηματισμός του είναι παρόμοιος με αυτόν του *αφείδας* και *ακάμας* και έχει σχέση με το ρήμα *κνδάνω* =καυχώμαι (/'λ. ὓ 42).

72. στ. 521-616. Η ιστορία του Προμηθέα, η φωτιά, η Πανδώρα. Εδώ έχουμε τη δημιουργία του ανθρώπου, αλλά με τη μορφή γυναίκας. Ο άντρας δεν αναφέρεται, θεωρείται υπαρκτός. Ολόκληρη αυτή η ιστορία, με τον αιτιολογικό μύθο για τις θυσίες, την κλοπή της φωτιάς, τη δημιουργία της γυναίκας, την τιμωρία του Προμηθέα και την απελευθέρωση του από το (νέο) ήρωα, τον Ηρακλή (παλιό θεό κι αυτόν), έχει έντονα λαϊκό χαρακτήρα, όχι μόνο στα θέματα της αλλά και

στην πλοκή της, και θυμίζει άλλες ανάλογες ιστορίες απ' όλο τον κόσμο, ακόμη και πρωτογονικές, στα τμήματα της τουλάχιστον. Ίσως ο συνθέτης του έπους να συνάρμοσε διάφορα στοιχεία, αλλά η όλη δομή είναι, τεχνοτροπικά, έντονα λαϊκή και φυσιολογική.

73. στ. 545. *άφθιτα μήδεα είδώς*. Ένα καλό παράδειγμα του χαρακτήρα της αρχαίας γλώσσας: χαρακτήρα που συνεχίζεται στη σύγχρονη γλώσσα —όπως σίγουρα υπήρχε και στα πιο αρχαϊκά ελληνικά ή ινδοευρωπαϊκά. Νομίζω πως αυτός ο συγκεκριμένος χαρακτήρας της γλώσσας, που αναπηδεί και στην πιο πρόχειρη ουσιαστική μελέτη (κι όχι μόνο τη συστηματική, π.χ. του M. Jousse), πρέπει να θεωρηθεί βασικό στοιχείο, ρυθμιστικό (αποτελεσματικής) επιστημονικής μελέτης.

74. στ. 563. *μελίσοι*: Είναι οι άνθρωποι, που γεννήθηκαν από Μελιάδες νύμφες ή γιατί ρίχτηκαν κάτω απ' τις μελιές (φράξα) όταν πλάστηκαν, λένε οι αρχαίοι σχολιαστές. Νομίζω ότι λέγονται έτσι γιατί έγιναν από δέντρα, κατά κάποιο μύθο ανάλογο με άλλους παλιούς και νέους.

75. στ. 565-7. Η κλοπή της φωτιάς απ τον εκπολιτιστή ήρωα (που ελάχιστα φαίνεται να σχετίζεται με τον κουτσό δημιουργό της γυναίκας-ανθρώπου, αλλά οι δύο συναποτελούν μυθολογικά τη μορφή του παιγνιδιάρη trickster). Ο μύθος είναι παγκόσμιος, σ όλες τις εποχές, και συνδυάζεται πάντα με τον εκπολιτιστή-δημιουργό ήρωα, που έχει μορφή ζώου, θεού, ήρωα.

76. στ. 570-612. Η δημιουργία της γυναίκας και οι ιδέες του Ησίοδου γι' αυτήν (που τις εκφράζει και στο *Έργα και Ήμε'ραι*). Η γυναίκα πλάστηκε με εντολή του θεού σαν αντισταθμιστικό κακό για το αγαθό της φωτιάς που έκλειψε ο Προμηθέας.

77. στ. 572-84. Η πανέμορφη Πανδώρα παρουσιάζεται απ' τον ποιητή με ποίηση προγονική της λυρικής.

78. στ. 585-612. Η όμορφη Πανδώρα όμως είναι το κακό για τους άντρες. Αλλά δεν πρέπει να θεωρήσουμε αυτό το «μισογυνισμό» ιδιοτροπία, γιατί είναι σύμφωνος με παλαιότερες θρησκευτικές απόψεις (που εκφράζονται κιόλας στο έπος του Γιλγαμές).

79. στ. 617-819. Η Τιτανομαχία. Με τον πόλεμο αυτό ο

ΣΧΟΛΙΑ

Δίας εξασφαλίζει τη θέση του πιο αποτελεσματικά απ' όσο οι προηγούμενοι βασιλιάδες των θεών. Οι αντίπαλοι του εκπροσωπούνται κι εδώ τριαδικά. Αυτός ο πόλεμος των γιων του Κρόνου με τους Γίγαντες είναι το κύριο μέρος της *Θεογονίας* και παρουσιάζει με τρόπο κάποτε μοναδικά μεγαλοπρεπή τη σύγκρουση των κοσμικών στοιχείων με τη μορφή θεοτήτων, που πάντως κυρίαρχο χαρακτηριστικό τους είναι η τερατικότητα. Το σκοτάδι κυριαρχεί, καθώς συγκλονίζεται το σύμπαν.

80. στ. 640. *νέκταρ τ' άμβροσίην τε*. Τους τα έδωσε ο Δίας.

81. στ. 722-5. Είναι συμμετρικές οι διαστάσεις του οικοδομήματος του σύμπαντος.

82. στ. 726-819. Η λεπτομερειακή περιγραφή του Κάτω κόσμου μόνο μυητική προέλευση μπορεί να έχει και θυμίζει την επίμονη περιγραφή των χώρων του ταξιδιού των νεκρών στο αιγυπτιακό *Βιβλίο των νεκροίν*, που όμοια του μυητικά κείμενα σίγουρα θα υπήρχαν κι άλλα στο Μεσογειακό χώρο. Στο *Ενονγμα Έλις* έχουμε ένα μακρινό πρότυπο γενικά της *Τιτανομαχίας* του Ησίοδου και στο *Έπος του Γίλγαμές* (και στην Οδύσσεια) ο ήρωας κατεβαίνει στον Κάτω κόσμο. Άλλωστε η *Κατάβαση* (ή το *Κατέβασμα* με κάποιο μέσο) είναι κοινό θέμα όλων των μυθολογιών (ως το νεοελληνικό δημοτικό τραγούδι). Όλα αυτά είναι μυητικά δεδομένα. Δεν πρέπει να ξεχνάμε ότι η μύηση δεν είναι κάτι αόριστα μυστηριακό αλλά μια κατάσταση αυτονόητη στις παλιές (και στις νέες με άλλη μορφή) κοινωνίες.

83. στ. 820-85. Η σύγκρουση του Δία με τον Τυφώα είναι η τελευταία του (μυητική) δοκιμασία. Πάντα ο ήρωας (θεός) παλεύει με το τέρας που συχνά έχει κοσμικές διαστάσεις. Εδώ ο Τυφώας παρουσιάζεται σαν τέρας του Κάτω κόσμου και ο μυητικός του χαρακτήρας είναι πιο φανερός. Ολόκληρη άλλωστε η *Θεογονία* κινείται στο χώρο του σκοταδιού, της νύχτας, και προκαλεί πολύ έντονα την κρίση μας να τη θεωρήσουμε μυητικό κείμενο.

84. στ. 886-962. Ο κατάλογος των ερώτων του Δία και η γέννηση νέων θεών και ηρώων.

85. στ. 890-900. Η κατάποση είναι τρόπος σύλληψης, αλλά προπαντός (πρωτογονικός) τρόπος απόκτησης των ιδιοτήτων που έχει το καταπινόμενο πράγμα.

86. στ. 946. *όπλοτάτην Χαρίτων*". Στην Ιλιάδα (Ξ 267) η Ήρα υπόσχεται στον Ύπνο *Χαρίτων μία όπλοτεράων* ως ανταμοιβή για τις υπηρεσίες του.

87. στ. 961-1020. Οι θεές που γέννησαν ήρωες από έρωτα με θνητούς άντρες.

88. στ. 1006. *θεά Θέτις άργυρόπεζα*: Πρβλ. *Ίλ.* I 410, Σ 127, 146. Οι Νηρηίδες δεν έχουν ποτέ ουρά ψαριού' κολυμπούν όπως οι θνητές γυναίκες και ιππεύουν δελφίνια και ιππόκαμπους.

89. στ. 1017. *Νανσίθοον*: Ο πρώτος βασιλιάς των Φαιάκων Στην Οδύσσεια (η 55) θεωρείται γιος του Ποσειδώνα και της Περίβοιας, κόρης του βασιλιά των Γιγάντων.

90. στ. 1017. *Καλυψώ δια θεάων*: Η φράση απαντά έντεκα φορές στην Οδύσσεια.

91. στ. 1021-2. Μετάβαση σε άλλο έργο (*Ήοϊά*).

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

1. Το έργο δε διαιρείται σε οργανικά μέρη. Ο παρακάτω χωρισμός λοιπόν είναι σχετικός.

— στ. 1-10. Προοίμιο. Ύμνος στο Δία, κάπως ασύνδετο με τα επόμενα. Η απλή μεγαλοπρέπεια του ρυθμού του ανακαλείται και απ' την οικειότητα της χριστιανικής μνολογίας, που βέβαια από τέτοιους αρχαιοελληνικούς ρυθμούς αντλεί (μέσω της μετάφρασης των Ψαλμών απ' τους Ο').

2. Στη *Θεογονία* επικαλείται τις Μούσες τον Ελικώνα. Η επίκληση στις Μούσες (που έμαθαν τον ποιητή να τραγουδάει, όπως λέει στη *Θεογονία*) είναι παλιός τρόπος των ποιητών, όχι βέβαια μόνο αρχαιοελληνικός αλλά παγκόσμιος, που οι καλύτερες στιγμές του βρίσκονται στα τραγούδια των πρωτόγονων, όπου φαίνεται και ο ουσιαστικός του ρόλος.

3. στ. 5-6. Ένα ωραίο παράδειγμα τριαδικού σχήματος (γνωστού απ' την παγκόσμια ποίηση, λαϊκή αρχικά και προσωπική μετά), που δομείται δυαδικά στο 2ο στίχο και συνεχίζεται έτσι στον επόμενο (7).

4. στ. 8. *νημβρομέτης*'. Η απόδοση των θαυμάσιων αρχαιοελληνικών σύνθετων επιθέτων είναι πάντα ενα σημαντικό πρόβλημα, προπαντός γιατί είναι συνήθως αδύνατο να βρεθούν αντίστοιχες στα συνθετικά λέξεις που η σύνθεση τους στα νέα ελληνικά να μην είναι ολότελα μηχανιστική. Η γενική

αρχή λοιπόν αυτής της μετάφρασης, ότι δηλαδή θέλει να εισαγάγει τον αναγνώστη στο κείμενο, εδώ ισχύει απόλυτα.

5. στ. 10. *Πέροση*: Ο άμυαλος αδερφός του ποιητή, γνωστός στους ακροατές του.

6. στ. 11-41. Οι δύο Έριδες.

7. στ. 11. *Ερίδων γένος*: Ο πληθυντικός εναλλάσσεται με τον ενικό (όπως και *Κηρ-Κηρες, Μοίρα-Μοίρας*: δεξ *Σίττλ*)' εδώ δημιουργεί και το *γενιά* (γένος).

8. στ. 19. *γαίης εν ρίζησι*: Η γη για τους αρχαίους λαούς, σχεδόν γενικά, ήταν επίπεδη μέσα στον (αρχέγονο) Ωκεανό, εδώ στέρεη στις «ρίζες» της.

9. στ. 20. *άπαλαμον*: Η λέξη είναι ένα καλό παράδειγμα της ρεαλιστικής ομορφιάς της αρχαίας γλώσσας.

10. στ. 21-26: Ένα δείγμα του διδακτικού χαρακτήρα που (μαζί με το συμβουλευτικό) διαπνέει το έργο.

11. στ. 27. *ενικάτθεο θυμφ*: Ο συγκεκριμένος χαρακτήρας της γλώσσας, που επιβιώνει και δρα και στη νέα ελληνική (και στις άλλες γλώσσες) είναι πολύ διδακτικός για τη φύση της γενικά. Εδώ συνδέεται και με μια απ' τις ποικίλες σχετικές με τα *ψνχή, νου* κλπ. λέξεις, που είναι δύσκολο να τοποθετηθούν σε βιολογική βάση —είναι όμως πάντα ρεαλιστικές και πραγματικές, προγενέστερες από τη δική μας βιολογική-επιστημονική αντίληψη.

12. στ. 32. *άκτῆν*: Δεν ξέρουμε ακριβώς τι σημαίνει η λέξη. Αυτό βέβαια ισχύει, λιγότερο ή περισσότερο, και γι' άλλες λέξεις και, τελικά, για ολόκληρο το λεξιλόγιο και τους λεξικούς συνειρμούς της αρχαίας ελληνικής, που τη σημασία τους υποθέτουμε ή περιγραφικά προσεγγίζουμε μέσα από τις διάφορες χρήσεις τους, χωρίς να έχουμε, φυσικά, πραγματική γλωσσική εμπειρία" γι' αυτό κάθε μετάφραση δεν αποδίδει, αλλά «κοιτάζει», «μελετάει» το πρωτότυπο.

13. στ. 40-41. Είναι φανερό ότι ο λόγος του Ησίοδου προέρχεται από παροιμίες (κι εδώ και συχνά σ' ολόκληρο το έργο), πράγμα τυπικό και στη σχετική φιλολογία διάφορων λαών και ενδεικτικό για την έννοια που μπορεί να έχει η απόδοση σε προσωπικό συγγραφέα των παλιών επικών και άλλων έργων. Εδώ το νόημα (που η διαπίστωση του απασχόλησε τους ερμηνευτές από την αρχαιότητα κιόλας' δεξ *Σίττλ*) είναι μάλλον ότι το λίγο και απλό είναι ασφαλέστερο. Παρό-

μοιο είναι το νεοελληνικό: «Όποιος φυλάει τα ρούχα του έχει τα μισά».

14. στ. 41-105. Ο μύθος της Πανδώρας.

15. στ. 45. Το τιμόνι πάνω απ' το τζάκι δείχνει πως σταμάτησαν οι ναυτικές δουλειές. Η ζέστη το κρατάει στέρεο.

16. στ. 50-52. Ο παγκόσμιος μύθος της κλοπής της φωτιάς από τους θεούς μένει εδώ με στοιχειώδη μορφή. Η πλήρης μυθολογική μορφή του είναι ότι τη φωτιά αρπάζει ένας *ξεγελαστής* (trickster) *εκπολιτιστής ήρωας*, που στους πρωτόγονους έχει τη μορφή ζώου (στη νεοελληνική λαϊκή παράδοση είναι η αλεπού). Αυτός ο ήρωας διαμορφώνει και τον κόσμο, αφού αυτός έχει δημιουργηθεί απ' τον πρώτο στην τάξη θεό. Εδώ η μορφή του ήρωα έχει ίσως πάρει το διπολικό χαρακτήρα των διδύμων (όπως δείχνει και η ετυμολογική παραλλαγή *Προμηθεΰς-Επιμηθεΰς*), απ' τους οποίους ο ένας είναι ο «καλός» κι ο άλλος ο «κακός». Απ' το μύθο της διαμόρφωσης του κόσμου (που κάνει π.χ. ο βαβυλωνιακός Μαρντούκ στο *Ενονμα Έλις*) μένει εδώ η δημιουργία της Πανδώρας, δηλ. των ανθρώπων. Ο μύθος αυτός πρέπει να είναι πολύ παλιός και στον ελλαδικό χώρο. Είναι φανερό ότι στον Ησίοδο η κοσμογονία δεν έχει το χαρακτήρα που θα περιμέναμε.

17. στ. 56. *μέγα πήμα*'. Η γυναίκα-Πανδώρα είναι το βάσανο των ανθρώπων-ανδρών για τον Ησίοδο.

18. Ο κουτσός Ήφαιστος είναι μια εικόνα του *ξεγελαστή-εκπολιτιστή ήρωα* και μοιράζεται εδώ αυτό το μύθο με τον Προμηθέα-Επιμηθέα. Η ιδιότητα του μεταλλουργού είναι συνώνυμη με τις πιο σημαντικές ικανότητες που μπορεί να έχει ένας εξαιρετικός άνθρωπος-θεός. (Πολύ καθαρά φαίνεται αυτή η ιδέα στη σκανδιναβική μυθολογία και την *Έντα*).

19. στ. 68. *διάκτορον άργειφόντην*'. Ο Ερμής συνοδεύεται από ένα μεγάλο αριθμό αρχαίων επιθέτων, άγνωστης ετυμολογίας, όπως αυτά τα δύο. Το πρώτο είναι αρκετά δυσνόητο ο Ησίοδος, όπως και οι μεταγενέστεροι ποιητές, πιθανώς εννοεί «τον αγγελιαφόρο», από το ρήμα *διάγω* (*αγγελία*). Στο δεύτερο δίνει τη σημασία «φονιάς του Αργού», σύμφωνα με το σχετικό μύθο.

20. στ. 80-9. Η εικόνα της γυναίκας απ' τον Ησίοδο μοιάζει ρεαλιστική, αλλά βέβαια μπορεί άνετα να χαρακτηριστεί μισογυνική.

21. στ. 90-105. Η πτώση, παγκόσμια ιδέα-μύθος, που σχετίζεται με την απώλεια της παραδεισιακής ζωής και παίρνει διάφορες μορφές (χωρισμός ουρανού-γης, ερχομός του θανάτου κλπ.) αποδίδεται, απ' τους διάφορους λαούς, σε αιτία συχνά ανόητη μια και την αντίληψη μας, αποτελεί πάντως μια οριστική τομή, που αλλάζει την ανθρώπινη μοίρα και φύση. Η υπέρβαση της τομής αυτής επιτυγχάνεται με τη μύηση και το πέρασμα απ' τη γη στον ουρανό και γενικά με τη βίωση καταστάσεων που οδηγούν στην αρχική ενότητα ουρανού-γης, άντρα-γυναίκας, ανθρώπου-κόσμου, όπως το βλέπουμε στις μυθολογίες, στις θρησκείες, στη φιλοσοφία και, πρόσφατα, στην ψυχολογία. Η εξήγηση του Ησίοδου είναι σίγουρα πολύ πρωτότυπη άποψη που εκφράζει μια προσωπικότητα και μια κοινωνία, όπου η γυναίκα είναι μόνο η αιτία όλων των κακών των ανθρώπων. Η αφελής εξωτερικά αυτή άποψη κρύβει παλιές θρησκευτικές ιδέες, ότι η γυναίκα φέρνει στον άντρα τη σοφία αλλά και τον θάνατο, και γι' αυτό πρέπει να «χρησιμοποιείται» κατάλληλα. Στον Ησίοδο πάντως καταλήγει να είναι ακόμη και κίνδυνος για την αποθήκη του (δες **704**).

22. στ. 105-201. Τα πέντε γένη. Και αυτός ο μύθος είναι παγκόσμιος, πρέπει να σχετίζεται με μυστηριακές ιδέες και έχει συχνά εσχατολογικό χαρακτήρα στο τέλος του. Ο Ησίοδος πάντως του δίνει και μια προσωπική διαμόρφωση, ιδιαίτερα προσδίνοντας του έντονα ηθικό χαρακτήρα, τρόπο που προσιδιάζει στο δικό του ήθος. Είναι φανερό ότι ο μύθος της Πανδώρας επικαλύπτεται από το μύθο των γενών, που οι αφετηρίες του χάνονται βαθιά στην προϊστορία του ανθρώπινου πολιτισμού. Η αναφορά στα μέταλλα σχετίζεται με αρχαιότερες δοξασίες που επιβίωσαν στην αλχημεία και στις λαϊκές παραδόσεις των λαών, προπαντός σε σχέση με το χρυσάφι. Είναι σημαντικό να μελετηθεί κι εδώ, όπως γενικά στην αρχαία ελληνική μυθολογία, η σχέση ανθρώπων-θεών και η φύση τους.

23. στ. 122. *δαιμονες*". Η λέξη στην ποίηση είναι συνώνυμο για τους θεούς· στον ενικό η λέξη αναφέρεται κυρίως στη θεότητα που ευθύνεται για την καλή ή την κακή τύχη των ανθρώπων. Ετυμολογικά συνδέεται με το ρήμα *δαίωμα* (= μοιράζω).

24. στ. 126. *πλουτοδόται*". Την εποχή του Ησίοδου ο πλούτος υπολογιζόταν από την ποσότητα των σιτηρών που διέθετε κάποιος (πρβλ. στ. 21-4, 306 κ.ε., 312 κ.ε.): *εὐπλοτον κάνονν... δια τάς δάας. πλοῦτον γαρ ελεγον την εκ των κοιθών και των πυρών περιουσίαν* (Ησύχιος). *Πλουτοδότη* αποκαλούσαν τον Ίακχο κατά τα Ληναία.

25. στ. 147. *αδάμαντος*: Δεν ξέρουμε τι ακριβώς σημαίνει η λέξη, αναφέρεται πάντως σε κάτι αξεπέραστα σκληρό (κάτι σαν το «πέτρα» ή «μάρμαρο» της νεοελληνικής λαϊκής παράδοσης).

26. στ. 162. *Καδμηίδι γαίη*". Οι Θηβαίοι στην επική ποίηση αποκαλούνται κυρίως- *Καδμείοι* ή *Καδμειωνες*" το επίθετο *Θηβαίος* αποδίδεται στον Τειρεσία.

27. στ. 170-5. Το κείμενο είναι εδώ (όπως και αλλού) ταραγμένο και η τάξη των στίχων υποθετική. Η συμπλήρωση των στίχων, όσο κι αν είναι συχνά έξυπνη, παραμένει και αυτή έντονα υποθετική.

28. στ. 174-201. Η απαισιόδοξη αντιμετώπιση του τελευταίου γένους, αυτού στο οποίο ανήκει ο ποιητής (κι οι ακροατές του), είναι συνηθισμένη (φτάνει ως τους Αζτέκους) και μοιάζει πάντα επίκαιρη.

29. 202-12. Ο μύθος του αηδονιού. Ένας παλιός διδακτικός μύθος, που θυμίζει τις ιστορίες με τις οποίες δίδασκαν σοφοί και θρησκείες.

30. στ. 213-85. Η δικαιοσύνη.

31. στ. 286-382. Γνώμες. Το μέρος αυτό είναι γεμάτο απ' ό,τι ονομάζουμε σήμερα παροιμίες. Οι λαϊκές αυτές απόψεις είναι πηγή σοφίας και αποτελούν την αφορμή να μιλάμε για γέννηση της φιλοσοφικής σκέψης στον Ησίοδο. Πιο σωστό, νομίζω, είναι να θεωρούμε ότι, στο ευρύτατο πεδίο του ανθρώπινου πολιτισμού και όχι της ιστορίας εκλεκτών προσωπικοτήτων, τίποτα δεν αρχίζει ξαφνικά και μάλιστα ότι οι δεύτεροι, οι σοφοί, γεννιούνται μέσα από την πολιτισμική παράδοση.

Στους στίχους αυτούς αναφέρεται η εργασία.

32. στ. 320. *χοήματα*". Η λέξη αυτή με τη σημασία «πλούτος» απαντά στο στ. 605, 686, καθώς και συχνά στην *Οδύσσεια*" στην *Ιλιάδα* όμως δεν εμφανίζεται πουθενά.

33. στ. 383-617. Η γεωργία. Είναι το κύριο μέρος του

έργου ενός ποιητή-γεωργού, που ολόκληρη τη βιοσοφία του συνδέει με τη γεωργία και την εργασία γενικότερα, παραμένοντας ένας απλός άνθρωπος, ενώ, σε άλλο κόσμο, ο Ζαρατούστρα από σχετικές αφορμές ίδρυσε πλήρες θρησκευτικό σύστημα" δεν πρέπει πάντως να υποτιμούμε και αυτή την άποψη του έργου του, λογαριάζοντας μάλιστα τον ιδιαίτερο τρόπο της αρχαίας ελληνικής, καθαρής σκέψης, που διαφέρει αποφασιστικά από την ασιατική αντίληψη των πραγμάτων, όσο τουλάχιστον μοιάζει μ' αυτήν, προπαντός ίσως, για λόγους πολιτισμικής κληρονομιάς.

34. στ. 383. *Πηλιάδων... έπιτελλομενάων'*. Το μικρό αυτό σύμπλεγμα άστρων στον αστερισμό του Ταύρου αποτέλεσε για όλο τον κόσμο ένδειξη των εποχών, και ιδιαίτερα της εποχής της σποράς. Υπολογίζοντας το γεωγραφικό πλάτος στο οποίο βρισκόταν ο Ησίοδος το 700 π.Χ., συμπεραίνουμε ότι οι Πλειάδες ανέτειλαν στις αρχές του Μάη.

35. στ. 387. Τροχίζονται τα δρεπάνια.

36. στ. 410. *ένηφι*: Τεχνητός επικός τύπος για το *ενγλ'* σχηματισμός με την πρόθεση δείχνει ότι ο ποιητής το θεώρησε επίρρημα και όχι δοτική, (πρόκειται για διαφορετική λέξη από το *ένη* στο στ. 770).

37. στ. 427. *γνην'*. Ήταν το κυρτό ξύλο του αρότρου, όπου προσάρμοζαν το *ελμμα* (στ. 430, 436)" το τελευταίο ονομάζεται κοινώς αλετροπόδι και σ' αυτό έδεναν το υνί. Ο *ίστοβοενς* (στ. 431, 435) από το ένα άκρο ενωνόταν με το *γνη*, μαζί με τον οποίο αποτελούσε το *ρνημο* του αρότρου, και από το άλλο άκρο δενόταν στο ξυγό. Η *εχε'τλη* (στ. 467) ήταν η λαβή του αλετριού που κρατούσε ο γεωργός.

38. στ. 448. Στα μέσα του Νοέμβρη. Αντί να αναφερθεί στη δύση των Πλειάδων για να προσδιορίσει το χρόνο, δίνει ως σημάδια της εποχής του οργώματος τους γερανούς που φεύγουν προς το νότο.

39. στ. 476. Το Δεκέμβρη.

40. στ. 486. Το Μάρτη.

41. στ. 497. *λεπήν δέ παχύν πόδα χειρί'*. Πόδια παχιά και χέρια αδύνατα απ το καθισιό. Εντύπωση προκαλούν οι αντίθετες λέξεις της φράσης.

42. στ. 504. *μήνα δέ Αηναιώνα*: Μόνο εδώ ο Ησίοδος καθορίζει το χρόνο με το όνομα του μήνα (πράγμα σπάνιο

γενικά στην ελληνική λογοτεχνία). Τα ονόματα μηνών με κατάληξη *-ων* αποτελούν ιδιοτυπία των ιωνικών ημερολογίων (συμπεριλαμβανομένου και του αθηναϊκού). Ο *Αθηναίων* (τέλη του Γενάρη και αρχές του Φλεβάρη) απαντά σε πολλά ιωνικά ημερολόγια, όχι όμως και στο αθηναϊκό. Ο Πρόκλος αρνείται ότι ήταν βοιωτικός μήνας. Υποστηρίζει ότι ο Ησίοδος είχε υπόψη του το βοιωτικό *Βουκάτιο*, με τον οποίο θα εναρμονίζονταν τα *βονδόρα*, ή τον Ερμαιο που ακολουθούσε και κατά τον οποίο διεξάγονταν τα αττικά *Αήναι,α*. Θεωρείται πιθανό ότι ο ποιητής έγραψε *μήνα δέ Βουκάτιον*, αλλά οι Ίωνες ραψωδοί αντικατέστησαν το μήνα αυτό με το *Αθηναίωνα*, που ήταν γνωστός στο ακροατήριο τους.

43. στ. 504. *βονδορα'*: Κάθε μέρα γδέρνουν κι ένα βόδι που φοράει απ' το κρύο. (Όμοιο με το νεοελληνικό *Μάρτης γδάρτης...*" δες και Σίττλ).

44. στ. 527. *κνανέων ανδρών*: Των Αιθιοπών. Το επίθετο *κνάνεος* στην πρόιμη ποίηση είναι συνώνυμο του *μέλας*.

45. στ. 528. *Πανελλήνεσσι'*: Η πιο παλιά μαρτυρία της λέξης σα γενικού ονόματος όλων των Ελλήνων. Ο Ησίοδος χρησιμοποιεί επίσης τη λέξη *Ελλάς* με την ευρεία σημασία, σε αντίθεση με τον Όμηρο" ο ποιητής της *Λιάδας* (B 530 *εγγείη δ' έκειαστο Πανε'λληνας καϊ' Αχαιοῦς*) φαίνεται ότι με τη λέξη αυτή δηλώνει τους Έλληνες του βορρά, διαχωρίζοντας τους έτσι από τους Αχαιούς, τους Έλληνες δηλ. που ζούσαν νοτιότερα.

46. στ. 550. *ός τε άρνασάμενος*: Η χασμοδιά αποδεικνύει ότι το ρήμα *άρνω* έχει F (δίγαμμα).

47. στ. 571. *φερευοικος'*: Η λέξη ίσως από λαϊκό αίνιγμα-εννοεί το σαλίγκαρο.

48. στ. 582. Τον Ιούνιο.

49. στ. 589. *βίβλινος οίνος*: Δεν ξέρουμε ποιο κρασί εννοεί, πάντως όχι αναγκαστικά απ' τη Βύβλο της Φοινίκης, γιατί υπήρχαν και άλλα, και ελληνικά μαζί, τέτοια τοπωνύμια και είδος κρασιού της Ασκρας, της πατρίδας του ποιητή.

50. στ. 598. Το λαμπρότερο άστρο του Ωρίωνα ανατέλλει γύρω στις 20 Ιουνίου για το γεωγραφικό πλάτος στο οποίο βρισκόταν ο Ησίοδος. Συνεπώς ολόκληρος ο αστερισμός θα εμανίζόταν την ίδια περίπου εποχή, ένα μήνα δηλ. πριν από

την ανατολή του Σείριου.

51. στ. 605. *ήμερόκοιτος άνήρ*: Ο «νυχτοπερπατητής», ο κλέφτης. Άλλες λέξεις με την ίδια σημασία είναι *μονοβάτας* (ΗΣύχιος) και η αττική *τοιχωρχος*.

52. στ. 609. Στα μέσα του Σεπτέμβρη.

53. στ. 615-6. Τέλος Οκτώβρη.

54. στ. 618-9. Η ναυτιλία.

55. στ. 619-20. Η δύση των Πλειάδων και του Ωρίωνα (τέλη Οκτώβρη με αρχές Νοέμβρη) συνδεόταν με την εποχή της κακοκαιρίας και του θανάσιμου κινδύνου για τους ναυτικούς.

56. στ. 653. *ιερής.. καλλιγνναϊκα*: Στον Όμηρο το πρώτο είναι επίθετο της Τροίας, ενώ το δεύτερο της Ελλάδας.

57. στ. 656-60. Εδώ βασίστηκε η παράδοση (και το σχετικό" έργο) για ποιητική μονομαχία του Ησίοδου με τον Όμηρο.

58. στ. 663. Ιούλιο-Αύγουστο.

59. στ. 695-764. Συμβουλές, που θυμίζουν νεοελληνικές συνήθειες και έχουν σίγουρα λαϊκή προέλευση.

60. στ. 701. Για τα βάσανα σου από κακή γυναίκα.

61. στ. 714. Να μη διαφέρουν αυτά τα δύο.

62. στ. 731. *θείος*: Στον Όμηρο η λέξη χαρακτηρίζει ήρωες, κήρυκες, ραψωδούς και γενικά ανθρώπους που είχαν στενή σχέση με το θεό.

63. στ. 742. *πεντόζοιο*: Το χέρι" εννοεί να μην κόβεις τα νύχια σου.

64. στ. 750. *επ' άκινήτοις*: Αυτά που δεν πρέπει να κινούνται (τάφος, βωμούς κλπ.).

65. στ. 765. *κατά μοῖραν*: Βασικό μέρος του έργου.

66. στ. 766. Τα τελευταία και τα καινούρια" ο μήνας είναι σεληνιακός.

67. στ. 773. *Άεξομενοιο*: Η πρώτη δεκάδα του μήνα, που τότε λεγόταν και *ιστάμενος*.

68. στ. 778. *ἴδρις*: Το μυρμήγκι.

69. στ. 782. *έκτη δ' ή μέσση*: Η μεσαία δεκάδα.

70. στ. 792. *ΕΙκάδι δ' εν μεγάλη*: Από εικοστή πρώτη ως εικοστή ένατη μέρα του μήνα.

71. στ. 817. *πολνκλήδα θοήν*: Στον Όμηρο και οι δύο λέξεις είναι συνηθισμένα επίθετα πλοίων, αλλά δεν απαντούν ποτέ μαζί.

ΣΧΟΛΙΑ

72. στ. 828. Ίσως αυτός ο στίχος είναι, νόθος και χρησίμευε για να συνδέσει αυτό το έργο με την *Όρνιθομαντείαν*.

ΑΣΠΙΣ

1. στ. 1-56. Η γέννηση του Ηρακλή. Το τμήμα αυτό προέρχεται από το σχετικό ποίημα των *Ήοι'ων*.

2. στ. 57-138. Συνάντηση Ηρακλή-Κύκνου, με τους συνηθισμένους μακρούς μονόλογους πριν απ' τη μονομαχία. Αυτό το τεχνοτροπικό σχήμα είναι κοινό στα έπη και στα επικά ποιήματα κάθε είδους και σ' όλες τις εποχές. Στο νεοελληνικό δημοτικό τραγούδι διαμορφώνεται σε σύντομα δομικά σχήματα, συνήθως τριαδικά. Όλοι αυτοί οι μονόλογοι δίνουν τη δυνατότητα να περάσουν σε αφήγηση (στον τρόπο δηλ. του προφορικού, για απομνημόνευση, επικού λόγου) διάφορα στοιχεία

3. στ. 139-326. Η περιγραφή της ασπίδας που έφτιαξε ο Ήφαιστος μ' εντολή του Δία, έργο θαυμαστό και για τον βασιλιά των θεών ακόμη.

4. στ. 327-423. Η μονομαχία.

5. στ. 368. *Καλομελίτης* (ευμελίτης)' με καλό κοντάρι από μελία.

6. στ. 424-66. Σύγκρουση Ηρακλή-Άρη. Ο πατέρας του Κύκνου νικιέται πάλι απ' τον Ηρακλή, που του παραστέκεται η Αθηνά (μια θεά-βοηθός, όπως είναι η ίδια στον Οδυσσέα' ένα βοηθητικό, φυλακτήριο πνεύμα, άγγελος παραστάτης, σαν αυτόν της νεοελληνικής παράδοσης, που οι...ταιγκούνηδες δεν δίνουν, ούτε σ' αυτόν, τον άγγελο τους, νερό!).

7. στ. 472-80. Επίλογος για τον τάφο του Κύκνου που χάθηκε! μια πικρή αναφορά στην ανθρώπινη μοίρα.

ΠΗΓΕΣ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ

ΓΥΝΑΙΚΩΝ ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ Ἡ ΗΘΟΙΑΙ

1. P. Oxy. 2354 (εκδ. Lobel).
2. Ἰωάννης Λαυρέντιος Λυδός, *Περὶ μνηῶν* i. 13 (εκδ. Wunsch).
3. Κωνσταντῖνος Πορφυρογέννητος, *Περὶ θεμ.* 2 (εκδ. Pertusi).
4. Γραμματικός *Περὶ σολοικ. και βαρβ.* (Λεξ. Vindob.).
5. Πλούταρχος, *Συμποσιακά* ix. 15. 2.
6. Σχολ. σε Πίνδ. *Πυθιονίκος* iv. 253 (εκδ. Drachmann).
7. Ψευδο-Απολλόδωρος, *Βιβλιοθήκη* i. [74] 8. 4.
8. Στράβων, vii. 3. 11.
9. P. Oxy. 2075, 4, 9· 2481, 5i· 2482. P. Michigan inv. 6234, 2.
10. P. Berol. 9777 recto· P. Oxy. 2075, 1· P. Oxy. 2481, 5 ii· 2483, 2.
11. P. Oxy. 2481, 5 iii. P. Berol. 9777 verso.
Σχολ. σε Σοφοκλ. *Τραχίνια* 266 addito versu hoc.
12. P. Oxy. 2481, 2· 2485, 1· ii· 2486 (εκδ. Lobel).
13. Στέφανος Βυζάντιος σ. 205. 6-10 (εκδ. Meineke).
14. P. Oxy. 2481, 3 (εκδ. Lobel).
15. Σχολ. σε Πίνδ. *Νεμεονίκης* iii. 92 (iii. 56. 1 εκδ. Drachmann).
16. Σχολ. σε Πίνδ. *Όλυμπιονίκος* x. 83 (i. 332. 20-333. 2 εκδ. Drachmann).
17. Σχολ. σε Πίνδ. *Πυθιονίκος* iii. 14 (ii. 64. 12-20 εκδ. Drachmann).
18. Αθηναγόρας, *Υπερὶ χριστ.* 29.
19. Στράβων, ix. 5. 22. σ. 442· xiv. 1. 40. σ. 647. P. Oxy. 2490.
20. Σχολ. σε Πίνδ. *Πυθιονίκος* iii. 52(b) (ii. 70/71 εκδ. Drachmann).
21. Σχολ. σε Πίνδ. *Πυθιονίκος* iii. 38(c) (ii. 68. 10 εκδ. Drachmann).
22. Ευστάθιος, *Παρεκβολαὶ εἰς Ὅμηρον* (B 695) σ. 323.
23. P. Oxy. 2500.
24. *Μέγα Ἐτυμολογικόν* σ. 21. 19 ἀείδελον.
25. Γαληνός, *Περὶ τῶν Ἱπποκράτους καὶ Πλάτωνος*

- δογμάτων i. 266. 12 (εκδ. I. Müller, Lipsiae 1874).
26. P.S.I. 1383· P. Yale i. 17.
27. Στέφανος Βυζάντιος σ. 135 (εκδ. Meineke).
28. Ηρωδιανός, π. μον. λέξ. σ. 18 (ii. 924. 23, εκδ. Lentz).
29. Στράβων, κ. 3. 19 σ. 471.
30. Σχολ. σε Πλάτ. Συμπόσιον 183b (σ. 58, εκδ. Greene).
31. Ευστάθιος, Παρεκβολαὶ εἰς Ὅμηρον (Δ 171).
32. Σούδα μ 307 (iii. 339. 4 Adler).
33. P. Oxy. 2488A.
34. Στράβων, i. 2. 34 σ. 42.
35. Ψευδο-Πλάτων, Μίνως 320b.
36. Ησύχιος, ε 4499 (ii. 147 Latte).
37. P. Oxy. 1358, 2 i (εκδ. Grenfell- Hunt).
38. Έφορος, για το Στράβωνα vii. 3. 9.
39. Σχολ. Απολλώνιος Ρόδιος σε B 296/7 (σ. 150 εκδ. Wendel).
40. Ηρωδιανός, π. μον. λέξ. 42 (ii. 947. 26, εκδ. Lentz).
41. Απολλώνιος Δύσκολος, Περὶ ἀντωνυμίας σ. 98. 7 (εκδ. Schneider-Uhlig).
42. Έφορος, για το Στράβωνα v. 2. 4.
43. Απολλώνιος Σοφιστής, Ομηρ. Λέξ. σ. 13. 14 (εκδ. Bekker).
44. Ηρωδιανός, π. μον. λέξ. 11 (ii. 918. 7, εκδ. Lentz).
45. Σχολ. σε Πίνδ. Νεμεονίκης ii. 17 (iii. 35. 3 εκδ. Drachmann).
46. Περιλαμβάνεται στο Σχολ. Πινδ. (για τη Μαία).
47. Σχολ. σε Σοφοκλ. Ηλέκτρα 539 (σ. 128 εκδ. Παπαγεωργίου).
48. Σχολ. σε Ευριπ. Ὁρέστης 249 (i. 123. 8-21 Schwartz).
49. Σχολ. Α Ομήρου B 496 (i. 291. 59 Erbse).
50. P. Berol. 9739 ii (εκδ. Wilamowitz).
51. P. Berol. 9739 iii. P. Oxy. 2491, 1.
52. P. Berol. 9739 iv (εκδ. Wilamowitz).
53. P. Berol. 9739 v. P. Oxy. 2492.
54. Νικόλαος Δαμασκηνός (90 F 24) (εκδ. Büttner-Wobst).
55. P. Berol. 10560 (εκδ. Schubart-Wilamowitz).
56. Σχολ. σε Πίνδ. Νεμεονίκης iii. 21 (iii. 45 εκδ. Drachmann). Τζέτζης στο Λυκόφρ. 176 (ii. 85. 20 εκδ. Scheer).

57. Πολύβιος v. 2.
 58. Σχολ. σε Πίνδ. *Νεμεονίκης* iv. 95 (iii. 81. 1 εκδ. Drachmann).
 59. P. Argent. 55 (εκδ. Reitzenstein).
 60. Σχολ. σε Πίνδ. *Πυθιονίκος* ix. 6 (ii. 221. 13 εκδ. Drachmann).
 61. Ευστάθιος, *Παρεκβολαὶ εἰς Ὅμηρον* (π 117-20) σ. 1796. 39.
 62. Σχολ. Απολλώνιος Ρόδιος σε A 824 (σ. 71. 6 εκδ. Wendel).
 63. Στράβων, vii. 7. 2 σ. 322.
 64. *Ἑτυμολογικὸν Genuīnum* και *Γουδιανόν* (στον Reitzenstein, *Geschichte der griechischen Etymologica* 161. 5), *Μέγα Ἑτυμολογικὸν* βλ. *Ἰλεύς*.
 65. Αθήναιος x. 32. σ. 428c.
 66. Σχολ. σε Σοφοκλ. *Τραχίνια* 1167 (σ. 344 εκδ. Παπαγεωργίου).

ΜΕΓΑΛΑΙ ΗΘΙΑΙ

67. Ανώνυμος, σχόλια σε Αριστοτ. *Ἠθικὰ Νικομάχεια* iii. 7.
 68. Περιλαμβάνεται στο παραπάνω.
 69. Πausανίας ix. 40. 6.
 70. Σχολ. σε Πίνδ. *Πυθιονίκος* iv. 36c (ii. 102. 18 εκδ. Drachmann).
 71. Πausανίας ix. 36. 7.

ΚΗΥΚΟΣ ΓΑΜΟΣ

72. Ζηνόβιος ii. 19 (Corp. Parioemiogr. Graec. i. 36-7 εκδ. Leutsch-Schneidewin).
 73. P. Oxy. 2495, 37 (εκδ. Lobel).

ΜΕΛΑΜΠΟΔΙΑ

74. Σχολ. Α στον Ηφαιστίωνα σ. 109. 4 (εκδ. Consbruch).
 75. Αθήναιος ix. 99. σ. 498ab.
 76. Περιλαμβάνεται στο παραπάνω.
 77. Κλήμης Αλεξανδρεύς, *Στρωματεῖς* vi. 2. 26 (ii. 442. 16

ΠΗΓΕΣ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ

εκδ. Stahlin).

78. Αθηναίος ὕ. 13. σ. 40f.

79. Ψευδο-Απολλόδωρος, *Βιβλιοθήκη* iii. [69-72] 6.7.

- 80. Τζέτζης στο Λυκόφρονα σ. 82 (ii. 252. 22 εκδ. Scheer).

81. Στράβων xvi. 1. 27 σ. 642.

ΧΕΙΡΩΝΟΣ ΥΠΟΘΗΚΑΙ

82. Σχολ. σε Πίνδ. *Πυθιονίκος* iv. 22 (ii. 197 εκδ. Drachmann).

ΜΕΓΑΛΑ ΕΡΓΑ

83. Ανώνυμος, σχόλια σε Αριστοτ. *Ηθικά Νικομάχεια* v. 8.

ΑΣΤΡΟΝΟΜΙΑ

84. Σχόλια στον Άρατο 172 (σ. 370. 9 εκδ. Maass).

ΗΣΙΟΔΟΥ Η ΚΕΡΚΩΠΟΣ ΑΙΓΙΜΙΟΣ

85. Σχολ. σε Ευριπ. *Φοίνισσα* 1116 (i. 366. 5 εκδ. Schwartz).

86. Στέφανος Βυζάντιος σ. 3. 1 (εκδ. Meineke).

87. Πλούταρχος, *Θησενς* 20 (i. 1. 18 εκδ. Lindskog, i. 1. 17 εκδ. Ziegler).

88. Αθηναίος xi. 109. σ. 503d.

ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ ΑΒΕΒΑΙΩΝ ΕΡΓΩΝ

89. Κλήμης Αλεξανδρεύς, *Στροματεῖς* v. 14. 129 (ii. 414. 16 εκδ. Stahlin-Fruchtel).

90. Πλούταρχος, *Περι των εκλελειπτότων χορηγηρίων* 11 σ. 415cd.

91. Σχολ. Τ στον Όμηρο Σ 570 (ví. 279. 16. εκδ. Maass).

92. Κλήμης Αλεξανδρεύς, *Στροματεῖς* í. 4. 25 (ii. 16. 13 εκδ. Stahlin-Fruchtel).

93. Σχολ. στον Όμηρο δ 231 (i. 196. 4. εκδ. Dindorf).

94. Κλήμης Αλεξανδρεύς, *Προτρεπτικός* 7. 73. 3 (i. 55. 26 εκδ. Stahlin).

ΠΗΓΕΣ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΩΝ

95. Επιμερισμ. αλφαβ. στον Όμηρο *Ανέκδ. Οχ.* i. 148. 24 (εκδ. Cramer).
96. Κλήμης Αλεξανδρέυς, *Στρωματεΐς* i. 6. 36 (ii. 24. 3 εκδ. Stahlin-Frtlchtel).
97. Σχολ. Α στον Όμηρο Λ 155 (i. 379. 17 εκδ. Dindorf).
98. *Έτυμολογικον Γενυϊνῶν* βλ. *λαρόν* (σ. 32. 1 εκδ. Adler-Alpers, Hist. Medd. Dan. Vid. Selsk. 44 (3), 1969).
99. Σχολ. στον Όμηρο Ω 624 (ii. 294. 9 εκδ. Dindorf).
100. Γαληνός, *Περι των Ιπποκράτους και Πλάτωνος δογμάτων* i. 265. 11 (εκδ. M tiller).
101. Γαληνός, *Περι των Ιπποκράτους και Πλάτωνος δογμάτων* i. 265. 11 (εκδ. Mtiller).
102. Στράβων vii. 7. 10 σ. 327.
103. Σχολ. Απολλώνιος Ρόδιος σε *Α* 757 (σ. 65. 14 εκδ. Wendel).
104. Αρποκρατίων σ. 133. 18 (εκδ. Dindorf).
105. Πορφύριος, *Περι της ουσίας* ii. 18 (σ. 148. 16 εκδ. Nauck).
106. Σχολ. σε Νίκανδρ. *Θηριακά* 452 (σ. 36. 28 εκδ. Keil).
107. Ψευδό-Πλάτων, *Έπιστολαι* xi. σ. 359a.
108. Σχολ. Ε στον Όμηρο η 104 (i. 332. 10 εκδ. Dindorf).
109. Πλούταρχος, *Περι Στωϊκῶν έναντιωμάτων* 8, σ. 1034e.
110. *Μέγα Έτυμολογικόν* σ. 44. 35.

ΝΟΘΑ ΑΠΟΣΠΑΣΜΑΤΑ

111. Σχολ. σε Πίνδ. *Νεμεονόης* ii. 1 (iii. 31. 10 εκδ. Drachmann).
112. Πλάτων, *Πολιτεία* iii, σ. 390e.
113. Κλήμης Αλεξανδρέυς, *Στρωματεΐς* v. 14. 107. 2 (ii. 397. 24 εκδ. Stahlin).
114. Απολλώνιος Σοφιστής, *Ομηρ. Αεξ.* σ. 164. 14 (εκδ. Bekker).